

Департамент екології та природних ресурсів
Луганської обласної державної адміністрації
Луганський національний аграрний університет
Донецький ботанічний сад Національної академії наук України

**РОСЛИНИ
З РЕГІОНАЛЬНОГО ПЕРЕЛІКУ,
ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ
ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ
В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Луганськ – 2013

УДК 502.75 (477.61)
ББК

*Видано за підтримки голови Луганської обласної державної
адміністрації В.М. Пристюка,
голови Луганської обласної ради В.М. Голенка
та за сприяння Програми Малих грантів Глобального екологічного фонду
Програми розвитку Організації Об'єднаних націй.*

Рослини з регіонального переліку, що підлягають особливій охороні в Луганській області / Під загальною ред. О.І. Соколової, О.А. Арапова.
– Луганськ: Вид-во «Виртуальная реальность», 2013. – 228 с.

Наведено відомості про 193 види вищих і нижчих рослин та лишайників, що підлягають особливій охороні на території Луганської області (внесені до Переліку видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області). Для кожного виду наводяться біоморфологічна характеристика (у т.ч. фотографії), дані про поширення (у т.ч. картосхеми), умови зростання, причини раритетності, господарське значення та заходи з охорони.

Для біологів, екологів, працівників природоохоронних установ, вчителів, викладачів вищих навчальних закладів, студентів відповідних спеціальностей, широкого кола дослідників природи та громадськості.

Рецензенти:

Глухов О.З. – чл.-кор. НАН України, доктор біологічних наук, професор;
Соколов І.Д. – доктор біологічних наук, професор;
Сова Т.В. – кандидат біологічних наук.

Автори-укладачі:

Г.В. Бойко, О.Г. Муленкова, В.М. Остапко, С.А. Приходько, О.А. Савенко, О.І. Соколова, В.Б. Ференц.

Затверджено до друку Вченою радою Луганського національного аграрного університету (протокол № 2 від 25.10.2013), вченою радою Донецького ботанічного саду НАН України (протокол № 12 від 07.11.2013).

© Колектив авторів, 2013.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	4
Передмова.....	5
Рішення Луганської обласної ради «Про затвердження Переліку видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області».....	6
Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області.....	7
Положення про Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області.....	13
Вищі рослини: Покритонасінні, або Квіткові (Angiospermae, Magnoliophyta) – клас Дводольні (Dicotyledones, Magnoliopsida).....	15
Вищі рослини: Покритонасінні, або Квіткові (Angiospermae, Magnoliophyta) – клас Однодольні (Monocotyledones, Liliopsida).....	159
Вищі рослини: Папоротеподібні (Polypodiophyta).....	183
Вищі рослини: Хвоцеподібні (Equisetophyta).....	197
Нижчі рослини: Водорості (Algae).....	203
Нижчі рослини: Лишайники (Lichenophyta).....	211
Перелік літературних джерел.....	217
Алфавітний покажчик українських назв рослин.....	221
Алфавітний покажчик російських назв рослин.....	223
Алфавітний покажчик латинських назв рослин.....	225

ВСТУПНЕ СЛОВО

Луганщина – мальовничий край широких барвистих золотавих степів та зелених байрачних лісів. Краса та багатство нашої землі в сучасному природоохоронному аспекті визначається як біологічне та ландшафтне різноманіття, що є основою стабільності екологічної системи та довкілля.

Біологічне різноманіття – це розмаїття життєвих форм на Землі, які включають усі організми, види, генетичні відмінності між ними, складні симбіози, спільноти і екосистеми. Збереженню біологічного різноманіття в Україні присвячено багато нормативно-законодавчих актів та вживаються заходи щодо його охорони та відтворення. Найбільш значущими в сучасній природоохоронній діяльності формами збереження біорізноманіття є розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.

Наслідком розвитку промисловості і сільського господарства стає втрата різноманітності видів флори і фауни, зменшення площ, зайнятих природними ландшафтами, насамперед степами. На даний час розораність Луганської області становить 48%, забудовано – 4,8%, зайнято штучними лісами – 5%, сіножаті та пасовища становлять 20%. Орієнтовно, природною рослинністю зайнято менше 10% території області.

Про загрозливий стан збереження біорізноманіття рослинного і тваринного світу свідчить висока кількість видів рослин і тварин, внесених до Червоної книги України, і ряд міжнародних списків видів, яким загрожує небезпека у світовому масштабі.

Серед рослин, що поширені на території Луганської області, до Червоної книги України внесено 124 види, з них 1 вид водоростей, 3 – лишайників, 113 – судинних рослин, до Європейського червоного списку внесені 36 видів флори.

Законодавством України передбачено ведення регіональних списків рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними та малопоширеними на території нашої області. Вони є частиною біологічного різноманіття та повинні бути збережені суспільством заради краси та багатства нашої землі.

Більшість рослин, які занесені до регіонального переліку, маловідома широкому загалу, і дане видання є можливістю ознайомитися з рідкісними рослинами Луганщини. Кольорові фотографії допоможуть у цьому.

Ця книга – подорож в частину рослинного світу, його різноманіття і красу, це ще один привід до роздумів про рідний край, ще одна можливість закохатися в рідну природу.

Видання цієї книги стало можливим завдяки фінансовій підтримці Програми Малих грантів Глобального екологічного фонду Програми розвитку ООН, в рамках якої громадською організацією «ЗЕЛЕНА ЛАБОРАТОРІЯ» виконується проект «Облаштування Орхуського центру та створення молодіжного екологічного центру».

Крім того, Департамент екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації тісно співпрацює з представниками громадськості Луганської області. І саме завдяки спільним зусиллям була підготовлена, укладена та надрукована ця книга.

**Директор Департаменту екології та природних ресурсів
Луганської обласної державної адміністрації
О.А. Арапов**

ПЕРЕДМОВА

Луганська область – одна з найбільш антропогенно порушених областей України. Між тим, рослинний світ області багатий та різноманітний. За останніми даними, на території Луганської області зростає близько 1680 видів судинних рослин, серед яких багато рідкісних та малопоширених.

У довіднику наведено відомості про 193 види судинних рослин, водоростей та лишайників, занесених до Переліку видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області, який затверджений Луганською обласною радою 03.12.2009 р. У цей же рік вийшло у світ третє видання Червоної книги України (2009), тому деякі з видів рослин, занесені до Переліку, виявилися занесеними і до Червоної книги України. Види *Astragalus novoascanicus* і *A. henningii*, а також види *Erysimum ucrainicum* і *E. cretaceum* за останніми науковими даними вважаються синонімами, тому кількість видів, наведених у довіднику, на 2 види менше, ніж у Переліку.

Відомості про кожен вид подані як окрема стаття. По кожному виду вказано українська, російська і латинська назва рослини і родини, до якої належить вид. Латинські назви виду і найважливіші синоніми, які поширені в класичних та сучасних флористичних виданнях та визначниках рослин, наведені відповідно до сучасної номенклатури рослин.

Поширення виду характеризується відповідно до географічних та ботаніко-географічних районів, прийнятих у сучасних виданнях. Наводиться загальний ареал виду та його поширення в Україні. Хорологія виду на території Луганської області представлена на картосхемах крапковим методом, при цьому використовувалися дані літературних джерел, гербарні матеріали (DNZ, KW, KWNA, LNAU, LE, MHA), а також власні дослідження авторів.

Стисла характеристика умов місцезростань виду надана в рубриці «Місцезростання». Наведені також основні морфологічні та біоекологічні відомості про кожен вид.

Загальний вигляд рослин та (або) окремих частин рослин представлені на фотографіях живих рослин чи гербарних зборів. Фотографії видів зроблені, перш за все, в природних умовах Донбасу, а також з колекційних рослин Донецького ботанічного саду НАН України, які були інтродуковані з місцевих природних популяцій. При відсутності фотографій живих рослин наводяться фотографії або скановані зображення рослин з гербарних матеріалів. Висловлюємо щиру подяку колегам, які люб'язно надали можливість використовувати свої фотографії, а саме: С. Аревшатяну, Л.Б. Головневої, С.Р. Майорову, Л.Ф. Непоменко, В.Є. Прохорову, Д.М. Миріну, М.М. Шамалі, І.О. Шанцеру.

По кожному виду наводяться причини раритетності, тобто фактори, які обмежують природне відновлення виду. Наводиться також інформація щодо правового статусу виду, тобто внесення до Червоної книги України, Європейської червоної книги, Світового червоного списку Міжнародного союзу охорони природи та Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі.

Указані фактичні заходи з охорони видів, тобто ті території природно-заповідного фонду, на яких зростають види, занесені до регіонального переліку.

Загальну редакцію видання здійснили О.І. Соколова та О.А. Арапов. Наукову редакцію виконала О.І. Соколова. Картосхеми поширення рослин складені, в основному, В.М. Остапко, за видами *Closterium ehrenbergii*, *Scherffelia dubia* і *Tolipella prolifera* – А.В. Бойко, а за видами *Alyssum lenense*, *Anemone nemorosa*, *A. sylvestris*, *Astragalus novoascanicus*, *A. pubiflorus*, *Campanula persicifolia*, *C. trachelium*, *Centaurea tanaitica*, *Corydalis marschalliana*, *Crataegus ucrainica*, *Echium russicum*, *Euphorbia cretophila*, *Heliotropium suaveolens*, *Iris halophila*, *Linaria macroura*, *Linum czernjaevii*, *Matthiola fragrans*, *Nuphar lutea*, *Nymphaea alba*, *Polygala cretacea*, *Potamogeton alpinus*, *Pulsatilla pratensis*, – О.І. Соколовою. Алфавітні покажчики назв рослин складені О.І. Соколовою.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА РАДА
П'ЯТОГО СКЛИКАННЯ
Тридцять друга сесія

3.12.2009 р. м. Луганськ

№ 32/21

**Про затвердження Переліку видів рослин,
не занесених до Червоної книги України,
що підлягають особливій охороні на території
Луганської області**

Рішенням Луганської обласної ради від 25.12.2001 № 20/21 затверджено Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області. Координаційна група з питань організації роботи з ведення зазначеного переліку, що створена розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 30.01.2007 № 74, розглянула та вивчила пропозиції наукових установ щодо занесення й виключення з нього адвентивних і таких, що знаходяться поза загрозою зникнення, видів рослин.

З метою оновлення Переліку видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області, відповідно до ст. 30 Закону України «Про рослинний світ» та частини другої ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» обласна рада

ВИРШИЛА:

1. Затвердити Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області (додається).
2. Визнати таким, що втратив чинність, Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області, затверджений рішенням Луганської обласної ради від 25.12.2001 № 20/2.
3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію обласної ради з питань комунальної власності та використання природних ресурсів.

Голова обласної ради
В.М. Голенко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішенням обласної ради
3.12.2009 р. № 32/21

ПЕРЕЛІК
видів рослин, не занесених до Червоної книги України,
що підлягають особливій охороні на території Луганської області

Водорості

1	Клостеріум	<i>Closterium ehrenbergii</i> Menegh. var. <i>podolicum</i> Gutw.
2	Монорафідіум	<i>Monoraphidium komarkovae</i> Nyg.
3	Толіпелла	<i>Tolipella prolifera</i> (A. Br.) Leonh.
4	Трентепохлія	<i>Trentepohlia umbrina</i> Kütz.
5	Хараціум	<i>Characium seiboldii</i> A. Br. var. <i>simplex</i> (Korsch.) Tzar.
6	Шерффелія	<i>Scherffelia dubia</i> (Scherff.) Pasch

Лишайники

1	Дерматокарпон матово-червоний	<i>Dermatocarpon miniatum</i> (L.) Mann.
2	Колема скельна	<i>Collema flaccidum</i> (ach.) Ach
3	Калоплака лопатева	<i>Caloplaca lobulata</i> (Flörke) Hellbom
4	Меланеліксія сріблястоносна	<i>Melanelixia subargentifera</i> (Nyl.) O. Blanco et al.
5	Фісція тендітна	<i>Physcia tenella</i> (Scop.) DC.

Судинні

1	Дзвоникові	Campanulaceae	Агалик трава гірська	<i>Jasione montana</i> L.
2	Дзвоникові	Campanulaceae	Аденофора лілієлиста	<i>Adenophora lilifolia</i> (L.) Ledeb. ex A. DC.
3	Жовтецеві	Ranunculaceae	Анемона дібровна	<i>Anemone nemorosa</i> L.
4	Ароїдні	Araceae	Арум видовжений	<i>Arum elongatum</i> Steven
5	Аспленієві	Aspleniaceae	Асплений волосовидний	<i>Asplenium trichomanes</i> L.
6	Аспленієві	Aspleniaceae	Асплений Гейфлера	<i>Asplenium heufferi</i> Reichardt
7	Аспленієві	Aspleniaceae	Асплений муровий	<i>Asplenium ruta-muraria</i> L.
8	Аспленієві	Aspleniaceae	Асплений північний	<i>Asplenium septentrionale</i> (L.) Hofm.
9	Бобові	Fabaceae	Астрагал білостеблий	<i>Astragalus albicaulis</i> DC.
10	Бобові	Fabaceae	Астрагал блідий	<i>Astragalus pallescens</i> M. Bieb.
11	Бобові	Fabaceae	Астрагал Геннінга	<i>Astragalus henningii</i> (Steven) Klokov
12	Бобові	Fabaceae	Астрагал несправжньо-солодколистий	<i>Astragalus glycyphylloides</i> DC.
13	Бобові	Fabaceae	Астрагал новоасканійський	<i>Astragalus novoascanicus</i> Klokov
14	Бобові	Fabaceae	Астрагал Ольги	<i>Astragalus olgianus</i> Krytzka
15	Бобові	Fabaceae	Астрагал пухнастоквітковий	<i>Astragalus pubiflorus</i> DC.
16	Бобові	Fabaceae	Астрагал сарептський	<i>Astragalus sareptanus</i> A. Beck

17	Бобові	Fabaceae	Астрагал яйцеплодний	<i>Astragalus testiculatus</i> Pall.
18	Богатоніжкові	Polypodiaceae	Багатоніжка звичайна	<i>Polypodium vulgare</i> L.
19	Пухирникові	Athyriaceae	Безщитник жіночий	<i>Athyrium filix-femina</i> (L.) Roth
20	Бобівникові	Menyanthaceae	Бобівник трилистий	<i>Menyanthes trifoliata</i> L.
21	Айстрові (Складоцвіті)	Asteraceae	Блошниця болотна	<i>Pulicaria uliginosa</i> Steven
22	Хрестоцвіті	Brassicaceae (Cruciferae)	Бурачок ленський	<i>Alyssum lenense</i> Adams
23	Валеріанові	Valerianaceae	Валеріана лікарська	<i>Valeriana officinalis</i> L.
24	Ранникові	Scrophulariaceae	Вероніка лікарська	<i>Veronica officinalis</i> L.
25	Жовтецеві	Ranunculaceae	Вітряниця, анемона лісова	<i>Anemone sylvestris</i> L.
26	Асфоделінові	Asphodelaceae	Віхалка гілляста	<i>Anthericum ramosum</i> L.
27	Жабурникові	Hydrocharitaceae	Водяний різак алоевидний	<i>Stratiotes aloides</i> L.
28	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Водяний трін	<i>Rorippa nasturtium – aquaticum</i> (L.) Hayek
29	Айстрові	Asteraceae	Волошка донська	<i>Centaurea tanaïtica</i> Klokov
30	Айстрові	Asteraceae	Волошка руська	<i>Centaurea ruthenica</i> Lam.
31	Ряскові	Lemnaceae	Вольфія безкоренева	<i>Wolffia arrhiza</i> (L.) Horkel ex Wimmer
32	Лілійні	Trilliaceae	Вороняче око звичайне	<i>Paris quadrifolia</i> L.
33	Вужачкові	Ophioglossaceae	Вужачка звичайна	<i>Ophioglossum vulgatum</i> L.
34	Гіацинтові	Hyacinthaceae	Гадюча цибулька занедбана	<i>Muscari neglectum</i> Guss. ex Ten.
35	Рутові	Rutaceae	Гаплофіл запашний	<i>Haplophyllum suaveolens</i> (DC.) G. Don. F.
36	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Гвоздика видовжена	<i>Dianthus elongatus</i> C.A.Mey.
37	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Гвоздика Ївги	<i>Dianthus eugeniae</i> Kleopow
38	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Гвоздика розчепірена	<i>Dianthus squarrosus</i> M. Bieb.
39	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Гвоздика стиснуточашечна	<i>Dianthus stenocalyx</i> Juz.
40	Геліотропові	Heliotropaceae	Геліотроп запашний	<i>Heliotropium suaveolens</i> M. Bieb.
41	Гіацинтові	Hyacinthaceae	Гіацинтик блідий	<i>Hyacinthella leucophaea</i> (K. Koch) Schur
42	Гіацинтові	Hyacinthaceae	Гіацинтик Палласів	<i>Hyacinthella pallasiana</i> (Steven) Losinsk.
43	Зонтичні	Apiaceae	Гірча тминолиста	<i>Selinum carvifolia</i> (L.) L.
44	Лататтеві	Nymphaeaceae	Глечики жовті	<i>Nuphar lutea</i> (L.) Smith.
45	Розові	Rosaceae	Глід Клокова	<i>Crataegus klokovii</i> Ivaschin
46	Розові	Rosaceae	Глід сумнівний	<i>Crataegus ambigua</i> C. A. Mey. ex A. Becker
47	Розові	Rosaceae	Глід український	<i>Crataegus ucrainica</i> Pojark.
48	Жовтецеві	Ranunculaceae	Горицвіт весняний	<i>Adonis vernalis</i> L.
49	Розові	Rosaceae	Гравілат річковий	<i>Geum rivale</i> L.
50	Грушанкові	Pyrdiaceae	Грушанка зеленоцвіта	<i>Pyrola chlorantha</i> Sw.
51	Дзвоникові	Campanulaceae	Дзвоники великоколосі	<i>Campanula macrostachya</i> Waldst. & Kit. ex Willd
52	Дзвоникові	Campanulaceae	Дзвоники кропиволисті	<i>Campanula trachelium</i> L.
53	Дзвоникові	Campanulaceae	Дзвоники персиколисті	<i>Campanula persicifolia</i> L.

54	Бобові	Fabaceae	Дрік донецький	<i>Genista donetzica</i> Kotov
55	Щитникові	Aspidiaceae	Дріоптерис чоловічий	<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott
56	Щитникові	Aspidiaceae	Дріоптерис шартрський	<i>Dryopteris carthusiana</i> (Vill.) H.P. Fuchs
57	Зонтичні	Ariaceae	Дудник лісовий	<i>Angelica sylvestris</i> L.
58	Зонтичні	Ariaceae	Дягель лікарський	<i>Archangelica officinalis</i> Hoffm.
59	Зонтичні	Ariaceae	Еріозинафа довголиста	<i>Eriosynaphe longifolia</i> (Fisch ex Spreng) DC.
60	Зонтичні	Ariaceae	Жабриця смовдевидна	<i>Seseli peucedanoides</i> (M. Bieb.) Koso-Pol.
61	Жовтецеві	Ranunculaceae	Жовтець золотистий	<i>Ranunculus auricomus</i> L.
62	Жовтецеві	Ranunculaceae	Жовтець язиколистний	<i>Ranunculus lingua</i> L.
63	Айстрові	Asteraceae	Жовтозілля дніпровське	<i>Senecio borysthenticus</i> (DC.) Andrz. Ex Czern.
64	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Жовтушник крейдяний	<i>Erysimum cretaceum</i> (Rupr.) Schmalh.
65	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Жовтушник кринський	<i>Erysimum krynkense</i> Lavrenko
66	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Жовтушник український	<i>Erysimum ucranicum</i> J. Gay
67	Ломикаменеві	Saxifragaceae	Жовтяниця звичайна	<i>Chrysosplenium alternifolium</i> L.
68	Звіробійні	Clusiaceae	Звіробій чотирикрилий	<i>Hypericum tetrapterum</i> Fr.
69	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Катран татарський	<i>Crambe tatarica</i> Sebeök
70	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Катран шорсткий	<i>Crambe aspera</i> M.Bieb.
71	Первоцвіті	Primulaceae	Кизляк болотний	<i>Naumburgia thyrsoflora</i> (L.) Rechb.
72	Китяткові	Polygalaceae	Китяки крейдяні	<i>Polygala cretacea</i> Kotov
73	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Клаузія степова	<i>Clausia aprica</i> (Stephan) Korn.- Trotzky
74	Айстрові	Asteraceae	Козельці донецькі	<i>Tragopogon donetzicus</i> Artemcz.
75	Айстрові	Asteraceae	Козельці донські	<i>Tragopogon tanaiticus</i> Artemcz.
76	Злакові	Poaceae	Колосняк китицевидний	<i>Leymus racemosus</i> (Lam) Tzvelev
77	Бобові	Fabaceae	Конюшина кавказька	<i>Trifolium caucasicum</i> Tausch
78	Хвилівникові	Aristolochiaceae	Копитняк європейський	<i>Asarum europaeum</i> L.
79	Айстрові	Asteraceae	Королиця звичайна	<i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.
80	Розові	Rosaceae	Костяниця звичайна	<i>Rubus saxatilis</i> L.
81	Айстрові	Asteraceae	Котячі лапки дводомні	<i>Antennaria dioica</i> (L.) P. Gaertn.
82	Лободові	Chenopodiaceae	Крашенинніковія білолоз- никова	<i>Krascheninnikovia ceratoides</i> (L.) Gueldenst.
83	Зонтичні	Ariaceae	Лазурник трилопатевий	<i>Laser trilobum</i> (L.) Borkh.
84	Ластівневі	Asclepiadaceae	Ластовень донецький	<i>Vincetoxicum donetzicum</i> Ostapko
85	Ластівневі	Asclepiadaceae	Ластовень проміжний	<i>Vincetoxicum intermedium</i> Taliev
86	Ластівневі	Asclepiadaceae	Ластовень руський	<i>Vincetoxicum rossicum</i> (Kleopov) Barbar.
87	Лататтеві	Nymphaeaceae	Латаття біле	<i>Nymphaea alba</i> L.
88	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Левкой запашний	<i>Matthiola fragrans</i> Bunge
89	Льонові	Linaceae	Льон Черняєва	<i>Linum czerniaevii</i> Klok.
90	Ранникові	Scrophulariaceae	Льонок довгошпорковий	<i>Linaria macroura</i> (M.Bieb.) M.Bieb.

91	Бобові	Fabaceae	Лядвенець Ольги	<i>Lotus olgae</i> Klok.
92	Зонтичні	Apiaceae	Маточник болотний	<i>Ostericum palustre</i> (Besser) Besser
93	Шорстколисті	Boraginaceae	Медунка темна	<i>Pulmonaria obscura</i> Dumort.
94	Плакунові	Lythraceae	Міддендорфія дніпровська	<i>Middendorfia borysthenea</i> (M.Bieb. ex Schrank) Trautv.
95	Товстолисті	Crassulaceae	Молодило руське	<i>Sempervivum ruthenicum</i> Schnittsp. & C.B. Lehm.
96	Молочайні	Euphorbiaceae	Молочай донський	<i>Euphorbia tanaitica</i> Pacz.
97	Молочайні	Euphorbiaceae	Молочай крейдололюбний	<i>Euphorbia cretophila</i> Klok.
98	Монотропові	Monotropaceae	Монотропа під'ялинникова	<i>Monotropa hypopitis</i> L.
99	Шорстколисті	Boraginaceae	Незабудка борова	<i>Myosotis pineticola</i> Klokov & Des. - Shost.
100	Шорстколисті	Boraginaceae	Незабудка Попова	<i>Myosotis popovii</i> Dobrocz.
101	Гіполепісові	Hypolepidaceae	Орляк звичайний	<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn
102	Грушанкові	Rygalaceae	Ортилія однобока	<i>Orthilia secunda</i> (L.) House
103	Осокові	Cyperaceae	Осока волосиста	<i>Carex pilosa</i> Scop.
104	Осокові	Cyperaceae	Осока дворядна	<i>Carex disticha</i> Huds.
105	Осокові	Cyperaceae	Осока дерниста	<i>Carex caespitosa</i> L.
106	Осокові	Cyperaceae	Осока низька	<i>Carex humilis</i> Leys
107	Ранникові	Scrophulariaceae	Очанка пряма	<i>Euphrasia stricta</i> D. Wolff. ex J. F. Lehm.
108	Молочайні	Euphorbiaceae	Переліска багаторічна	<i>Mercurialis perennis</i> L.
109	Ранникові	Scrophulariaceae	Перестріч гайовий	<i>Melampyrum nemorosum</i> L.
110	Ранникові	Scrophulariaceae	Перестріч зеленоколоський	<i>Melampyrum chlorostachyum</i> Beauverd.
111	Ранникові	Scrophulariaceae	Перестріч лучний	<i>Melampyrum pratense</i> L.
112	Розові	Rosaceae	Перстач болотний	<i>Potentilla palustris</i> (L.) Scop.
113	Розові	Rosaceae	Перстач довгоквітоножковий	<i>Potentilla longipes</i> Ledeb.
114	Розові	Rosaceae	Перстач прямостоячий (калган)	<i>Potentilla erecta</i> (L.) Raeusch.
115	Півникові	Iridaceae	Півники вильчасті	<i>Iris furcata</i> Bieb.
116	Півникові	Iridaceae	Півники солончакові	<i>Iris halophila</i> Pall.
117	Первоцвіті	Primulaceae	Плавушник болотний	<i>Hottonia palustris</i> L.
118	Подорожникові	Plantaginaceae	Подорожник Корнута	<i>Plantago cornuti</i> Gouan
119	Айстрові	Asteraceae	Полин повислий	<i>Artemisia nutans</i> Willd.
120	Айстрові	Asteraceae	Полин солянковидний	<i>Artemisia salsoides</i> Willd.
121	Шорстколисті	Boraginaceae	Пупочник завитий	<i>Omphalodes scorpioides</i> (Haenke) Schrank
122	Льонові	Linaceae	Радіола льоновидна	<i>Radiola linoides</i> Roth
123	Бобові	Fabaceae	Ракитник дніпровський	<i>Chamaecytisus borysthenicus</i> (Grun.) Klásková
124	Айстрові	Asteraceae	Рапонтикум серпієвидний	<i>Rhaponticum serratuloides</i> (Georgi) Bobrov
125	Рдесникові	Potamogetonaceae	Рдесник альпійський	<i>Potamogeton alpinus</i> Balb.
126	Рдесникові	Potamogetonaceae	Рдесник сарматський	<i>Potamogeton sarmaticus</i> Mäemets
127	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Рогачка крейдяна	<i>Erucastrum cretaceum</i> Kotov

128	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Роговик київський	<i>Cerastium kioviense</i> Klok.
129	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Роговик несправжньоболгарський	<i>Cerastium pseudobulgaricum</i> Klovov
130	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Роговик чорнуватий	<i>Cerastium atrisculum</i> Klovov
131	Калачикові	Malvaceae	Рожа Гельдрайха	<i>Alcea heldreichii</i> (Boiss.) Boiss.
132	Губоцвіті	Lamiaceae	Розхідник шореткий	<i>Glehoma hirsuta</i> Waldst. & Kitt.
133	Росичкові	Droseraceae	Росичка круглолиста	<i>Drosera rotundifolia</i> L.
134	Ряслицеві	Elatinaceae	Руслиця кільчаста	<i>Elatine alsinastrum</i> L.
135	Руткові	Fumariaceae	Ряст Маршалів	<i>Corydalis marshalliana</i> Pers.
136	Губоцвіті	Lamiaceae	Самосил часниковий	<i>Teucrium scordium</i> L.
137	Шоретколисті	Boraginaceae	Синяк руський	<i>Echium russicum</i> J. F. Gmel.
138	Хрестоцвіті	Brassicaceae	Сиренія Талієва	<i>Syrenia talijevii</i> Klovov
139	Осокові	Cyperaceae	Ситівник жовтуватий	<i>Cyperus flavescens</i> (L.) P. Beauv. Ex Rchb.
140	Осокові	Cyperaceae	Ситничок паннонський	<i>Juncellus pannonicus</i> (Jacq.) Clarke
141	Осокові	Cyperaceae	Смикавець Мікелі	<i>Cyperus michelianus</i> (L.) Link
142	Жовтецеві	Ranunculaceae	Сон лучний	<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill.
143	Жовтецеві	Ranunculaceae	Сон пониклий	<i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill.
144	Зонтичні	Ariaceae	Стожильник сумнівний	<i>Cnidium dubium</i> (Schkuhr) Thell.
145	Оноклейові	Onocleaceae	Страусове перо звичайне	<i>Matteuccia struthiopteris</i> (L.) Tod.
146	Розові	Rosaceae	Суниці мускусні	<i>Fragaria moscata</i> (Duchesne) Weston
147	Губоцвіті	Lamiaceae	Суховершики великоквіткові	<i>Prunella grandiflora</i> (L.) Scholl.
148	Розові	Rosaceae	Таволга Литвинова	<i>Spiraea litvinovii</i> Dobrocz.
149	Теліптерисові	Thelypteridaceae	Теліптерис болотний	<i>Thelypteris palustris</i> Schott
150	Тирличеві	Gentianaceae	Тирлич звичайний	<i>Gentiana pneumonanthe</i> L.
151	Тирличеві	Gentianaceae	Тирлич хрестовидний (лихоманник)	<i>Gentiana cruciata</i> L.
152	Тирличеві	Gentianaceae	Тирличок язичковий	<i>Gentianella lingulata</i> (Agardh) Pritchard
153	Злакові	Poaceae	Тонконіг червононогий	<i>Poa erythropoda</i> Klovov
154	Зонтичні	Ariaceae	Ториліс український	<i>Torilis ucrainica</i> Spreng.
155	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Ушанка азовська	<i>Otites maeotica</i> Klovov
156	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Ушанка Гельмана	<i>Otites hellmannii</i> (Claus) Klovov
157	Гвоздичні	Cariophyllaceae	Ушанка донецька	<i>Otites donetzicus</i> (Klovov) Klovov
158	Зонтичні	Ariaceae	Ферула каспійська	<i>Ferula caspica</i> M.Bieb.
159	Зонтичні	Ariaceae	Ферула татарська	<i>Ferula tatarica</i> Fisch. ex Spreng.
160	Фіалкові	Violaceae	Фіалка болотна	<i>Viola palustris</i> L.

161	Фіалкові	Violaceae	Фіалка крейдяна	<i>Viola cretacea</i> Klokov
162	Фіалкові	Violaceae	Фіалка Лавренка	<i>Viola lavrenkoana</i> Klokov
163	Пасльонові	Solanaceae	Фізалис звичайний	<i>Physalis alkekengi</i> L.
164	Хвощові	Equisetaceae	Хвощ великий	<i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.
165	Хвощові	Equisetaceae	Хвощ зимовий	<i>Equisetum hyemale</i> L.
166	Хвощові	Equisetaceae	Хвощ лісовий	<i>Equisetum sylvaticum</i> L.
167	Хвощові	Equisetaceae	Хвощ річковий	<i>Equisetum fluvatile</i> L.
168	Ранникові	Scrophulariaceae	Хеноринум Клокова	<i>Chaenorrhinum klokovii</i> Kotov
169	Холодкові	Asparagaceae	Холодок багатолістий	<i>Asparagus polyphyllus</i> L.
170	Онагрові	Onagraceae	Цирцея звичайна	<i>Circaea lutetiana</i> L.
171	Пухирникові	Athyriaceae	Цистоптерис ламкий	<i>Cystopteris fragilis</i> (L.) Bernh.
172	Губоцвіті	Lamiaceae	Чебрець вапняковий	<i>Thymus calcareus</i> Klokov & Des.- Shost.
173	Губоцвіті	Lamiaceae	Чебрець ложнопанонський	<i>Thymus pseudopannonicus</i> Klokov
174	Айстрові	Asteraceae	Чихавка верболиста	<i>Parmica salicifolia</i> (Besser) Serg.
175	Розові	Rosaceae	Шипшина горінківська	<i>Rosa gorinkensis</i> Bess.
176	Розові	Rosaceae	Шипшина двозубчаста	<i>Rosa diplodonta</i> Dubovik
177	Губоцвіті	Lamiaceae	Шоломниця сумнівна	<i>Scutellaria dubia</i> Taliev & Širj.
178	Гречкові	Polygonaceae	Щавель клубненосний	<i>Rumex tuberosus</i> L. subsp. <i>turcomanicus</i> Rech. F.
179	Плакунові	Lythraceae	Щебрик звичайний	<i>Peplis portula</i> L.
180	Плакунові	Lythraceae	Щебрик черголистний	<i>Peplis alternifolia</i> Bieb.
181	Губоцвіті	Lamiaceae	Щебручка круглолиста	<i>Acinos rotundifolius</i> Pers.
182	Айстрові	Asteraceae	Юринея волошковидна	<i>Jurinea cyanooides</i> (L.) Rchb.
183	Айстрові	Asteraceae	Юринея донська	<i>Jurinea tanaitica</i> Klok.
184	Айстрові	Asteraceae	Юринея Талієва	<i>Jurinea talijevii</i> Klok.

Додаток
до рішення сесії Луганської обласної ради
25 грудня 2001 р. №20/21

ПОЛОЖЕННЯ про Перелік видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області

1. До Переліку видів рослин, не занесених до Червоної книги України, що підлягають особливій охороні на території Луганської області (далі – Перелік), відносяться рідкісні, зникаючі, ендемічні, реліктові види рослин, які зростають на території області та потребують проведення заходів щодо їх охорони і відтворення.

2. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Переліку, забезпечується шляхом:

2.1. Проведення роботи щодо виявлення місць їх зростання, спостережень за станом популяцій та необхідних досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони й відтворення.

2.2. Створення на територіях їх зростання об'єктів природно-заповідного фонду.

2.3. Проведення екологічної експертизи та інших заходів з метою запобігання їх загибелі в результаті господарської діяльності.

2.4. Проведення широкої виховної роботи серед населення.

3. Ведення Переліку, підготовка пропозицій щодо занесення або вилучення з нього видів рослин, організації наукових досліджень, розробки заходів щодо охорони та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин покладається на облдержадміністрацію.

4. Підставою для занесення до Переліку певного виду рослин є дані про чисельність та її динаміку, ареал і зміни умов існування, що підтверджують необхідність вжиття заходів для його охорони.

5. Пропозиції щодо занесення до Переліку видів рослин можуть вносити підприємства, установи, організації та громадяни. Пропозиції повинні містити обґрунтування щодо необхідності занесення відповідного виду рослин до Переліку, відомості про його поширення, необхідні заходи щодо збереження й відтворення.

Розгляд та узагальнення пропозицій щодо занесення видів до Переліку здійснюється облдержадміністрацією.

Рішення про занесення видів рослин до Переліку приймається обласною радою.

6. Занесені до Переліку види рослин, які в результаті вжитих природоохоронних заходів та на підставі досліджень визнані такими, що знаходяться поза загрозою зникнення, підлягають вилученню з Переліку. Пропозиції про вилучення розглядаються в тому ж порядку, що й у разі занесення видів рослин до Переліку.

7. Заготівля видів рослин, занесених до Переліку, здійснюється тільки у виняткових випадках для наукових та селекційних цілей у встановленому чинним законодавством порядку.

8. Торгівля видами рослин, занесеними до Переліку, забороняється.

9. Державний контроль у галузі охорони, використання й відтворення видів рослин, занесених до Переліку, здійснюється обласною та районними державними адміністраціями й державним управлінням екології та природних ресурсів у Луганській області.

10. Ведення Переліку здійснюється за рахунок обласного бюджету та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Заходи щодо охорони та відтворення видів рослин, занесених до Переліку, фінансуються за рахунок місцевих бюджетів й інших джерел, не заборонених законодавством України.

11. Облдержадміністрація доводить до відома підприємств, наукових, освітніх установ, організацій, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування зміст Переліку, стан занесених до нього видів рослин, здійснені заходи щодо їх охорони та відтворення, забезпечує проведення широкої виховної роботи серед населення через засоби масової інформації.

Наукові та інші установи, підприємства, організації та громадяни надають облдержадміністрації наявну в них інформацію про поширення, чисельність, стан видів рослин, занесених до Переліку, та негайно інформують про факти їх знищення, пошкодження чи загибелі.

**Керівник секретаріату обласної ради
О.Г. Пашенцев**

ВИЩІ РОСЛИНИ:

**Покритонасінні або Квіткові
(Angiospermae, або Magnoliophyta)**

**Клас Дводольні
(Dicotyledones, або Magnoliopsida)**

ЩЕБРУШКА ЗАПАШНА

Душевка пахучая

Acinos rotundifolius Pers. (*A. fominii* Des.-Shost.)

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південний схід Степу, Донецький Лісостеп (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янисті степи та відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник, 6–30 см заввишки. Стебло пряmostояче, просте або розгалужене, чотиригранне, білувате від густого опушення з коротких одноклітинних і довших дво-, триклітинних волосків, з невеликою домішкою стебельчастих залозок. Листки супротивні, черешок 3–9 (іноді до 13) мм завдовжки; листовка пластинка 6–24 мм завдовжки, округла, округло-ромбічна або широкооберненойцеподібна. Несправжні кільця суцвіття пазушні, із 3–5 квіток. Чашечка двогуба, 6,5–7,5 мм завдовжки, щетинистоволосиста зі значною домішкою стебельчастих залозок, по краю зубців – війчаста; верхні зубці трикутні. Віночок лілувато-рожевий, зовні коротковолосистий. Плід роздрібний (чотиригорішок). Горішки еліпсоїдальні, чорнуваті. Цвітіння з другої половини травня до липня. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

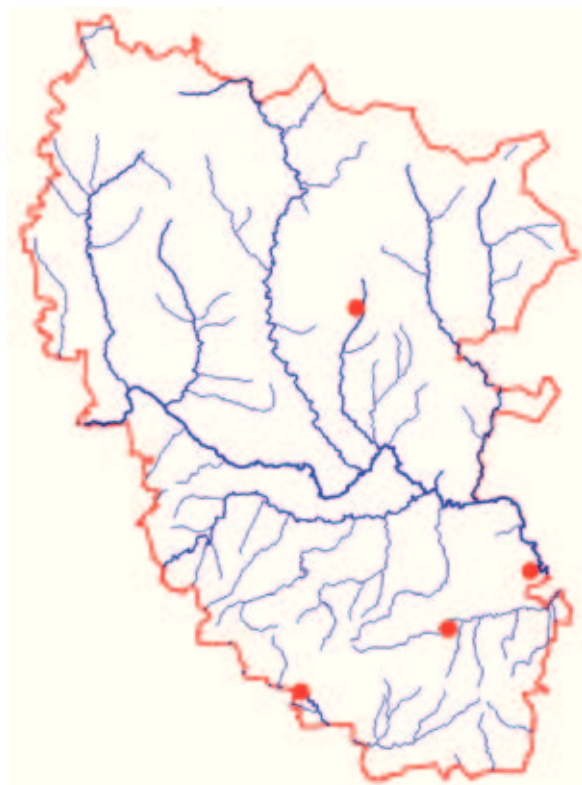
Ареальна рідкісність, антропогенний вплив (випас худоби, степові пожежі, заліснення кам'янистих схилів).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, ефіроолійний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

АДЕНОФОРА ЛІЛІСЛИСТА**Бубенчик лилієлистий***Adenophora lilifolia* (L.) Ledeb. ex A. DC.

Родина Дзвоникові – Семейство Колокольчиковые
– Familia Campanulaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Центральна та Південна Європа;
Східний Сибір; Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісові та лісостепові райони.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, зарості чагарників, лісові яри.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 50–120 см заввишки з довгим, товстим, більш-менш циліндричним кореневищем, розміщеним у ґрунті майже вертикально. Стебло пряmostояче, у верхній частині розгалужене, ребристе, голе або негусто опушене, по всій довжині щільно обліснене. Прикореневі листки довгочерешкові, округлосерцеподібні, 6–14 см завдовжки, стеблові – короткочерешкові, яйцеподібні або видовжено-яйцеподібні, рідше яйцеподібноланцетні, 4–10 см завдовжки, по краю пилчасто-зубчасті; верхні – сидячі, ланцетні або лінійноланцетні. Суцвіття волотеподібні, багатоквіткові; квітковіжки пониклі. Чашечка зрослолисткова, долі трикутноланцетні або лінійноланцетні, цілокраї, 2,5–5,0 мм завдовжки. Віночок зрослопелюстковий, п'ятилопатеий, світло-блакитний або синій; стовпчик при основі оточений залозистим кільцем, сильно виступає з віночка трилопатевою приймочкою. Плід – яйцеподібна, поникла коробочка; насінини яйцеподібні, трохи сплюснуті. Цвітіння у квітні–липні. Плодоносіння в червні–серпні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, обумовлена екологічною і ценологічною стенотопністю; антропогенний вплив (рекреація, вирубка лісів, збирання населенням як декоративної та лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

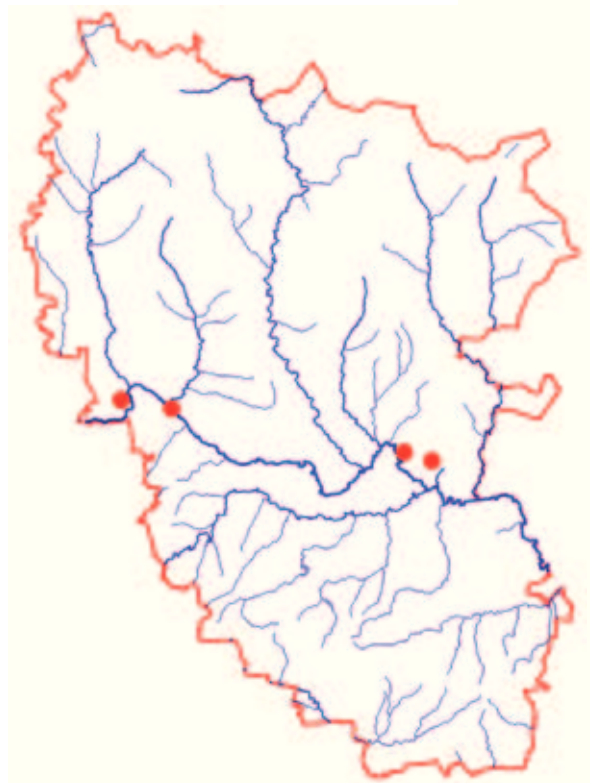
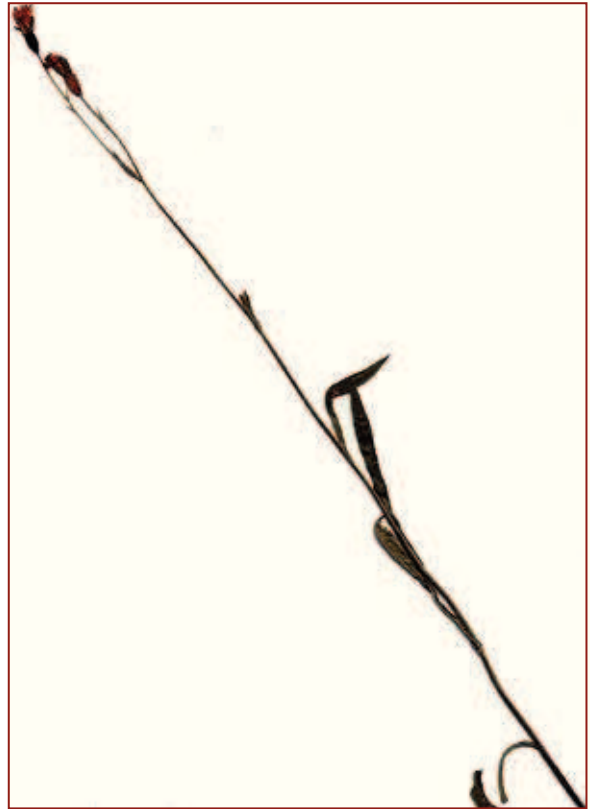
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

РОЖА ГЕЛЬДРАЙХА**Штокроза Гельдрейха***Alcea heldreichii* (Boiss.) Boiss.

Родина Мальвові – Семейство Просвирниковые –
Familia Malvaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Західнопричорноморський
диз'юнктивний ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південь Лівобережного Степу, Правобережний
Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вапнякові відслонення і степові схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічник 40–100 см заввишки. Уся рослина шер-
стистоповстистоопушена. Стебло пряmostояче,
просте або галузисте. Листки довгочерешкові,
пластинки яйцеподібні або округло-серцеподібні,
цілісні або 3–7-лопатові, по краю зарубчасто-ту-
позубчасті; черешки вкриті короткими зірчастими
волосками. Суцвіття китицеподібне із квітків,
зібраних у пучки по 1–3 штуки в пазухах верхів-
кових листків. Підчашшя майже вдвічі коротше за
чашечку. Чашечка 10–13 мм завдовжки. Віночок у
2,0–2,5 рази перевищує чашечку, його пелюстки
оберненояйцеподібні, до основи звужені, на вер-
хівці виїмчасті, фіолетово-рожеві, при основі жов-
ті. Плід розпадається на дрібні, округло-ниркопо-
дібні, впоперек зморшкуваті мерикарпії, на спинці
з широкою борозенкою, по боках з випнутими ра-
діальними жилками. Насінина ниркоподібна, гола,
темно-бура. Цвітіння в червні–липні. Плодоносі-
ня в серпні–вересні. Розмножується насінням. Ксе-
рофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Надмірне випасання худоби, збирання населен-
ням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

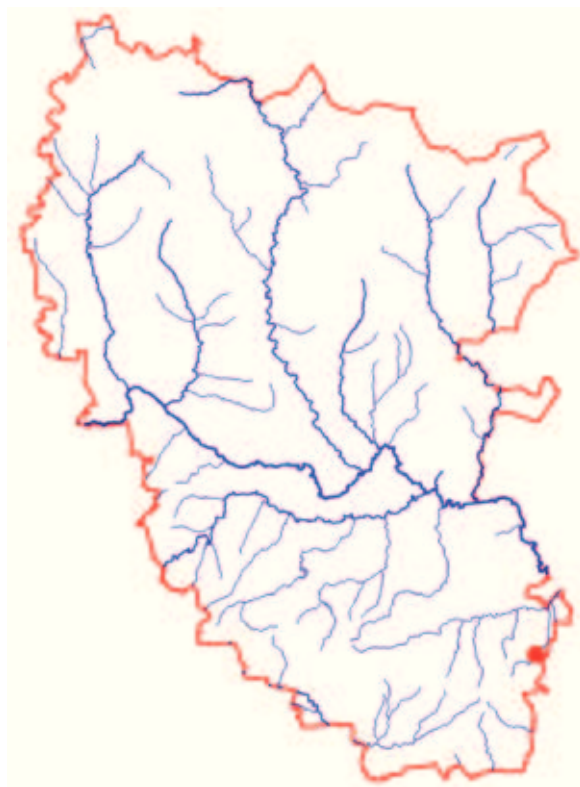
Луганський природний заповідник (філіал «Про-
вальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

БУРАЧОК ЛЕНСЬКИЙ**Бурачок ленський***Alyssum lenense* Adams

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Центральна та Східна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У східній частині України (Харківська, Луганська та Донецька області).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі, бідні ґрунти, вапнякові, мергелісті, крейдянні відслонення, виходи пісковиків, піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дрібний напівкущик заввишки 5–20 см. Коренева система стрижнева. Стебло висхідне, прямостояче, разом із безплідними пагонами формує рихлу подушку; безрозеткове. Листки маленькі за розміром; сірувато- або білуватопухнасті від густих видовженопроменевих зірчастих, асиметричнозірчастих та простих (як домішка) волосків, нижні – лопаткоподібні, звужені до основи, верхні – майже лінійні, сидячі, цілокраї, верхівка гоштрувата; склероморфні. Віночок блідо-жовтий, 1–5 мм завдовжки. Суцвіття – видовжена при плодах китиця. Плід – дрібнопухнатий або майже голий розкривний стручочок завдовжки 3–5 мм. Цвіте у квітні–червні. Ксерофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

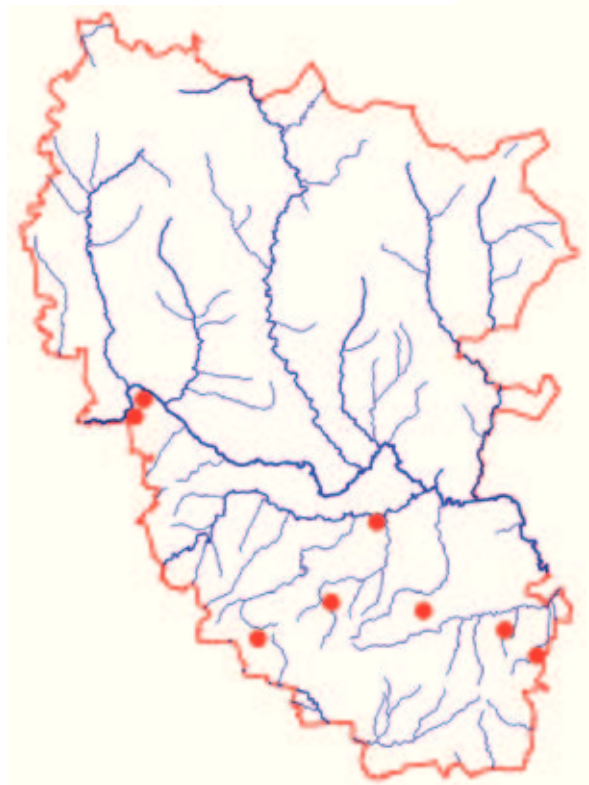
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), лісовий заказник «Білогорівський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Ґрунтопокривний, фітомеліоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

ВІТЕРИНКА ДІБРОВНА**Ветреница дубравная**

Anemone nemorosa L. (*Anemonoides nemorosa* (L.) Holub)

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые –
Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна, Центральна, Атлантична та Північна Європа; Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся, Лісостеп, Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, зарості чагарників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста літньозелена багаторічна рослина висотою 8–25 см. Кореневище довге, м'ясисте, з відносно рівною поверхнею. Квітконосне стебло прямостояче, разом з листками розсіянопритиснутоопушене або голе. Прикореневих листків немає або є один з довгим черешком та трироздільною пластинкою. Стеблових листків зазвичай три. Листкова пластинка пальчаторозсічена, сегменти першого порядку пірчатороздільні або глибоколопатеві; кінцеві частки листків загострені. Черешки листочків покривала лише вдвоє коротші за їх пластинки. Квітки 4–4,5 см у діаметрі, поодинокі. Оцвітина проста, її листочки (6–8 штук) білі, зрідка червонувато-лілові ззовні; тичинки та маточки численні. Цвіте у квітні–червні. Плодоносить у червні; плоди розповсюджуються за допомогою тварин та під дією власної ваги. Розмножується вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубування лісів, випасання худоби, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

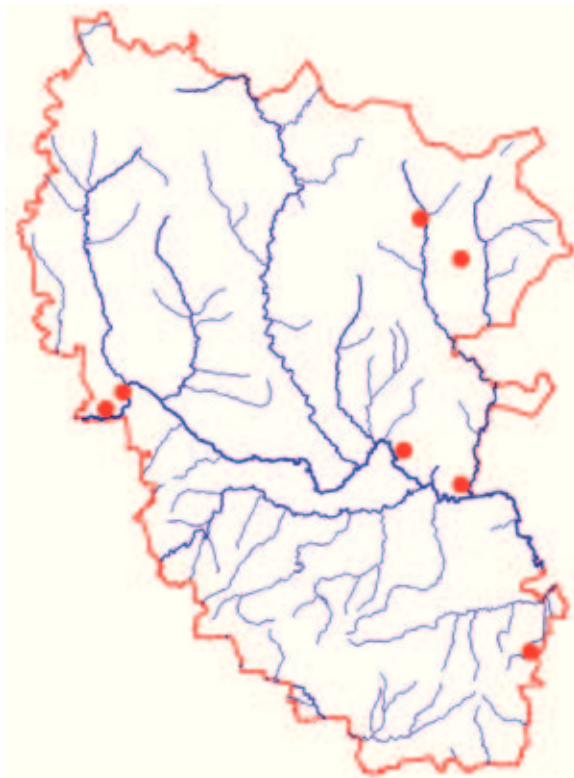
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, отруйний. Має протиерозійне, водорегулююче, ґрунтотворне значення.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: Л.Б. Головнева

ВІТЕРИНКА ЛІСОВА**Ветреница лесная***Anemone sylvestris* L.

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковіє –
Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Східна та Атлантична Європа, Кавказ, Сибір, Далекий Схід, Середня, Центральна та Східна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (звичайно), Полісся та Степ (зрідка), Карпати.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста літньозелена багаторічна рослина 15–50 см заввишки. Кореневище коротке, коренева система мичкувата. Стебло прямостояче, вкрите м'якими білими волосками. Прикореневих листків від 2 до 6 штук, черешки довгі, листкові пластинки пальчаторозсічені або пальчатороздільні, густо опушені. Стеблових листків три, у мутовці, пластинка пальчаторозсічена, кінцеві частки загострені. Квітки поодинокі, 3,5–7 см у діаметрі. Оцвітина проста з 5, зрідка 6 еліптичних або оберненояйцеподібних, білих (або ззовні злегка фіолетових) листочків. Плоди – численні горішки до 3 мм завдовжки з густим білоповстистопоплутаним опушенням. Цвіте у квітні–травні, може бути повторне цвітіння в липні–серпні. Плодоносить у червні, плоди розповсюджуються за допомогою вітру та під дією власної ваги. Розмножується вегетативно. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

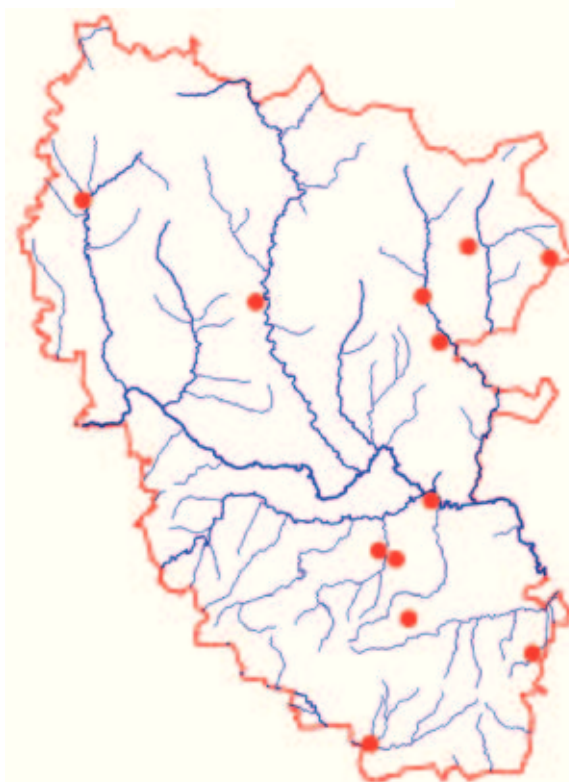
Вирубання лісів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Провальський степ» та «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, отруйний, декоративний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: О.І. Соколова

ДУДНИК ЛІСОВИЙ

Дудник лесной

Angelica sylvestris L.

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся, Лісостеп (крім Донецького Лісостепу), Степ (північно-східна частина, зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вогкі ліси та луки, чагарники, по берегах річок і ставків.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 100–200 см. Стебло круглясте, дудчасте, гладке, вгорі розгалужене із гранями. Листки з дуже здутими півхами, двічі, тричі пірчаторозсічені, до 60 см завдовжки, з яйцеподібнодовгастими листочками; кінцевий листочок часто надрізний і донизу збігаючий; верхні бічні листочки звичайно з широкою збігаючою основою. Пелюстки білі, виїмчасті, із загнутою всередину верхівкою; диск подушкоподібний. Суцвіття – великі зонтики, з 18–30 променями завдовжки до 18 см. Промені і квітконіжки борошністо-пухнаті; обгортки немає або вона складається з небагатьох опадних листочків; обгортки багатолісті. Плід 5–8 мм завдовжки та 4–6 мм завширшки, широкоовальний, при основі глибокосерцеподібний, з облямівкою, стиснутий із спинки; спинні ребра товстувато-ниткоподібні, крайові – ширококрилаті, не прилягають одне до одного; каналці – в жолобках, поодинокі. Насіння зрослася з оплоднем. Цвіте в липні–вересні. Розмножується насінням. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, зміни гідрологічного режиму.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

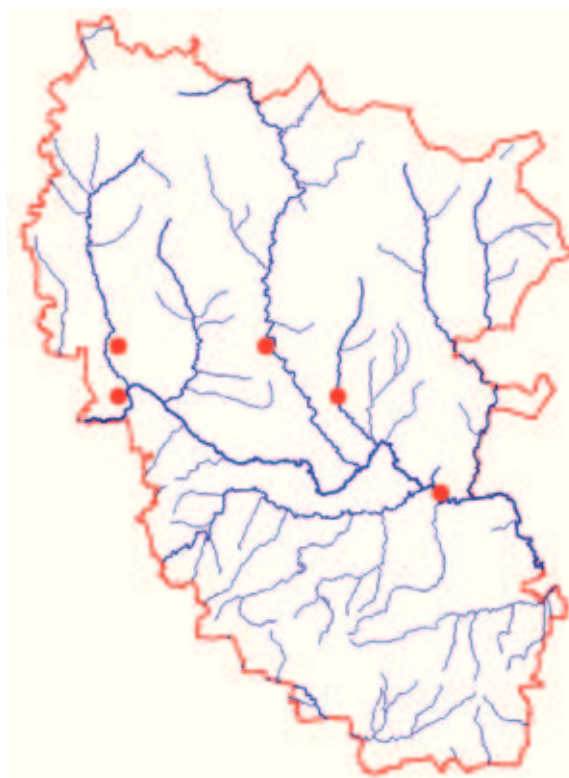
Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), ботанічний заказник «Юницький», регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

КОТЯЧІ ЛАПКИ ДВОДОМНІ**Кошачья лапка двудомная***Antennaria dioica* (L.) Gaertn

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Майже вся Європа та Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Майже по всій Україні.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Соснові та мішані ліси, узлісся, схили, піщані місця.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна білоповстиста трав'яна рослина заввишки 6–20(35) см. Кореневище циліндричне, повзуче, галузисте. Стебла висхідні, прямостоячі, поодинокі або декілька, до самого суцвіття прості, лише в суцвітті розгалужені. Крім квітконосних стебел від кореневища відходить багато неплідних укорочених густо улиснених розеткових пагонів, які можуть укорінюватися. Прикореневі листки лопатові, стеблові – прижаті до стебла, майже лінійні. Усі листки зверху зелені, зісподу, як і стебло, білоповстисті. Суцвіття – щільна китицеподібна волоть з 3–12 кошиків. В одних кошиках містяться лише маточкові квітки, в інших – квітки двостатеві. Листя обгортки рожеве або біле. У кошиків з маточковими квітками листочки обгортки при основі повстисті, вгорі півчасті, рожеві, рідше білі, загострені, часто довші за квітки, завдовжки 8–12 мм, завширшки 0,5–0,8 мм. Самі квітки в цих кошиках жовтуваті, завдовжки 4–5 мм. У кошиків, де містяться двостатеві квітки, листочки обгортки тупі, внизу по спинці повстисті, з широкою півчастою облямівкою навколо та півчастим придатком. Спільне квітколоже глибокоямчате. Плід – сім'янки близько 1 мм завдовжки та 0,3–0,4 мм завширшки, з довгим (завдовжки 7–8 мм) чубком тонких білих волосків, що легко відламуються. Цвіте в травні–липні. Розмножується насінням та вегетативно. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

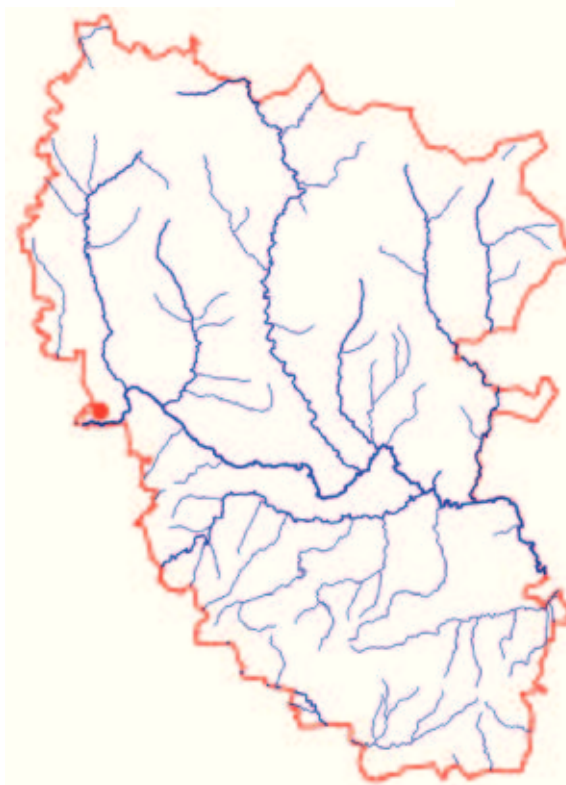
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, декоративний, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: И.А. Шанцер

ДЯГЕЛЬ ЛІКАРСЬКИЙ**Дягель лікарський***Archangelica officinalis* Hoffm. (*Angelica archangelica* L.)

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные (Зонтичные) – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Східна Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Карпати, Лісостеп (звичайно), Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ.

Болота, берега річок та канав, вільшняки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічна рослина 100–200 см заввишки. За життєвим циклом монокарпік – здатна квітнути і плодоносити лише один раз у житті, після чого доросла особина гине. Кореневище вкорочене, циліндричне, зверху буре, всередині біле, зі своєрідним приємним запахом, гострогіркувате на смак, до 5 см завтовшки, коли його переламати, виділяє молочний сік. Стебло розгалужене, товсте, круглясте, борозенчасте, всередині порожнисте. Листки (до 80 см завдовжки) зверху яскраво-зелені, знизу сіруваті, тонкі, м'які, з великими здутими піхвами (по краю плівчасті), двічі або тричі пірчаторозсічені, з великими яйцеподібними, дво-, трилопатовими частками, по краю гостропилчастими; прикореневі листки 35–80 см завдовжки. Суцвіття – складний зонтик, 10–17 см у діаметрі, промені чисельні (20–40 шт.), пухнаті, без обгортки; зонтики багатоквіткові, майже кулясті, мають обгортки з багатьох лінійних листочків, які можуть дорівнювати зонтику. Віночок п'ятичленний, пелюстки квіток зеленувато-жовті або білуваті, еліптичні, із загнутою верхівкою, майже без виїмки. Тичинок п'ять, маточка одна, з нижньою зав'язю і двома стовпчиками. Плід – плоска двосім'янка з крилами по боках 5–6 мм завдовжки, 3–5 мм завширшки. Цвітіння в травні–серпні. Плодоносіння в червні–вересні. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

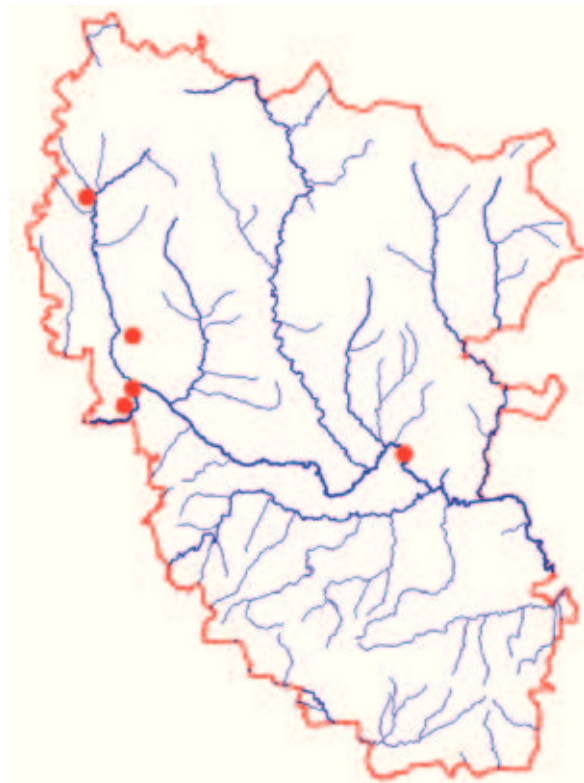
Природно-історична рідкісність, обумовлена екологічною і ценотичною стенотопністю; антропогенний вплив (погіршення умов зростання, висушування боліт, зміління річок та озер; збирання населенням як лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарська й пряна рослина, молоді стебла та черешки листків їстівні.

Автор: С.А. Приходько

Фото: Н.Ю. Гнатюк (вставка В.М. Остапко)

ПОЛИН ПОВИСЛИЙ**Полян поникающая***Artemisia nutans* Willd. (*A. cretacea* Kotov)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, факт зростання в Західному Сибіру та Середній Азії потребує уточнення.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ та Лісостеп (спорадично).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Відслонення крейди, мергелю, вапняку, засолені крейда.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик висотою 15–50 см, білуватий від густого опушення, яке більш-менш зберігається до кінця вегетації. Корінь товстий, вертикальний, дерев'янистий. Квітконосні стебла звичайно нечисленні, висхідні. Листки на неплідних пагонах та нижні стеблові на генеративних – черешкові; пластинки яйцеподібні, двічі-, тричі пірчаторозсічені. Середні стеблові листки короткочерешкові, з вушками при основі черешка, двічі пірчаторозсічені. Загальне суцвіття волотисте, довжина суцвіття здебільшого перевищує довжину стебла нижче суцвіття; гілки першого порядку як правило відігнуті й пониклі, другого – майже завжди пониклі. Кошики розставлені, сидячі або на ніжках, здебільшого пониклі, еліптичні, 1,5–2,6 мм завдовжки, 0,5–1,3 мм завширшки. Обгортка з 4–7 рядів листочків, зовнішні листочки коротші за внутрішні. Усі квіткі в кошику однакові, двостатеві, жовтувато-пурпурові. Плоди – оберненояйцеподібні сім'янки. Рослина з міцним гострим запахом. Цвіте у вересні–жовтні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, видобування крейди, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), загальнозоологічний заказник «Євсуг-Степове», регіональний ландшафтний парк «Біловодський», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ПОЛИН СОЛЯНКОПОДІБНИЙ**Полюнь солянковидная***Artemisia salsoloides* Willd. (*A. tanaitica* Klokov)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (басейни річок Волга, Дон, Міус, Урал), Передкавказзя, Середня Азія (північний захід Казахстану), Південний Урал.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп та північна частина Лівобережного Степу (спорадично), по р. Сіверський Донець, її притоках та по р. Кринка.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущ висотою 20–80 см, голий або з рідким опушенням із зірчастих волосків. При основі дуже галузистий, здерев'янілі стебла та їх розгалуження товсті. Квітконосні стебла численні, трав'янисті, майже прямостоячі або висхідні, при основі червонясті. Нижні стеблові листки 1(2)-трійчаторозсічені та 1(2)-пірчаторозсічені. Стеблові листки черешкові, переважно трійчасті (тричі розсічені), 7–30 мм завдовжки; кінцеві сегменти лінійні, 0,8–1,5 мм завширшки, загострені. Загальне суцвіття – китиця або вузька волоть. Кошики еліпсоїдні, 4–6 мм завдовжки; ніжки кошиків короткі, прямі, голі. Обгортка гола, блискуча. Листочки обгортки розташовані у 2–3 ряди, зовнішні коротші за внутрішні. Квітки в кошику жовтуваті або червонуваті, різнорідні: крайові – маточкові, серединні – тичинкові, з редукованою маточкою. Плід – сім'янка. Цвіте в червні–серпні. Плодоносить у серпні–жовтні. Розмножується насінням. Зростає виключно на карбонатних породах. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Видобування крейди, випасання худоби, лісорозведення на крейдяних схилах.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

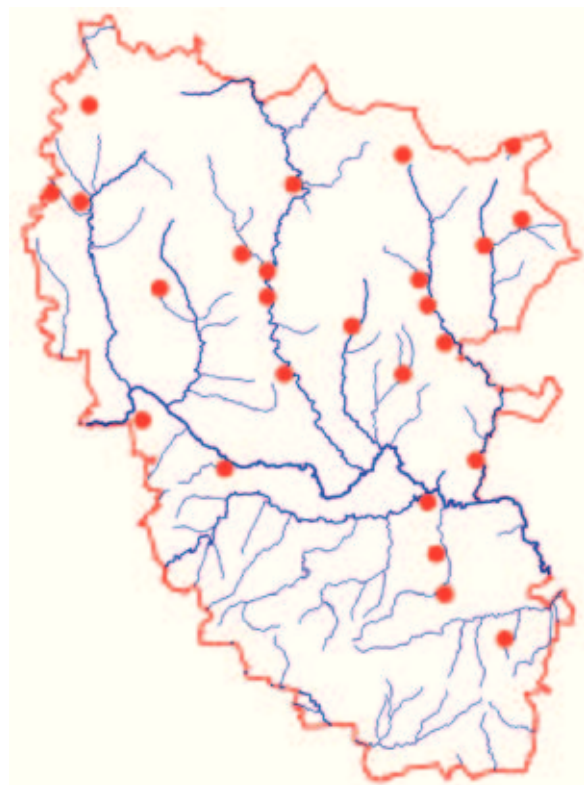
Регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

КОПИТНЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ**Копытень европейский***Asarum europaeum* L.

Родина Хвилівникові – Семейство Кирказоновые –
Familia Aristolochiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа (крім крайніх півдня та півночі), Кавказ,
Західний Сибір, Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Майже по всій території, крім Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Тіністі байрачні ліси, заплавні діброви.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста вічнозелена багаторічна рослина 5–10 см заввишки. Кореневище довге, повзуче, галузисте, шнуроподібне. Стебло повзуче, укорінюється у вузлах, пагони розеткові, з двома (трьома) розвиненими прикорневими листками та трьома лускоподібними низовими. Лускоподібні листки яйцеподібні, гоструваті. Розвинені листки довгочерешкові, нирко-, яйце-, серцеподібні, цілісні. Пластинка листка темно-зелена, зісподу світліша, з обох боків покрита дрібними щетинистими волосками. Взимку забарвлення листків не змінюється. Квітки поодинокі, на коротких пониклих квітконіжках. Оцвітина проста, правильна, дзвоникувата, до 9 мм завдовжки, трилопатева, лопаті загнуті всередину, зовні бурувата, всередині брудно-пурпурова або темно-червоно-бура. Плід – майже куляста багатонасінна соковита коробочка. Насінини з м'ясистим принасінником, розповсюджуються мурахами. Розмножується також вегетативно. Цвіте в березні–травні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубування байрачних лісів, випасання худоби, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

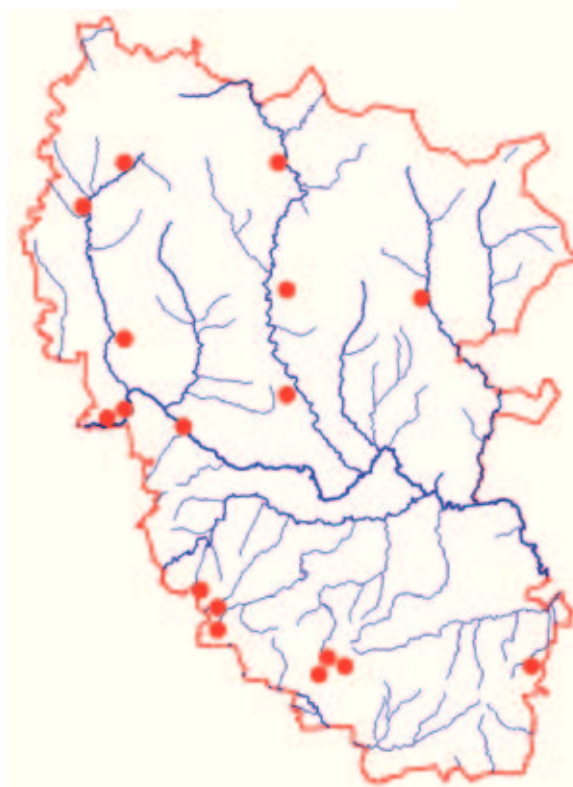
Луганський природний заповідник (філіали «Станично-Луганський», «Провальський степ»), ботанічний заказник «Серебрянський», комплексна пам'ятка природи «Айдарська тераса», ландшафтний заказник «Міус», заповідне урочище «Нижньодуванське», ботанічна пам'ятка природи «Осинівська».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, отруйний, декоративний. Має протигерозійне значення.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

АСТРАГАЛ БІЛОСТЕБЛИЙ**Астрагал белостебельный***Astragalus albicaulis* DC.

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південь Східної Європи, Кавказ, Західний Сибір. Східнопричорноморсько-прикаспійський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У басейнах р. Сіверський Донець та зрідка – р. Міус.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вапнякові та крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик 20–50 см заввишки, з білуватим при-
тисненим опушенням. Стебла в нижній частині
або до середини здерев'янілі, висхідні, розгалу-
жені. Листки непарнопірчасті, з яйцеподібними
або яйцеподібноланцетними, до 3 мм завдовжки
прилистками, складаються з 3–5 пар довгастоеліп-
тичних листочків завдовжки 10–20 мм. Суцвіття –
овальні китиці, які більш ніж удвоє перевищують
листки. Квітки майже сидячі. Чашечка 10–15 мм
завдовжки, трубчаста, опушена білими і чорними
двороздільними волосками; зубці – шилоподібні,
відігнуті, у 2–3 рази коротші від трубки; віночок
метеликовий, блідо-жовтий, 18–22 мм завдовжки.
Плід – довгастолінійний, білуватий, повстисто-
шерстистий біб, 10–15 мм завдовжки, сидячий,
спрямований догори. Цвітіння в травні–червні.
Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природна стеногопність, антропогенний вплив
(випасання худоби, видобування крейди, створен-
ня на крейдяних схилах штучних лісових наса-
джень).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

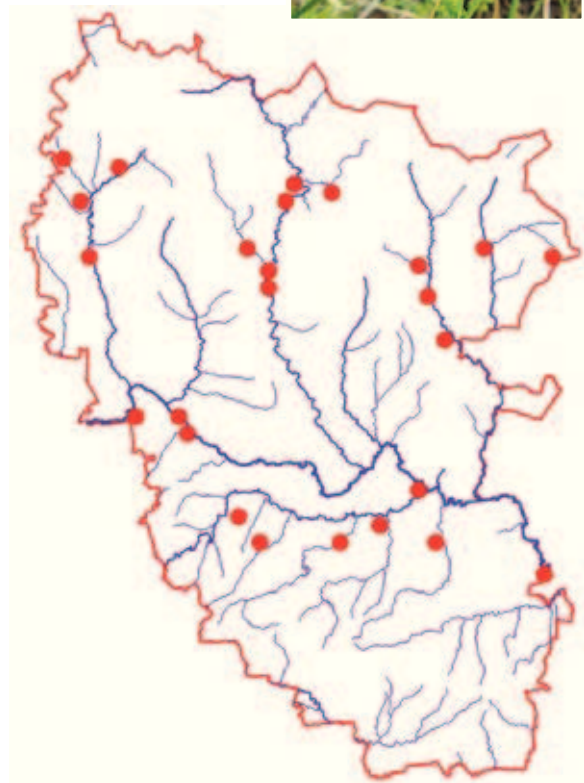
Луганський природний заповідник (філіал «Стріль-
цівський степ»), регіональний ландшафтний парк
«Біловодський», ботанічні заказники «Крейдяні
відслонення» та «Крейдяні скелі», заповідне ур-
очище «Нижньодуванське», загальнозоологічний
заказник «Сватівський», ботанічна пам'ятка при-
роди «Балка Плоська».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, фітомеліоративний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

**АСТРАГАЛ
НЕСПРАВЖНЬСОЛОДКОЛИСТИЙ**

Астрагал ложносладколистний

Astragalus glycyphylloides DC. (*A. glycyphyllos* L.
subsp. *glycyphylloides* (DC.) V.A. Matthews)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia
Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східне Середземномор'я, Східне Причорномор'я,
Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південні відроги Середньоруської височини, Крим
(гірська частина).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Дубові ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 60–80 см заввишки, з
підведеними від основи стеблами, опушений ко-
роткими білуватими волосками. Листки складні,
із (13) 15–19 парами листочків. Листочки яйцеподі-
бні або довгасто-еліптичні, їхні верхня і нижня
поверхні відрізняються за кольором. Прилистки
лінійні. Суцвіття – густі китиці, 3–6 см завдовжки,
не перевищують довжину листків. Віночки мете-
ликові, жовті або червонуваті. Прапорець 13–14
мм завдовжки, 6–7 мм завширшки; крила 11,5–12
мм завдовжки, 2–2,5 мм завширшки. Чашечка чор-
новолосиста, трубчаста, із зубцями до 2,5 мм зав-
довжки. Цвітіння в червні. Плоди – майже прямі
боби, 15–22 мм завдовжки. Плодоносіння в липні.
Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубування лісів, надмірне випасання худоби, лі-
сові пожежі, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

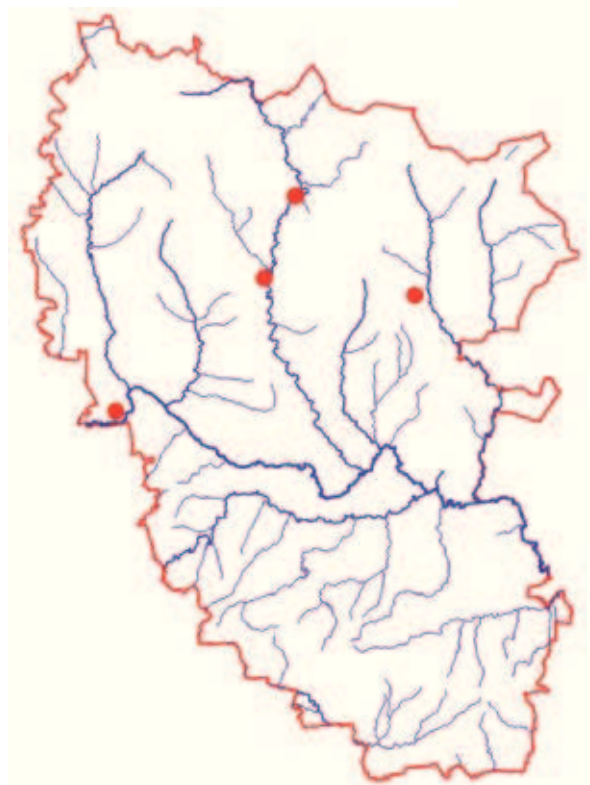
Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

АСТРАГАЛ НОВОАСКАНІЙСЬКИЙ**Астрагал новоасканійський**

Astragalus novoascanicus Klokov (*A. henningii* (Steven) Klokov)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південь Степу, Донецький Лісостеп, Крим (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, вапнякові та крейдянні відслонення, чорноземи та кам'янисто-щербеністі хрящуваті ґрунти.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 5–20 см заввишки. Корінь стрижневий. Стебло вкорочене. Листки складні, до 30 см завдовжки, з 15–27 пар листочків. Листочки здебільшого вздовж складені, зверху голі, зісподу густо вкриті білими волосками, по краю – рясними білими війками. Суцвіття – китиця з 2–5 квіток. Чашечка з білим опушенням, до 16 мм завдовжки. Віночок метеликовий, жовтий, близько 20 мм завдовжки. Плід – еліптичний біб, 19–27 мм завдовжки, на верхівці з шилоподібним носиком, плодоніжка коротенька. Цвітіння у квітні–травні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плодоносіння в червні. Насіння активно розкидається при розтріскуванні бобів. Розмножується також партикуляцією каудекса. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, низька насіннева продуктивність, пошкодження насіння комахами, забудова території, кар'єрні розробки, випасання худоби, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Світового червоного списку, Європейського червоного списку, Червоної книги України.

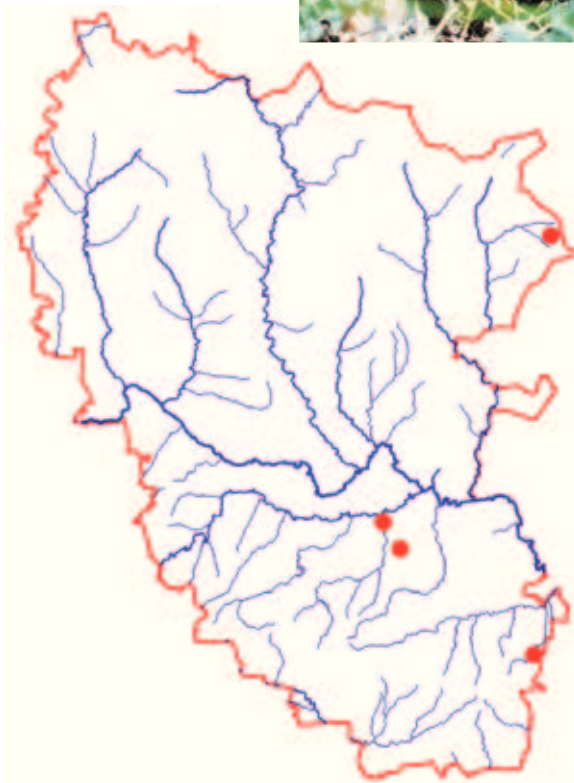
Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), ботанічна пам'ятка природи «Балка Плоська».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: О.І. Соколова (вставки О.І. Соколова, В.М. Остапко)

АСТРАГАЛ ОЛЬГИ**Астрагал Ольги**

Astragalus olgianus Krytzka (*A. macropus* auct. non Bunge)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Обмежується південними відрогами Середньоруської височини.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Басейни лівих приток р. Сіверський Донець.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Схили в справжніх і петрофітних з відслоненнями крейди степах.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик 20–50 см заввишки. Стебла здерев'янілі. Листки складні, із 3–7 пар листочків. Листочки довгасті, еліптичні, довгасто-еліптичні, довгасто-лінійні або лінійні. Суцвіття – китиця, 3–20 см завдовжки. Віночки метеликові, фіолетові. Прапор віночка 18–22 мм завдовжки, має на верхівці виїмку. Чашечка трубчаста, з ланцетними або шилоподібними зубцями, опушена напіввідстовбурченими або притиснутими волосками. Цвітіння в травні–червні. Плоди – лінійно-довгасті або довгасті боби, у 1,5–2 рази довші за чашечку. Плодоносіння в липні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, низька насіннева продуктивність, кар'єрні розробки, надмірне випасання худоби, розорювання степів, степові пожежі.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

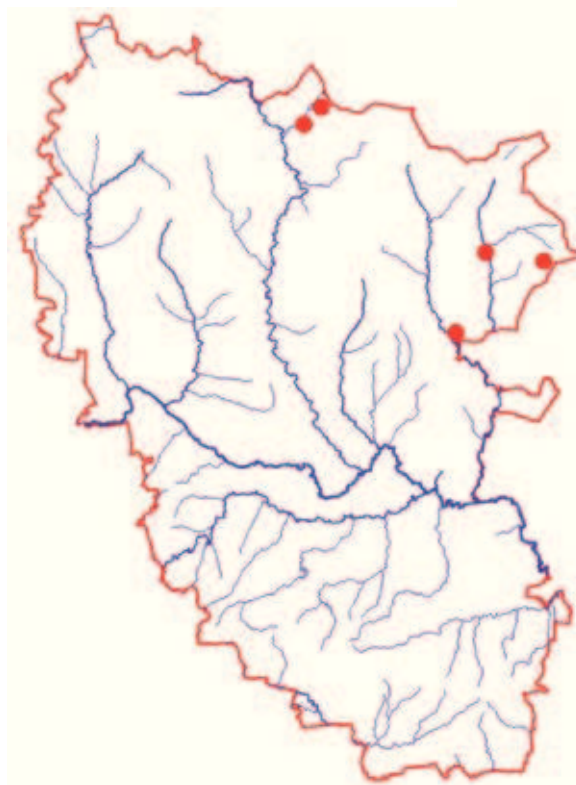
Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Медоносний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.Е. Прохоров

АСТРАГАЛ БЛІДИЙ**Астрагал бледнеющий***Astragalus pallescens* M. Bieb.

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Причорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (південь), степовий Крим (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янисті, крейдові і лесові відслонення, степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик з притисненим сіруватим опушенням. Стебла до 30 см завдовжки, висхідні, коричневі. Листки непарнопірчасті, короткочерешкові, до 10 см завдовжки, мають 6–8 пар листочків. Листочки довгастолінійні або лінійні; нижня пара відсунута від основи черешка не менш як на довжину одного листочка. Прилистки ланцетні, трохи серпоподібно зігнуті. Квітконоси пазушні, у 2 рази довші за листки. Суцвіття – негуста, видовжено-овальна китиця, до 10 см завдовжки, з 5–12 квіток. Чашечка трубчаста, відхилено-волосиста, 10–14 мм завдовжки, зубці її дорівнюють половині довжини трубочки. Віночок метеликовий, білувато-жовтуватий або білувато-ліловий, до 20 мм завдовжки. Плід – видовжено-лінійний, притисненоопушений біб, 12–15 см завдовжки, прямостоячий, на верхівці тонко загострений. Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Розорювання степів, випасання худоби.

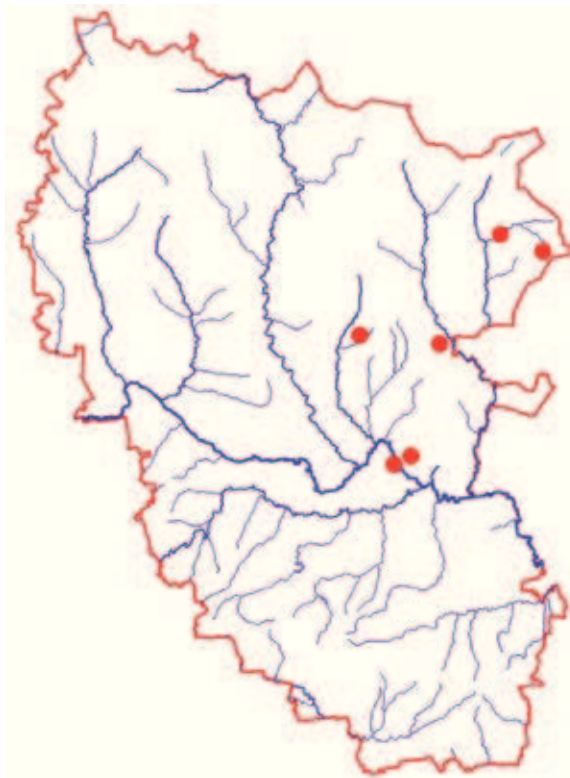
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Включений до Світового червоного списку.

Луганський природний заповідник (філіали «Станічно-Луганський філіал» та «Стрільцівський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, кормовий, фітомеліоративний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

АСТРАГАЛ ПУХНАТОКВІТКОВИЙ**Астрагал пушистоцвітковий**

Astragalus pubiflorus DC. (*A. exacapus* L. subsp. *pubiflorus* (DC.) Soó)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна, Центральна та Південна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ (звичайно), Лісостеп (зрідка), Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 10–25 см заввишки. Рослина довго- і густоволосиста. Кореневище довге, дерев'янисте, розгалужене. Надземне стебло з укороченими міжвузлями. Листки складні, 15–25 см завдовжки, листочків 15–25 шт. Листочки довгасто-овальні або довгасто-яйцеподібні. Квітконоси до 4 см завдовжки. Суцвіття – китиця з 5–10 квіток. Віночок метеликовий, до 25 мм завдовжки, жовтий, зовні волосистий. Плід – яйцеподібно-двугастий, рудувато-волохатий біб завдовжки 12–15 мм. Цвітіння у квітні–червні. Запилення квіток відбувається за участю комах. Плодоносіння в червні–липні. Насіння активно розкидається при розтріскуванні бобів. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, низька конкурентна здатність, низька насіннева продуктивність, ушкодження насіння комахами, забудова території, кар'єрні розробки, надмірне випасання худоби, розорювання степів, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, кормовий; декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: О.І. Соколова

АСТРАГАЛ САРЕПТСЬКИЙ**Астрагал сарептський**

Astragalus sareptanus A. Becker (*A. rupifragus* Pall., р.р.)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європейська частина Російської Федерації: Нижньо-Донський, Нижньо-Волзький, Заволзький райони, Західний Сибір; заходить на Північний Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи та кам'янисті схили, піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 10–20 см заввишки; має каудекс і стрижневу кореневу систему; міжвузля більш-менш розвинене. Стебло й листки вкриті відстовбурченими волосками. Листки складні. Листочки довгасті, еліптичні або лінійноланцетні. Суцвіття – китиця; квітконос короткий, або суцвіття майже сидяче. Віночки метеликові, блідо-лілові або блідо-рожеві, 27–30 мм завдовжки; квітконіжки 2 мм завдовжки. Чашечка трубчаста, шорстка від білих і небагатьох чорних волосків, при плодах дещо здута. Плоди – густо шерстисті боби. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні. Насіння активно розкидається при розтріскуванні бобів. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

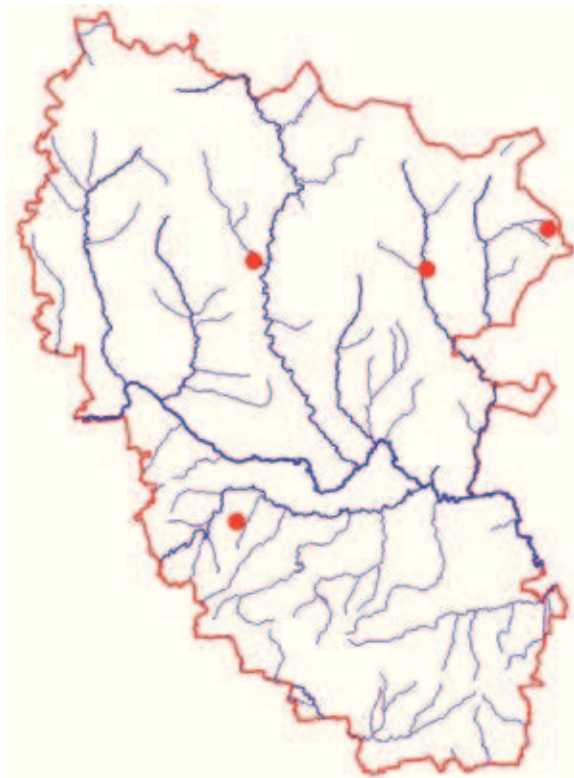
Природно-історична рідкісність, низька конкурентна здатність, випасання худоби, розорювання степів, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

АСТРАГАЛ ЯЙЦЕПЛОДНИЙ**Астрагал яичкоплодный***Astragalus testiculatus* Pall.

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа; Кавказ; Західний та Східний Сибір; Середня та Центральна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (схід) і Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи та кам'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 5–12 см заввишки. Уся рослина сірувато опушена. Стебло розгалужене. Пагони з дуже короткими міжвузлями. Прилистки лінійноланцетні. Листки складні, 5–12 см завдовжки, непарнопірчасті; листочки довгасто-еліптичні, 2–12 мм завдовжки, у кількості 17–23 шт. Суцвіття – майже прикореневі китиці. Приквітки ланцетні, не доходять до середини чашечки. Чашечка волохата від чорних і білих роздвоєних волосків, зрослолистова, трубчаста, зубці у 2–3 рази коротші, ніж трубка. Віночок метеликовий, 25–30 мм завдовжки, білуватий або рожево-пурпуровий. Цвітіння в травні–липні. Плоди овальні або широкоовальні, шорсткі, білуватоповстисті боби, 10–20 мм завдовжки, сидячі. Насіння активно розкидається при розтріскуванні бобів. Плодоносіння в липні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

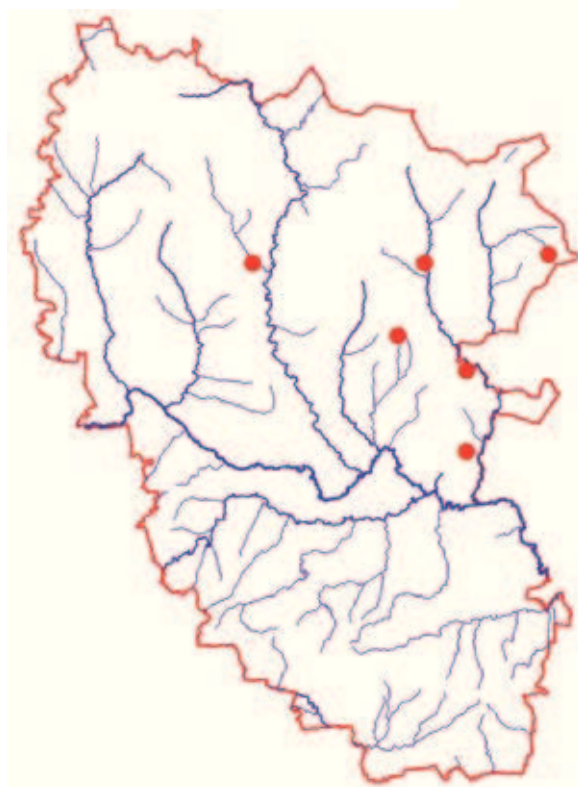
Природно-історична рідкісність, низькі насіннева продуктивність (повністю визріває дуже мало насіння) і схожість унаслідок твердонасінності, розорювання степів, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.Е. Прохоров

КАПУСТА КРЕЙДОВА**Капуста меловая**

Brassica cretacea (Kotov) Stank. ex Tzvel.
(*Erucastrum cretaceum* Kotov)

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь), ендемік басейну р. Дон.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ (головним чином по р. Сіверський Донець і його притоках), Крим (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні та вапнякові відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина, недовговічна; іноді виступає як монокарпік, 15–40 см заввишки. Стебло пряmostояче, розгалужене від основи або від середини, голе або з поодинокими волосками; напіврозеткове. Листки прикореневої розетки довгочерешкові, 3–5,4 см завдовжки, пірчасторозсічені; з чотирма-сімома парами довгастих або при основі зубчастих сегментів, верхівка тупа. Стеблові листки зменшені, пірчасті, з довгастими бічними сегментами; верхівкові – суцільні. Китиці видовжені, безлисті. Квітконіжки 5–8 мм завдовжки. Чашечка з чотирьох жорстко волосистих на спинці чашолистків, близько 5 мм завдовжки. Віночок з чотирьох вільних жовтих пелюсток до 5 мм завдовжки. Плід – голий розкривний стручок. Цвітіння в травні–червні, іноді в липні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

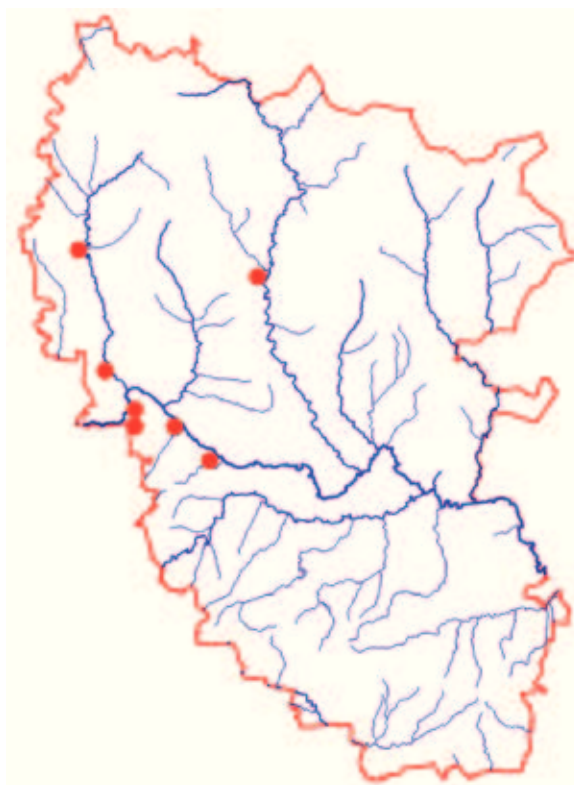
Антропогенний вплив (випас худоби, заліснення кам'янистих схилів, видобування крейди та вапняків).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Загальнозоологічний заказник «Сватівський», заповідне урочище «Нижньодуванське», ботанічна пам'ятка природи «Новобіла».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медонос.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ДЗВОНΙΚИ ВЕЛИКОКОЛОСИ**Колокольчик крупноколосий***Campanula macrostachya* Waldst. et Kit. ex Willd.

Родина Дзвоникові – Семейство Колокольчиковые
– Familia Campanulaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південний схід Середньої та Східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Узлісся, степові схили, зарості чагарників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яна коротко-, шорсткоопушена багаторічна або дворічна рослина заввишки 30–100 см. Коренева система стрижнева. Стебло прямостояче, густоулишене, просте, з коротким шорстким опушенням. Листки суцільні, по краях дрібнозубчасті та хвилясті. Нижні листки довгасті, звужені, короткочерешкові; стеблові – ланцетні, стеблообгортні. Загальне суцвіття переривчасте, колосоподібне. Квітки сидячі або на коротеньких ніжках, зібрані пучками в пазухах верхніх листків, пучок на верхівці однакового розміру з боковим. Чашечка п'ятироздільна; частки чашечки вийчасті, по краю вузьколанцетні, 3–5 мм завдовжки. Віночок дзвоникуватий, п'ятилопатевий, блакитний або блакитно-ліловий, голий, завдовжки 15–18 мм, по краю не вийчастий. Тичинки з розширеними при основі нитками; пиляки вільні; зав'язь на верхівці з трохі опуклим диском. Стовпчик при основі без залозистого кільця, майже не виступає із віночка. Плід – коробочка, розкривається отворами при верхівці; насіння численне. Цвіте в червні–липні. Плодоносить у червні–серпні. Ксерофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

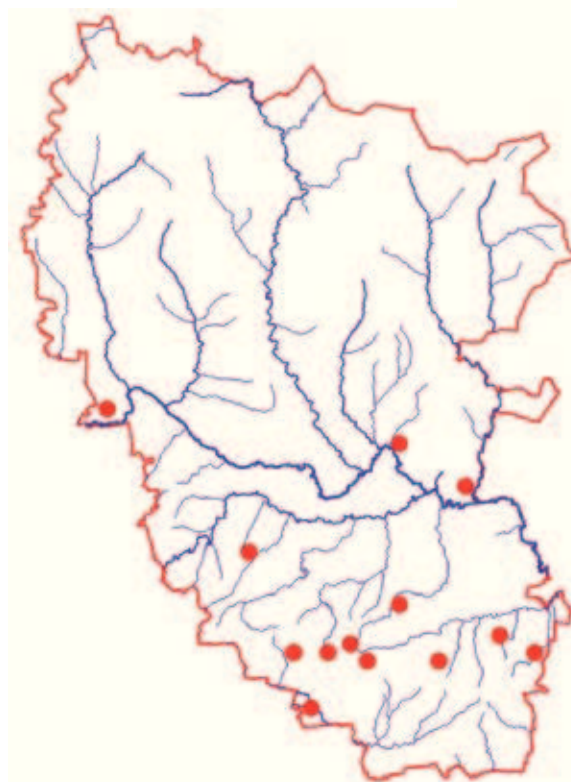
Природно-історична рідкісність, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ботанічна пам'ятка природи «Балка Плоска», заповідне урочище «Дерезувате».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ДЗВОНИКИ ПЕРСИКОЛИСТІ**Колокольчик персиколистний***Campanula persicifolia* L.

Родина Дзвоникові – Семейство Колокольчиковые
– Familia Campanulaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території, крім південної частини Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, чагарники, луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яна багаторічна рослина заввишки 30–125 см. Кореневище повзуче. Стебло прямостояче, голе, рідше – короткоопушене, у верхній частині розгалужене. Листки шкірясті, віддаленозубчастогородчасті, голі, рідше – розсіянокороткоопушені; нижні – вузьколопатоподібні, черешкові, верхні – ланцетні, сидячі. Суцвіття – китиця з 1–5 квіток. Доли чашечки ланцетні, загострені, втриє довші за її трубку, під час цвітіння відігнуті або розпростерті; трубка гола або густо вкрита безбарвними лусочками. Віночок 25–40 мм завдовжки, широкодзвоникуватий, блакитний, світло-ліловий або рідко білий, до однієї третини розсічений на широкі, трикутні, трохи відігнуті лопаті. Квітконіжки з двома приквітниками. Плід – яйцеподібна прямостояча коробочка, гола або вкрита білуватими лусочками, відкривається трьома дірочками при верхівці. Цвіте в червні–серпні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

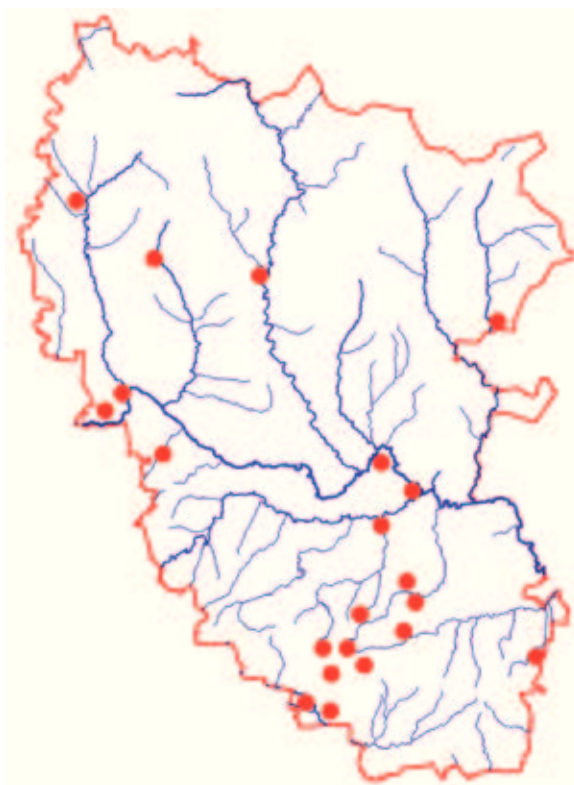
Надмірне випасання худоби, сінокосіння, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», лісовий заказник «Луганський», ботанічні заказники «Юницький», «Серебрянський», «Стінки ліскові» та «Лісне», ландшафтний заказник «Новозванівський», ботанічна пам'ятка природи «Селезнівська балка», заповідні урочища «Нижньодуванське» та «Дубовий гай», проєктовані ботанічні заказники «Слізаветський степ» та «Ельба».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ДЗВОНИКИ КРОПИВОЛИСТІ**Колокольчик крапиволистний***Campanula trachelium* L.Родина Дзвоникові – Семейство Колокольчиковые
– Familia Campanulaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Полісся, Степ (крім півдня), Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яна багаторічна рослина заввишки 40–100 см. Корінь товстий. Стебло прямостояче, з гострими гранями, розсіяношорсткоопушене. Листки шорсткоопушені, нерівнопилчасті, нижні – серцеподібні, довгочерешкові; стеблові – трикутносерцеподібні, сидячі, верхні – ланцетні, сидячі. Квітки на коротких квітконіжках, які спрямовані вгору, поодинокі або по 2–4 у пазухах верхніх листків. Суцвіття – верхівкова китиця. Частки чашечки яйцеподібноланцетні, спрямовані вгору, вийчасті, чорнуваті, майже голі, або вкриті щетинкоподібними волосками. Віночок лійкоподібнодзвоникуватий, завдовжки 2–5 см, синьо-фіолетовий або майже білий, лопаті по краю вийчасті. Плід – коробочка, гола або волосиста, розкривається трьома дірочками при основі. Насінини яйцеподібні, 1,5–2,0 мм завдовжки, жовтуваті. Цвіте в червні–серпні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

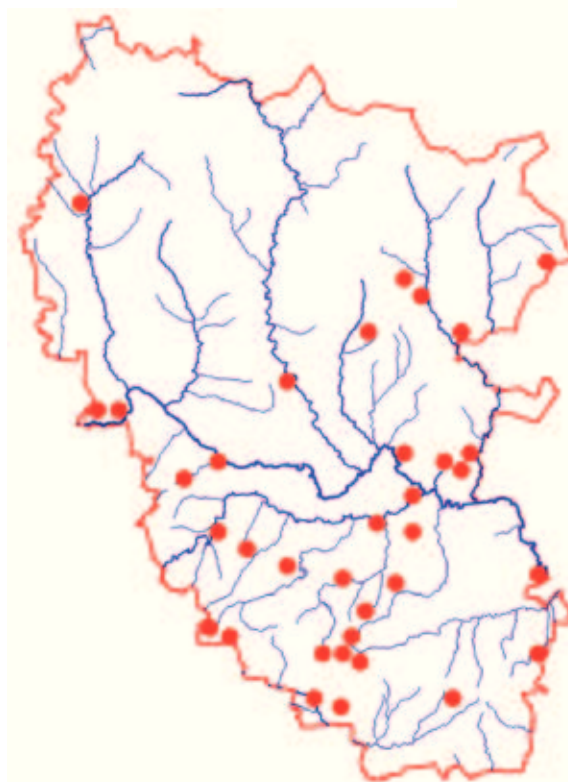
Збирання населенням, лісові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Станично-Луганський» та «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ботанічні заказники «Юницький», «Стінки ліскові», «Курячий» та «Лісне», ландшафтні заказники «Першозванівський» та «Міус», заповідні урочища «Урочище Горіхове» та «Нижньодуванське», комплексна пам'ятка природи «Айдарська тераса», проєктовані ботанічні заказники «Слізаветський степ», «Добрянські гори» та «Ельба».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, харчовий, лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ЖЕРУХА ЛУЧНА**Сердечник луговой**

Cardamine pratensis L. (для південного сходу України помилково наводився під назвою *Nasturtium officinale* W.T. Aiton або *Rorippa nasturtium-aquaticum* (L.) Hayek)

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія, Північна Америка. Циркумпольний вид.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Карпати, Розточчя-Опілля, Полісся, Лісостеп, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Заплавні луки, берега озер.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий напіврозетковий багаторічник, 15–30 см заввишки з укороченим кореневищем. Стебло прямостояче, просте або в суцвітті слабогалузисте, голе, порожнисте. Листки короткочерешкові, непарнопірчасті, з 4–10 парами еліптичних або широкояйцеподібних крупнозубчастих голих листочків, з яких верхівковий більший за бокові; верхні стеблові листки сидячі, з 2–3 парами широколінійних листочків. Квітки в кількості 10–20 зібрані в щиткоподібну китицю, видовжену при плодах. Пелюстки 10–12 мм завдовжки, білі або лілуваті з ліловими жилками. Тичинки вдвічі коротші за пелюстки, з жовтими пиляками. Плід – прямий лінійний багатосім'яний голий стручок, до 4 см завдовжки, на косо відхиленій плодоніжці. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням. Вологолюбива рослина.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

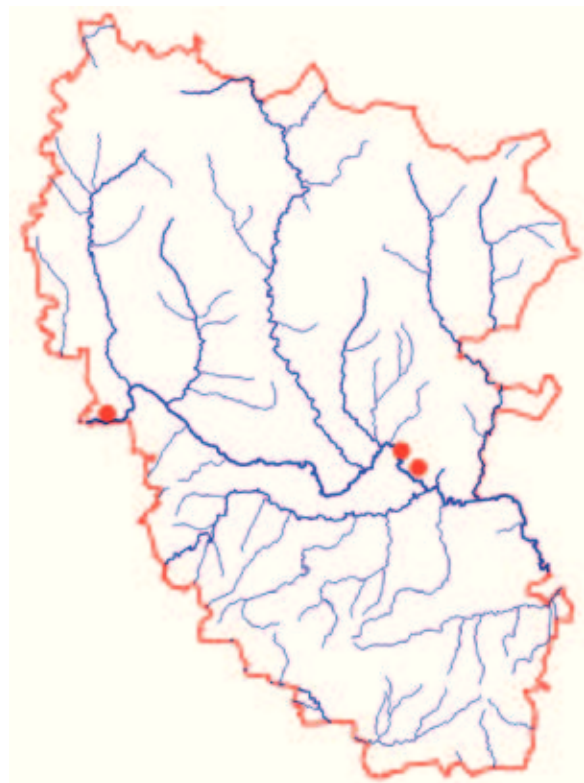
Висихання заплави Сіверського Дінця, рекреаційне навантаження, сінокосіння.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний, харчовий (як приправа).

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ВОЛОШКА РУСЬКА**Василёк русский***Centaurea ruthenica* Lam.

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна Європа (південний схід), Південна Європа (північний схід), Східна Європа, Кавказ, Західний Сибір (південь), Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп і Степ (південь та південний схід).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Різноманітні дерновиннозлакові та кам'янисті стеги, степові схили, переважно відслонення крейди, вапняків, мергелів.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 70–150 см заввишки. Коренева система стрижнева. Стебла прості або лише вгорі вилчаторозгалужені, у верхній частині на значній довжині неуліснені, голі. Листки пірчатороздільні, з 8–12 вузьколанцетними, пилчато-зубчастими по краю частками. Нижні листки черешкові, верхні – сидячі. Кошики нечисленні, поодинокі. Обгортки яйцеподібні або майже кулясті, до 3 см завширшки; листочки обгортки шкірясті, голі, жовтуваті, з вузькою півчистою облямівкою, зовнішні та середні – без придатків, внутрішні – з яйцеподібним або довгастояйцеподібним півчистим придатком, який під час цвітіння в'яне та буріє. Квітки жовті. Плоди – сім'янки 5–7 мм завдовжки, голі, гладенькі, з подвійним чубчиком із тонких, дрібно зазубрених щетинок (зовнішній) та білуватих ланцетоподібних плівок (внутрішній). Цвітіння – з другої половини травня до серпня. Плодоносіння в червні–вересні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

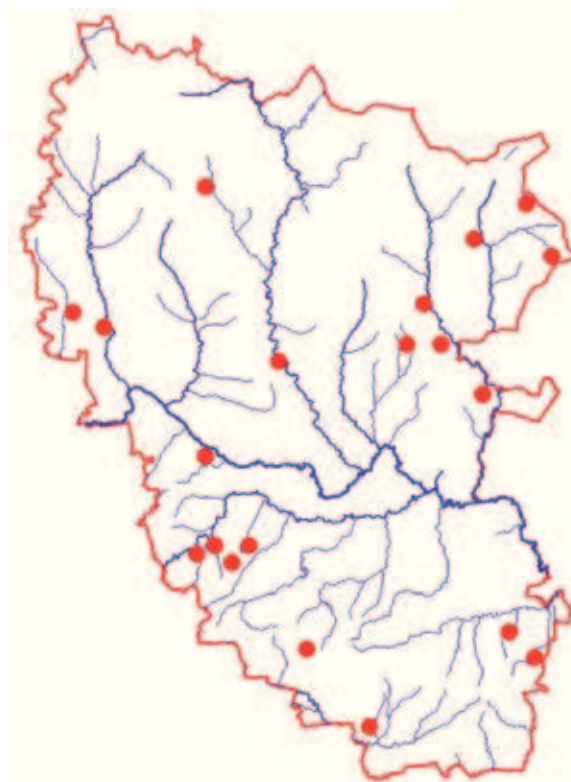
Антропогенний вплив (розорювання степових ділянок, надмірне випасання худоби, степові пожежі, збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ВОЛОШКА ДОНСЬКА**Василёк донской***Centaurea tanaitica* Klokov

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (центральна, західна та східна частина). Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп та прилеглі райони Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, степові схили, крейдянні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина, 30–65 см заввишки, цілком сіропавутинистоповстиста. Кореневище коротке вертикальне. Стебла прямостоячі, у верхній частині частіше розгалужені, густо улиснені по всій довжині. Листки від ланцетних до оберненойцеподібних, цілокраї, нижні – короткочерешкові, зрідка з 1–2 зубцями або лопатями при основі; середні та верхні – сидячі, низько збігають на стебло, утворюючи на ньому широкі крила. Кошики поодинокі на кінцях коротких гілок, 1–10 шт. на рослині. Крайові квітки сині, серединні – фіолетово- або рожево-лілові. Обгортка яйцеподібна, до 23 мм завдовжки та 15 мм завширшки, павутинисто опушена; листочки обгортки з трикутними, білуватими, коричневими або чорнуватими торочкуватими придатками. Плоди – еліптичні сім'янки з чубчиком 2–3 мм завдовжки. Цвітіння в червні–липні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

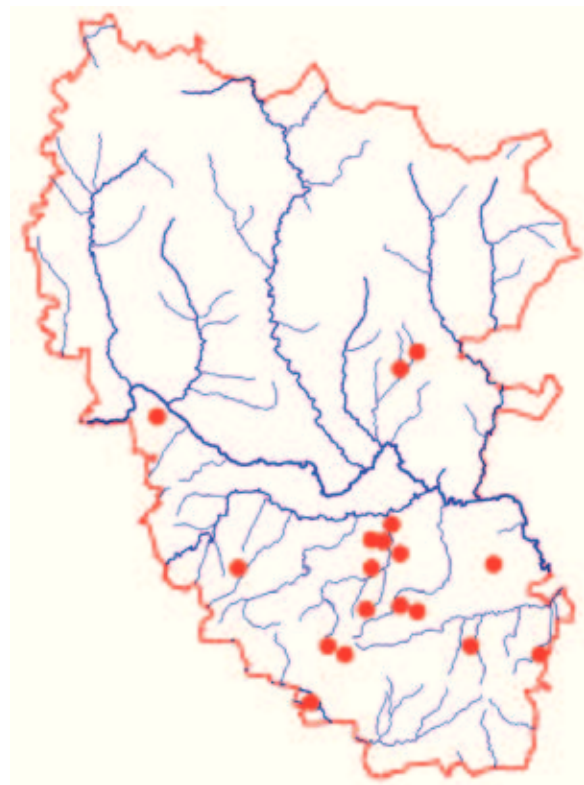
Антропогенний вплив (розорювання степових ділянок, надмірне випасання худоби, степові пожежі, збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: О.І. Соколова

РОГОВИК ЧОРНУВАТИЙ**Ясколка черноватая***Cerastium atriusculum* Klokov

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые –
Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Не з'ясований.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ. Єдине місцезнаходження в Луганській області.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вогкі піски.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна темно-зелена коротко залозистоволо-
систа рослина заввишки 5–15 см. Стебла поодинокі,
прості або вгорі вилчато розгалужені, з розче-
піреними гілками. Листки від довгастоеліптичних
до яйцеподібних, завдовжки 6–10 мм, завширшки
2–4 мм, при верхівці – тупі, з тупуватим відтяг-
нутим кінчиком, значно коротші від меживузля.
Півзонтики малоквіткові, прицвітні листки цілком
трав'яні або з дуже вузькою смужкою напівпрозо-
рої тканини з країв. Квітконіжки вдвоє довші від
чашечки, після цвітіння відхилені, але не відігнуті
вниз, густо залозистоволосисті. Чашолистки до-
вгастоланцетні, завдовжки 4–6 мм, гострі, з краю
вужькоплівчасті і голі, на спинці залозисті, з до-
мішкою вгорі довших простих волосків, загнутих
вперед. Пелюстки коротші від чашечки. Тичинок
п'ять. Плід – коробочка, майже вдвоє довша від
чашечки. Насінина завдовжки близько 0,5 мм, ко-
ричнево-бура, з тупуватими горбочками. Ефемер.
Мезофіт. Цвіте у квітні–травні. Розмножується на-
сінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

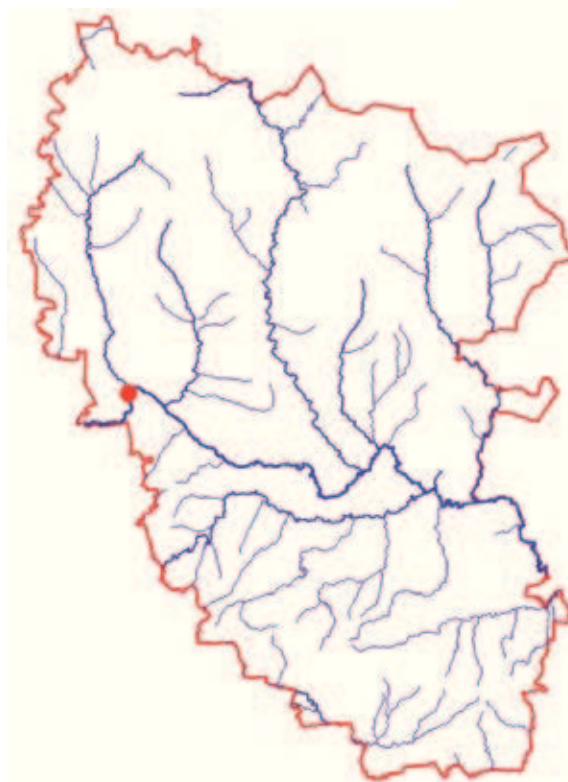
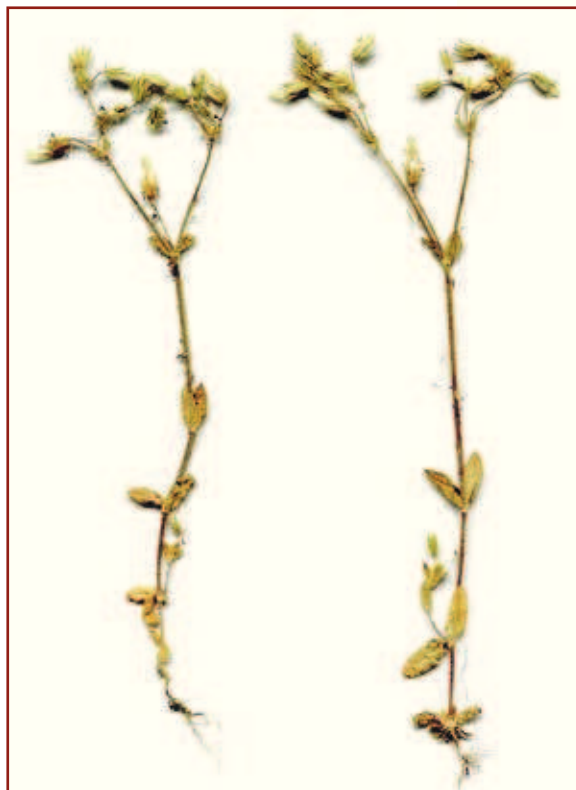
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не
виявлений.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

РОГОВИК КИЇВСЬКИЙ**Ясколка киевская**

Cerastium kioviense Klokov (*C. pumilum* auct. non Curtis, p.p.)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Причорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, кам'яністі відслонення, піщані схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Темно-зелена однорічна рослина, 3–20 см заввишки зі стрижневою кореневою системою. Стебла прямостоячі, поодинокі. У нижній частині рослина опушена простими волосками, а вгорі – переважно залозистими. Нижні розеткові листки з широкими черешками і еліптично пластинкою. Стеблові листки сидячі, довгастояйцеподібні або довгастооберненоаяйцеподібні, часто з пурпуровими плямочками на кінчиках, цілокраї. Суцвіття – стиснутий або розлогий напівзонтик. Квітконіжки 2–12 мм завдовжки, після цвітіння часто зігнуті донизу. Чашолистки 3–4 мм завдовжки. Пелюстки віночка білі, майже дорівнюють чашолисткам. Плід – коробочка 6–9 мм завдовжки. Цвітіння в травні–червні. Плодонісіння в червні–липні. Ефемер. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Рекреація, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

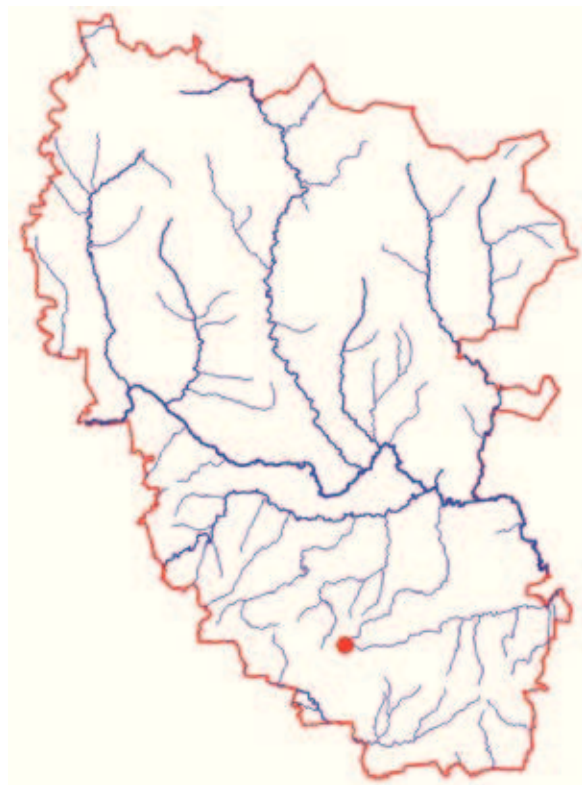
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Невідомі.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

**РОГОВИК
НЕСПРАВЖНЬБОЛГАРСЬКИЙ**

Ясколка ложноболгарская
Cerastium pseudobulgaricum Klokov (*C. gracile*
auct. non Dufour)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Fa-
milia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський
диз'юнктивний ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ (рідко), Крим (нерідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янисті відслонення та відкриті піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напіврозетковий однорічник 3–13 см заввишки,
густо залозистоопушений. Стебла поодинокі або
зрідка по кілька, прямостоячі, вильчато розгалуже-
ні від середини або від основи та в суцвітті. Нижні
розеткові листки яйцеподібні, оберненояйцеподібні,
еліптичні або довгасті, звужені в широкий черешок
або сидячі, 3–10 мм завдовжки, 1–4 мм завширшки.
Стеблові листки сидячі, у кількості 1–5 пар, еліп-
тичні, довгасто- або майже лінійно-еліптичні або
довгасті, 3–17 мм завдовжки, 0,5–6 мм завширшки.
Суцвіття – малоквіткові напівзонтики. Квітоніжки
10 мм завдовжки, після цвітіння, як правило, пря-
мостоячі, не відігнуті. Чашечка при основі обрубле-
на, чашолистки довгасто- або яйцеподібнотанетні,
3,5–6,5 мм завдовжки, 1–3 мм завширшки, зелені або
частково коричнюваті. Пелюстки однакової довжини
з чашечкою або її перевищують, блідо-рожеві. Плід
– коробочка 5–14 мм завдовжки, стигла – коричнева.
Насінина оранжева, 0,5–0,6 мм завдовжки, вкрита
горбочками. Цвітіння у квітні–травні. Плодоносіння
в травні–червні. Весняний ефемер, завдяки високій
локальній щільності рослин у період цвітіння, утво-
рює яскраві плями. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Випасання худоби, рекреація, видобування камін-
ня і піску, заліснення пісків.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Лу-
ганський філіал), загальнозоологічний заказник
«Кондрашевський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ХЕНОРИНУМ КЛОКОВА**Хеноринум Клокова**

Chaenorhinum klokovii Kotov (*Microrrhinum klokovii* (Kotov) F. Speta)

Родина Веронікові – Семейство Вероникувые – Familia Veronicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (басейн р. Дон).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Басейн р. Сіверський Донець та острівне місцезнаходження на Приазовській височині.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна рослина висотою 10–25 см. Стебло розлого розгалужене від основи, разом з листками вкрите залозистими волосками. Листки цілісні, лінійні, 1–2 см завдовжки, 1–2 мм завширшки. Поодинокі квітки розташовані в пазухах листків, іноді скупчені на кінцях гілок у китицеподібні суцвіття; квітконіжки у 2–4 рази довші за чашечку. Чашечка майже до основи п'ятироздільна. Віночок світло-ліловий, у зіві жовтий, зрослопелюстковий, двогубий, 3–4 мм завдовжки, шорець – до 3 мм; зів відкритий або напіввідкритий. Плід – коробочка, за формою яйцеподібна, до 4,5 мм завдовжки. Насіння по ребрах гострі, часто зубчасті, темно-бурі. Цвітіння в червні–серпні. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Антропогенний вплив (порушення місць зростання при видобуванні крейди, надмірне випасання худоби, збирання населенням як лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

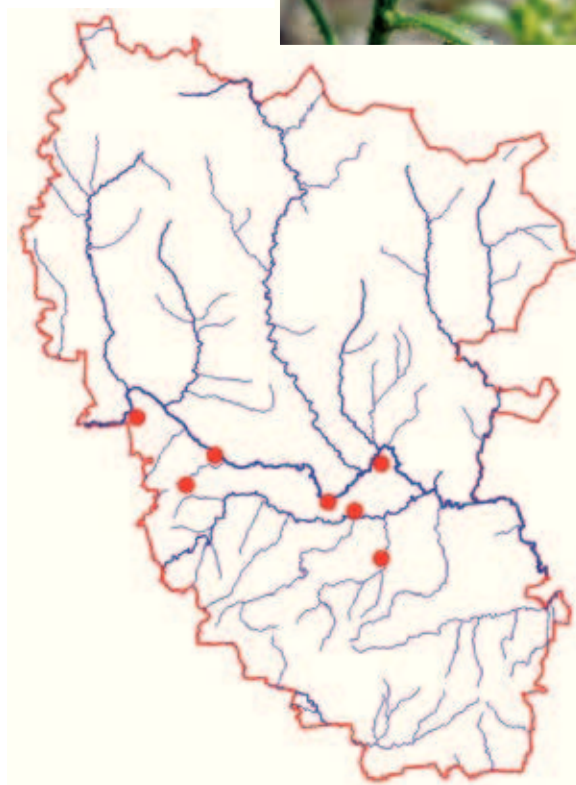
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

**РОКИТНИК ДНІПРОВСЬКИЙ
(ЗІНОВАТЬ ДНІПРОВСЬКА)****Ракитник дніпровський***Chamaecytisus borysthenicus* (Grum.) Kláskova (*Cytisus borysthenicus* Grum.)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Кавказ, Передкавказзя, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ (переважно на Лівобережжі).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Прирічкові піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ заввишки 60–120 см, з густо білуватоопушеними, прутоподібними гілками. Листки трійчасті, з черешками завдовжки до 1 см і вузьколанцетними листочками завдовжки 2,5–3,5(5) см, з обох боків густо притиснено-сріблястovolосисті. Квітки розміщені в пазухах листків по 1–2, нечисленні. Квітконіжки завдовжки 3–6 мм, опушені. Чашечка завдовжки близько 15 мм, дрібно притиснено-опушена, з широкояйцеподібною верхньою губою. Віночок яскраво-жовтий, завдовжки 25–30 мм. Прапорець майже округлий, здебільшого з плямою біля основи, зовні по килю розсіяноволосистий, крила і човник коротші за прапорець. Усі 10 тичинок зрослися нитками в трубочку. Плід – густо притиснено-сріблястоопушені широколінійні боби завдовжки 2–2,5 см. Цвіте в травні–червні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

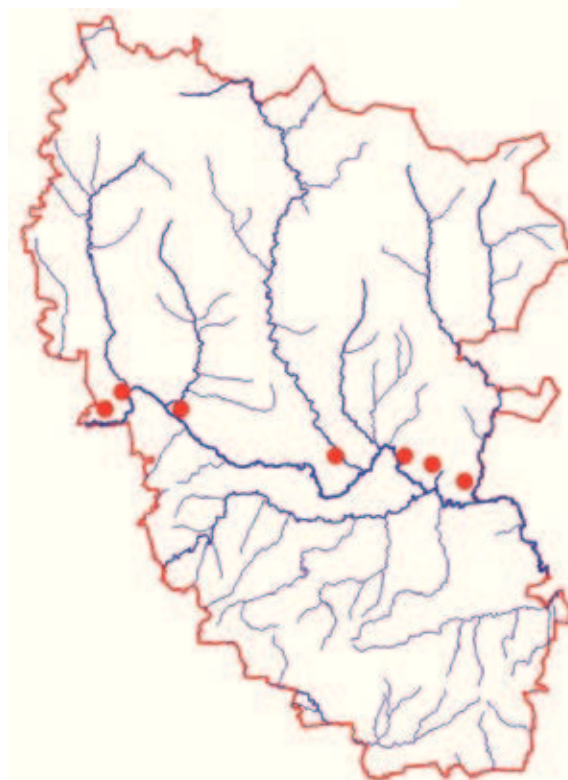
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, фітомеліоративний, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

**ЖОВТОЦВІТ ВЕСНЯНИЙ
(ГОРИЦВІТ ВЕСНЯНИЙ)****Желтоцвет весенний (горицвет весенний)***Chrysocyathus vernalis* (L.) Holub (*Adonis vernalis* L., *Adonanthe vernalis* (L.) Spach)

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые – Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Центральна, Східна Європа; Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся (зрідка), Прикарпаття, Лісостеп, Степ, Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Схили балок і річкових долин, остепнені узлісся та галявини, степові чагарники, соснові ліси (зрідка).

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 10–40 см заввишки. Кореневище вкорочене, темно-буре. Корені шнуроподібні, буро-чорні. Стебла прості або розгалужені у верхній частині, при основі вкриті бурими листками у вигляді луски. Стеблові листки чергові, напівобгорнені, сидячі, тричі пірчаторозсічені, з численними вузьколійними, іноді майже шилоподібними, частками. Квітки яскраво-жовті, великі, до 6 см у діаметрі, вінчають квітконосні стебла і їхні відгалуження, зісподу буруваті, чашечка їхня пухнаста, у віночку 15–20 пелюсток, вони довгасті, зубчасті. Квітколоже конусоподібне; тичинок і маточок багато, розміщені спіралью. Плід – кулястий або конусоподібний багатогорішок, 10–15 мм завширшки. Плодики зелені або сіро-зелені, носик короткий, гачкоподібний. Цвіте з ранньої весни до половини травня. Плодоносіння в травні–червні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Антропогенний вплив (надмірне випасання, сінокосіння, степові пожежі, заліснення степових ділянок, збирання населенням).

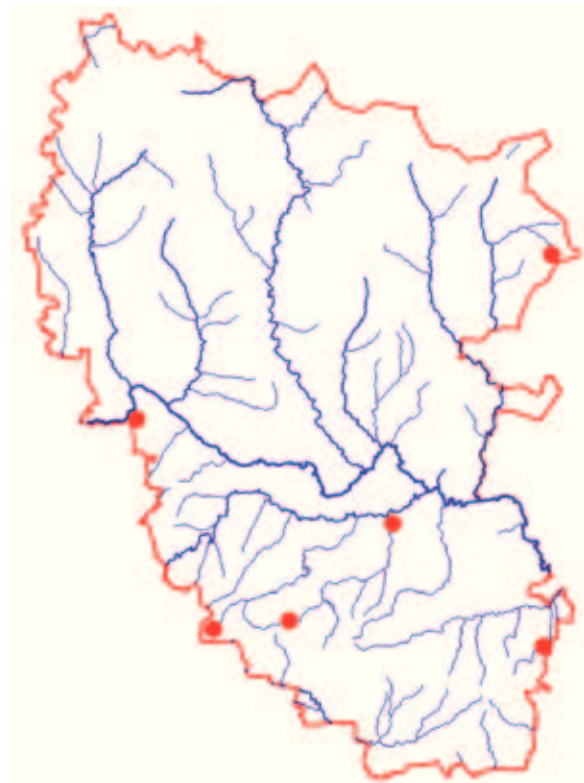
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України.

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ботанічний заказник «Крейдяні відслонення».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, отруйний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ЖОВТЯНИЦЯ ЧЕРГОВОЛИСТА

Селезёночник обыкновенный
Chrysosplenium alternifolium L.

Родина Ломикаменеві – Семейство Камнеломковье – Familia Saxifragaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Балканський півострів, Кавказ, Північна і Північно-східна Азія, арктична і субарктична Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Полісся (звичайно), Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, тіністі вологі місця, по берегах річок, боліт.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 5–15 см. Кореневище тонке, повзуче, з довгими гонами. Стебла поодинокі, зрідка декілька, прямостоячі, товстуваті, тригранні, у нижній частині розсіяно опушені, у верхній – голі, пилчасторозгалужені. Листки трохи м'ясисті, прикореневі на довгих черешках, округло-серцеподібні, великозарубчасті, із зрізаними або іноді виїмчастими зарубками, усаджені притиснутими розсіяними волосками або голі, стеблові листки в кількості 2–3, менші, чергові, при основі притуплені, верхні – клиноподібно звужені; приквіткові листки маленькі, жовтуваті, ширококлиноподібні, на черешках, іноді цілокраї. Пелюсток немає. Долі чашечки плоскі, яйцеподібні, зсередини золотисто-жовті, зав'язь нижня, стовпчики короткі. Гіпантій зрослий, із зав'язю. Суцвіття плоске, щиткоподібне, з численними квітками. Плід – одногнізда коробочка, до середини 2-стулкова, з насінням, розміщеним по краях стулочок. Цвіте у квітні–травні. Розмножується насінням та вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

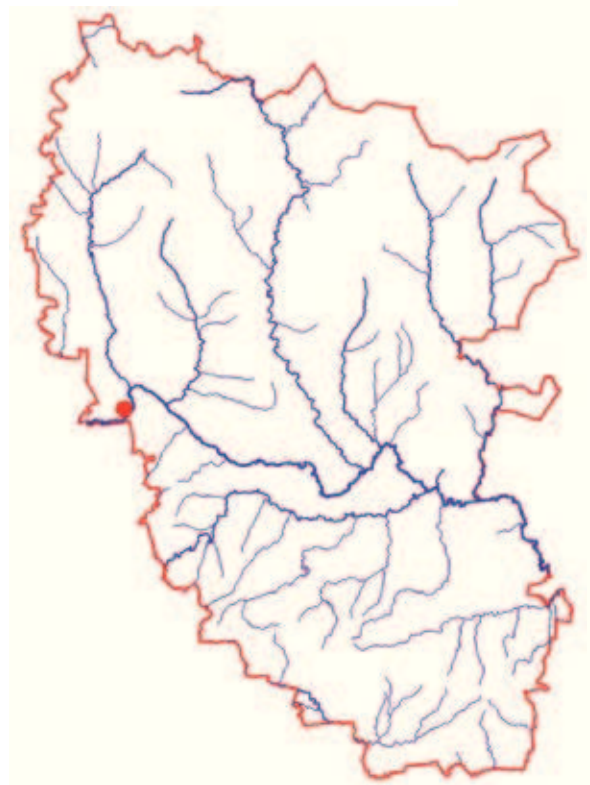
Природно-історична рідкісність; порушення гідрологічного режиму.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Проектований ботанічний заказник «Сафоново».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ЦИРЦЕЯ ЗВИЧАЙНА**Двулепестник парижский***Circaea lutetiana* L.

Родина Онагрові – Семейство Онагровые – Familia Onagraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа; Західна, Східна Азія; Північна Африка; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісові райони, Лісостеп, Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Тіністі ліси, вільшняки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник висотою 20–40 см, з товстими повзучими підземними пагонами. Стебло просте, прямостояче, м'яковолосисте, у нижній частині голе. Листки 1–3 см завдовжки, яйцеподібні або яйцеподібноланцетні, загостренозубчасті, голі або, особливо по краю і по жилках, коротко опушені; черешки завдовжки 1–5 см, некрилаті, зверху борозенчасті. Суцвіття – верхівкові, прості або галузисті китиці 3–12 см завдовжки; квітконоси 2–7 мм завдовжки, без приквітків, при стиглих плодах відхилені донизу. Чашолистки довгастояйцеподібні, відігнуті донизу, при основі зрослі в коротеньку трубочку, зовні коротко опушені. Квітки двовимірні, правильні. Чашечка глибоко двороздільна, трубка вузька, циліндрична. Віночок із двох пелюсток; пелюстки рожеві, рідше білі, широкооберненосерцеподібні. Тичинок дві; пиляки до 1 мм завдовжки. Плід – двонасінний грушоподібний горішок, густо вкритий довгими гачкоподібними щетинками. Цвітіння з липня по серпень. Плодоносіння в липні–серпні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

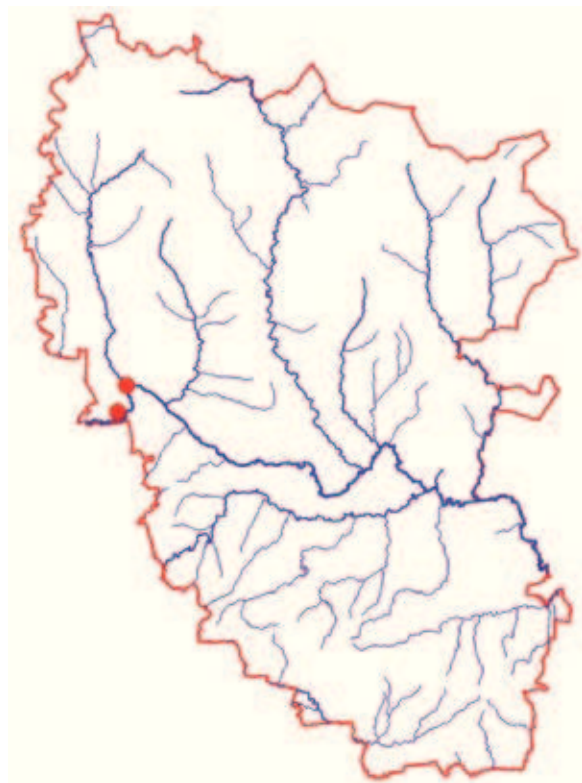
Антропогенний вплив (висихання вільшняків, випасання худоби).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

КЛАУЗИЯ СОНЦЕЛЮБНА (К. СТЕПОВА)**Клаузия солнцелюбивая (к. степная)***Clausia aprica* (Stephan ex Willd.) Korn.-Trotzky
(*Cheiranthus apricus* Stephan ex Willd., *Hesperis aprica* (Stephan ex Willd.) Poire, *H. cretacea* Adams)Родина Капустяні – Семейство Капустные –
Familia Brassicaceae**АРЕАЛ ВИДУ**Європа, Передкавказзя, Кавказ, Сибір, Середня та
Центральна Азія.**ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ**На сході України (дуже рідко) – у Харківській та
Луганській областях.**МІСЦЕЗРОСТАННЯ**Сухі степові схили, крейдяні та вапнякові відсло-
нення.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**Багаторічна опушена трав'яна рослина заввишки
5–40 см. Коренева система стрижнева. Кореневищ
немає. Стебло пряmostояче, просте або галузисте
від кореневої шийки, опушене простими і дрібни-
ми залозистими волосками, напіврозеткове. Лист-
ки середні за розміром, нижні – короткочерешкові,
довгасті або видовженооберненояцеподібні, сте-
блові – сидячі, видовженолінійні або ланцетнолі-
нійні (верхні), усі сидячі, по краю гострозубчасті
або цілісні, верхівка гострувата. Чашолистки пря-
mostоячі, біля основи мішкоподібні. Квітконіжки
завдовжки 3–11 мм. Пелюстки лілово-пурпурові
або білі, 11–21 мм завдовжки та 4–9 мм завши-
ршки, із довгастими ногітками, широко або ок-
руглооберненояцеподібні. Стовпчик із видовже-
ними лопатями. Суцвіття – густа коротка китиця.
Плід – голий, майже нерозкривний циліндричний,
сплюснутий чотиригранний стручок із невизначно
жилкуватими стулками завдовжки 3–6(8) см та зав-
ширшки 2–3 мм. Насіння однорядне, облямоване.
Цвіте в травні-липні. Мезоксерофіт. Розмножуєть-
ся насінням.**ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ**

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

СТОЖИЛЬНИК СУМНІВНИЙ (КАДЕНІЯ СУМНІВНА)

Стожильник сомнительный (жгун-корень сомнительный, кадения сомнительная)

Cnidium dubium (Schkuhr) Thell. (*Kadenia dubia* (Schkuhr) Lavrova & V.N. Tikhomir.)

Родина Сельдерейні Семейство Сельдерейные –
Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Скандинавія, Середня і Східна Європа, Сибір, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Закарпаття, Полісся, Лісостеп, північ Степу (зрідка по долинах річок).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вогкі луки, болота, чагарники, ліси (особливо березові й мішані).

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Багаторічна або дворічна трав'яна гола рослина заввишки 30–80 см. Корінь веретеноподібний, іноді біля шийки дає пагони. Стебла поодинокі, прямостоячі, внизу круглясті, у верхній частині борозенчасті, прості або вгорі галузисті. Листки довгастояйцеподібні, двічі-тричі пірчасторозсічені. Нижні – з довгими черешками, що переходять у коротку піхву; верхні – на коротких піхвах. Пластинка листка завдовжки 5–15 см і завширшки 3–6 см, із лінійноланцетними або лінійними, цілісними або двічі-тричі роздільними кінцевими частками завдовжки 1–2 см і завширшки близько 1 мм, з вістрям, по краях трохи загнуті і тонкозубленозубчасті. Листкові піхви нерідко пурпурово забарвлені. Зонтики 5–7 см у діаметрі, 15–25(30)-променеві. Обгортки немає або вона складається з кількох шилоподібних шорстких листочків, що досягають середини променів. Зонтички 10–15 мм у діаметрі, листочки обгорточки численні, лінійношилоподібні. Пелюстки білі, виїмчасті, підстовпчик висококегледоподібний, стовпчики згодом назад загнуті, у кілька разів довші за підстовпчик. Плід овальний або майже кулястий, завдовжки 2–2,5 мм і завширшки 1,5–2 мм, з 5 досить широкими крилатими ребрами. Цвіте в липні–серпні. Розмножується насінням. Гітрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

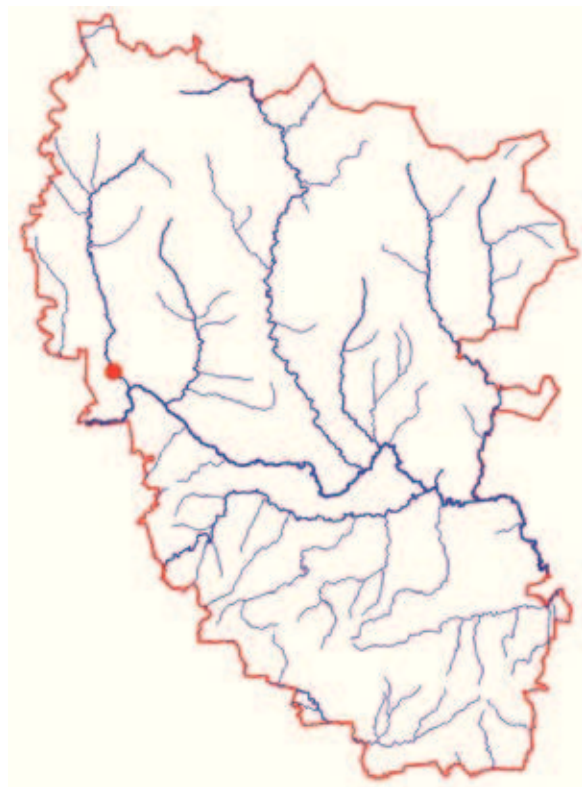
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Ефіроолійний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Д.М. Мирин

**ВОВЧЕ ТІЛО БОЛОТЯНЕ
(ПЕРСТАЧ БОЛОТНИЙ)****Сабельник болотний (лапчатка болотная)**
Comarum palustre L. (*Potentilla palustris* (L.) Scop.)

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Північна, Центральна і Східна Європа; Кавказ; Центральна і Західна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, північ Лісостепу, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота в заплаві та в депресіях другої тераси Сіверського Донця.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 20–70 см заввишки з довгим, повзучим, розгалуженим кореневищем і нечисленними висхідними, відстовбурчено коротковолохатими стеблами. Листки черешкові, непарнопірчасті; листочки в кількості 3–7 штук, довгасті або довгастоеліптичні, 3–10 см завдовжки та 1–4 см завширшки, по краю крупно пильчато-зубчасті, зверху зелені, знизу сіруваті або білуваті, бархатисті від дрібних м'яких волосків, розташованих переважно по жилках. Прилистки зрослися з черешками листків. Суцвіття на кінцях стебел щиткоподібні, складаються з небагатьох (до 10) квіток. Чашолистки яйцеподібні, загострені, всередині темно-червоні. Пелюстків 5, темно-червоних, 3–5 мм завдовжки. Тичинки і маточка теж темно-червоні. Плодики горішкоподібні, голі. Цвітіння в травні–липні. Плодоносіння в серпні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно розростанням кореневищ і утворенням на болотах нещільних заростей. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Кліматичні зміни, зниження рівня ґрунтових вод у заплаві, осушення боліт, збір на лікарську сировину.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

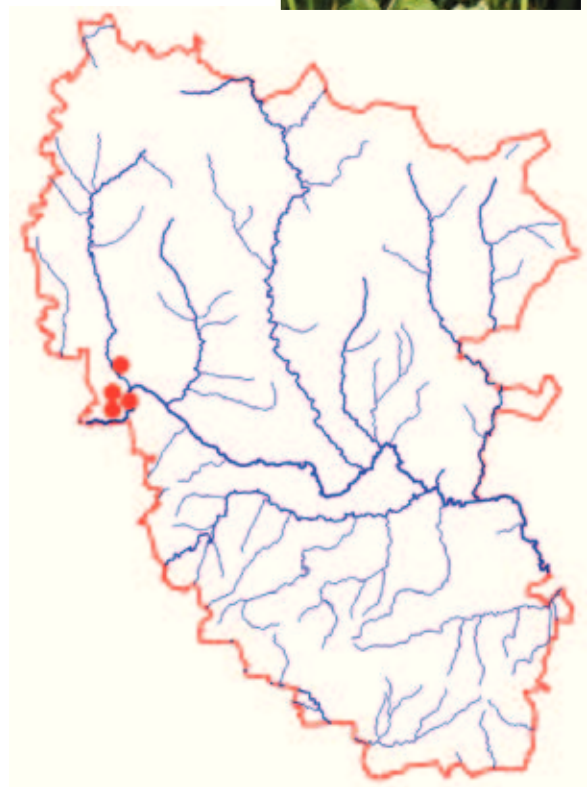
Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: С.Р. Майоров

РЯСТ МАРШАЛЛА**Хохлатка Маршалла**

Corydalis marschalliana (Pall. ex Willd.) Pers.
(C. bulbosa (L.) DC. subsp. *marschalliana* (Pers.)
 Chater, *C. cava* (L.) Schweigg. & Körte subsp.
marschalliana (Pall. ex Willd) Hayek)

Родина Руткові – Дымянковіе – Fumariaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь), Кавказ, Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Лісостеп, Степ, Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Природні ліси (переважно діброви) та чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яна багаторічна рослина заввишки 15–40 см. Підземні бульби здебільшого кулясті, спочатку щільні, потім порожнисті. Стебло прямостояче, без лускоподібного листка, у верхній частині здебільшого з двома листками. Листки широкі, черешкові, двічі-тричі пірчаторозсічені, з оберненойцеподібними або довгастоеліптичними сегментами, їх частка цілокраї; середня частка здебільшого суцільна, бокові – двічі роздільні. Верхня пелюстка – з великою виїмкою на верхівці, нижня – з малопомітним горбочком біля основи; шпорка досить широка, тупа, пряма, на верхівці трохи зігнута донизу. Приквітки зелені, цілісні, великі. Чашолистки плівчасті, зубчасті, до 0,7 мм завдовжки. Віночок 20–25 мм завдовжки, блідо-жовтий або зрідка рожевий. Суцвіття – довга циліндрична китиця. Плід – еліптичнодовгаста коробочка завдовжки 15–20 мм, майже однакової довжини з плодоніжкою. Насінина в діаметрі близько 3 мм, чорна, блискуча, з плівчастим, стрічкоподібним, притиснутим придатком. Весняний ефемероїд. Цвіте в березні–травні. Плодоносить у липні. Розмножується насінням, яке розносять мурахи. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

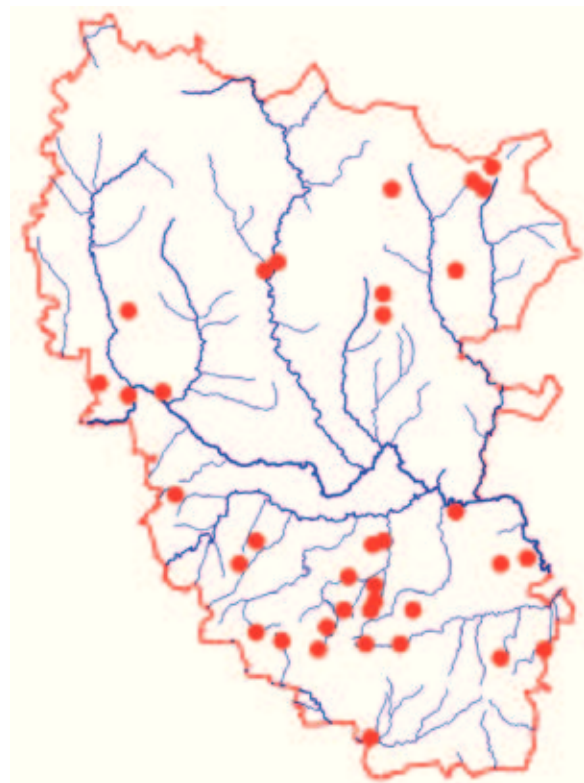
Вирубування лісів, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ботанічний заказник «Стінки Лескові», ботанічна пам'ятка природи «Балка Плоска».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

КАТРАН ШОРСТКИЙ**Катран шершавый**

Crambe aspera M. Bieb. (*C. buschii* (O.E. Schulz) Grossh)

Родина Капустяні – Семейство Капустные –
Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Ендемік півдня Східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (південь), Степ, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, частіше на суглинистих, кам'янистих, супіщаних та солонцюватих чорноземах та карбонатних відслоненнях.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна сиза трав'яна рослина заввишки 30–120 см. Коренева система стрижнева. Стебло прямостояче, дуже галузисте, жорстковолосисте. Листки великі за розміром, сіруваті від густого опушення шорсткими, довгими, простими волосками; розеткові – двічі або тричі пірчатороздільні, з довгастими зубчастими долями. Квітки білі. Чашолистків – чотири, розміщених у два кола, відхилені. Пелюстки завдовжки 5–6 мм. Зав'язь сидяча, булавоподібна, стовпчик короткий. Суцвіття – складна розлога напівкуляста китиця (плейоботрій). Плід – нерозкривний двочленний стручечок завдовжки 7–9 мм; верхній членник го стручечки на довгих, відхилених квітконіжках завдовжки 8–13 мм. Насіння без облямівки. Цвіте у квітні–червні. Плодоносить у червні–вересні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Слабка конкурентна здатність, надмірне випасання худоби, сінокошіння, збирання населенням.

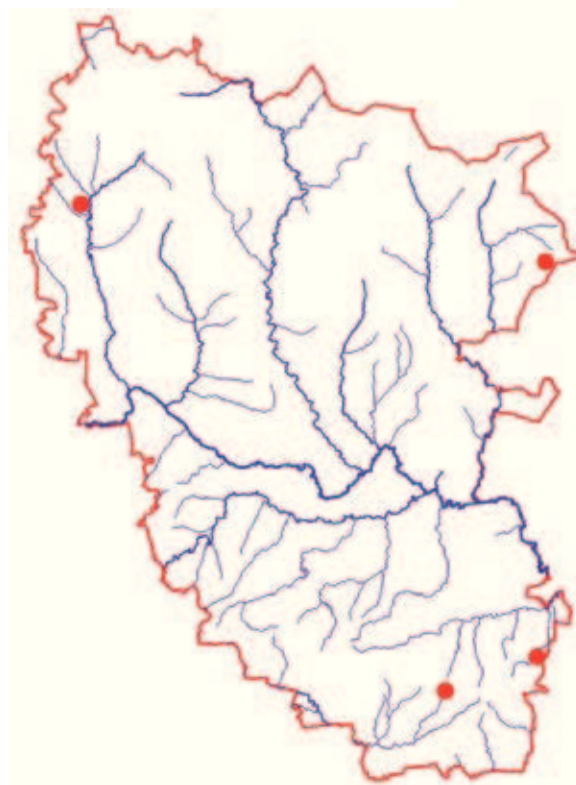
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України та до Європейського червоного списку.

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, кормовий, харчовий, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

КАТРАН ТАТАРСЬКИЙ**Катран татарский***Crambe tataria* Sebeók (*C. bieberstenii* Janka)Родина Капустяні – Семейство Капустные –
Familia Brassicaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Середня Європа (Угорщина, Румунія), Середземномор'я (Болгарія), Кавказ, Південно-західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, крейдяні та кам'яністі відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна сиза трав'яна рослина заввишки 40–120 см. Коренева система стрижнева; корінь веретеноподібний, довгий, м'ясистий. Стебло прямостояче, майже від основи дуже галузисте, у молодому віці зрідка опушене довгими жорсткими волосками, пізніше – голе, напіврозеткове. Розеткові листки великі (до 30 см завдовжки), черешкові, глибоко двічі пірчастороздільні, з довгастими, зубчастими або надрізнаними частками, спочатку жорстковолосисті, потім голі; верхівкові – дрібні, ланцетні, майже суцільні. Квітки білі. Чашолистки відхилені. Суцвіття – складна волотистогалузиста китиця (плейоботрій); прості китиці спочатку короткі, при плодах видовжені. Плід – голий нерозкривний двочленний стручковик з майже кулястим поперечно зморшкуватим 4-реберним верхнім членником. Насінина куляста, 2,5–3 мм у діаметрі. Цвіте у квітні–червні, плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Слабка конкурентна здатність, надмірне випасання худоби, сінокосіння, збирання населенням.

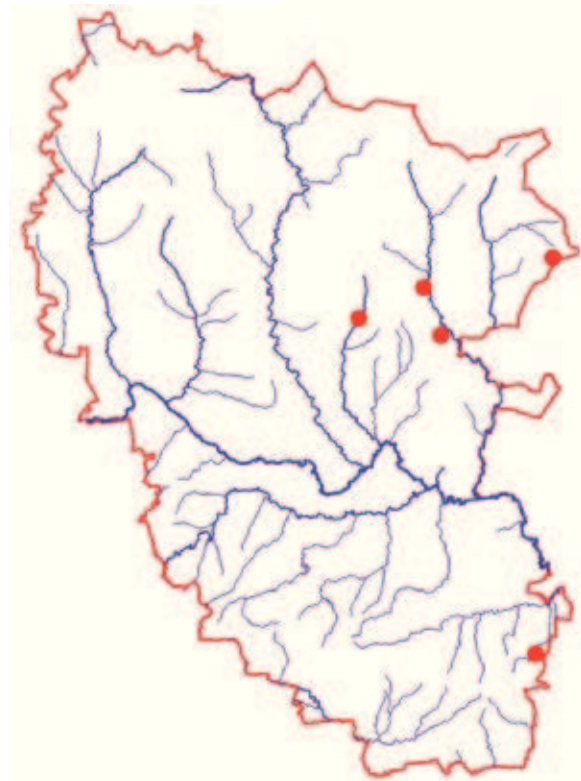
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України.

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, кормовий, харчовий.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко (вставка О.І. Соколова)

ГЛІД СУМНІВНИЙ**Боярышник сомнительный***Crataegus ambigua* С.А.Мей ex А. Becker

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа та Західна Азія – в басейні Дону та Волги.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Лісостеп та Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

У лісах на галявинах, узліссях, степових схилах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ або невелике дерево до 5 м заввишки. Молоді пагони червоно-бурі, із нечисленими колючками. Листя широкояйцеподібне, 5–7-роздільне, частки доходять до 3/4–4/5 пластинки; верхні частки (більш широкі) направлені догори, нижні (більш вузькі) – горизонтально розпростерті. Квітки по 5–12 зібрані в суцвіття – складні щитки діаметром до 5 см. Плоди – яблукоподібні, пурпурово-чорні, кулястоподібні або кулястоеліпсоїдні, зі світлими крапками, до 14 мм у діаметрі. Цвіте в травні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

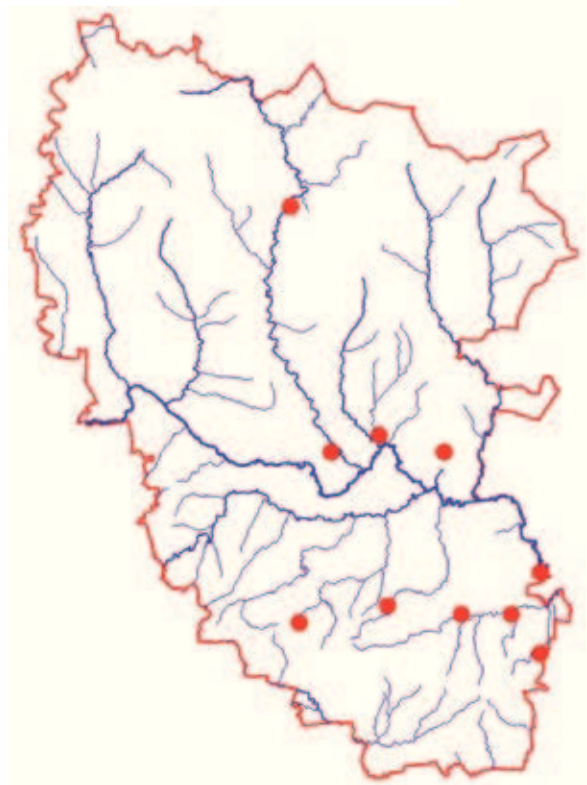
Природно-історична рідкісність, степові пожежі, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, декоративний.

*Автор: О.І. Соколова**Фото: О.І. Соколова*

ПЛІД КЛОКОВА (Г. П'ЯТИСТОВПЧИКОВИЙ)**Боярышник Клокова**

Crataegus klokovii Ivaschin (*C. pentagyna* Waldst. et Kit., p.p.)

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
Лівобережний та Донецький Лісостеп, південний схід Степу (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
Схили на виходах крейди, гранітів, піщаників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дерево середнього розміру або високе, заввишки 2–8 м. Молоді пагони зеленувато-коричневі, старі – сірі або блідо-сірі. Колючки нечисленні, 5–20 мм завдовжки. Листки від округло-трикутних до широкояйцеподібних, три-, п'яти- та семилопатеві, зверху і знизу слабоопушені; листові пластинки по краю загнуті. Зверху листки темно-зелені, зсуподу – сіро-зелені. Суцвіття – складні багатоквіткові густоопушені щитки з 10–40 квіток. Оцвітина подвійна, пелюстки віночка білі. Чашолистки трикутні, спрямовані косо вгору. Тичинок 20, пиляки чорнуваті, стовпчиків 3–5. Плід – яблукоподібний, 6–11 мм завдовжки та 6–8 мм завширшки, короткоеліптичний, чорний із сизою поволокою, соковитий. Насінини гладенькі, тригранні, 3–5 шт. Цвіте в травні–червні. Розмножується насінням та вегетативно. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

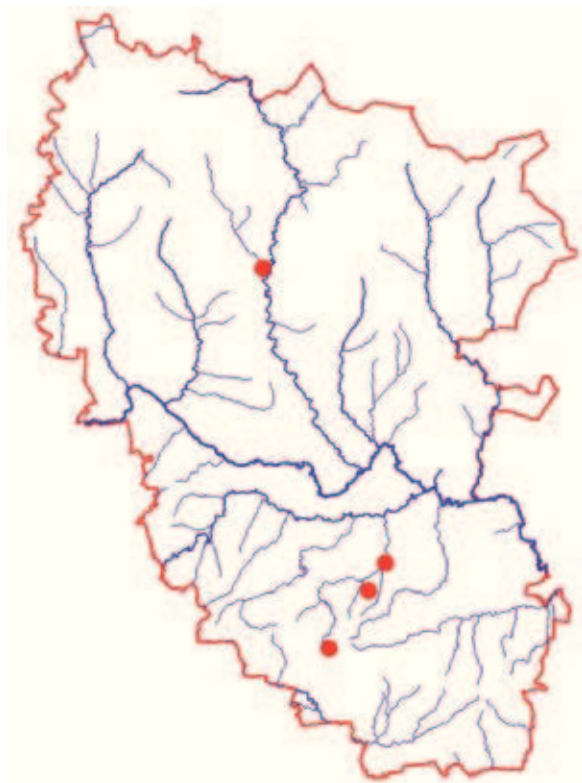
Природно-історична рідкісність, степові пожежі, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, харчовий, декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ГЛІД УКРАЇНСЬКИЙ**Боярышник український***Crataegus ucrainica* Pojark.

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп (північ), Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Широколистяні ліси, узлісся, чагарники, схили річкових долин, прируслові піски (зрідка).

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дерево або кущ, 2–4 м заввишки. Гілки бурувато-сірі з пазушними тонкими колочками 10–20 мм завдовжки. Молоді пагони темно-вишневі, волосисті або волохато-волосисті. Пазушні неплідні пагони найчастіше перетворені в улиснені колючки. Листки в обрисі широкояйцеподібні або оберненояйцеподібні, більш-менш розсічені, при основі клиноподібні або ширококлиноподібні до майже обрізаних; черешки коротші за пластинку. Верхні листки три-, семилопатеві, з обох боків і по черешку негусто волосисті. Невеликі білі квітки зібрані в суцвіття щиток по 10–20 штук. Плоди яблукоподібні, короткоеліптичні або майже кулясті, 8–12 мм у діаметрі, темно-червоні, з двома насінинами. Цвіте в червні. Плодоносіння в серпні – вересні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Антропогенний вплив (суцільні рубки лісу, лісові пожежі, випасання худоби, збирання як лікарської сировини).

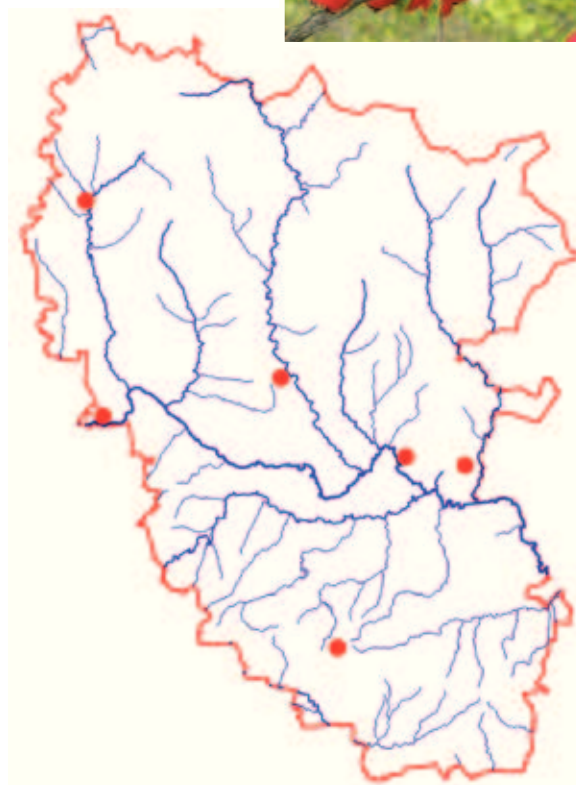
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Світового червоного списку.

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», ботанічний заказник «Серебрянський», комплексна пам'ятка природи «Айдарська тераса», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, медонос, перганос.

Автор: С.А. Приходько

Фото: О.І. Соколова

ГВОЗДИКА ВИДОВЖЕНА**Гвоздика удлинённая**

Dianthus elongatus С.А. Mey. (*D. lanceolatus* auct. non Steven ex Rchb.)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, захід Середньої Азії.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп та зрідка Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові та кам'яністі схили, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна літньозелена, довговегетуюча рослина висотою 40–70 см. Коренева система стрижнева. Стебла безрозеткові, прямостоячі, поодинокі або по декілька, прості або розгалужені. Листки супротивні, лінійні, з країв пилчасті, з піхвами, склероморфні, загострені. Суцвіття – волотеподібне, з поодиноких квіток на верхівках стебла та гілок. Приквіткові луски загострені, білуваті. Віночок вільнопелюстковий, білувато-жовтий або трохи рожевий, пластинки пелюсток 10–15 мм завдовжки, нігтик за довжиною майже дорівнює чашечці. Чашечка зрослолистова (17) 20–35 мм завдовжки, з ланцетними загостреними зубцями, вийчастими з країв. Плід – багатонасіннева коробочка, насіння чорні, блискучі. Цвіте в червні–липні. Насіння розповсюджується за допомогою вітру та під власною вагою. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Заліснення степових схилів, фітомеліорація, сінокошіння, випасання худоби, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

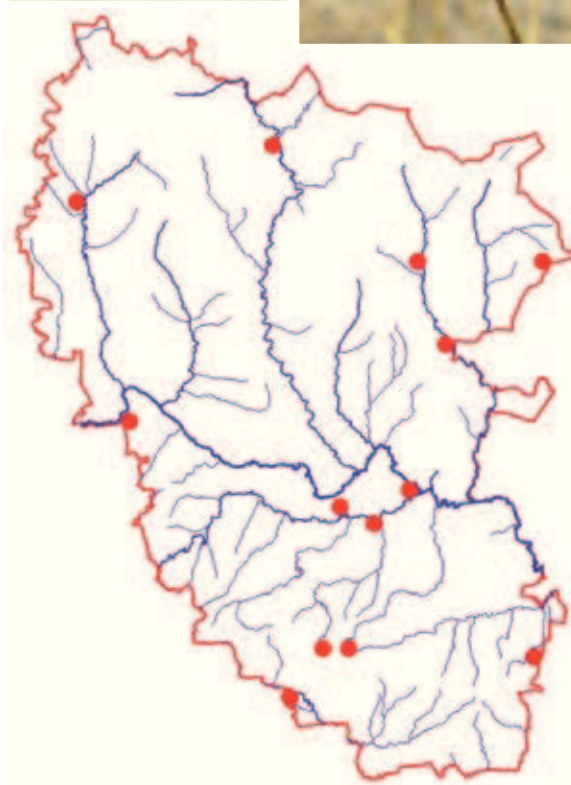
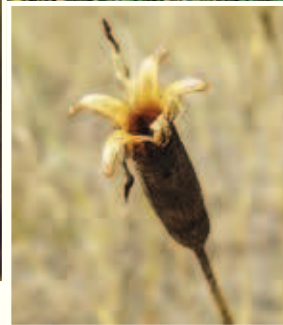
Занесений до Світового червоного списку. Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), заповідне урочище «Дерезувате».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медонос.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ГВОЗДИКА ЇВГИ**Гвоздика Евгениї***Dianthus eugeniae* Kleopow (*D. tesquicola* Klokov)Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые –
Familia Caryophyllaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Східна Європа (спорадично).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (спорадично), Степ (рідко). Західна та південна межі поширення.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Узлісся, галявини, степові та чагарникові схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна літньозелена, довговетуюча рослина висотою 40–75 см. Кореневище більш-менш повзуче, довге. Стебла безрозеткові, висхідні, голі, нечисленні, вгорі розгалужені. Листки супротивні, лінійні, лінійноланцетні, повільно загострені, з країв шорсткі. Стеблові листки 3–9 см завдовжки, з піхвами 2–5 мм. Приквіткові луски (4–6 штук) шкірясті, яйцеподібні, раптом звужені в ланцетношилоподібне вістря, яке звичайно перевищує середину чашечки. Суцвіття – рихлі щіткоподібні волоті. Квітки на верхівках гілок поодинокі або по 2–3 у пучечках. Чашечка зрослолисткова 15–19 мм завдовжки, зелена з фіолетово-пурпуровим, зубці вузькотрикутні. Віночок вільнопелюстковий, пластинки пелюсток 6–10 мм завдовжки, зверху з борідкою волосків, пурпурові, з майже чорними цяточками при основі; нігтик за довжиною майже дорівнює чашечці. Плід – коробочка, коротша від чашечки. Насінини чорні, блискучі. Цвіте в липні–серпні. Насіння розповсюджується за допомогою вітру та під власною вагою. Розмножується також і вегетативно. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Надмірне випасання худоби, заліснення, винищення байрачних лісів, рекреація, надмірне сінокосіння, випалювання чагарників на степових схилах, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медонос.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

**ГВОЗДИКА РОЗЧЕПРЕНА
(Г. ВІДСТОВБУРЧЕНА)**

Гвоздика растопыренная
Dianthus squarrosus M.Bieb

Родина Гвоздичні – Семейство Гвоздичные –
Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
Лісостеп та Степ, у басейнах Дніпра та Сіверсько-
го Дінця.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
Піщані місця.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Сірувато-сизий напівкущик заввишки 15–30 см. Коренева система стрижнево-мичкувата. Стебла численні, висхідні, утворюють пухкі дернинки; розчепірено-галузисті; безрозеткові. Багатолистяні. Листя завдовжки 12–25 мм, завширшки 1–2 мм, цілокрає, лінійне, жолобкувате, відхилене від стебла і дугоподібно вигнуте, з піхвами, кінцівки – шилоподібнозагострені. Квітки численні, білі, запашні. Чашечка циліндрична, завдовжки 22–32 мм та завширшки 3–4(5) мм, лілувата, з довгасто-ланцетними зубчиками завдовжки 4–5 мм, при основі з чотирма, рідше з шістьма приквітковими лусками, що вкривають чашечку до 1/4–1/3, приквіткові луски яйцеподібні, з коротеньким верхівковим вістрям, з країв півчаші. Пелюстки з розсіченою (глибше як до середини на ниткоподібні частки) пластинкою; довжина розсіченої частини 7–12 мм, середня суцільна частина пластинки – довгасто-клиноподібна, завдовжки 4–6 мм. Насінина яйцеподібноланцетна (в обрисі), завдовжки 3–3,5 мм та завширшки 1,5–1,7 мм. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, фітомеліоративні заходи.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

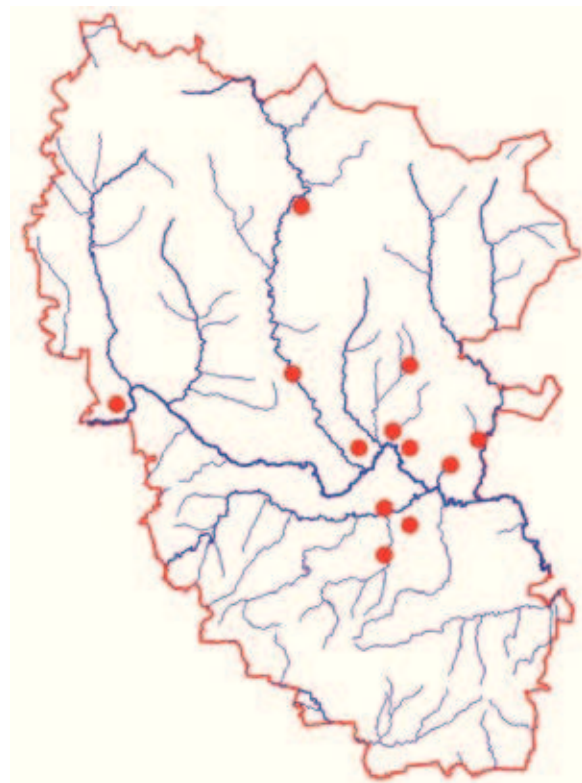
Луганський природний заповідник (Станично-Лу-
ганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ГВОЗДИКА СТИСНУТОЧАШЕЧНА

Гвоздика узкочашечная
Dianthus stenocalyx Juz.

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп (по долинах великих річок, рідко). У Луганській області проходить південна межа ареалу виду.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, галявини, узлісся; на піщаних ґрунтах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 15–90 см заввишки. Кореневище тонке, повзуче. Стебла поодинокі або по кілька, прямостоячі, угорі розгалужені, крихкі, унизу голі, вище – шорсткуваті, мають укорочені пагони. Листки 2–9 см завдовжки, лійноланцетні, з гострою верхівкою, по краях шорсткі, їх піхви 1–4 мм завдовжки. Суцвіття – пухка волоть з 6–15 (до 45) квіток на ніжках до 10 см завдовжки. Квітконіжки та верхні гілки суцвіття часто ребристі, по ребрах більш-менш шорсткі. Віночок рожево-фіолетовий, ясно-рожево-бузковий до майже цілком білого, при основі з борідкою волосків. Пелюстки в півтора–два рази довші за чашечку, торочкувато-багатороздільні, розсічена частина пластинки в декілька разів довша від нерозсіченої. Чашечка до 31 мм завдовжки, блідо-зелена або рідше з домішкою блідо-пурпурового кольору, її зубці 5–6 мм завдовжки, ланцетні, гострі. Приквіткових лусок 4, довжиною до 8 мм, вони яйцеподібні, з коротким верхівковим вістрям. Плід – коробочка, трохи довша від чашечки. Цвітіння в червні – серпні. Плодоносіння в серпні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

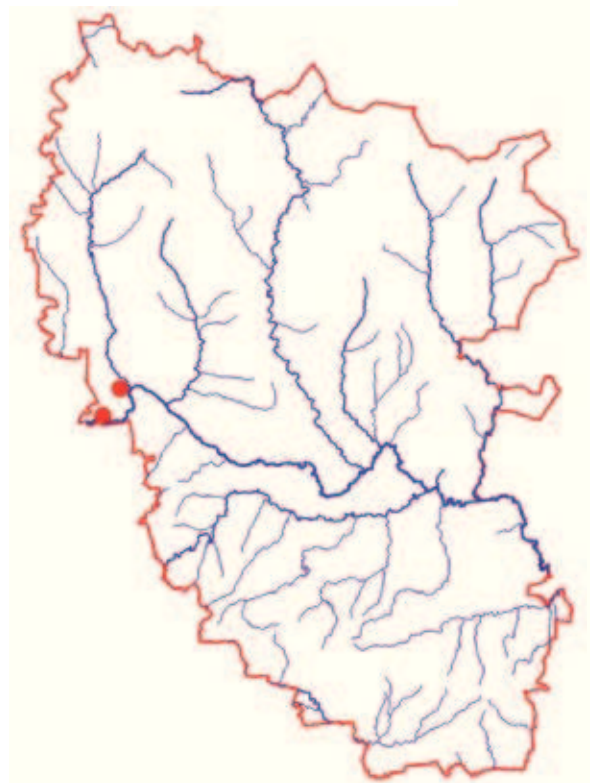
Природно-історична рідкісність, сінокосіння, рекреація, лісові пожежі, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко
Фото: В.М. Остапко

РОСИЧКА КРУГЛОЛИСТА**Росянка круглолистная***Drosera rotundifolia* L.Родина Росичкові – Семейство Росянковые –
Familia Droseraceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа (помірна і субарктична), Східна Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся (звичайно), північна частина Лісостепу та лівобережний Степ (зрідка), Карпати до субальпійського поясу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сфагнові болота, вільшняки на сфагнових мохах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий стрижнекореневий багаторічник, 10–25 (30) см заввишки. Комахоїдна рослина. Листки всі у прикореневій розетці, розміщені горизонтально, черешок довгий, пластинка округла, усаджена червонуватими залозистими волосками; прилистки зрослі з черешком, до середини або вище середини розсічені на майже щетинкоподібні частки. Квітконоси поодинокі або частіше по кілька, тонкі, червонуваті, прямостоячі, іноді звивисті, значно довші за листки. Суцвіття – багатоквіткова китицеподібна завійка на верхівці квітконоса. Чашолистки при основі зрослі, довгасті, дрібнозалозисто зубчасті, 5 мм завдовжки та 1,5 мм завширшки; пелюстки вільні, білі, лопаткоподібні, 5–6 мм завдовжки та біля 3 мм завширшки. Цвітіння в червні–серпні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плід – яйцеподібна коробочка, довша за чашечку. Насінини дрібні, вузьковеретеноподібні, бурі. Плодоносіння в серпні–вересні. Мезогігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

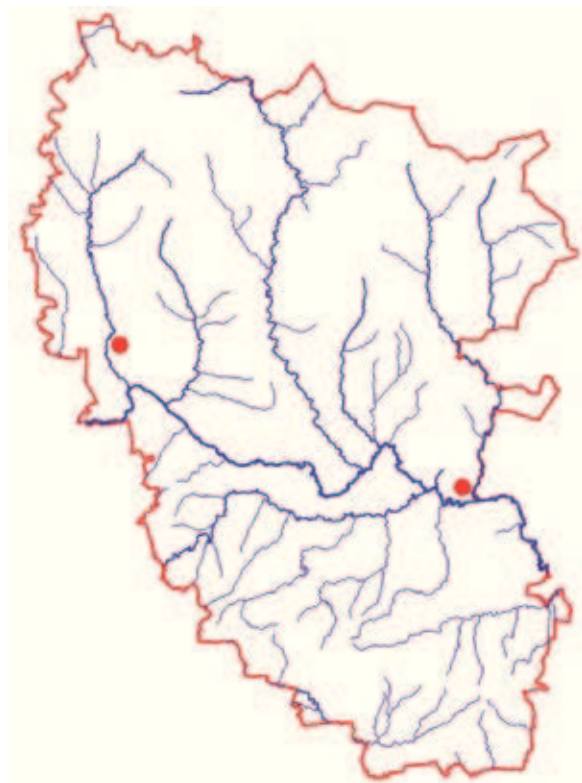
Природно-історична рідкісність, меліорація, вирубування ділянок лісів навколо боліт, зникнення сфагнових боліт, пожежі, рекреаційне навантаження.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, фарбувальний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: І.А. Шанцер

СИНЯК РУСЬКИЙ**Синяк руський**

Echium russicum J. F. Gmel. (*E. rubrum* Jacq., *E. maculatum* L.)

Родина Огірочникові (Шорстколисті) – Семейство Бурачниковые – Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна та Східна Європа, Кавказ, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ (схід).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, кам'яністі місця, лісові галявини, перелоги, сухі луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічник 30–100 см заввишки. Стебло пряmostояче, просте, густо вкрите довгими, білуватими, спрямованими догори або притиснутими жорсткими волосками. Листки цілокраї, жорстковолосисті. Прикореневі вузьколанцетні листки зібрані в густу розетку; стеблові – лінійні або лінійноланцетні, загострені. Загальне суцвіття колосоподібне, видовжене, його довжина у 8–10 разів перевищує ширину; квітки на коротких ніжках, зібрані густими короткими завитками. Чашечка зрослолисткова, жорстковолосиста, при плодах майже до основи п'ятироздільна. Віночок зрослопелюстковий, трубчастолійкоподібний, темно-червоний або пурпуровий, зовні опушений; трубка у два рази довша за чашечку. Іноді зустрічаються особини з рожевим та білим забарвленням квіток. Плід – чотиригорішок; горішки дрібні, яйцеподібнотригранні, на верхівці загострені, чорнувато-бурі, дрібногорбочкуваті. Цвітіння в травні – серпні. Плодоносіння в червні–вересні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

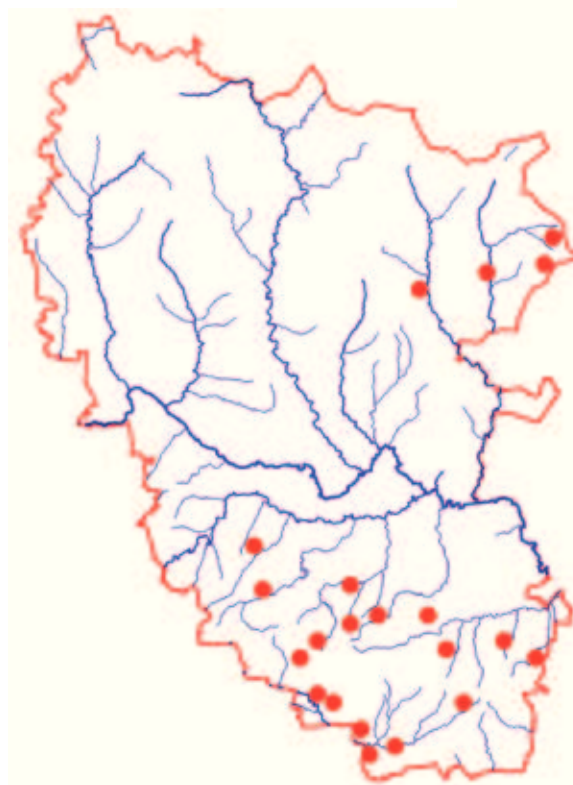
Антропогенний вплив (розорювання степів, надмірне випасання худоби, сінокошіння; збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, фарбувальний.

Автор: С.А.Приходько

Фото: О.І. Соколова

РУСЛИЦЯ КІЛЬЧАСТА**Повойничек мокричний***Elatine alsinastrum* L.

Родина Руслицеві – Семейство Повойничковые –
Familia Elatinaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна (південь), Центральна, Атлантична,
Південна та Східна Європа; Кавказ, Західний
Сибір; Середня (північ) та Східна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Зустрічається розсіяно майже по всій території, за
виключенням Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Неглибокі непроточні або зі слабкою течією водо-
йми, плавні, болота.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста однорічна літньозелена рослина 5–40
см заввишки. Стебло прямостояче або висхідне,
порожнисте, з поздовжніми борозенками, густо
облишене, укорінюється у вузлах. Має листки
різної форми. Підводні листки – сидячі, цілокраї,
лінійні, з 1 жилкою, 1,5–2,5 см завдовжки, по 6–12
штук у мутовці. Надводні – яйцеподібноланцетні
або овальні, з 3–7 жилками, 0,4–1,5 см завдовжки,
тупуваті, або коротко загострені, по 3–5 (8) у му-
товці. Прилистки плівчасті, гострі, зубчасті, біля
1,5 мм завдовжки. Квітки поодинокі в пазухах
листіків. Чашечка чотирироздільна. Чотири пелю-
стки зеленуваті або білуваті, еліптичні, 1,5–3,0 мм
завдовжки, тупі. Плід – багатонасінна коробочка
від 3 до 6 мм у діаметрі. Насінини до 1 мм завдовж-
ки, зморшкуваті, трохи дугоподібно зігнуті. Цвіте
у квітні–серпні (вересні). Плодоносить з липня.
Розповсюджується птахами та за допомогою води.
Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Пересихання водойм, нерівномірне осушення, по-
трапляння у водойми біогенних елементів (добрив,
стічних вод).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

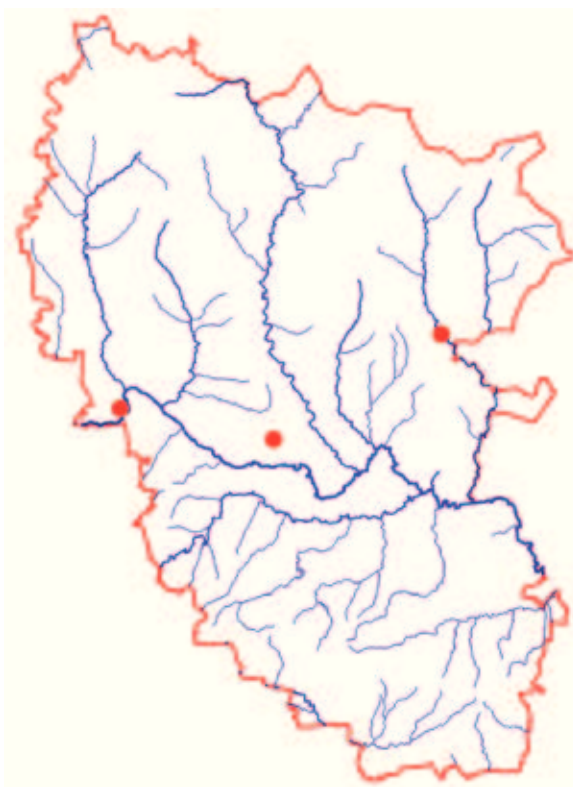
Луганський природний заповідник (філіал
«Трьохізбенський степ»), регіональний ландшафт-
ний парк «Біловодський», заповідне урочище
«Дубовий гай».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, декоративний. Має фітомеліоративне
значення.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ЕРЮЗИНАФА ДОВГОЛИСТА**Пушистоспайник длиннолистный**

Eriosynaphe longifolia (Fisch. ex Spreng.) DC. (*Ferula longifolia* Fisch.)

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ (південь).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, крейдяні, вапнякові, глинисті відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна сиза гола рослина заввишки 50–100 см. Стебло круглясте, розчепіреногалузисте. Прикореневі листки тричі пірчаторозсічені, з довгими лінійними гострими частками; верхні стеблові листки у вигляді довгастих піхов. Загальне суцвіття вологове, гілки його чергові або вгорі супротивні; зонтики – численні, з 5–20 променями; центральний зонтик плодючий, бічні – неплідні, 5–8-променеві, перевищують центральний; промені зонтиків тонкі; квітконіжки дуже довгі, у 3–4 рази довші за плід. Зубці чашечки малопомітні, тупі; пелюстки – зеленувато-жовті. Плід до 9 мм завдовжки, довгастий, на внутрішньому боці пухнастий, із загостреними середніми ребрами та потовщеними зубчастими крайовими; ходів у жолобках по 3–4. Цвіте в червні–липні. Мезофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

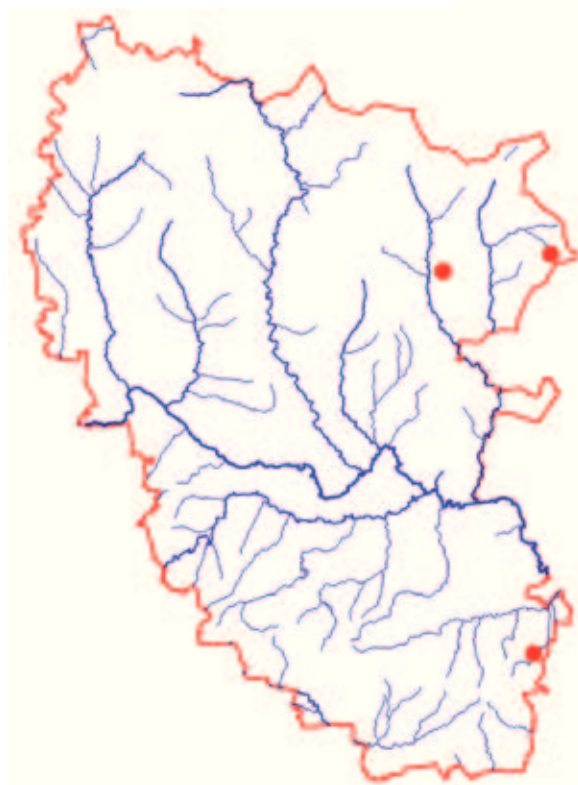
Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»). За деякими даними (Маслова та ін., 2003), на території заповідника наразі не зростає.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Фітомеліоративний, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ЖОВТУШНИК КРИНКСЬКИЙ**Желтушник крынковский**

Erysimum krynkense Lavrenko (*Acachmena krynkensis* (Lavrenko) H.P. Fuchs)

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південна частина). Ендемік Донецького краю.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Приазов'я та Донецький край (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі крейдянні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічна рослина, 40–70 см заввишки. За життєвим циклом напіврозетковий монокарпик – здатна квітнути і плодоносити лише один раз у житті, після чого доросла особина гине. Стебло пряmostояче, просте, вгорі часто розгалужене, сірувате, опушене двороздільними волосками; напіврозеткове. Листки маленькі за розміром, опушені двороздільними волосками з домішкою тричі роздільних, вузьколінійні, цілокраї, звужені при основі. Квітки жовті, зібрані у видовжену при плодах китицю. Чашечка з чотирьох чашолистків, 6–9 мм завдовжки. Віночок з чотирьох вільних жовтих цілісних пелюсток, 12–17 мм завдовжки. Плодоніжка потовщена, 2–5 мм завдовжки. Плоди – пряmostоячі стручки, 2–4 см завдовжки, потовщені, майже чотирикутні, з ясними поздовжніми ребрами. Насіння розміщене в один ряд. Цвітіння в липні–серпні. Плодоносіння в серпні–вересні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

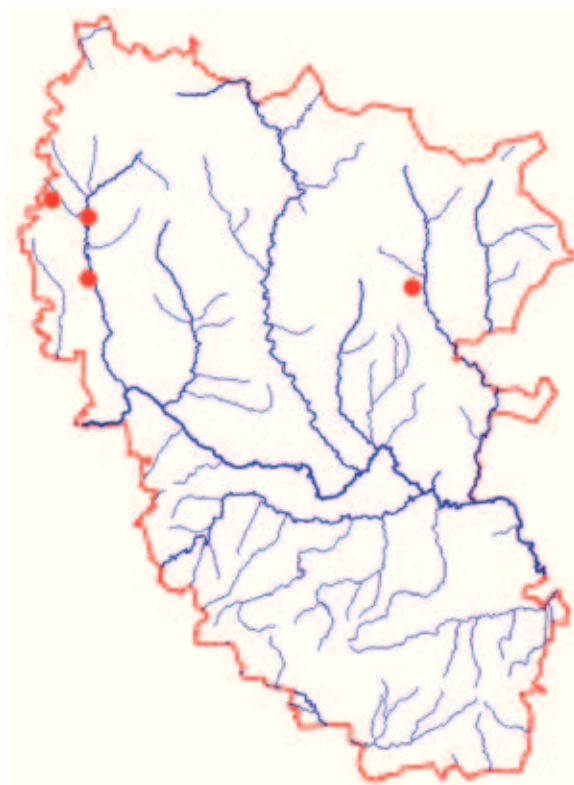
Природно-історична рідкісність, обумовлена екологічною і ценотичною стенотопністю; антропогенний вплив (руйнування місць зростання в результаті господарської діяльності, надмірне випасання худоби, видобування крейди).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України. Заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, протиерозійний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ЖОВТУШНИК УКРАЇНСЬКИЙ**Желтушник украинский**

Erysimum ucrainicum J. Gay (*E. cretaceum* (Rupr.) Schmalh., *Erysimastrum cretaceum* Rupr.)

Родина Капустяні – Капустные – Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південна частина). Ендемік басейну Дону.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Трапляється в басейні р. Сіверський Донець (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник або перенуючий дворічник (монокарпик) 20–60 см заввишки. Стебло розгалужене в нижній частині, опушене притиснутими двічі та тричі роздільними білуватими волосками. Листки середні за розміром, опушені двічі та тричі роздільними волосками, лінійноланцетні або лінійні, звужені при основі, сидячі, цілокраї, опушені. Квітки досить великі, жовті, зібрані у видовжену китицю. Оцвітина подвійна. Чашечка з чотирьох чашолистків, прямостоячих або відхилених. Віночок з чотирьох вільних жовтих цілісних пелюсток з нігтиками. Плоди – опушені розкривні стручки 2–7 см завдовжки. Насінини з ложечкоподібним напівпрозорим придатком. Цвітіння в липні–серпні. Плодоношення в серпні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, обумовлена екологічною і ценогічною стенотопністю; антропогенний вплив (руйнування місць зростання в результаті господарської діяльності, надмірне випасання худоби, видобування крейди).

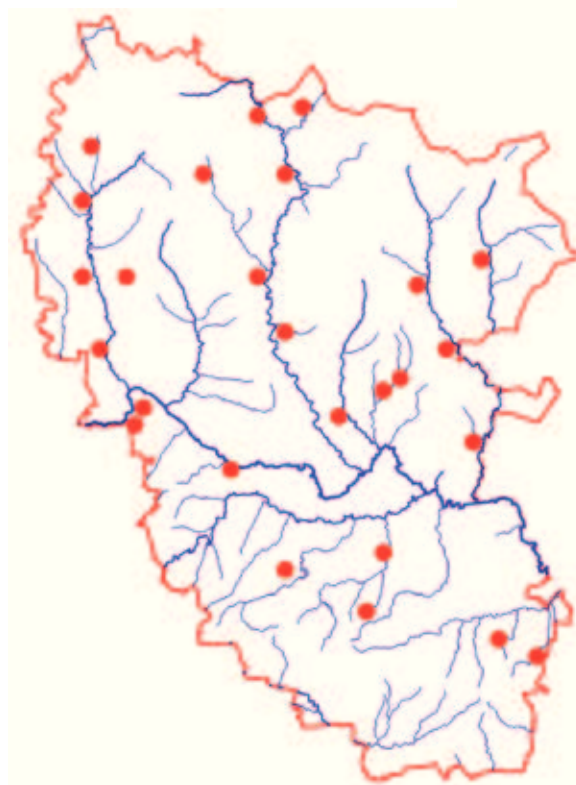
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України та Світового червоного списку.

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ботанічний заказник «Крейдяні відслонення», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, протиерозійний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

МОЛОЧАЙ КРЕЙДОЛЮБНИЙ**Молочай мелюлюбивий**

Euphorbia cretophila Klokov (*E. petrophila* auct. non C.A. Mey., p.p.)

Родина Молочайні – Семейство Молочайные –
Familia Euphorbiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (Східнопричорноморський ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Приазов'я та Крим (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні та вапнякові відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 10–30 см заввишки, з молочним соком. Корінь товстий, дерев'янистий. Стебла висхідні при основі, здебільшого червонуваті, у нижній частині вкриті малопомітним пушком, вище – голі, 1–2 мм завтовшки, прості або лише вгорі з 1–4 пазушними квітконосами. Стеблові листки з невиразним жилкуванням, шкірясті, жорсткуваті, по краю дрібно торочкувато-війчасті, угорі ледве помітно зазублені, з обох боків вкриті дрібним бархатистим пушком, на верхівці стягнуті краями в ковпачок. Загальне суцвіття зонтикоподібне, квітконоси 40–85 мм завдовжки, багаторазово розгалужені. Листочки обгортки яйцеподібнотрикутні або довгастоланцетні; листочки обгортки вільні, заокругленотрикутні до напівкруглих. Квітки різностатеві, однодомні, зібрані в суцвіття – бокальчик (з однієї жіночої та численних чоловічих квіток), що нагадує квітку. Нектарники світлі, жовтуваті, більше ніж 12–22 мм завдовжки, з ріжкоподібними виростами 0,7–1,0 мм завдовжки. Жіночі квітки на ніжці; чоловічі – з однієї тичинки, звичайно без оцвіттини. Плід – яйцеподібна коробочка; насінини 2,0–2,5 мм завдовжки, білуваті, дрібноямчасті. Цвіте в травні–червні. Плодоносить у травні–липні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, рекреаційне навантаження, випасання худоби, освоєння ділянок кам'янистих степів, видобуток вапняку та крейди.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

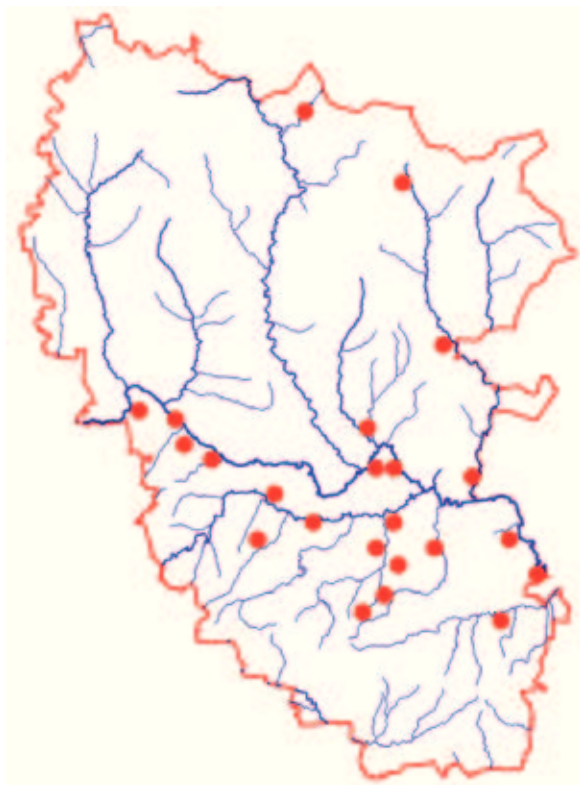
Регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: О.І. Соколова

МОЛОЧАЙ ДОНСЬКИЙ**Молочай донской**

Euphorbia tanaitica Pacz. (близький до *E. sareptana* A. Becker)

Родина Молочайні – Семейство Молочайные –
Familia Euphorbiaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
Лісостеп, Степ, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
Степові схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна сизувато-зелена рослина заввишки 15–40 см. Стебла поодинокі або нечисленні, прямостоячі, тонкі, у нижній частині короткоопушені, вище – голі, прості або з неплідними гілками при основі та з кількома пазушними квітконосами вгорі. Стеблові листки завдовжки 8–35 мм та завширшки 3–12 мм, довгастоланцетні, довгастоеліптичні до заокруглених або яйцеподібноланцетні, до основи клиноподібно звужені в короткий черешок, голі або короткоопушені, на верхівці здебільшого виїмчасті, з дещо загорнутими на спідній бік краями. Верхівкових квітконосів 3–5, на кінець цвітіння вони видовжені і 1–2 рази вилчато розгалужені. Листочки обгортки яйцеподібноланцетні або еліптичні до поперекомбічних. Листочки обгортчок ромбоподібноеліптичні. Бокальчик до 3,5 мм завдовжки. Нектарники півмісячні, з довгенькими ріжками. Насінини гладенькі. Цвіте в травні–червні. Ксерофіт. Розмножується насінням.

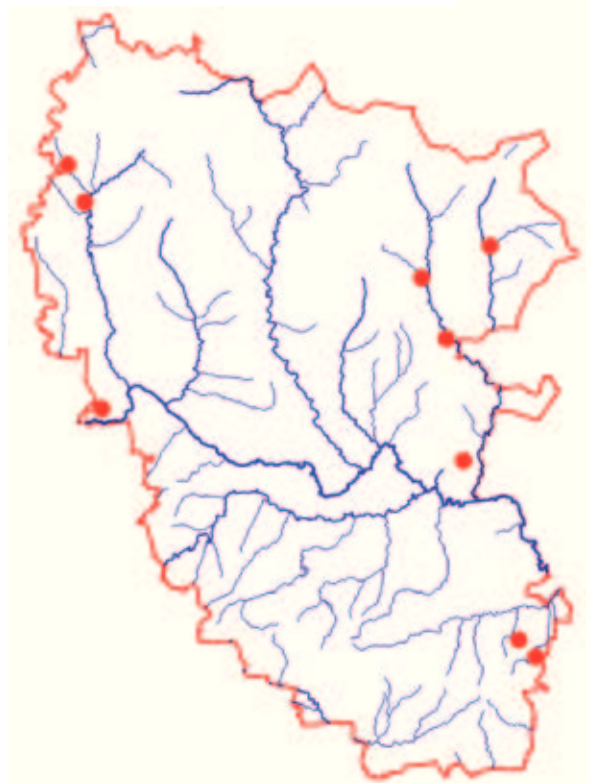
ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова
Фото: Д.М. Мирин

ОЧАНКА ПРЯМА (О. СТИСНУТА)**Очанка пряма (о. сжатая)***Euphrasia stricta* D. Wolff. ex J.F. (*E. condensata* Jord.)Родина Вовчкові – Семейство Заразиховые –
Familia Orobanchaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, Середземномор'я.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ (окрім півдня).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, чагарники, луки, схили та крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна напівпаразитична рослина заввишки 5–75 см. Стебло часто розгалужене, рідше – просте, червонувате або червоно-буре, укрите кучерявими короткими не залозистими волосками. Листки голі або з короткими волосками, по краю з бородавочками чи шипиками; нижні листки клиноподібні, тупі, з обох боків з 1–2 тупими зубцями; середні і верхні листки – яйцеподібноланцетні або яйцеподібні, довжина їх удвоє перевищує ширину, гострі, з 3–5 остистими зубцями з кожного боку. Приквіткові листки ширші від стеблових, яйцеподібні, при основі – короткочленоподібні, гострі, з 4–7 довгоостистими або гострими зубцями, голі, рідше по краях з дуже дрібними і рідкими шипуватими волосками. Суцвіття спочатку скупчене, потім дуже витягується. Квітки майже сидячі, зібрані в колосоподібні улишені суцвіття. Чашечка дзвоникувата, гола або вкрита дуже дрібними щетинками. Віночок двогубий, 6–10 мм завдовжки, блідо-фіолетовий, голубий, на нижній губі з жовтими плямами і ліловими смугами, іноді білуватий. Коробочка клиноподібнооберненояйцеподібна, вузька, часто коротша від чашечки, по верхньому краю довговійчаста, по боках – опушена або гола. Цвіте в червні–вересні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

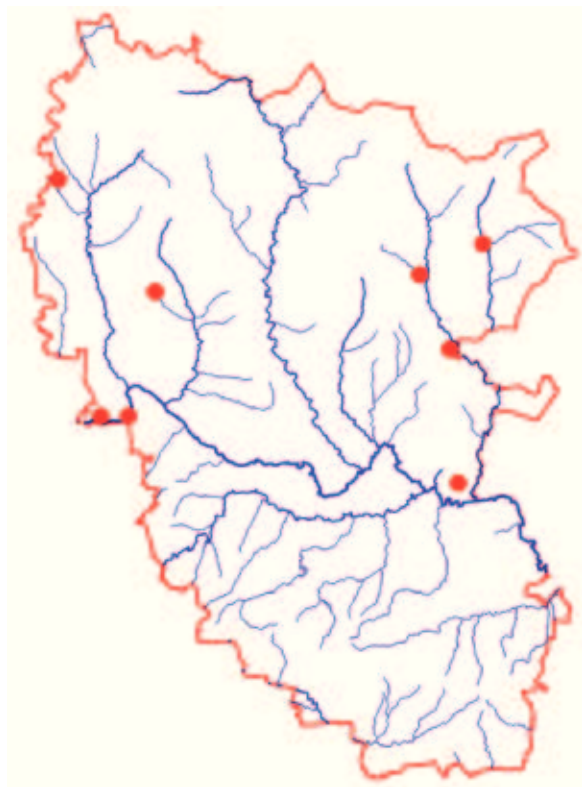
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Трьохізбенський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ФЕРУЛА КАСПІЙСЬКА**Ферула каспийская***Ferula caspica* M.Bieb.

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ і Степовий Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові глинисті, вапнякові, крейдяні схили, солонці.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 30–60 см, опушена м'якими волосками. Стебло круглясте, тонкоборозенчасте, голе, галузисте, при основі вкрите волокнами відмерлих листових піхов; безлисте. Прикореневі листки короткочерешкові, уже під час цвітіння зів'ялі, трохи шорсткопухнаті; пластинки їх 3–4-пірчасторозсічені; кінцеві частки дрібні, укорочені, овальні або клиноподібноїцеподібні, пірчасто надрізані. Загальне суцвіття волотеве, із супротивними нижніми й кільчато розміщеними верхніми гілками. Зонтики проколоти, здаються простими, 2–5 см у діаметрі, 3–6(8)-променеві, без обгорток; верхівкові зонтики, що містяться на кінцях головних розгалужень стебла, двостатеві, плодючі; неплідні бічні зонтики розміщені на деякій відстані під ними в кількості 1–3 на недовгих квітконосах, не перевищують верхівкового зонтика (звичайно супротивні); зонтички – 5–10-квіткові, обгорточки з 1–2 дрібних, яйцеподібних, тупуватих листочків або їх зовсім немає. Пелюстки – яскраво-жовті. Плід – овальний віслоплідник, 4–6,5 мм завдовжки і 4 мм завширшки; каналці між ребрами поодинокі, у спайці кожного півплодика їх по два. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

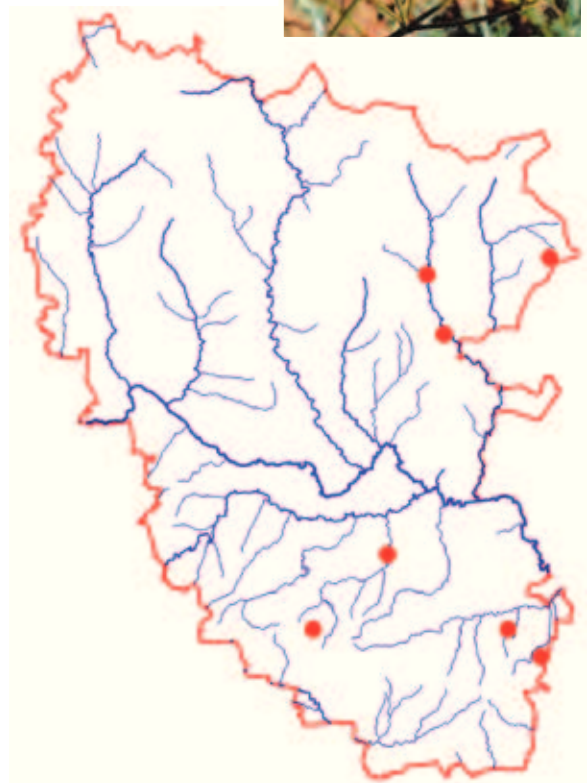
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»). За деякими даними (Маслова та ін., 2003), на території Стрільцівського степу наразі не зростає.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, лікарський, ефіроолійний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Л.Ф. Непоменко

ФЕРУЛА ТАТАРСЬКА**Ферула татарская***Ferula tatarica* Fisch. ex Spreng.

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные (Зонтичные) – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Кавказ, Західний Сибір, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степова рослинність на вододілах та схилах балок, солонці.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 60–100 см заввишки. Стебло прямостояче, круглясте, голе, у верхній частині галузисте. Прикореневі листки двічі-, тричі-, чотиріп'ячаторозсічені, частки довгі, гострокінцеві, по краю пилчасто-шорсткі. Стеблові листки з лінійноланцетними піхвами з пластинкою, яка різко зменшується догори; верхні – у вигляді піхов майже або зовсім без пластинок. Квітки правильні, жовто-зелені, зібрані в суцвіття – складні зонтики. Верхівкові квітки – сидячі, інші на ніжках, зближених при їх основі. Променів у зонтиках і зонтичках по 5–8, обгортка чи обгорточок немає, оцвітина подвійна. Зубці чашечки майже не помітні, пелюстки жовтуваті, довгастоеліптичні, тупі. Плід – довгастоеліптичний вислоплідник, близько 7 мм завдовжки, розпадається на дві окремі долі (мерикарпії). Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

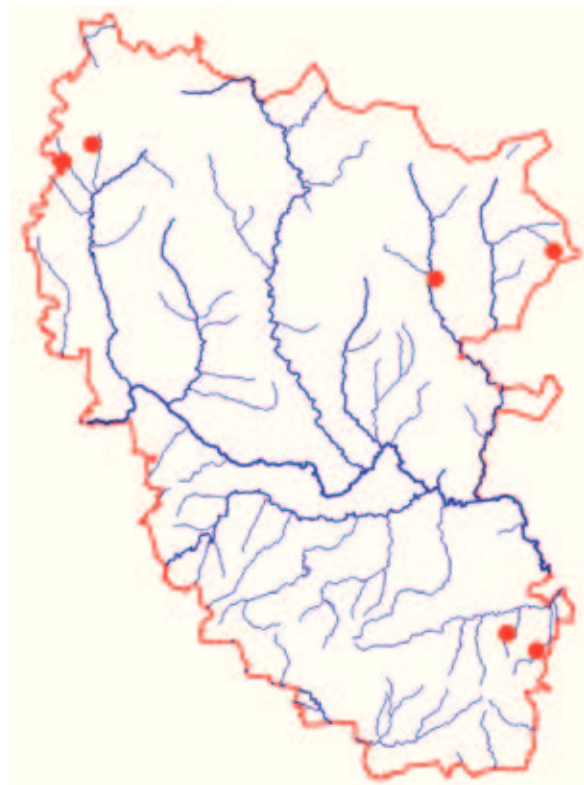
Антропогенний вплив (розорювання степів, надмірне випасання худоби, степові пожежі, збирання населенням як лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, фітомеліоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

СУНИЦІ МУСКУСНІ**Земляника мускусная***Fragaria moschata* (Duchesne) Weston

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Атлантична, Південна Європа (зрідка).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати (крім високогір'я Східних Карпат, зрідка), Полісся, Лісостеп (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Світлі ліси, узлісся, галявини, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яниста, часто дводомна, рослина 20–40 см заввишки. Кореневище горизонтальне, косе або майже пряме, густо вкрите рештками листків. Стебла прямостоячі, значно вищі за листки, густо вкриті (як і черешки листків) простими і залозистими волосками. Надземні повзучі пагони короткі або зовсім відсутні. Листки великі, трійчасті; листочки еліптично- або яйцеподібноромбічні; прилистки широколанцетні, загострені, зверху волосисті, знизу густошовковистоволосисті, сизувато-зелені, з виступаючими жилками. Суцвіття щиткоподібне, з 5–12 квіток на коротких, густоопушених квітоніжках, які після цвітіння значно подовжуються. Квітки крупні, до 2,5 см у діаметрі. Оцвітнина подвійна; пелюстки білі, яйцеподібні або округлояйцеподібні, нігтик коротенький. Плоди голі, довгасті, занурені в м'якоть «суничної ягоди»; м'якоть зеленувато-біла, рожева або малинова, з мускусним запахом. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в червні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Антропогенний вплив (вирубування лісів, байрачних дібров, випасання худоби, пожежі, збирання плодів населенням).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, харчовий, використовується в селекції.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ДРІК ДОНЕЦЬКИЙ**Дрок донецкий**

Genista donetzica Kotov (*G. tinctoria* L. var. *donetzica* (Kotov) Wissjul.)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Донецький Лісостеп (північна частина).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний злаково-лучний Степ, Донецький лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення та глинисто-мергелеві схи-ли.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ 40–70 см заввишки. Гілки спрямовані догори, голі або розсіяно короткоопушені. Листки дуже слабо опушені, звичайно по краю та середній жилці до майже зовсім голих, видовженоеліптичні або еліптичні, потовщені, майже шкірясті; нижні листки до 6,5 см завдовжки та 2 см завширшки, верхні – 1,5 см завдовжки та 0,6 см завширшки. Квітки зібрані в густі китиці на верхівці стебла та його гілок. Віночок метеликовий, жовтий, 10–17 мм завдовжки. Плід – голий або майже голий біб 2,5 см завдовжки та 3,7–5,0 мм завширшки. Насінини темно-бурі, майже кулясті, завдовжки до 2,5 мм. Цвіте в червні–липні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність; антропогенний вплив (видобування крейди, надмірні пасовищні навантаження, пожежі).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

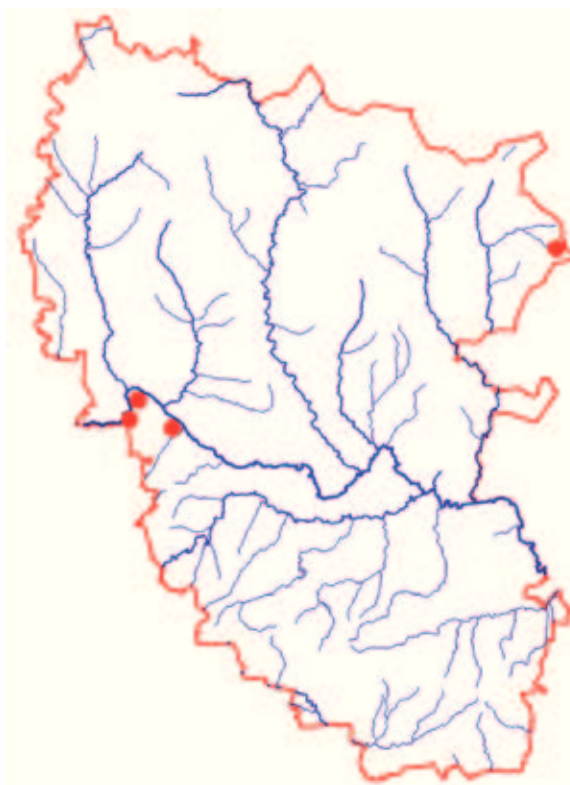
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

**ТИРЛИЧ ХРЕСТОПОДІБНИЙ
(ЛИХОМАННИК)**
Горечавка крестообразная
Gentiana cruciata L.

Родина Тирличеві – Семейство Горечавковые –
Familia Gentianaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Західна та Середня Азія (північний захід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісові райони та Лісостеп (у тому числі Донецький Лісостеп), Крим та Карпати до середньогірського та гірського поясів.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, сухі луки, галявини, узлісся, зарості чагарників; переважно в місцях з неглибоким заляганням карбонатних порід.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна світло-зелена рослина висотою 15–40 (50) см. Кореневище товсте. Стебла прямостоячі або висхідні, грубі, при основі з волокнистими піхвами старих листків. Листки цілокраї, супротивно розташовані. Найнижчі листки (5–8 шт.) у добре вираженій прикореневій розетці, еліптичні, еліптичноланцетні, 3–8 см завдовжки. Інші – супротивні, густо розміщені, яйцеподібноланцетні, тупуваті на верхівці, до 8 см завдовжки, при основі зростаються в довгу піхву. Квітки чотиричленні, до 3,5 см завдовжки, пучками в пазухах верхніх листків, утворюють 4–6 густих мутовок, майже сидячі. Чашечка зрослолисткова, 6–10 мм завдовжки, перетинчаста, білувата, дві супротивні частки довше двох інших. Віночок зрослопелюстковий, булавоподібнодзвоникуватий, зовні сіро-зелений, всередині голубий, у 3–4 рази довший за чашечку; лопаті відгину яйцеподібні. Плід – довгаста коробочка з блискучим коричневим насінням. Цвіте в червні–серпні. Плодоносить у липні–вересні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, розорювання степів, надмірне випасання худоби, степові пожежі, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ТИРЛИЧ ГОЛУБИЙ**Горечавка голубая (г. обыкновенная)***Gentiana pneumonanthe* L.

Родина Тирличеві – Семейство Горечавковые –
Familia Gentianaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Західний та Східний (південь)
Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території, окрім Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі луки, узлісся, зарості чагарників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна гола рослина 20–50 см заввишки. Кореневище потовщене, укрите лускоподібними листками. Стебла прямостоячі, безрозеткові, у нижній частині із сильно зменшеними лускоподібними листками. Стеблові листки супротивно розташовані, цілокраї, краї загнуті, лінійноланцетні або лінійні, 3–8 см завдовжки, 0,2–0,6 мм завширшки, звичайно з 1, рідше з 3–5 жилками. Віночок зрослопелюстковий, 35–45 (50) мм завдовжки, дзвоникоподібний або трубчастобулавоподібний, темно-синій, усередині з 5 зеленими смужками. Чашечка дзвоникувата, зрослолистова, 15–20 мм завдовжки, зубці лінійноланцетні, 5–12 мм завдовжки (не більше ніж у 2,5 рази перевищують трубку). Плід – коробочка; насінини зі слабо розвиненим крилом. Цвіте в липні–вересні. Плодоносить у вересні–жовтні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

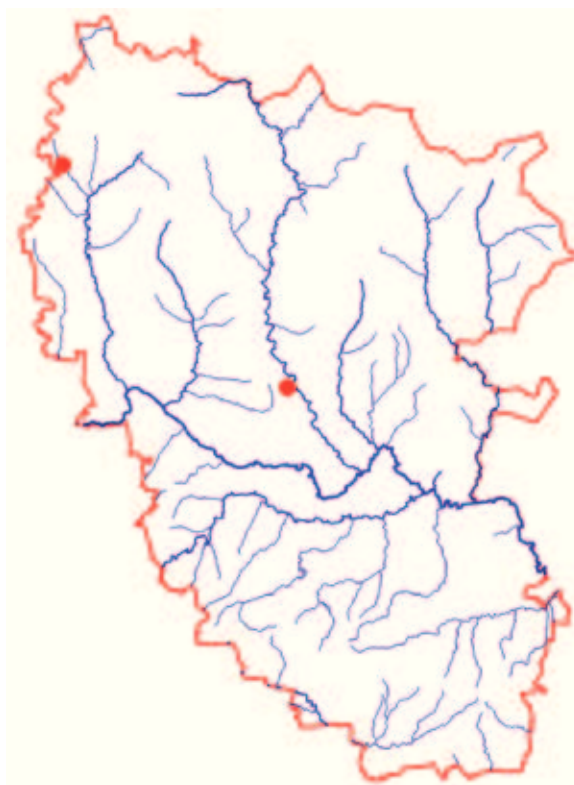
Природно-історична рідкісність, розорювання заплавних луків, надмірне випасання худоби, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медонос, красильний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: І.А. Шанцер

ТИРЛИЧОК ЯЗИЧКОВИЙ**Горечавочка язычковая (г. летняя)***Gentianella lingulata* (Agardh) Pritchard

Родина Тирличеві – Семейство Горечавковые –
Familia Gentianaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Східна та Атлантична
Європа, Кавказ, Західний та Східний (південний
захід) Сибір, Середня Азія (північний схід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Лісостеп (зрідка), Степ – зрідка тільки по
Сіверському Дінцю.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На вологих луках, по чагарниках, на узліссях.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста дворічна гола рослина (5) 8–30 см
заввишки. Стебла з 3–6 міжвузлями, з яких друге й
третє знизу значно довші за інші; квітконіжка самої
верхньої квітки й саме верхнє міжвузля разом у
1,5–5 разів коротші за решту стебла. Середні та
верхні стеблові листки супротивно розташовані,
цілокраї, довгасті, заокруглені на верхівці. Квітки
в напівзонтиках, зібраних на кінцях стебел та гілок.
Чашечка зрослолисткова, з довгими ланцетними
неоднаковими зубцями та гострими виїмками
між ними. Віночок зрослопелюстковий, брудно-
фіолетовий, трубка жовтувата, зів з бахромками,
лопаті відгину ланцетнойцеподібні, у числі 4–5
на одній рослині. Тичинки (4–5 штук) прикріплені
в нижній частині трубки, з віночка не виступають.
Плід – вузькоеліпсоїдальна, майже циліндрична
коробочка. Насінини неправильно кулясті. Цвіте в
червні–серпні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

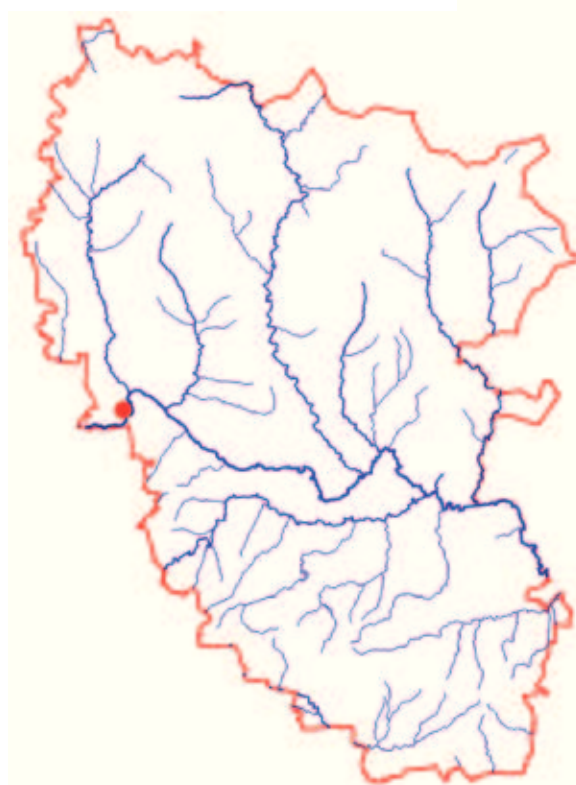
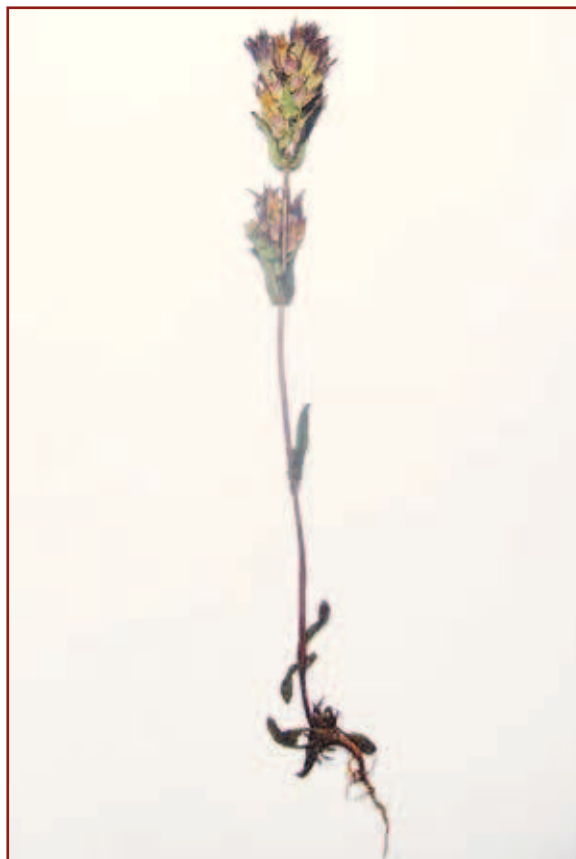
Рекреаційне навантаження, гідромеліоративна
діяльність, у тому числі – знищення боліт.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не
виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: О.І. Соколова

ГРАВІЛАТ РІЧКОВИЙ**Гравілат речної (г. прибрежний)***Geum rivale* L.

Родина Розові (Шипшинові) – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа (крім південної частини), Середземномор'я, Мала Азія, Північна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Карпати, Лісостеп та Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі місця, заплавні луки, ліси, по берегах річок та боліт.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 25–80 см. Кореневище товсте, буре, повзуче, укрите рештками листків. Стебел – 1–3, прямостоячих, відстовбурченоволохатих, у верхній частині залозистих, звичайно темно-червоних. Листя притисненоволохате, прикореневе – на черешках, переривчасто ліроподібно-пірчатороздільне, з великою ниркоподібною або ниркоподібноокруглою 3–5-надрізною кінцевою часткою і 2–3 парами невеличких оберненойцеподібних, 2-зубчастих часток з кожного боку; між великими частками є ще дрібніші часточки; стеблові листя 3-роздільне, короткочерешкове, з невеличкими яйцеподібними прилистками. Квітки поодинокі або по 2–5 на верхівці стебла, пониклі, дзвоникуваті, після цвітіння прямостоячі. Чашечка бурувато-червона, залозисто-волохата, чашолистки прямостоячі. Зовнішніх та внутрішніх чашолисток – по 5. Пелюсток – 5, 10–15 мм завдовжки, виїмчасті, брудно-червоні, червонуваті, жовтувато-білуваті або жовто-оранжеві, із червоно-бурими жилками, не довші за чашечку. Тичинок багато. Гіпантій плоскоблюдеподібний. Плоди – горішкоподібні, у майже яйцеподібній головці, жорсткуватоволохаті. Цвіте в травні–червні. Розмножується насінням. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, лікарський, кормовий, харчовий.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

РОЗХІДНИК ВОЛОСИСТИЙ**Будра волосистая***Glechoma hirsuta* Waldst. et Kit.

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна та Східна Європа (південний захід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ (дуже рідко), на півдні зникає.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Широколистяні ліси, вільшняки, між чагарниками.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Укритий довгими волосками трав'янистий багаторічник з чотиригранними повзучими стеблами, від вузлів яких підведені квітконосні пагони 10–60 см заввишки. Листки супротивні, черешкові, округлі, по краю великозубчасті. Несправжні мутовки складаються з 4–6 квіток, напівзонтики на помітних ніжках; приквітки шилоподібні, в'їчасті, дорівнюють квітконіжкам. Чашечка зрослолисточкова, зовні вкрита відлеглими довгими волосками; її зубці ланцетні, поступово тонкозагострені, у півтора-два рази коротші за трубку. Віночок двогубий, 15–25 мм завдовжки, синьо-фіолетовий, зовні негусто довговолосистий; верхня губа з двома округлими лопатями, бокові лопаті нижньої губи довгасті, удвічі вужчі за середню. Плід роздрібний (чотиригорішок). Горішки бурі. Цвітіння в травні–липні. Плодоносіння в червні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно, утворюючи щільні зарості. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

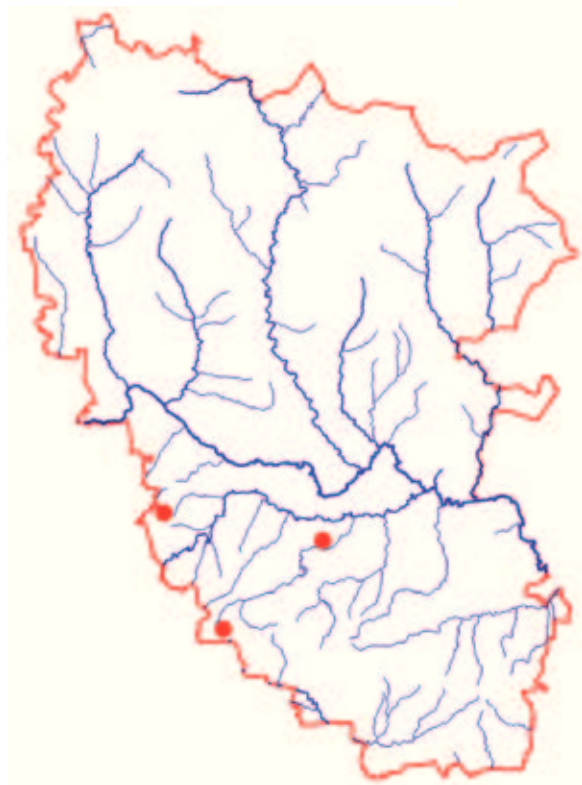
Природно-історична рідкісність; вирубування лісів, особливо байрачних дібров; випасання худоби; збирання населенням як лікарської рослини.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ландшафтний заказник «Міус».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний, харчовий.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ГАПЛОФІЛУМ ЗАПАШНИЙ**Простолистник душистий***Haplophyllum suaveolens* (DC.) G. Don

Родина Рутові – Семейство Рутовые – Familia Rutaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Кавказ, Західне Закавказзя, Мала Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп (дуже рідко), Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі степові схили на відслоненнях вапняка та крейди.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий довгокореневищний багаторічник 20–35 см заввишки, зелений або сизувато-зелений. Стебла прямостоячі, від основи розгалужені, густо улиснені, голі, лише вгорі і в суцвітті слабо опушені. Листки сидячі, довгастоланцетні, 1,5–2,5 см завдовжки та 4–10 мм завширшки, загострені, укріті крапчастими залозками. Суцвіття верхівкові, густі, щиткоподібні; квітконоси до 2,5 см завдовжки; квітконіжки до 5–12 мм завдовжки; приквіткі трав'янисті. Квітки правильні, п'ятичленні. Чашолистки яйцеподібні, загострені, 2,5–3 мм завдовжки, з країв розсіянокоротковийчасті. Пелюстки 8–9 (до 11) мм завдовжки та 4,5–5 мм завширшки, довгастояйцеподібні, жовті, часто з бурою поздовжньою смужкою, залишаються після цвітіння. Плід – п'ятилопатева горбкувата гола коробочка близько 4 мм завдовжки. Цвітіння в червні–серпні. Плодонісіння в серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно, утворюючи зарості. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

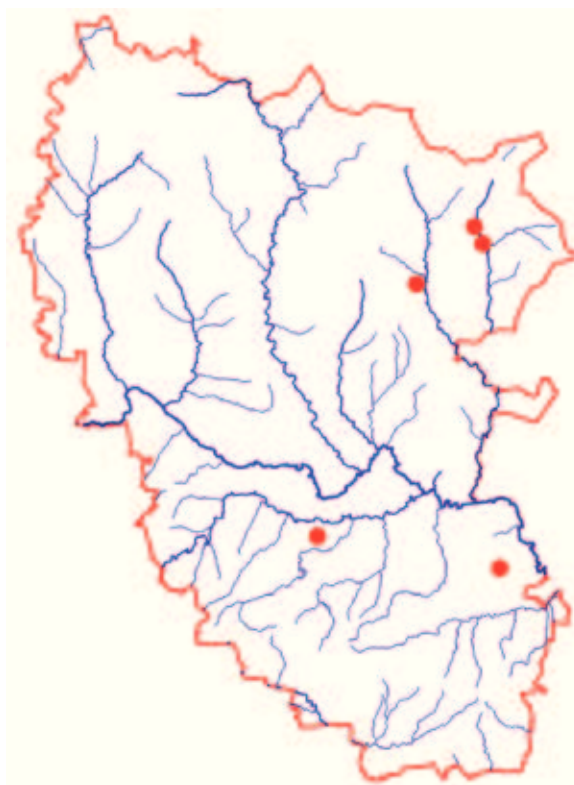
Природна рідкісність, господарське освоєння земель; розорювання степів; випасання худоби, сінокосіння; рекреаційне навантаження, заліснення крейдових схилів.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічна пам'ятка природи «Еремурсовий схил».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ГЕЛИОТРОП ЗАПАШНИЙ**Гелиотроп душистий***Heliotropium suaveolens* M. Vieb.

Родина Огірочникові (Шорстколисті) – Семейство
Бурачниковые – Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Підвенно-східна Європа, Кавказ, Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Піски, кам'янисті схили, вапнякові відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна рослина заввишки 10–20(60) см. Стебла прямостоячі, галузисті, розсіяно короткоопушені. Листки завдовжки 1,5–4,5 см та завширшки 0,8–2 см; яйцеподібні, овальні або еліптичні, при основі більш-менш округлі, верхівки тупі. Суцвіття – верхівковий, дуже закручений, густий завиток; вісь суцвіття густо опушена відлеглими волосками. Квітки правильні, запашні. Чашечка з вузьколійними частками, близько 2,5 мм завдовжки, 0,6–0,7 мм завширшки, зрослолисткова, майже до основи розділена, волохата, трохи шерстиста; при плодах частки розходяться мало. Віночок зрослопелюстковий, 6–7 мм у діаметрі, білий, частки відгину майже дорівнюють трубочці, трубка зовні трохи волосиста. Маточка з майже сидячою, ширококонічною, шапкоподібною приймочкою. Плід розпадний, горішки голі або трохи волосисті, зморшкуватогорбочкуваті, завдовжки близько 2 мм. Цвіте у квітні–вересні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

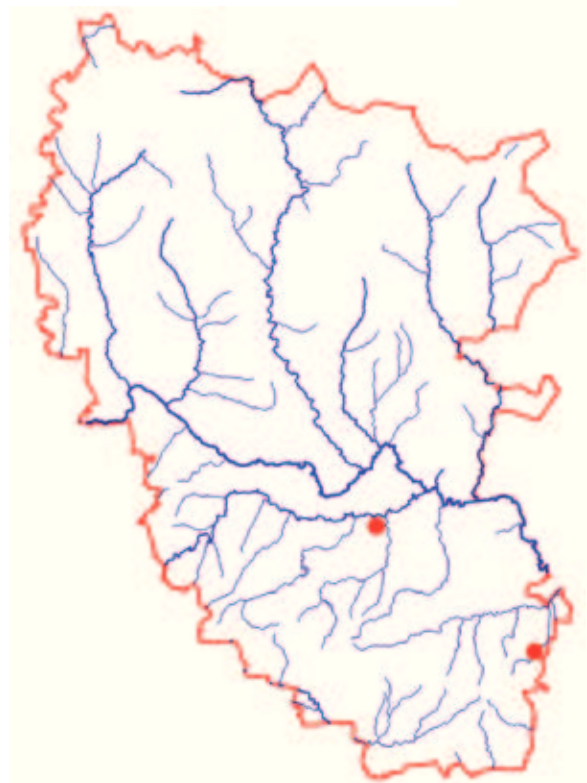
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ПЛАВУШНИК БОЛОТНИЙ

Турча болотная
Hottonia palustris L.

Родина Мирсинові – Семейство Мирсиновые –
Familia Myrsinaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, спорадично Прикарпаття та Лісостеп,
Закарпаття (рідко), Степ (дуже рідко, тільки по до-
линах великих річок).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Стоячі води та води, що повільно течуть, болота,
мілководні водойми. При спаді води може вести
наземний спосіб життя.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий водний багаторічник 20–60 см ви-
сотію, літньозелений, іноді зимовозелений.
Кореневище повзуче. Листки яскраво-зелені, 8–20
см завдовжки, зібрані в мутовки, гребінчасто-пірчас-
торозсічені на лінійні частки. Квітконоси до плодо-
носіння подовжуються до 15–45 см над поверхнею
води. Квітки в мутовках по 3–6 штук, зібрані в ки-
тицю на верхівці квітконоса. Чашечка залозисто опу-
шена, глибоко п'ятироздільна на лінійні частки до
1 мм завширшки, залишається при плодах. Віночок
зрослопелюстковий, колесоподібний, 1,5–2,0 см у ді-
аметрі, білий, рожевий або лілуватий з жовтим зівом
та тупими лопатями відгину. Тичинкові нитки довжи-
ною біля 1 мм. Плід – куляста або яйцеподібна коро-
бочка, відкривається п'ятьма поздовжніми стулками
(щілинами). Цвіте в травні–серпні. Плодоносить у
липні–серпні. Розмножується також і вегетативно.
Розповсюджується тваринами та за допомогою води.
Гідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

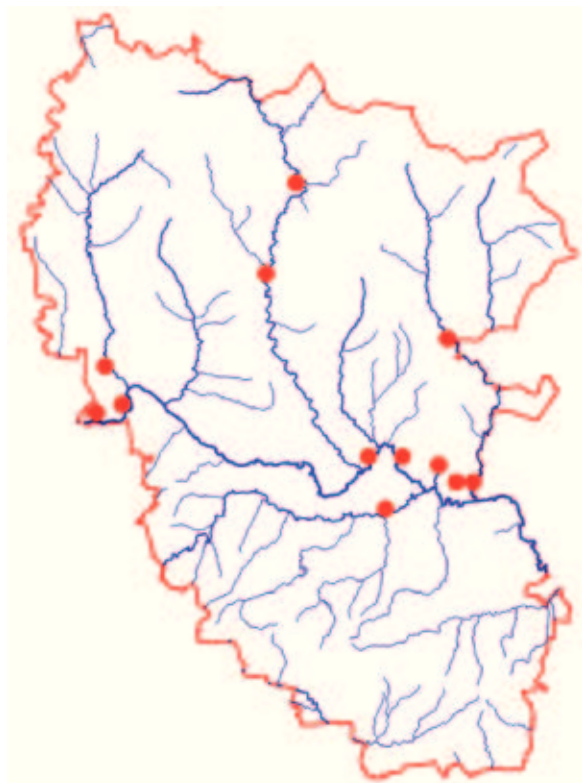
Природно-історична рідкісність, будь-які роботи,
пов'язані зі зміною гідрологічного режиму, зарос-
стання, забруднення водойм, випасання, збирання
населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-
Луганський філіал), загальнозоологічний заказ-
ник «Кондрашевський», ботанічний заказник
«Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, кормовий.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ЗВІРОБІЙ ЧОТИРИКРИЛИЙ**Звербой четырёхкрылый**

Hypericum tetrapterum Fr. (*H. acutum* Moench., *H. quadrangulum* L.)

Родина Звіробійні – Семейство Звербойные – Familia Hypericaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Атлантична, Центральна, Південна Європа; Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Закарпаття, Прикарпаття, Полісся, Лісостеп, Донецький Лісостеп, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Лісові галявини, чагарники, вологі луки, по берегах річок й озер.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 30–70 см заввишки. Кореневище буре, горизонтальне. Стебло пряmostояче, порожнисте, угорі розгалужене, червоно-буре, чотиригранне. Листки сидячі, яйцеподібноеліптичні або еліптичні, 0,5–3,5 см завдовжки та 0,3–1,5 см завширшки, тупі, з рідкими крапковими залозками, по краях з чорними крапками. Загальне суцвіття волотеподібне. Приквітки еліптичні, близько 3 мм завдовжки, тупі. Квітки правильні, двостатеві. Чашолистки еліптичні, 4,5–5,0 мм завдовжки та 1,5–3,0 мм завширшки, тупі, по краях гладкі з рідкими чорними крапками. Пелюстки золотаво-жовті з поздовжніми чорними рисками і крапками, 10–12 мм завдовжки та 4–5 мм завширшки. Плід – яйцеподібна коробочка, близько 0,5 мм завдовжки й 3 мм завширшки, дорівнює чашечці. Насінини циліндричні, коричневі, 0,5 мм завдовжки. Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння липень–серпень. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

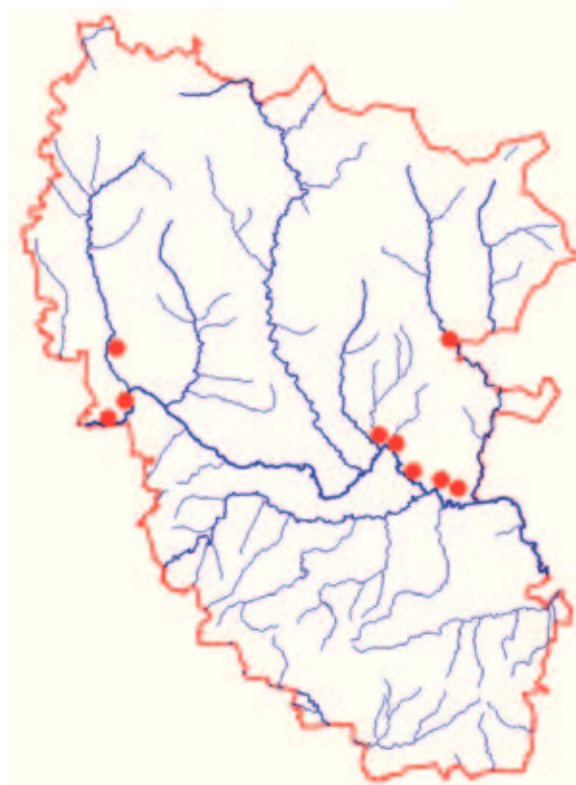
Антропогенний вплив (випас худоби, сінокосіння; збирання населенням як лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

АГАЛИК-ТРАВА ГІРСЬКА**Букашник горный***Jasione montana* L.

Родина Дзвоникові – Семейство Колокольчиковые
– Familia Campanulaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Мала Азія, Північна Африка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Піщані місця, світлі соснові ліси, сухі луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічна трав'яна рослина заввишки 15–100 см. Коренева система стрижнева. Від одного кореня відходить звичайно по декілька стебел. Стебла прості або розгалужені, густо вкриті листками і м'яко шорсткоопушені. Нижні листки довгастоклиноподібні, виімчасті; верхні – лінійнодовгасті, тупі, завдовжки 3–12 см. Квітки зібрані в щільні, кулясті верхівкові суцвіття головки, які при основі оточені обгорткою з дрібних яйцеподібних листків. Частки чашечки лінійні, удвічі коротші за віночок. Зубки чашечки лінійні. Віночок зрослопелюстковий, блакитний, 3–6 мм завдовжки; від основи до верхівки розділяється на п'ять лінійних часток; стовпчик виступає з віночка. Плід – яйцеподібна коробочка, розкривається двома короткими стулками на верхівці. Насінини яйцеподібні або еліпсоїдальні, 0,5–0,7 мм завдовжки. Цвіте в червні–серпні. Плоди починають дозрівати в липні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

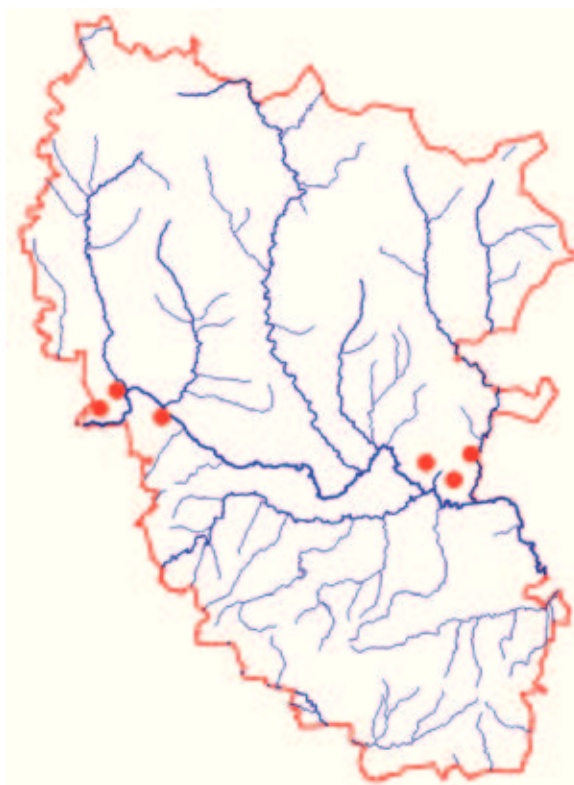
Природно-історична рідкісність; господарське освоєння пісків; рекреація, випасання худоби, забудова території.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Станічно-Луганський» та «Трьохізбенський степ»), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Г.В. Бойко (вставка В.М. Остапко)

ЮРИНЕЯ ВОЛОШКОВА**Наголоватка василькова**

Jurinea cyanooides (L.) Rchb. (*J. charcoviensis* Klokov)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Лісостеп, Степ (північ).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Прирічкові піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 20–70 см заввишки. Стебла прямостоячі, угорі розгалужені. Нижні листки черешкові, цілісні або пірчаторозсічені на довгасті частки, зісподу білоповстистопавутинисті, зверху майже гладенькі, шкірясті; краї листових пластинок невиразнохвилясті та ледве загорнуті на спідній бік. Стеблові листки без вушок або з малопомітними вушками, більш-менш розсічені; верхні – дрібні, лінійні. Кошики одиночні або нечисленні на кінцях стебла та гілок. Обгортки напівкулясті, помітно павутинисті, зеленуваті; листочки обгортки лінійні, тонко загострені, зовнішні та середні – перегнуті назад і вниз. Квітки рожево-пурпурові, усі трубчасті, двостатеві. Плоди – клиноподібні, гладенькі, світло-бурі сім'янки; чубчик білий, блискучий, не відпадає. Цвіте в червні–серпні. Плодоношення в серпні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, обумовлена екологічною і ценотичною стенотопністю; антропогенний вплив (розорювання степових ділянок, випасання худоби, сінокосіння, рекреація).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

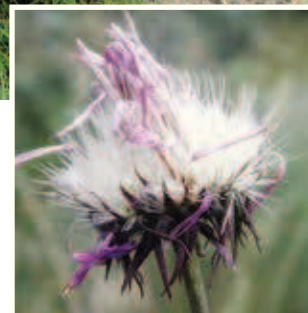
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ЮРИНЕЯ ТАЛІЄВА**Наголоватка Талієва***Jurinea talievii* Klokov (~ *Jurinea cretacea* s.l.)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ, у басейні р. Сіверський Донець (по рр. Красна, Айдар, Деркул, Комишна).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення, кам'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 20–95 см заввишки. Має каудекс і стрижневу кореневу систему. Стебла поодинокі, на всьому протязі білуваті від повстисто-павутинистого опушення, звичайно розгалужені, з однією–сімома гілками. Листки пірчаторозсічені, повстисто-павутинисті, зісподу білуваті, зверху сіруваті або зеленкуваті, стеблові листки сидячі, з розширеною основою, що збігає на стебло, утворюючи коротенькі вузькі крила. Сегменти листків з дуже загорнутими на нижній бік краями, по краю хвилясті. Кошики по 2–8 на стеблі, обгортка кошиків напівкуляста, білувата від густого повстистого опушення, листочки обгортки загострені, притиснуті, зовнішні та середні – з відігнутою назовні верхівкою. Квітки пурпурові або рожеві. Сім'янки чотиригранні, дрібногорбочкуваті, темно-бурі зі світлішими ребрами, чубок легко відпадає. Цвітіння в травні–червні. Плодоносить у липні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Ареально рідкісний вид; антропогенний вплив (розорювання степових ділянок, випасання худоби, сінокосіння, рекреація, пожежі).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України.

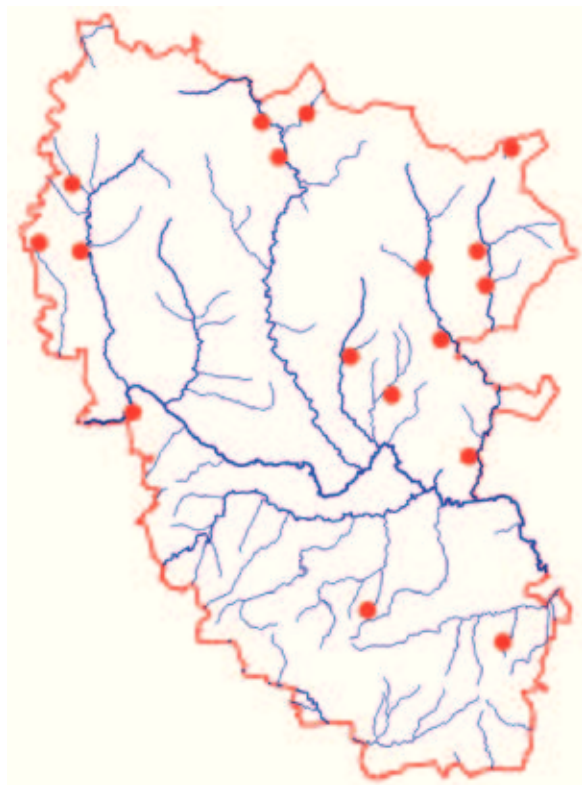
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ЮРИНЕЯ ДОНСЬКА

Наголоватка донская
Jurinea tanaitica Klokov

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (середня течія Дону та його при-
токи).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

На сході України по річці Сіверський Донець.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На річкових пісках.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 35–55 см. Кореневище коротке. Стебла звичайно поодинокі, вгорі розгалужені, павутинистоопушені. Прикореневі листки завдовжки 10–25 см, черешкові, перисторозсічені, з 3–5 парами бокових сегментів, зісподу білоповстисті; сегменти листків лінійні або довгасті, загострені, із загорнутими на спідній бік краями, по краю хвилясті. Найнижчі стеблові листки подібні до прикореневих, але дрібніші, завдовжки до 10 см; середні – трироздільні, з вузькими сегментами; верхні – вузьколінійні. За винятком найнижчих, стеблові листки збігають на стебло, утворюючи на ньому широкі крила. Кошики численні (15–26) на квітконосах завдовжки до 6–7 см, зібрані в щиткоподібне загальне суцвіття. Кошик із квітками близько 17 мм завдовжки. Обгортка чапоподібна, у нижній половині сірувата від тонкого павутинистого опушення на зовнішніх листочках, у верхній – бруднувато-пурпурова завдяки внутрішнім забарвленим листочкам. Листочки обгортки від довгасто- до лінійноланцетних, більш-менш тонко загострені. Внутрішні листочки з півчастою жовтуватою верхівкою. На обгортці всі листочки щільно притиснуті. Віночки квіток близько 13–15 мм завдовжки, рожево-пурпурові. Плід – клиноподібна, чотиригранна сім'янка. Цвіте в червні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

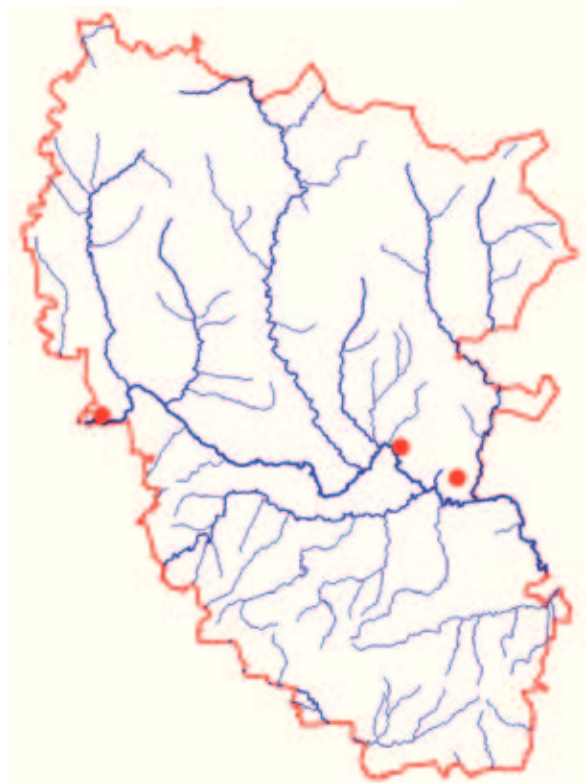
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Внесений до Європейського червоного списку.
Ботанічний заказник «Піщаний».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

БІЛОЛОЗНИК СТЕПОВИЙ**Крашенинниковия терескеновая**

Krascheninnikovia ceratoides (L.) Gueldent. (*Axyris ceratoides* L., *Ceratoides latens* (J.F. Gmel.) Reveal & N. Holmgren, *C. papposa* Botsch. et Ikonn., *Eurotia ceratoides* (L.) C.A. Mey.)

Родина Лободові – Маревые – Chenopodiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Південна Європа; Кавказ; Західний, Східний Сибір; Середня, Західна, Центральна, Східна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття (зрідка), Донецький Лісостеп, Степ (розсіяно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні виходи, кам'янисті степові схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущ 30–100 см заввишки, молоді пагони густо вкриті зірчастими волосками. Листки чергові, від яйцеподібноланцетних до лінійноланцетних, звужені до основи, цілокраї, по краях злегка загорнуті, з дуже короткими черешками. Квітки одностатеві (рослина однодомна). Суцвіття на кінцях гілок, короткі, щільні, колосоподібні; знизу розташовані жіночі квітки, угорі – чоловічі. Оцвітина тичинкових квіток проста, зірчатоопушена, округлояйцеподібних листочків 4; маточкові квітки без оцвітини, заключені у два зрослі приквітки, що розростаються при плодах. Плід – горішкоподібний, оберненояйцеподібний, до 3 мм завдовжки, вкритий притиснутими простими і розсіяними зірчастими волосками. Цвітіння в червні–вересні. Плодоношення у вересні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

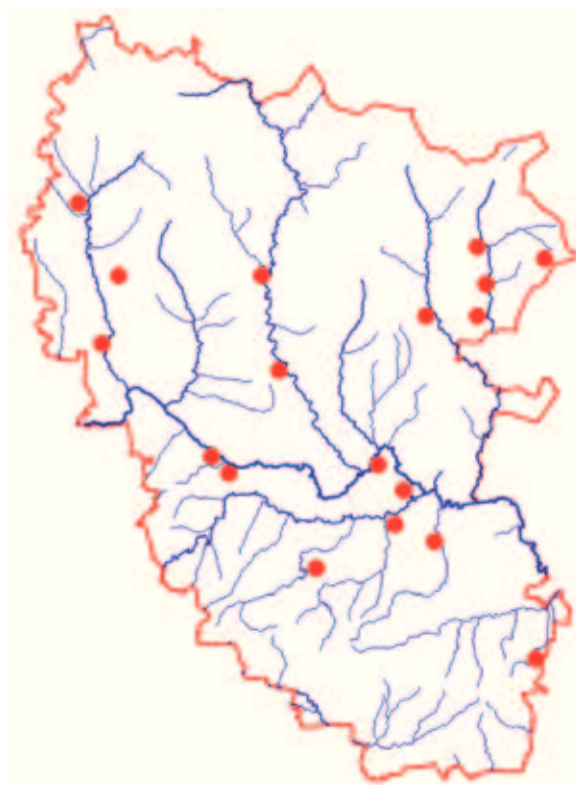
Природно-історична рідкісність обумовлена екологічною і ценотичною стенотопністю; антропогенний вплив (господарське освоєння територій, випасання худоби, пожежі, видобування крейди).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»); ботанічний заказник «Крейдяні відслонення», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ЛАЗУРНИК ТРИЛОПАТЕВИЙ**Лазурник трехлопастный***Laser trilobum* (L.) Borkh

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельде-рейные (Зонтичные) – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Атлантична, Центральна та Південна Європа; Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Закарпаття, Лісостеп, Степ (зрідка), Гірський Крим (часто).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, чагарники, кам'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 60–180 см. Стебло прямостояче, товсте, кулясте, сизувате, гладеньке, вгорі галузисте. Верхні листки великі, широкотрикутні, зісподу – блакитнувато-сизі, сидячі на широкоздутих піхвах завдовжки і завширшки 25–35 см. Нижні листки черешкові, двічі, тричі пірчаторозсічені, частки округлі, цілісні, трилопатеві або надрізані, тупозубчасті; кінцеві частки 5–7 см завдовжки, цілісні, майже округлі, тупуватовеликозубчасті. Суцвіття – складні зонтики, з 15–25 променями, 12–25 см у діаметрі. Обгортки немає, листочки обгорточок дрібні, ланцетні. Квітки правильні, оцвітина подвійна. Зубці чашечки коротенькі, трикутні. Віночок із п'яти білих або червонуватих пелюстків. Плід – еліптичний вислоплідник завдовжки 7–8 мм і завширшки 4 мм, розпадається на два гладкі мерикарпія. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, ефіроолійний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

КОРОЛИЦЯ ЗВИЧАЙНА**Нивяник обыкновенный***Leucanthemum vulgare* Lam.

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія, занесений до Північної Америки та Нової Зеландії.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території, крім верхнього гірського поясу Криму, Карпат та півдня Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі та заплавні луки, лісові узлісся, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 20–25 см заввишки. Стебла прямостоячі, прості або більш-менш розгалужені, вкриті короткими розсіяними волосками. Прикореневі й нижні стеблові листки звичайно довгасті або оберненояйцеподібні, зубчасті. Середні та верхні стеблові листки 2,5–4 см завдовжки, 5–7 мм завширшки, сидячі, нерівномірно зубчасті або пилчасті, верхні нерідко цілокраї. Кошики поодинокі на кінцях стебел та нечисленних бокових гілок, великі, під час цвітіння до (3) 4,5–6 см у діаметрі; стеблові кошики більші за ті, що утворюються на гілках. Обгортка багаторядна. Листочки обгортки довгастоланцетні, з бурувато плівчастою облямівкою. Крайові квітки язичкові, білі, язичок 1,5–2,5 см завдовжки, 3–5 мм завширшки. Середні квітки трубчасті, жовті, численні. Плоди – сім'янки без окрайка, 2,5–3 мм завдовжки. Цвіте в (травні) червні–серпні (вересні). Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

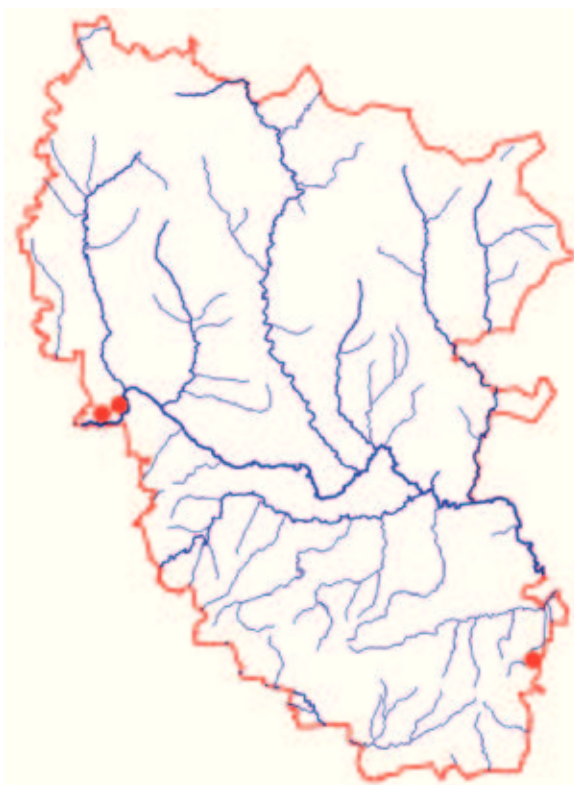
Випасання худоби, сінокосіння, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, красильний, їстівний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ЛЬОНОК ДОВГОШПОРКОВИЙ**Льянка крупнохвостая***Linaria macroua* (M. Bieb.) M. Bieb.

Родина Ранникові – Семейство Норичниковые –
Familia Scrophulariaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південь Східної Європи, Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ та Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Залишки степової рослинності на вододілах і схи-
лах балок, перелogi.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 20–30 (50) см
заввишки, гола або з розсіяними короткими во-
лосками. Стебла висхідні, прямі, часто від основи
галузисті. Листки сидячі, лінійні, лінійнониткопо-
дібні, від 20 до 40 мм завдовжки, сизуваті. Суцвіт-
тя – коротка, верхівкова, багатоквіткова китиця.
Чашечка зрослолисткова, п'ятироздільна, залози-
стоволосиста. Віночок зрослопелюстковий, двогу-
бий, жовтий, загалом близько 18–22 мм завдовж-
ки, шпорець злегка зігнутий, 12–16 мм завдовж-
ки. Трубка віночка зовні вкрита рідкими залозистими
волосками, зсередини – з жовтою або жовтогаря-
чою волосистою опуклістю, яка закриває зів. Плід
– яйцеподібна коробочка 4–5 мм у діаметрі, 8–10
мм завдовжки, трохи довша за чашечку. Насінини
округлі, дископодібні, з широким перетинчастим
краєм. Цвіте в травні–серпні. Плодоносить у серп-
ні–вересні. Розмножується насіннєвим шляхом.
Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, розорювання сте-
пів, надмірне випасання худоби, степові пожежі,
збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали
«Стрільцівський степ» та «Провальський степ»),
ботанічна пам'ятка природи «Балка Плоська».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медонос.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: М.М. Шамала

ЛЬОН ЧЕРНЯЄВА**Лен Черняєва***Linum czernjaëvii* Klokov (*L. ucranicum* Czern. var. *pubescens* Czern.)

Родина Льонові – Семейство Льновые – Familia Linaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Ендемік східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ на Лівобережжі, на Правобережжі – зрідка.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, крейдянні, вапнякові, гранітні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Густо і короткоопушений півкущик заввишки 15–30 см. Квіткові стебла прямостоячі або трохи підведені, (10)15–30 см завдовжки. Крім квіткових стебел, від розгалуженого кореневища відходять укорочені неплідні гони. Листки товстуваті, шкірясті, завдовжки 1–4 см, завширшки 1–7 мм. Прикореневі та нижні стеблові листки обернено-яйцеподібні або довгастообернено-яйцеподібні, з крилатими черешками, на верхівці – коротко загострені або лопаткоподібні з заокругленою верхівкою, з 3(5) помітними жилками; середні і верхні від оберненоланцетних до лінійних, на верхівці раптово звужені й коротко загострені, з 1 жилкою. Суцвіття – небагатоквіткове, вилчато розгалужене, з видовженими колосоподібними кінцевими гілками. Чашолистки ланцетні або яйцеподібно-ланцетні, до верхівки шилоподібно звужені, по краю широкоплівчасті і густо залозистовійчасті. Пелюстки жовті, завдовжки 15–20 мм. Плід – коробочка завдовжки 5–7 мм. Насінини голі, блискучі. Цвіте в травні–липні. Розмножується насінням та вегетативно. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, надмірне випадання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

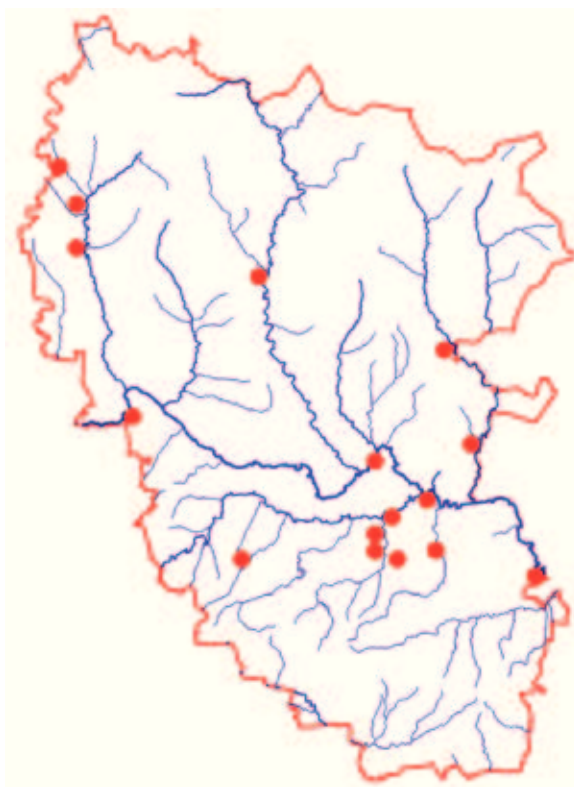
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ландшафтний заказник «Балакирівський», комплексні пам'ятки природи «Зарічна» та «Чивілкин бугор», заповідне урочище «Нижньодуванське», ботанічні пам'ятки природи «Балка Пlosка» та «Знам'янський яр», геологічна пам'ятка природи «Королівські скелі».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ЛЯДВЕНЕЦЬ ОЛЬГИ**Лядвенець Ольги**

Lotus olgae Klokov (*L. corniculatus* auct. non L., р.р.)

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

На сході Лісостепу (Луганська область).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 25–80(100) см, густо відстовбурчено опушена, особливо по краю листочків і на чашечці. Коренева система стрижнева. Стебла висхідні або напівпідняті. Листки із п'ятьома цілюкраїми листочками. Нижні два листочки наближені до основи черешка (мають вигляд прилистків), косо яйцеподібноланцетні або частіше довгастояйцеподібноланцетні. Верхні бокові листки – довгастоланцетні або оберненоланцетні, верхівковий лист – оберненоланцетний. Квітконіжки густо опушені відстовбурченими і напіввідстовбурченими волосками. Чашечка 6–7 мм завдовжки. Віночок жовтий, із широкоокруглим, раптово звуженим до основи в клиноподібний нігтик прапорцем; човник під прямим кутом зігнутий і дзьобоподібно загострений. Квітки зібрані в небагатоквіткові головчасті суцвіття. Плід – лінійний циліндричний біб. Цвіте в червні–вересні. Мезофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

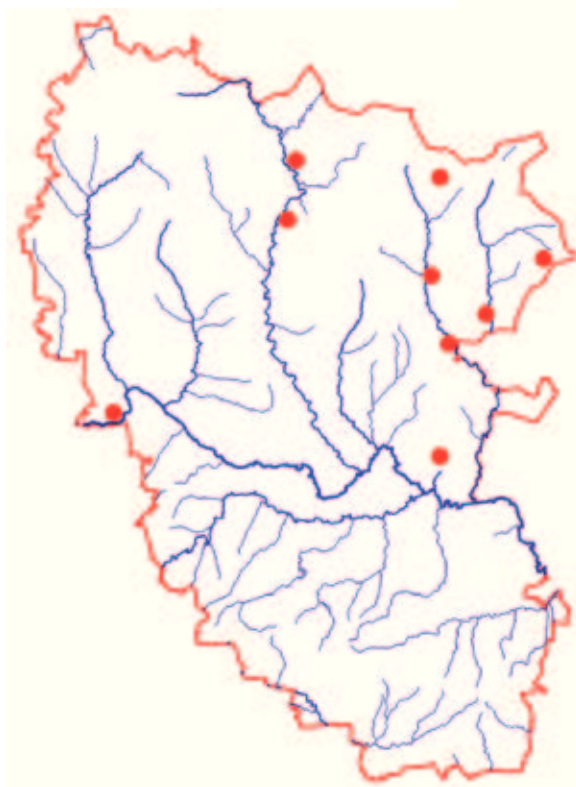
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, ґрунтопокритивний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ЛЕВКОЙ ЗАПАШНИЙ**Левкой пахучий***Matthiola fragrans* Bunge

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь), Азія, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ (північний схід), Донецький Лісостеп тільки в басейні р. Сіверський Донець (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення, рухливі осипи крейди.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик, білуватощерстистоповстиста трав'яниста рослина 20–50 см заввишки. Стебла прості або галузисті, при основі здерев'янілі. Прикореневі листки черешкові, ланцетні, виймчато-зубчасті або пірчаторозсічені, по краю часто хвилясті. Стеблові листки – сидячі. Квітки брудно рудувато-жовті або бурі, зібрані в китицю. Квітоніжки коротші від чашечки або дорівнюють їй. Оцвітина подвійна, чашолистків та пелюсток по чотири. Чашолистки з мішечками при основі. Пелюстки 20–25 мм завдовжки, 2,5–3,0 мм завширшки з лінійним відгоном. Плоди – розкривні, прямостоячі, опушені стручки до 11 см завдовжки та до 3 мм завширшки. Цвіте в кінці травня – на початку липня. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, низька конкурентна здатність виду; антропогенний вплив (видобування крейди, випасання худоби, збирання населенням як декоративної рослини).

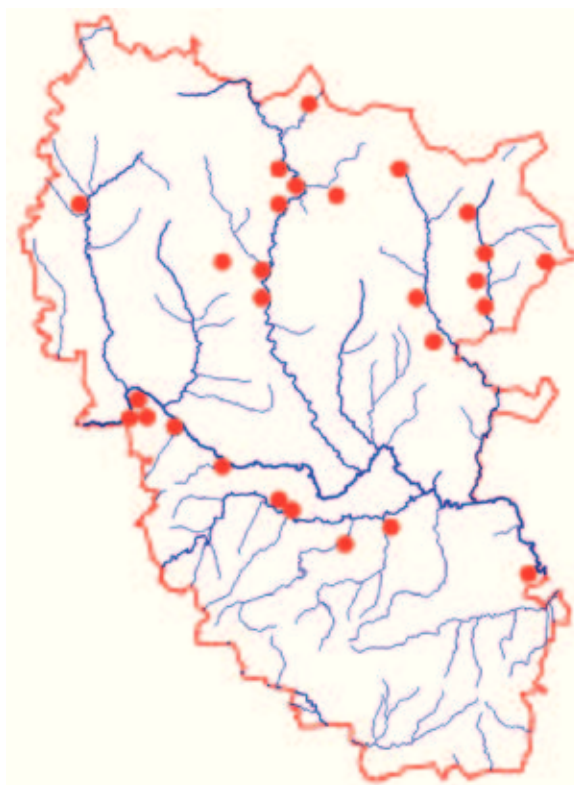
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України.

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), ботанічні заказники «Крейдяні відслонення» та «Крейдяні скелі», ботанічна пам'ятка природи «Новобіла», лісовий заказник «Білогорівський», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ПЕРЕСТРІЧ ЗЕЛЕНОКОЛОСИЙ**Марьянник зеленоколосьй**

Melampyrum chlorostachyum Beauverd (*Melampyrum arvense* auct. non L., p.p.)

Родина Вовчкові – Семейство Заразиховые –
Familia Orobanchaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У Степу на території Луганської області (єдине місцезнаходження).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна напівпаразитична трав'яна рослина заввишки 15–50 см. Корні слабо розвинені, із гаусторіями. Листки широколанцетні або ланцетнойцеподібні, зелені. Чашечка трубчастодзвоникувата, із чотирма ланцетними або лінійними зубцями. Трубка чашечки тільки по жилках, з дуже короткими волосками, між жилками – гола. Квітки розташовані поодинокі в пазухах листоподібних приквітників. Приквітки плоскі, широколанцетні або ланцетнойцеподібні, світло-жовті або білуваті. Віночок жовтувато-білий або жовтуватий, із довгою трубкою, двогубий, верхня губа шоломоподібна, виїмчаста, з відігнутими доверху краями, нижня – трилопатева. Тичинок 4, вони прикріплюються до трубки віночка нижче зіва. Пиляки – волосисті. Зав'язь двогнізда, на верхівці загострена. Насіння велике, з принасіником. Суцвіття колосоподібне, квітки звернені в усі боки. Плід – на вершині загострена гола коробочка. Цвіте в травні–вересні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: С. Аревшатян

ПЕРЕСТРІЧ ГАЙОВИЙ**Марьяник дубравний***Melampyrum nemorosum* L.Родина Вовчкові – Семейство Заразиховые –
Familia Orobanchaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Середня і Східна Європа, Скандинавія, Середземномор'я (захід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Закарпаття, Полісся, Розточчя, Лісостеп, Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Лісові галявини, луки, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна напівпаразитична трав'яна рослина заввишки 15–60 см. Стебло розгалужене, з жовтими, догори косо спрямованими гілками, укрите жорсткими, донизу відхиленими, у нижній частині короткими, а у верхній – довгими волосками. Листки яйцеподібноланцетні, довгастозагострені, із округлосерцеподібною основою, 3–10 см завдовжки і 0,5–2(3) см завширшки, з короткими розсіяноволоксистими черешками, супротивні. Суцвіття – пухка однобічна китиця. Квітконіжки короткі, відхилені в один бік. Квітки сидять по одній у пазухах верхніх листків, які переходять поступово в зближені і також супротивні приквітки. Приквітки яйцеподібні, гострі, коротковолосисті і по боках гребінчастозубчасті, середні і верхні – світло-фіолетові, фіолетові, рідше червоноуваті або білуваті. Чашолистки волосисті, із ланцетношилоподібними зубцями, довгастозагострені. Віночок 12–20 мм завдовжки, золотисто-жовтий, із бурувато-червоною зігнутою трубкою, у 2–2,5 рази довший за чашечку, нижня губа його довше верхньої. Пиляки з гострокінцевими нерівними додатками. Плід – видовжена або еліптичноланцетна коробочка, загострена, гола. Насінини завдовжки 5–6 мм, завширшки 1,5–1,8 мм, чорнуваті. Цвіте в травні–серпні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

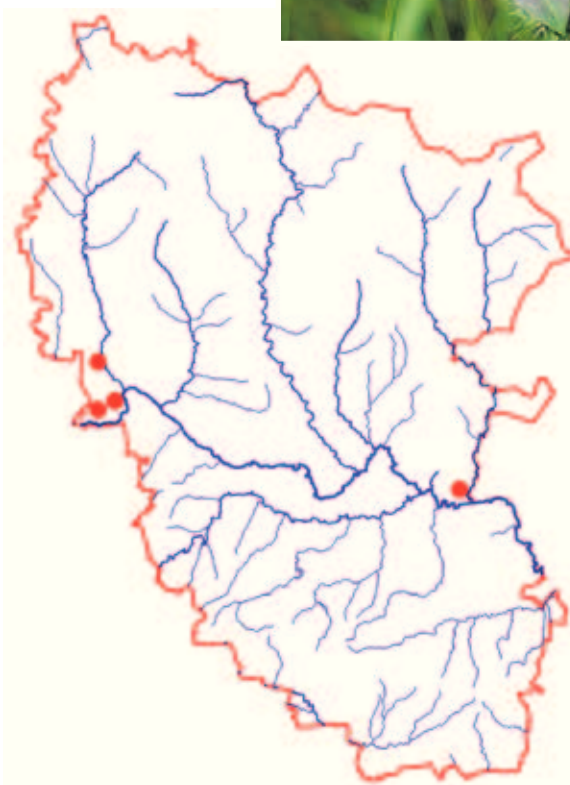
Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби, сінокошіння.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ПЕРЕСТРІЧ ЛУЧНИЙ**Марьянник луговий***Melampyrum pratense* L.Родина Вовчкові – Семейство Заразиховые –
Familia Orobanchaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІПолісся, Лісостеп, Лівобережний Степ – зрідка (по
р. Сіверський Донець та його притоках).**МІСЦЕЗРОСТАННЯ**Ліси, узлісся, галявини, серед чагарників, на лу-
ках.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна, напівпаразитична рослина, гола або на верхівці негусто вкрита короткими, жорсткуватими, донизу загнутими волосками. Корені слабо розвинені, з гаусторіями. Стебло пряmostояче. Листки ланцетнолінійні, загострені, 4–9 см завдовжки та 1,5–8,0 мм завширшки, цілокраї, майже сидячі. Загальне суцвіття пухке, китицеподібне, однобоке. Квітки розташовані поодиночі в пазухах приквітків. Приквітки цілокраї або з 1–5 довгими вузькими зубцями (лопатями), зелені, ланцетні. Чашечка зрослолисткова, гола, короткодзвоникувата, дорівнює 1/4 довжини віночка, зубці 2–3 мм завдовжки. Віночок зрослопелюстковий, двогубий, блідо-жовтий або майже білий, 11–20 мм завдовжки; верхня губа у вигляді шолому, по краю з густим коротким опушенням, нижня губа – трилопатева, з яскравою жовтою опуклістю (зів закритий). Плід – сплюснута, яйцеподібна коробочка. Цвіте в травні (червні) – серпні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІВирубування лісів, пожежі, рекреація, сінокошення,
випасання худоби, збирання населенням.**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**Ботанічний заказник «Серебрянський», заповідне
урочище «Дубовий гай».**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, медонос, кормовий.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

БОБІВНИК ТРИЛИСТИЙ**Вахта трехлистая***Menyanthes trifoliata* L.Родина Бобівникові – Семейство Вахтовые –
Familia Menyanthaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Помірна зона північної півкулі.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Зростає майже по всій Україні, у Степу – зрідка.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота, заболочені луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна гола рослина, 15–30 см заввишки. Кореневище циліндричне, довге, повзуче, розгалужене, вкрите лускоподібними листочками; від кореневища відходять зближені чергові листки з довгими, при основі розширеними в піхву черешками і квіткові стебла. Листки чергові, трійчасті. Листочки майже сидячі, оберненойцеподібні, цілокраї або дрібно нерівномірно-зарубчасті, загострені або тупуваті. Квіткова стрілка без листків. Суцвіття – китиця. Покривні листки дрібні, видовженойцеподібні, іноді без них. Чашечка п'ятироздільна з ланцетними, тупуватими частками. Віночок зовні майже білий, із середини рожевий, коротколілоподібний, майже до середини п'ятироздільний; лопаті гоструваті, волохаті, відігнуті назад, завдовжки 10–14 мм. Тичинок 5, прикріплених до трубочки віночка, з темно-фіолетовими пиляками. Зав'язь оточена залозистим війчастим диском. Стовпчик ниткоподібний; приймочка – дволопатева. Плід – майже куляста, одногнізда, багатонасіннева, двостулчаста коробочка завдовжки 7–13 мм; насіння розміщені вздовж середини стулочок. Насіння світло-коричневе; численне, майже округле або лінзоподібне, сплюснене, гладеньке, завширшки близько 2,5 мм. Цвіте в травні–червні. Розмножується насінням та вегетативно. Мезогідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

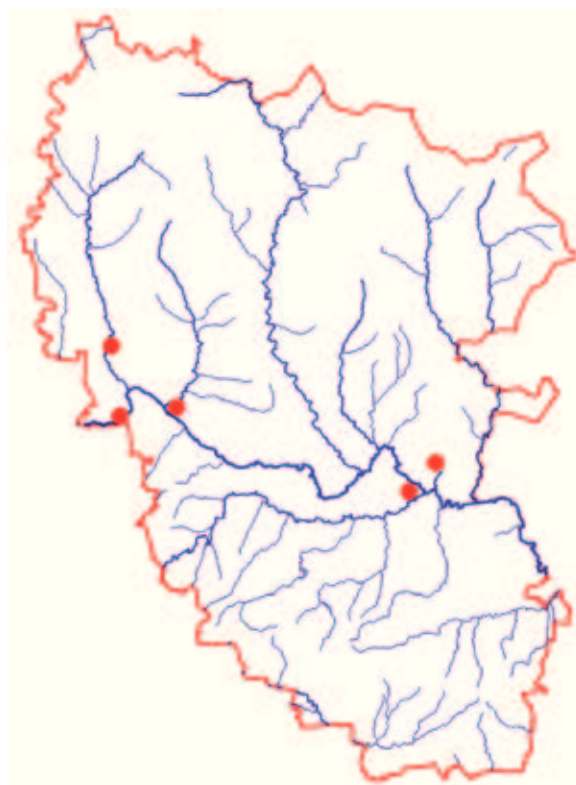
Природно-історична рідкісність; висихання боліт.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ПЕРЕЛІСКА БАГАТОРІЧНА

**Перелеска многолетня
(пролесник многолетний)**

Mercurialis perennis L.

Родина Молочайні – Семейство Молочайные –
Familia Euphorbiaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
По всій території, за винятком південних степових районів та Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
Байрачні ліси, чагарники.

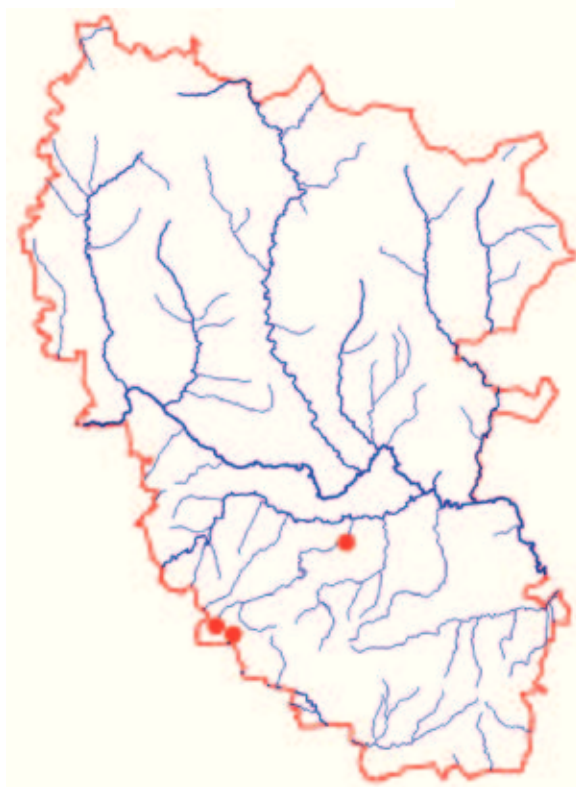
ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
Трав'янистий дводомний багаторічник 15–50 см заввишки. Кореневища повзучі. Стебло чотиригранне, галузисте. Листки супротивні, ланцетноеліптичні, при основі клиноподібні, по краю пильчасті, темно-зелені, черешкові, зближені у верхній частині стебла. Квітки роздільностатеві. Оцвіттина проста, чашечкоподібна, трироздільна; чоловічі квітки з 6–12 тичинками. Суцвіття колосоподібні, жіночі колоски значно коротші за чоловічі, які майже дорівнюють листкам. Плід – шорсткопухната коробочка. Цвітіння з другої половини квітня до червня. Плодоносить у травні–червні. Розмножується насінням і вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ
Антропогенний вплив (господарське освоєння територій, вирубування лісів, випасання худоби).

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ
Ландшафтний заказник «Міус».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ
Лікарський, отруйний.

Автор: С.А. Приходько
Фото: Г.В. Бойко

МІДДЕНДОРФІЯ ДНІПРОВСЬКА**Миддендорфия днепровская**

Middendorfia borysthena (M. Bieb. ex Schrank)
Trautv. (*Peplis borysthena* M. Bieb. ex Schrank; *Lythrum borysthenicum* (M. Bieb. ex Schrank) Litv.)

Родина Плакунові – Семейство Дербенниковые –
Familia Lythraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Центральна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся та Степ (по долині Дніпра).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі місця, заплавні луки, по берегах річок на відкритих місцях (особливо на піщаних ґрунтах).

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна світло-зелена не густо опушена відлеглими коротенькими щетинками рослина заввишки 5–25 см. Стебло від основи розгалужене, з висхідними нижніми гілками або просте. Листя чергове, довгастооберненояцеподібне, 5–14(18) мм завдовжки, 2–6 мм завширшки, з клиноподібною основою, звуженою в коротенький черешок. Квітки шестичленні, сидять поодинокі в пазухах листків на коротеньких ніжках до 1,5 мм завдовжки, біля основи з двома лінійнониткоподібними плівчастими приквітками. Чашечка трубчастодзвоникувата, коротенька та широка, 2,5–3 мм завдовжки, 2–2,5 мм завширшки (у зіві), із шістьма широко трикутними, загостреними зубцями 0,5–1 мм завдовжки і шістьма шилоподібними, назовні відхиленими придатками. Пелюстки звичайно не розвинені, рідко в неповній кількості, широко оберненояцеподібні, близько 1 мм завдовжки, червоні. Стовпчик у 2–4 рази коротше зав'язі. Тичинок 5–6. Плід – кулястоеліпсоїдальна коробочка майже дорівнює чашечці, відкривається двома 2-зубчастими стулками. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Гідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

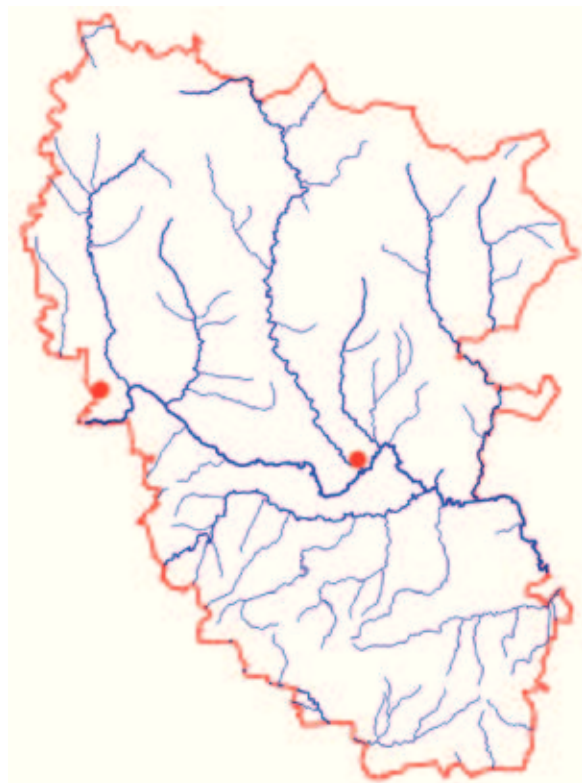
Природно-історична рідкісність.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Лікарський, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ПІД'ЯЛИННИК ЗВИЧАЙНИЙ**Подъельник обыкновенный**

Monotropa hypophegea Wallr. (*Hypopitys hypophegea* (Wallr.) G. Don f., *H. monotropa* auct. non Crantz, p.p., *Monotropa hypopitys* auct. non L., p.p.)

Родина Вересові – Семейство Вересковые – Familia Ericaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа; Кавказ; Сибір, Далекий Схід; Середня, Центральна, Східна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Прикарпаття, Розточчя, Лісостеп та Степ (по р. Сіверський Донець та р. Оскіл).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Мішані та листяні ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 15–30 см заввишки, безхлорофільний, усі частини рослини одного кольору (у живому стані – блідо-жовтуваті, при висушуванні – чорніють). Сапрофітний вид із пучкокореневою системою; кореневі волоски замінені мікоризою. Стебло пряме, голе або опушене у верхній частині, соковите, м'ясисте. Листки чергові, лускоподібні, сидячі, 5–15 мм завдовжки та 3–9 мм завширшки. Суцвіття – китиця. Квітки циліндрично-дзвоникуваті. Чашечка відсутня, замість неї є 1–4 приквітничка. Пелюстки (4–5 шт.) однакового кольору з іншими частинами рослини. Цвітіння в червні–липні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плід – куляста коробочка. Діаспори поширюються повітряними потоками. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, вирубування та висихання лісів, лісові пожежі, рекреація.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Ботанічний заказник «Серебрянський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Сприяє розкладанню відмерлої органічної речовини лісової підстилки.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.Е. Прохоров

НЕЗАБУДКА БОРОВА**Незабудка боровая***Myosotis pineticola* Klokov et Des.-Shost.

Родина Огірочникові (Шорстколисті) – Семейство
Бурачниковые – Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південні лісостепові і північні степові райони).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Лісостеп (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Борові піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна темно-зелена рослина 15–45 см заввишки, негусто вкрита м'якими волосками. Стебло слабке, підведене або висхідне, розгалужене від основи або трохи вище, іноді майже просте. Від основи до суцвіття стебло вкрите довгими (довшими за діаметр стебла) відстовбурченими волосками, у суцвітті волоски притиснуті. Гілки довгі, звивисті. Прикореневі листки зібрані розеткою (рано засихають). Найнижчі стеблові – обернено-яйцеподібні, стеблові листки довгастообернено-яйцеподібні, 5–25 мм завдовжки, 1,5–9 мм завширшки, нечисленні, з обох боків негусто волосисті. Суцвіття – небагатоквіткові неулиснені завійки, за довжиною перевищують улиснену частину стебла. Квітконіжки при квітках майже дорівнюють чашечці, при плодах у півтора рази довші від неї, майже горизонтально відхилені. Чашечка 1,0–1,5 мм завдовжки, опушена прямими притиснутими волосками, зрослолистова, до середини або на 2/3 розсічена, частки довгастоланцетні, загострені. Віночок зрослопелюстковий, колесоподібний, до 2 мм у діаметрі, білуватий або з білуватою трубкою, лопаті відгіну округлі. Плід – чотиригорішок, горішки яйцеподібні, бурі, верхівка тригранна, поверхня дрібнокрапчаста. Цвіте в травні–червні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, випасання худоби, лісові пожежі, рекреаційне навантаження.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

НЕЗАБУДКА ПОПОВА**Незабудка Попова***Myosotis popovii* Dobroc.

Родина Огірочникові (Шорстколисті) – Семейство Бурачниковые – Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Передкавказзя.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп і Степ – звичайно, зрідка в південній частині Полісся і передгір'ях Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, узлісся.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна сизувато-зелена рослина 25–60 см заввишки. Стебла прямостоячі, прості або вгорі розгалужені, до суцвіття густо вкриті відстовбурченими волосками 1–1,5 мм завдовжки, у суцвітті волоски більш-менш прилеглі, до 1 мм завдовжки. Листки з обох боків укриті відстовбурченими волосками. Прикореневі листки зібрані в розетку, довгастоеліптичні, рано в'януть та буріють. Стеблові – довгасті або довгастояйцеподібні, сидячі, 0,7–7 см завдовжки, 2–10 мм завширшки. Суцвіття – неукліснені завійки, під час цвітіння 1–3 см завдовжки, після цвітіння – до 15 см. Квітконіжки в 1,5–2 рази довші від чашечки, косо до гори спрямовані, на верхівці трохи відхилені. Чашечка зрослолисткова, на 2/3 або майже до основи надрізана на вузьколінійні загострені частки 0,4–0,5 мм завширшки, сріблясто опушена відстовбурченими волосками (знизу до середини чашечки волоски гачкуваті). Віночок зрослопелюстковий, голубий, з білуватою трубкою; відгін – 5–8 мм у діаметрі, лопаті оберненояйцеподібні, у зіві 5 опуклих жовтуватих лусочок. Плід – чотиригорішок, горішки яйцеподібні, 1,5–1,8 мм завдовжки, чорні, блискучі. Цвіте в травні–червні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Розорювання степів, надмірне випасання худоби, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

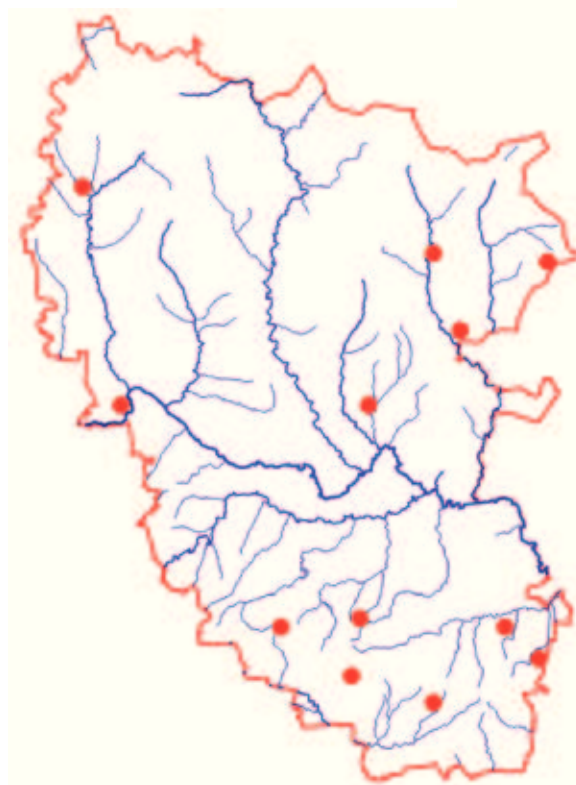
Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

КИЗЛЯК КИТИЦЕЦВІТИЙ (К. БОЛОТНИЙ)

Наумбургия кистецветковая

Naumburgia thyrsoiflora (L.) Rchb. (*N. guttata* Moench, *Lysimachia thyrsoiflora* L.).

Родина Мирсинові – Семейство Мирсиновые –
Familia Myrsinaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Східна (північна та східна частини) Європа, Центральна та Східна Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Звичайно в Поліссі, дуже рідко в Прикарпатті, спорадично в Лісостепу, у Степу – тільки по долинах великих річок (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вільшняка, вологі луки, болота, береги стариць.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'яниста багаторічна літньозелена рослина висотою 30–60 см. Кореневище довге, повзуче. Стебло прямостояче, просте, верхня частина негуста, переважно у вузлах, а також листки на нижньому боці вкриті рудуватими, довгими, сплутаними волосками. Листки 5–10 см завдовжки, 0,5–2,5 см завширшки, звичайно супротивні, вузьколанцетні, сидячі, стеблообгортні, з чорними крапками. Суцвіття – густі, циліндричні, китицеподібні, виходять з пазух середніх стеблових листків, коротші за листки. Чашечка й віночок майже до основи розділені на вузькі частки у числі 6–7, зрідка 5. Чашечка зрослолисткова, частки лінійні. Віночок зрослопелюстковий, золотисто-жовтий, 4–5 мм завдовжки, частки лінійноланцетні, тупі. Тичинки з нитками, що приросли до основи віночка, чергуються з трикутними стамінодіями. Плід – куляста коробочка, зверху вкрита червонуватими крапками. Цвіте в травні–серпні. Плодоносить з липня. Розмножується також і вегетативно. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

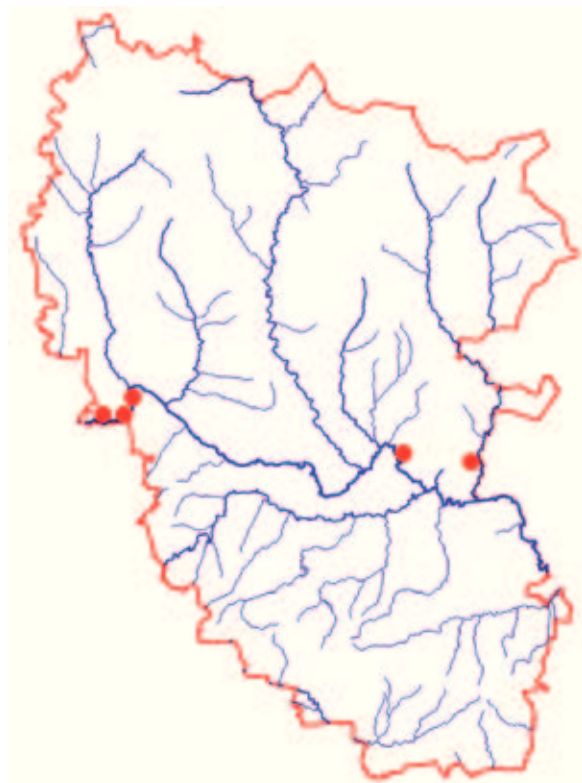
Природна-історична рідкісність, висихання боліт унаслідок зміни екологічної ситуації в заплаві р. Сіверський Донець (забор води, лісові пожежі, розорювання луків, надмірне випасання худоби), рекреаційне навантаження.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, кормовий.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: Л.Б. Головнева

ГЛЕЧИКИ ЖОВТІ (КУПАВКА)**Кубышка желтая***Nuphar lutea* (L.) SmithРодина Лататтеві – Семейство Кувшинковые –
Familia Nymphaeaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, Кавказ, Сибір, Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Зростає по всій території, крім Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯСтоячі води та води з повільною течією з піщаними
та мулистими-піщаними донними відкладами.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна водна рослина. Кореневище товсте, повзуче, укрите рубцями від черешків. Коренева система мичкувата. Стебло вкорочене, розеткове. Плаваючі листки до 35 см завдовжки, без прилистків, яйцеподібноовальні, цілокраї, голі, шкірясті, черешки у верхній частині туповато-тригранні. Занурені листки напівпрозорі, з хвилястими краями. Квітки поодинокі, 4–6 см у діаметрі. Оцвітина подвійна, з нечітким поділом на чашечку та віночок; чашечка п'ятилиста, чашолистки знизу зелені або зеленуваті, зверху – інтенсивно жовті, дуже увігнуті, зібрані дзвоником; пелюстки численні, жовті, дрібніші за чашолистки, поступово переходять у численні тичинки. Плід – ягодоподібна багатолістянка, зелена, гладенька. Насінини численні, еліпсоїдальні. Цвіте в травні–серпні. Гідрофіт. Розмножується насінням та вегетативно.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

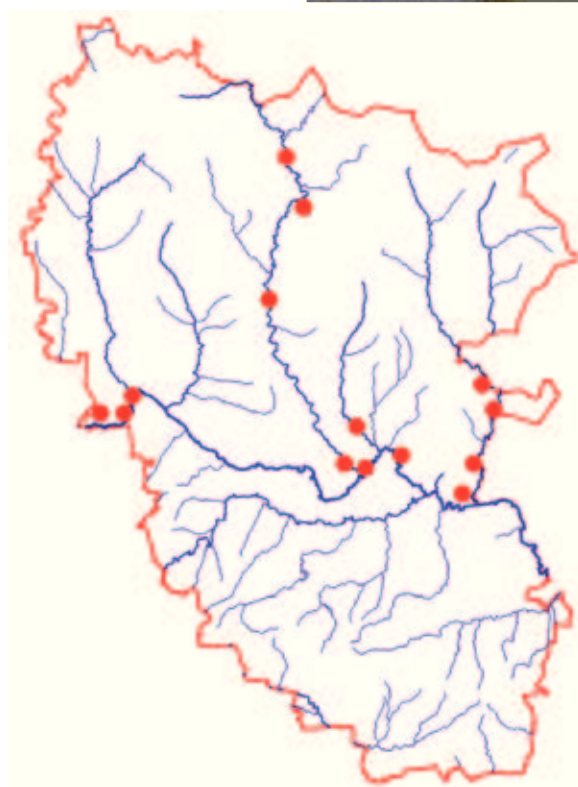
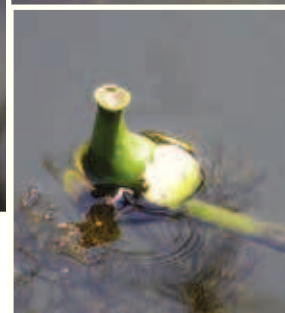
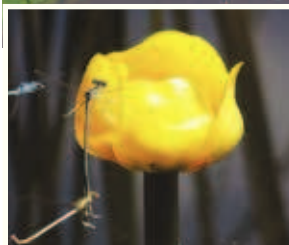
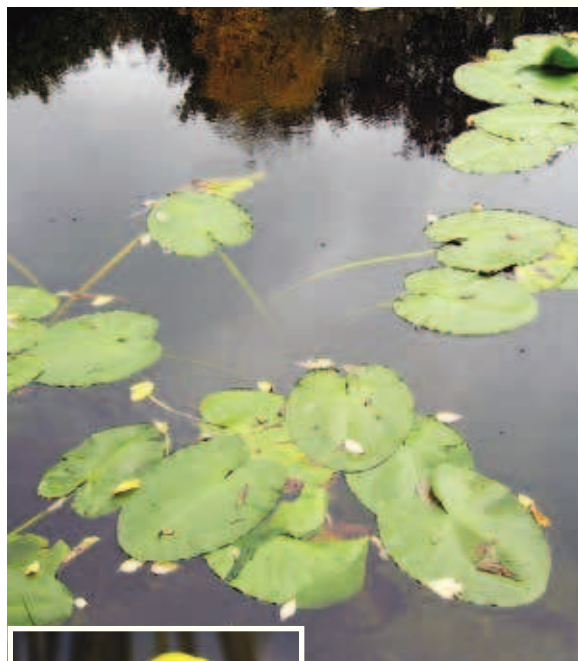
Зміління, заростання та забруднення водойм, меліорація, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», ботанічний заказник «Серебрянський», іхтіологічний заказник «Деркульський», ландшафтний заказник «Шарів Кут».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова (вставки В.М. Остапко)

ЛАТАГТЯ БІЛЕ**Кувшинка біла***Nymphaea alba* L.

Родина Латагтеві – Семейство Кувшинковіе –
Familia Nymphaeaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території, окрім Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Стоячі води та води з повільною течією, затоки, озера.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий водний багаторічник з кореневищем, що вкорінюється на дні водойми, та плаваючими листками. Кореневище товсте, м'ясисте, повзуче, горизонтальне, жовтувате. Листки округлоеліптичні, цілокраї, 12–30 см завдовжки, з тупими лопатями при основі. Квітки в пазухах листків, плаваючі, до 15–20 см у діаметрі. Оцвітину подвійна, правильна. Чашолистки (4 штуки) зверху зелені, знизу зеленувато-білі. Пелюстки численні, довгасті, білі, кремово-білі або рідше рожеві; зовнішні – довші за чашолистки, внутрішні – поступово переходять у тичинки. Приймочка майже плоска, з напівкулястим відростком у центрі, жовта; нитки внутрішніх тичинок лінійні. Плід (ягодоподібна багатолістянка) зелений, кулястий або яйцеподібний, майже до верхівки вкритий рубцями від пелюсток і тичинок, на верхівці – гладенький. Насінини еліпсоїдальні. Цвіте в червні–серпні. Плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням, що розповсюджується водою та вегетативно. Гідрофіт. У зимовий час не страждає від промерзання водойм, зберігаючи життєздатність.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

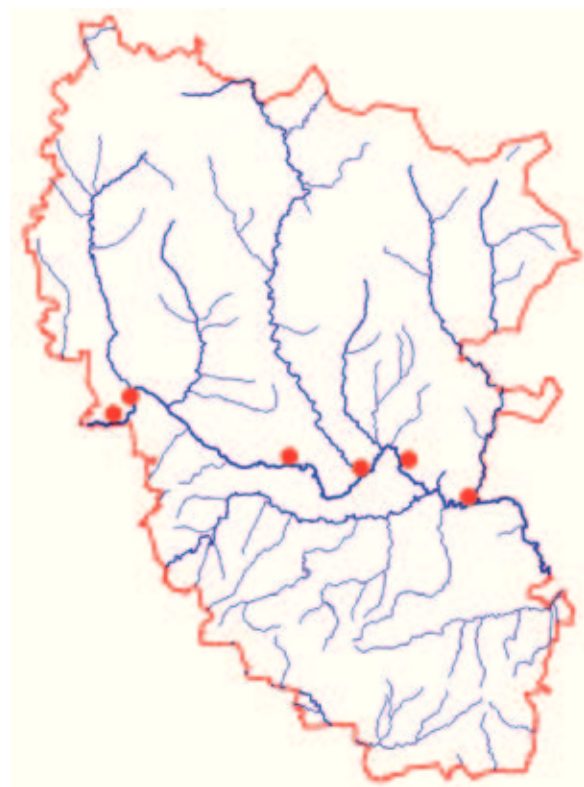
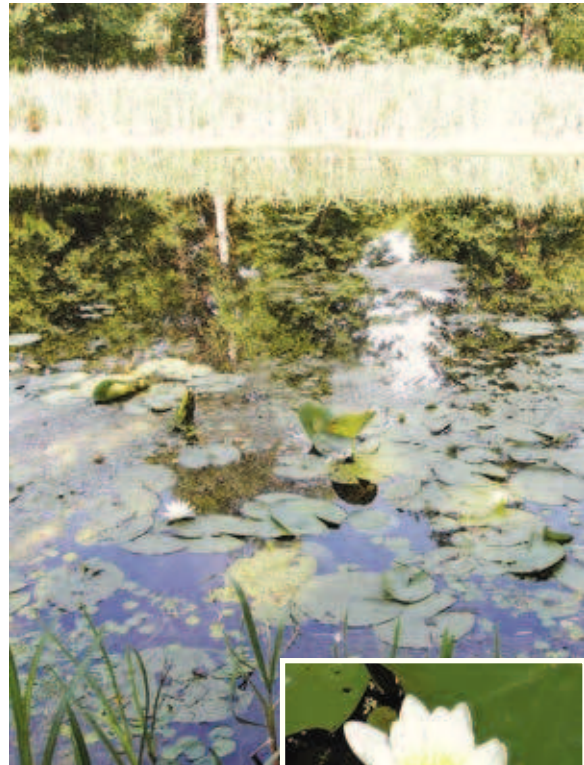
Знищення місцезростань, обміління, забруднення та засолення водойм, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», ботанічний заказник «Серебрянський», ландшафтний заказник «Шарів кут».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, дубильний, лікарський, харчовий.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ПУПОЧНИК ЗАВИТИЙ**Пупочник ползучий***Omphalodes scorpioides* (Haenke) Schrank

Родина Огірочникові (Шорстколисті) – Семейство
Бурачниковые – Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Південна (північ) та Східна Європа;
Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ (північна частина, розсіяно); лісо-
ва зона (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі затінені місця в лісах, днища глибоких
балок.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник 15–40 см заввишки. Стебло слабе,
здебільшого лежаче, розгалужене. Прикорене-
ві листки лопатоподібні, тупі, до основи звужені.
Стеблові листки сидячі, нижні – супротивні, обер-
ненояйцеподібні, тупі; середні та верхні – чергові,
ланцетні, коротко загострені. Квітки поодинокі в
пазухах верхівкових листків, довжина яких переви-
щує довжину квітки разом з квітконіжкою. Чашеч-
ка зрослолисткова, ненабагато коротша за віночок.
Віночок близько 5 мм у діаметрі, зрослопелюстко-
вий, колесоподібний, блакитний, частки відгину
оберненояйцеподібні, у зіві з п'ятьма тупими жов-
тими лусочками. Плід – чотиригорішок, горішки
2-3 мм завдовжки, оберненоконічні, сплюснені,
бурі, пухнасті, з плівчастим, загорнутим усереди-
ну, по краю рівним крилом. Цвітіння у квітні–черв-
ні. Плодоносіння в червні–липні. Розмножується
насіньям. Зустрічається невеликими локальними
групами. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність; погіршення умов
зростання внаслідок вирубування байрачних лісів,
випасання в лісах худоби та рекреації.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Про-
вальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Невідомі.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ОРТИЛІЯ ОДНОБОКА**Ортилия однобокая**

Orthilia secunda (L.) House (*Pyrola secunda* L., *Ramischia secunda* (L.) Garcke)

Родина Грушанкові – Семейство Грушанковые –
Familia Pyrolaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Мала і Центральна Азія, Сибір, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Прикарпаття, Розточчя, Полісся, Лісостеп, Гірський Крим, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Хвойні, мішані та листяні ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 10–15(20) см. Коренева система мичкувато-стрижнева, додаткова. Кореневища довгі, розгалужені. Стебло прямостояче та висхідне. Листки довгастояйцеподібні або еліптичні, загострені, дрібнозубчастопилчасті, трохи жорсткуваті, на черешках, які майже вдвоє коротші від пластинок. Листові пластинки завдовжки 1,5–5 см та завширшки 1–3,5 см. Деякі з листків перезимовують. Квітки завдовжки 4–5 мм та завширшки 3–5 мм, зеленкувато-білі, з дрібнозубченими пелюстками, дзвоникуваті, горизонтально відхилені, на коротких квітконіжках завдовжки 4–7 мм, з ланцетоподібними приквітками. Частки чашечки трикутнояйцеподібні, дрібнозубчасті, у 4–5 разів коротші від пелюсток. Тичинки прикріплені до підматочкового десятизубчастого диску. Пиляки без ріжків. Стовпчик прямий, виступає з віночка, із широкою п'ятилопатевою приймочкою. Суцвіття – однобока китиця. Плід – поникла коробочка з численним насінням, яка розкривається знизу вгору. Цвіте в червні–липні. Мезофіт. Розмножується насінням та вегетативно.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, вирубка лісів.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

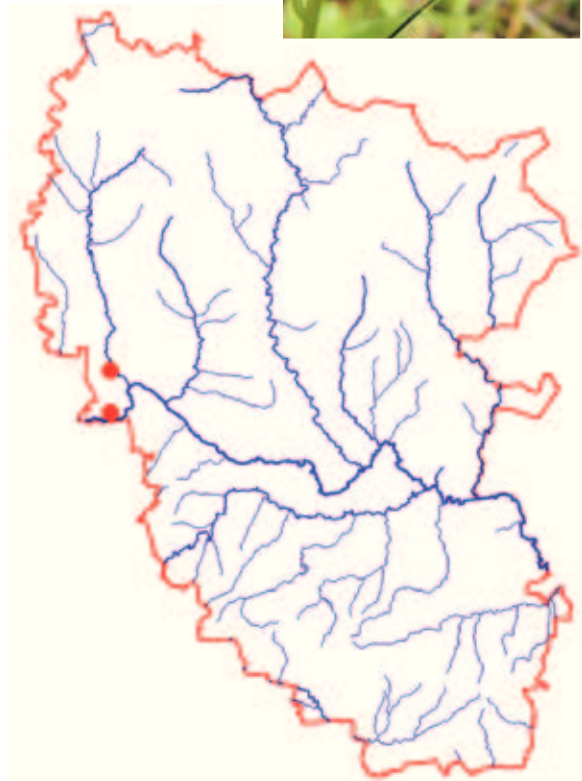
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, ґрунтопокривний, дубильний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

МАТОЧНИК БОЛОТНИЙ**Маточник болотний**

Ostericum palustre (Besser) Besser (*Angelica palustris* (Besser) Hoffm.)

Родина Селерові – Семейство Сельдерейные –
Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Середня та Східна Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Полісся, Степ (північний схід).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота, заплавні ліси, луки, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічна трав'яна рослина заввишки 50–120 см. Стебло порожнисте, гранчато-борозенчасте, шорстке, у верхній частині трохи розгалужене. Нижні листки завдовжки 10–20 см, довгочерешкові, в обрисі широкотрикутні, з колінчато відігнутою вниз пластинкою, двічі-тричі пірчасті з яйцеподібними, великопилчастими частками. Кінцеві листки при основі звичайно серцеподібні, бічні, при основі – нерівнобічні, листків на стеблі 2–4, піхви у верхніх листів розширені, великі, відхилені від стебла, при основі стеблообгортні. Зубці чашечки помітні, дрібні. Пелюстки білі, оберненосерцеподібні, із загнутою всередину верхівкою. Диск подушкоподібний. Промені зонтика численні (8–30), обгортки немає або вона складається з небагатьох листочків; обгорточки з численних ланцетних або лійчано-шилоподібних листочків. Плід – овально-довгастий, завдовжки 4–5 мм і завширшки 2,5–3 мм, трохи стиснутий із спинки; спинні ребра порожнисті, тонкокрилаті, крайові – удвоє ширші, відгорнуті; каналці в жолобках поодинокі; стовпчик роздвоєний. Цвіте в травні–вересні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

ВУХАНКА ДОНЕЦЬКА**Ушанка донецкая**

Otites donetzica (Kleopow) Klokov (*Silene donetzica* Kleopow)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Степ (Приазов'я), спорадично.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Узлісся, серед чагарників, карбонатні та крейдянні відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напіврозетковий дворічник, 60–120 (до 140) см заввишки. Стебла прямостоячі, грубі, у суцвітті розгалужені, від основи густо короткоопушені, вище – голі, міжвузля численні, верхні – дуже клейкі. Листки короткоопушені, з неплідними гілочками в пазухах; нижні – довгастооберненоланцетні або оберненоланцетні, 7–14 см завдовжки, 5–20 мм завширшки, до основи поступово звужені в черешок, верхні – сидячі, лінійноланцетні, до 2 мм завширшки. Загальне суцвіття – широке, розлоге, волотеподібне, до половини і більше довжини пагона. Квітки сидячі або на голих квітконіжках, довжиною до 10 мм у жіночих квіток та до 5 мм у чоловічих. Чашечка зрослолистова, 3,5–5,0 мм завдовжки, гола, у чоловічих квіток дзвоникувата, у жіночих – трубчастолійкоподібна. Пелюстки зеленувато-жовті, до середини розширені, їх нігтики голі. Плід – довгастояйцеподібна коробочка, 5–8 мм завдовжки, 2,5–4,0 мм завширшки. Насінини до 1,3 мм завдовжки, гострогорбкуваті. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Розорювання степових ділянок, рекреація, випасання худоби, лісорозведення.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

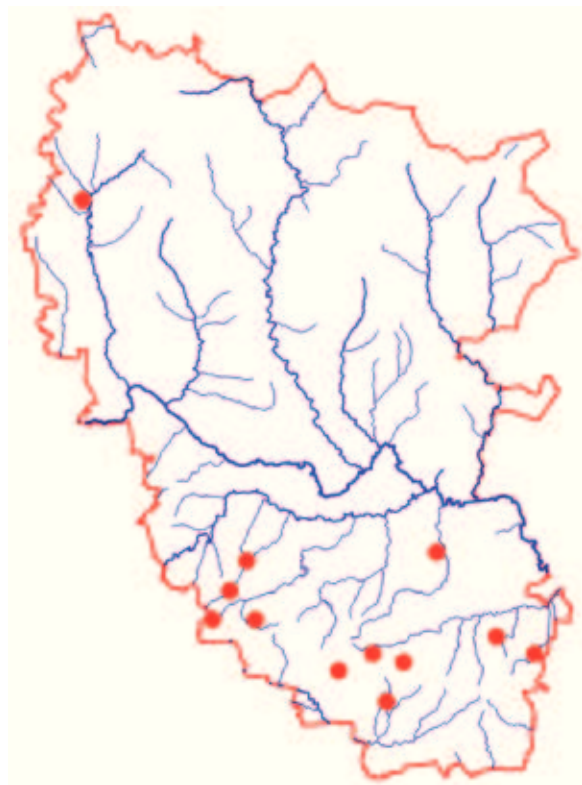
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ВУХАНКА ГЕЛЬМАНА**Ушанка Гельмана**

Otites hellmannii (Claus) Klokov (*O. graniticola* Klokov, *Silene hellmannii* Claus)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь). Причорноморський ендемік з переривчастим ареалом.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ (Причорномор'я, Приазов'я, Донецький кряж, звичайно). У Луганській області північна межа поширення.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Глинисті та кам'янисті відслонення різних порід, на бідних ґрунтах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічник 25–60 см заввишки. Стебла прямостоячі, частіше їх декілька, рідше поодинокі, по всій довжині густо опушені коротенькими волосками, вище середини – клейкі. Листки також густо опушені, прикореневі й нижні стеблові – до 7 см завдовжки, 3–13 мм завширшки, оберненояйцеподібнолопаткоподібні, до основи звужені в довгий черешок, а на верхівці закруглені, але з коротеньким вістрям; середні та верхні стеблові – сидячі, лопаткоподібні та лінійно-лопаткоподібні. Загальне суцвіття вузьке, волотеподібне, просте або в нижній частині трохи розгалужене, з короткими, спрямованими вгору, гілками. Квітковіжки і чашечки густо опушені короткими волосками. Чашечки 3,5–5,0 мм завдовжки, зрослолисткові, з тупими зубцями, у чоловічих квіток – трубчастодзвоникуваті, у жіночих – видовженояйцеподібні. Пелюстки зеленувато-жовті, лінійні, без виїмки при верхівці, з вийчастими нігтиками. Плід – видовженояйцеподібна коробочка, до 9,5 мм завдовжки. Насіння ниркоподібні, близько 1 мм завдовжки, сірувато-бурі. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Кар'ерна розробка каміння, рекреація, лісорозведення, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

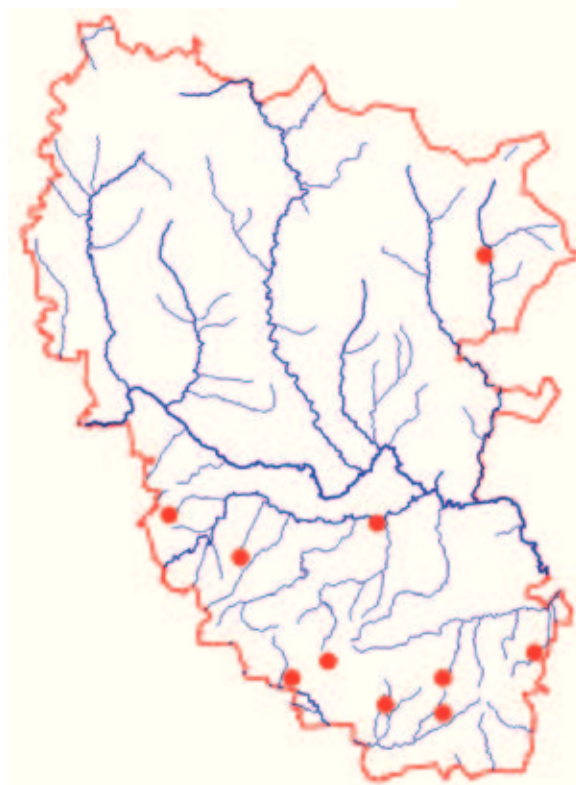
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), геологічна пам'ятка природи «Королівські скелі», ботанічний заказник «Крейдяні відслонення».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ВУХАНКА АЗОВСЬКА**Ушанка азовская***Otites maeotica* Klokov (*Silene maeotica* (Klokov) Czerep.)

Родина Гвоздикові – Семейство Гвоздиковые – Familia Caryophyllaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь). Приазовсько-донецький ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ (південний схід), Приазов'я.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янисті схили, степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічник 50–120 см заввишки. Стебла поодинокі або два-три, прямостоячі, від основи до середини опушені довгими і короткими, загнутими вниз, волосками 0,5–2,0 мм завдовжки, вище – голі та клейкі. Прикореневі та нижні стеблові листки довгочерешкові, 5–12 см завдовжки, 4–12 мм завширшки, видовжено лопаткоподібні, на верхівці закружені, з трикутним гострим кінчиком; верхні – сидячі, довгасто- або лінійноланцетні. Загальне суцвіття чоловічих екземплярів розлоге, з довгими гілками, жіночих – більш стиснуте. Верхівкові листки і приквітки по краю з рідкими, дуже короткими війками. Квітоніжки 5–10 мм завдовжки. Чашечка зрослолистова, у чоловічих квіток – блідо-зелена, лійкоподібна, до 3,5 мм завдовжки, жилки непомітні, зубці 1,0–1,5 мм завдовжки, по краю голі, у жіночих – до 4 мм завдовжки, при плодах з помітними зеленуватими жилками та дрібновійчастими по краю зубцями. Пелюстки близько 0,5 мм завширшки, вузькоклиноподібні, білуваті, з ледве помітним зеленуватим відтінком. Плід – яйцеподібна коробочка 5–6 мм завдовжки. Насіння чорнуваті, з гострими горбочками. Цвітіння в травні–липні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

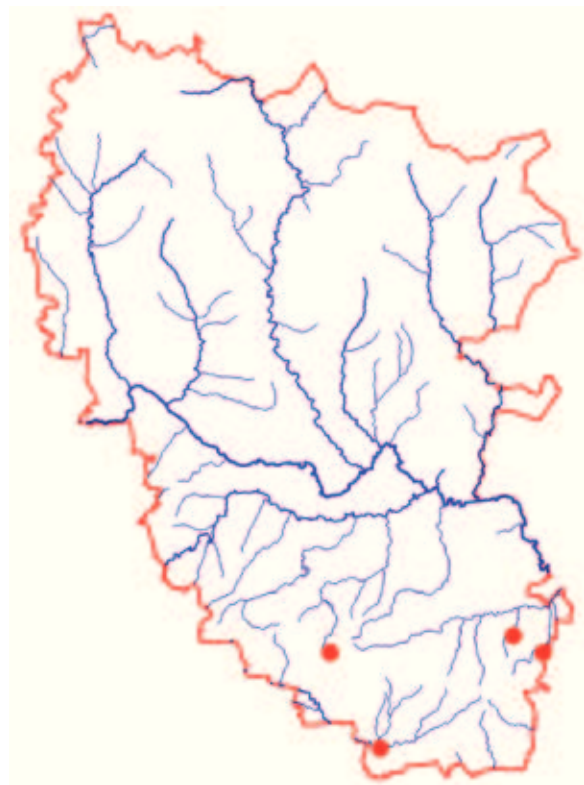
Видобування каміння, лісорозведення, випасання худоби, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЩЕБРИК ЧЕРГОВОЛИСТИЙ**Бутерлак очерднолистний**

Peplis alternifolia Vieb. (*Lythrum volgense* D.A. Webb)

Родина Плакунові – Семейство Дербенниковые –
Familia Lythraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Кавказ, Закавказзя, Західний Сибір, Середня і Мала Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По річках Дніпро і Сіверський Донець та їх притоках.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

По берегах річок, боліт, у відкритих вологих місцях.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна гола, нерідко червонувата, рослина заввишки 2–20 см. Стебло тонке, з дуже вкороченими міжвузлями, просте або частіше розгалужене з простягнутими гілками. Листки чергові, завдовжки 4–12 мм, завширшки 1–3 мм, лінійноклиноподібні або майже лопаткоподібні, звужені в довгий черешок, у кілька разів довший за міжвузля. Квітки поодинокі, шестичленні, розташовані в пазухах більшості стеблових листків на коротких (близько 1 мм завдовжки) квітконіжках, з двома лінійношилоподібними плівчастими приквітками. Чашечка завдовжки 0,7–1,5 мм, з гостротрикутними видовженими зубцями і шилоподібними придатками. Пелюстки нерозвинені. Тичинок – 2, стовпчик коротенький, приймочка майже сидяча. Плід – нерозкривна, майже куляста, часто малиново-червона коробочка. Цвіте в червні. Розмножується насінням та вегетативно. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На території природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ЩЕБРИК ЗВИЧАЙНИЙ**Бутерлак портулаковий***Peplis portula* L. (*Lythrum portula* (L.) D.A. Webb)

Родина Плакунові – Семейство Дербенниковые –
Familia Lythraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Мала і Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Майже по всій Україні (розсіяно), окрім південної частини Степу і Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі місця – луки, болота, береги річок, особливо на піщаних ґрунтах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна гола темно-зелена рослина заввишки 2–20 см (водяна – до 100 см завдовжки). Стебла рослин у надземної форми підведені або простягнуті, здебільшого при основі розгалужені, у водної форми – повзучі, прості або з нечисленними гілочками. Листки звичайно супротивні, оберненояйцеподібні або лопаткоподібні, завдовжки 4–20 мм і завширшки 2–8 мм, при верхівці заокруглені, з клиноподібною основою, звуженою в досить короткий черешок. Квітки поодинокі, шестичленні, розташовані в пазухах усіх стеблових листків на дуже коротких або майже непомітних квітконіжках, при основі – з двома лінійними плівчастими приквітками. Чашечка завдовжки 1,7–2,5 мм, до 1/3 надрізана, з широкотрикутними зубцями і шилоподібними придатками різної довжини. Пелюстки оберненояйцеподібні, завдовжки 0,5–0,6 мм, білі або рожеві. Тичинок – 6, стовпчик коротенький, приймочка головчаста. Плід – сплюснута нерозкривна коробочка завдовжки близько 2 мм і завширшки 1–1,5 мм. Насінина завдовжки близько 0,5 мм. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням та вегетативно. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

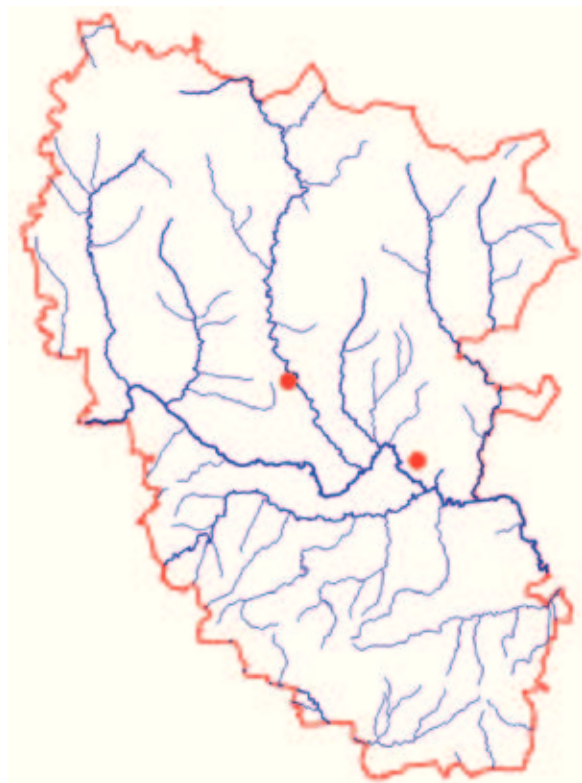
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, ґрунтопокривний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

ФІЗАЛІС ЗВИЧАЙНИЙ**Физалис обыкновенный***Physalis alkekengi* L.

Родина Пасльонові – Семейство Пасленовые –
Familia Solanaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна (заносний), Середня, Атлантична, Південна та Східна Європа, Кавказ, Середня та Західна Азія, у Північній Америці культивується та дичавіє.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Розсіяно майже по всій території.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Заплавні й байрачні ліси, узлісся, зарості чагарників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 20–60 (100) см заввишки. Кореневище тонке, повзуче. Стебло прямостояче, просте або розгалужене, волосисте. Листки до 15 см завдовжки, яйцеподібні, загострені, неглибоко зубчасті або майже цілокраї. Суцвіття – звивина, квітки поодинокі, квітконіжки пониклі. Віночок зрослопелюстковий, колесоподібний, білуватий, близько 2 см у діаметрі. Чашечка зрослолисткова, при квітках – зелена, дзвоникувата, при плодах – жовтогарячо-червона, пузиреподібна, 2,5–4,5 см завдовжки, із зубцями, що змикаються. Плід – жовтогаряча, куляста ягода, біля 1,5 см у діаметрі. Цвіте в червні–липні. Плодоносить у серпні–вересні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

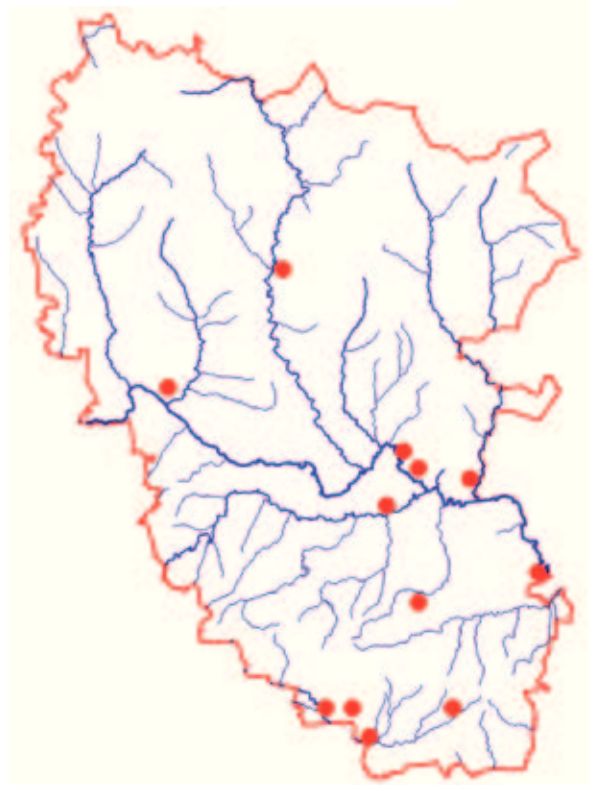
Вирубування лісів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», ландшафтний заказник «Шарів кут».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, декоративний, їстівний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ПОДОРОЖНИК КОРНУТА**Подорожник Корнута***Plantago cornuti* Gouan

Родина Подорожникові – Семейство Подорожниковые – Familia Plantaginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південна і Південно-східна Європа, Кавказ, Передкавказзя, Західний і Південний Сибір, Середня і Центральна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ, Степний Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Солонцюваті луки і солончаки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 20–60 см. Кореневище вкорочене, із численними кореневими бруньками. Квітконосне стебло борозенчасте, волосисте. Листки зібрані в прикореневу розетку, товстуваті, яйцеподібноеліптичні або яйцеподібні, з 5–7 жилками, на верхівці коротко тупуватозагострені, при основі ширококлиноподібні, з нижнього боку волосисті, разом із черешком завдовжки 20–30 см, довжина черешка дорівнює довжині пластинки або в 1,5–2 рази перевищує її. Суцвіття – колос, завдовжки 5–20 см, зверху густий, знизу квітки розставлені. Приквітки яйцеподібні, тупі, у 2–2,5 рази коротші за чашечку. Частки чашечки округлояйцеподібні, тупі, удвоє коротші за чашечку, по краях – плівчасті. Віночок – буруватий, частки його яйцеподібні, на верхівці загострені, завдовжки 3–3,5 мм. Плід – яйцеподібна тупа коробочка із чотирма насінинами. Насінини овальні, завдовжки близько 2 мм, по краях потовщені. Цвіте в червні–серпні. Розмножується насінням. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

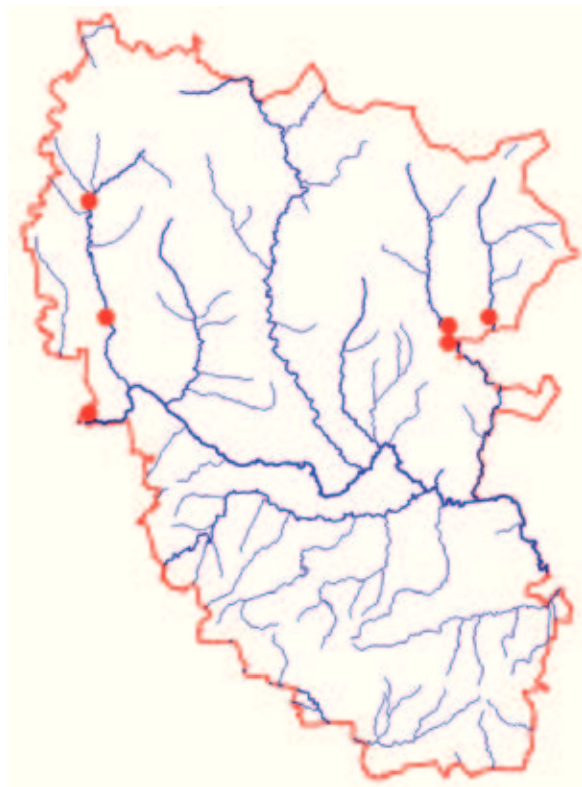
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

КИТЯКИ КРЕЙДЯНІ**Истод меловой***Polygala cretacea* Kotov

Родина Китякові – Семейство Истодовые – Familia Polygalaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південь Східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ та Донецький Лісостеп (басейни р. Сіверський Донець та р. Міус); північна частина Лівобережного Полісся (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Зростає на чистих відслоненнях крейди і вапняку, а також у складі різноманітних петрофітно-степових угруповань із достатньо щільним рослинним покривом.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 30–50 см заввишки. Коренева система стрижнева. Стебла прямостоячі або підведені. Листки 5–40 мм завдовжки та 0,8–5,0 мм завширшки, товстуваті; нижні – короткі, довгасто-оберненояйцеподібні, клиноподібно звужені; середні і верхні – довгасті або лінійноланцетні, загостріні. Суцвіття – багатоквіткові китиці 3–20 см завдовжки, закінчуються пучком із приквітків двох типів. Два бічних чашолистка (крила) крупніші за інші, пелюсткоподібні, еліптичні, на верхівці заокруглені, при плодах блідувато-зеленуваті. Віночок 10–12 мм завдовжки, з трьох зрослих пелюсток: нижня – човникоподібна, торочкувата на верхівці, бічні – довші за неї, трубка коротка; рожевий, світло-пурпуровий або синьо-фіолетовий. Цвітіння в червні–липні. Плід – коробочка до 7,5 мм завдовжки, плодоніжка до 1 мм завдовжки. Насінина довгаста, з коротковолосистим зверху принасінником. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

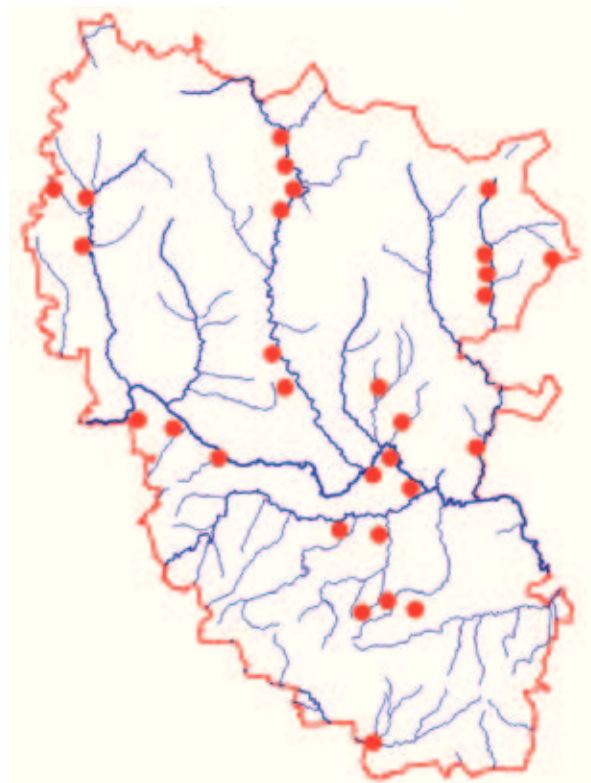
Природно-історична рідкісність, рекреація, вирубання крейди, випасання худоби, степові пожежі, лісорозведення на схилах і степових ділянках.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), ботанічний заказник «Крейдяні відслонення», лісовий заказник «Білогорівський», загальнозоологічний заказник «Сватівський», ботанічна пам'ятка природи «Балка Плосьька», заповідне урочище «Нижньодуванське».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ПЕРСТАЧ ПРЯМОСТОЯЧИЙ (КАЛГАН)**Лапчатка прямостоячая***Potentilla erecta* (L.) Rausch.

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Атлантична, Центральна і Південна Європа; Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся (звичайно), Карпати, Закарпаття, північна частина Лісостепу, Степу (рідко). У Луганській області на південній межі ареалу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі луки та ліси, по берегах боліт, узлісся, галлявини у депресіях надзаплавної тераси р. Сіверський Донець.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 10–40 см заввишки з дерев'янистим, циліндричним, нерівномірно потовщеним, шишкоподібним кореневищем. Стебла прямостоячі або висхідні, у верхній частині вилчасто розгалужені, покриті рідкими притисненими волосками. Прикореневі листки довгочерешкові. Стеблові листки майже сидячі, трійчасті; листочки довгастооберненояцеподібні або довгасті, при основі клиноподібні, по краю пилчасто-зубчасті. Прилистки великі, удвічі коротші за листки, великозубчасті. Квітки в пазухах верхніх листків поодинокі, 10–13 мм у діаметрі, на довгих, тонких квітконіжках. Чашолистки біля основи зростають у двох колах, по п'ять. Пелюстків 4, жовтих або блідо-жовтих, на верхівці дещо виїмчастих. Плодики – численні однонасінні горішки. Цвітіння в червні–серпні. Плодоношення в липні–вересні. Розмножується насінням. Гідромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубання лісів, осушування вологих екотопів, рекреація, збирання населенням (лікарський), випасання худоби, сінокосіння.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

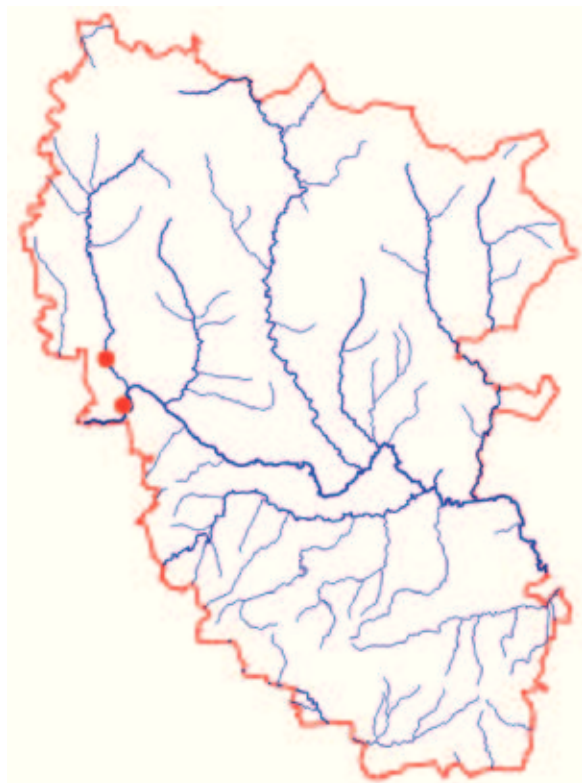
Заповідне урочище «Дубовий гай».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.Е. Прохоров

ПЕРСТАЧ ДОВГОКВІТКОНІЖКОВИЙ*Лапчатка длинноцветоножковая**Potentilla longipes* Ledeb.Родина Розові (Шипшинові) – Семейство Розовые
– Familia Rosaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Ендемік Східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У Степу на території Луганської області (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Луки, чагарники, на пісках.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 20–40 см. Стебло пряме, у верхній частині розгалужене, багатоквіткове, ясно-жовте. Стебло і чергові листки вкриті дуже короткими жорсткими щетинками, які добре помітні тільки в лупу. Прикореневі листки на довгих і тонких черешках, із сімома довгастими – зверху голими, знизу волосистими, по краю війчастими – листками; прилистки їх – з дрібними ланцетними вусиками. Нижні стеблові листки – на коротких черешках, із п'ятьома листками, верхні стеблові – трійчасті або прості, сидячі; прилистки яйцеподібноланцетні, загострені, цілокраї або 1–2-зубчасті. Листочки нижніх листків – сидячі або короткочерешкові, видовжені, з кожного боку з 4–7 великими розставленими зубцями, зверху голі, знизу маловолосисті, з країв – війчасті. Квітки золотисто-жовті, близько 1 см у діаметрі, на тонких квітконіжках, зібрані на верхівці стебла в щиткоподібноволотеподібному суцвітті. Чашечка волосиста, із яйцеподібноланцетними і ланцетнолінійними частками. Сім'янки буруваті, тонко зморщені. Цвіте в травні–червні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

СУХОВЕРШКИ ВЕЛИКОКВІТКОВІ**Черноголовка крупноцветковая***Prunella grandiflora* (L.) Scholl.

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Південна та Східна Європа; Кавказ; Західна Азія (північ).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ (розсіяно), Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 15–60 см заввишки. Стебла від основи висхідні. Листки здебільшого черешкові, цілісні, розсіянопритиснутоволосисті; верхня пара листків відсунута від основи суцвіття. Загальне суцвіття густе, спочатку яйцеподібноголовоподібне, згодом витягнуте, циліндричне; приквітки білуваті, шкірясті; несправжні кільця з 4–6 квіток, квітконіжки коротенькі, малопомітні. Чашечка двогуба; верхня губа з трьома помітними зубцями; нижня губа до третини розділена на дві ланцетні долі. Віночок двогубий, 20–30 мм завдовжки, синьо-фіолетовий, більш ніж у два рази перевищує чашечку. Плід – чотиригорішок; мерикарпії округло-яйцеподібні, світло-бурі, гладенькі й блискучі. Цвітіння в червні–вересні. Плодоносіння у вересні–жовтні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

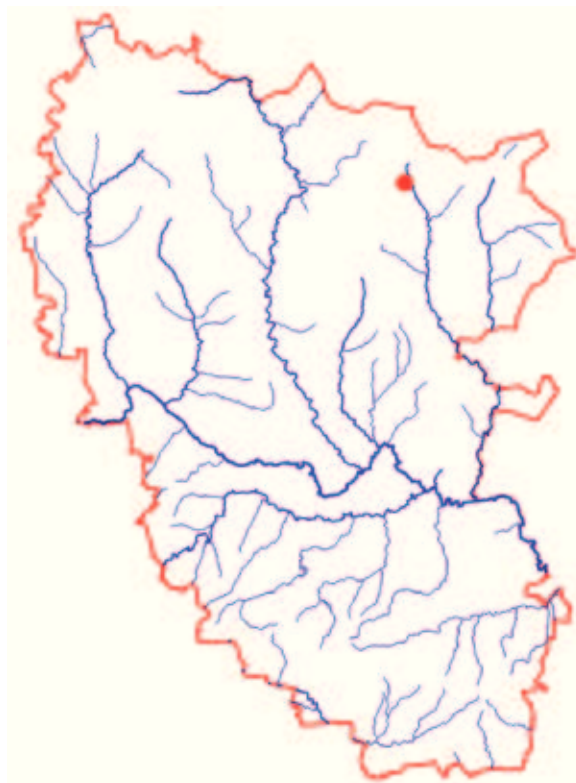
Забудова території, випасання худоби, рекреація, збирання населенням.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, лікарський, кормовий, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЧИХАВКА ВЕРБОЛИСТА**Чихотник иволістний**

Ptarmica salicifolia (Besser) Serg. (*P. borysthena* Klokov & Sakalo, *Achillea salicifolia* Besser)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (переважно на півдні).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Майже по всій Україні (розсіяно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі луки, береги.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 30–120 (150) см. Стебла поодинокі, прямостоячі, у нижній частині голі, вище разом з листками опушені короткими напівпритиснутими кучерявими волосками, угорі розгалужені, звичайно з короткими, майже притиснутими до стебла, гілками і з укороченими гілочками в пазухах середніх листків. Листки лінійноланцетні, завдовжки 3–10 см, по середині пластинки завширшки 5–15 мм, сидячі, зі стеблообгортною основою, по краю – гостродвокопильчасті, поверхня пластинки листка з обох боків укрита волосками та крапчатоямчастими залозками. Обгортки кошиків напівкулясті, а в молодому віці майже кулясті, 2,5–3 мм завдовжки і 3–4,5 мм завширшки. Листочки обгортки густо опушені, довгастояйцеподібні або довгастояйцеподібноланцетні, зелені, із жовтою плівчастою облямівкою. Язичкові квітки білі, частіше в кількості 8, язички їх майже овальні, дрібні, 2,5–3 мм завдовжки. Плід – сім'янка завдовжки близько 1,5 мм. Цвіте в липні–вересні. Розмножується насінням. Гідромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби, сінокосіння.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

БЛОШНИЦЯ БОЛОТНА**Блошница болотная***Pulicaria uliginosa* Steven (*P. dysenterica* (L.) Bernh.)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Крим, Кавказ, Середземномор'я, Середня та Мала Азія, Балканський півострів.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південна частина Степу (зрідка), передгір'я Криму та Південний берег Криму (звичайно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота, заболочені місця, береги річок.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яниста рослина з неприємним запахом, заввишки 30–60 (100) см. Кореневище товсте, галузисте, повзуче; корені міцні. Стебла прямостоячі, галузисті, опушені. Листки зверху розсіяноволосисті або майже голі, зісподу – густоволосисті, майже цілком повстисті, завдовжки 1–6 см, сидячі, з глибоко серцеподібною, напівстеблообгортною основою. Суцвіття – численні кошики, від 15–20 до 50–70 на рослині, дрібні (10–18 мм у діаметрі). Язичкові квітки відігнуті, у 1,5 рази довші за обгортку. Плід – сім'янка завдовжки 1 мм та завширшки 0,2 мм. Чубок дворядний, зовнішній ряд у вигляді плівчастої облямівки, близько 0,2 мм завширшки, утвореної внаслідок зростання зовнішніх волосків, внутрішній ряд з вільних білих волосків близько 3 мм завдовжки. Цвіте в липні–жовтні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

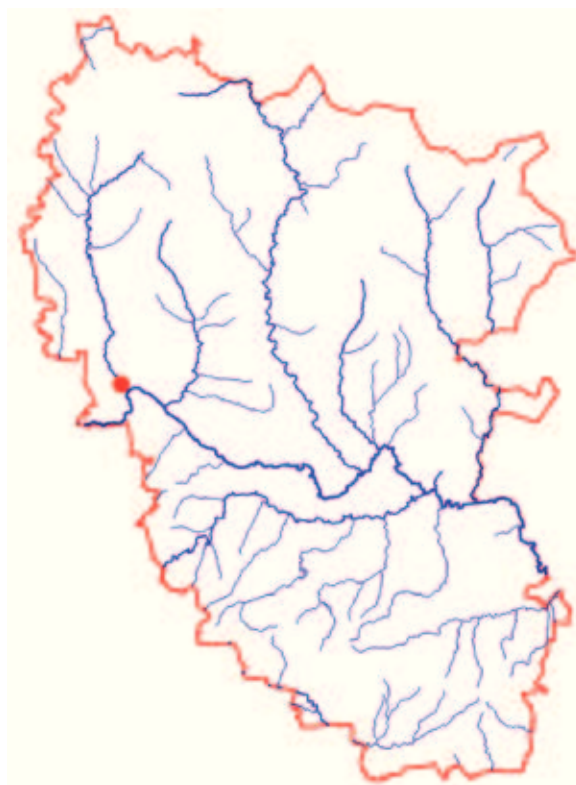
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

МЕДУНКА ТЕМНА**Медуница темная***Pulmonaria obscura* Dumort.

Родина Огірочникові – Семейство Бурачниковые –
Familia Boraginaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Західна та Східна Європа, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Полісся, Степ (окрім півдня), Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси (переважно дубові та грабові), чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна жорстковолосиста рослина заввишки 15–40 см. Кореневище довге, косе. Стебла висхідні, густо вкриті відстовбурченими волосками. Листки негусто вкриті жорсткими прилеглими волосками, неплямисті. Прикореневі листки вдвоє довші своєї ширини, широкояйцеподібні, коротші, ніж черешки. Нижні стеблові листки при основі звужені в короткі ширококрилі черешки, середні та верхні – сидячі. Квітніжки завдовжки 3–6 мм, після цвітіння нахилені донизу і збільшені до 15 мм. Віночок лійкоподібний, спочатку рожевий, пізніше – пурпурово-фіолетовий, завдовжки 14–20 мм, з розширеною доверху, всередині гладкою трубочкою і закругленими лопатями відгину; у зіві є пучки волосків. Чашечка дзвоникувата, менш як наполовину надрізана на трикутноланцетні частки, при плодах збільшена і поникла. Тичинки з довгастими пиляками. Квітки зібрані на верхівці стебла в щиток. Плід – округлояйцеподібні, з гострою верхівкою та кілем горішки; спочатку опушені, пізніше голі, чорні. Ефемероїд. Цвіте у квітні–травні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

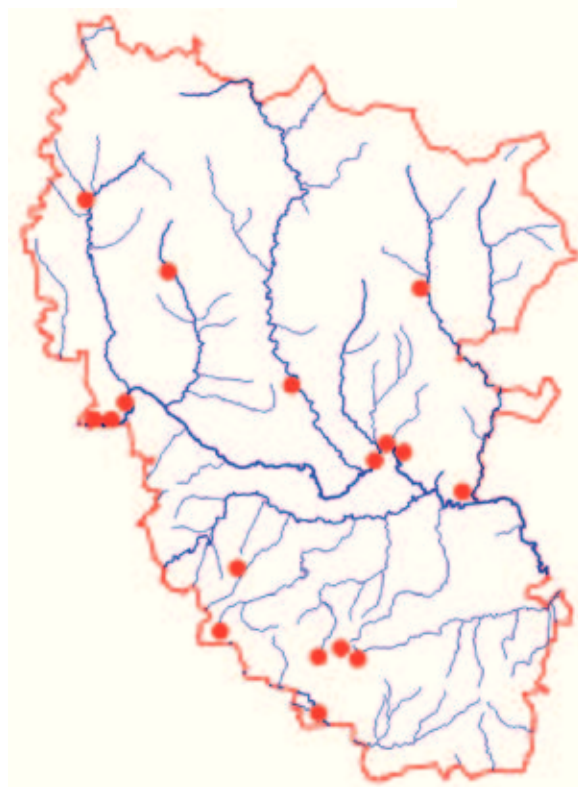
Природно-історична рідкісність, вирубка дубових лісів.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Регіональний ландшафтний парк «Біловодський», лісовий заказник «Новопсковський», ботанічні заказники «Курячий» та «Лісне», ландшафтні заказники «Боково-Платово» та «Кружилівський», ботанічна пам'ятка природи «Осинівська», заповідне урочище «Урочище Горіхове», проєктований заказник «Слізаветський степ».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

СОН ШИРОКОЛИСТИЙ**Прострел широколистний***Pulsatilla latifolia* Rupr. (*P. patens* (L.) Mill., р.р.)

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые –
Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп (звичайно), Прикарпаття, Роз-
точчя (зрідка), Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся, схили балок.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 10–20 см заввишки. Кореневище косо, темно-коричневе. Прикореневі листки довгочерешкові, зібрані в розетку, трійчасто розсічені, сегменти двічі, тричі розділені; у молодому віці м'якопухнаті, пізніше майже голі. Стеблові листки зібрані в мутовку, редуковані, зрості при основі. Зацвітає до появи листків. Квітконосний пагін прямостоячий, м'яко відстовбурчено волохатий, на час відцвітання квітка більш-менш поникла та зовсім розкрита. Квітки правильні, поодинокі, верхівкові. Оцвітина проста, віночкоподібна, широкодзвоникувата; листочки еліптичні або довгастояйцеподібні, 3–4 см завдовжки, лілові або світло-фіолетові, зовні волосисті. Тичинки численні. Плід збірний, плодики численні, горішкоподібні, з дуже довгим пірчастоволосистим носиком. Цвітіння в другій половині квітня–травні. Плодоносіння в травні–липні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

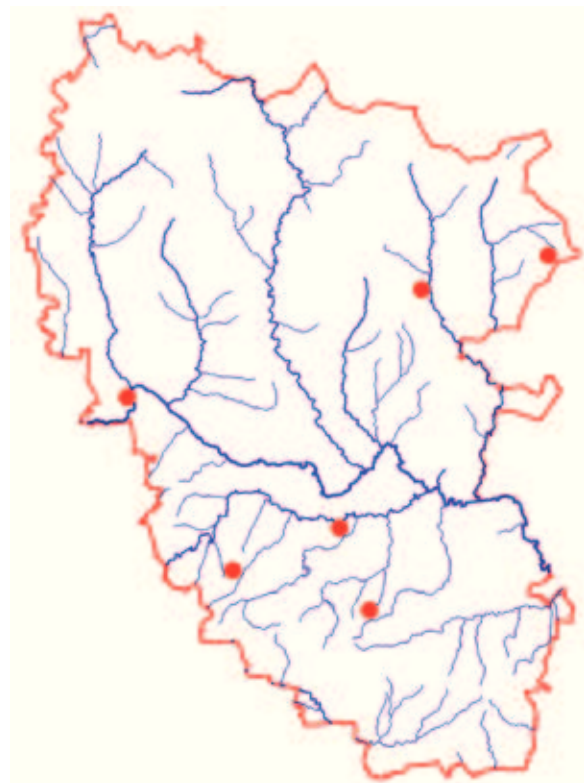
Антропогенний вплив (скорочення площ байрачних лісів, випасання худоби, збирання населенням як декоративної та лікарської рослини).

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, медоносний, лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: Г.В. Бойко

**СОН ЛУЧНИЙ
(С. ЧОРНОУЧИЙ, С. БОГЕМСЬКИЙ)**

Прострел луговий (п. чернеючий, п. богемський)
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l. (incl. *P. bohemica* (Skalicky) Tzvelev = *P. pratensis* (L.) Mill. subsp. *bohemica* Skalicky; *P. dacica* (Rummelsp.) Tzvelev; *P. donetzica* Kotov; *P. nigricans* auct. non Stoerck, nom. illeg.; *P. ucranica* (Ugr.) Wissjul.)

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые –
 Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Балкани, Середня та Східна Європа (захід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Прикарпаття, Лісостеп, Полісся, Степ, крім крайніх західних районів і Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові, лучно-степові схили, узлісся, крейдяні та вапнякові відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 10–40 см. Кореневище товсте, косе, темно-коричневе. Стебло прямостояче, напіврозеткове, одноквіткове, густо-яко-волосисте. Листки тричі пірчаторозсічені, опушені, прикореневі – довгочерешкові, з'являються до цвітіння або під час цвітіння; верхні листки (3) зростаються основами в дзвоникувату обгортку (покривало) з лінійними, м'яко волосистими загостреними частками. Квітка поникла, вузька, дзвоникувата, 2–4 см в діаметрі, із 6 яйцеподібних або широкояйцеподібних, темно-фіолетових, зовні пухнастих листочків оцвітини. Цвіте у квітні–травні; плодоносить у червні. Плід – волосистий горішок. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Розорювання степів, степове лісорозведення, надмірне випасання, зривання квітів.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

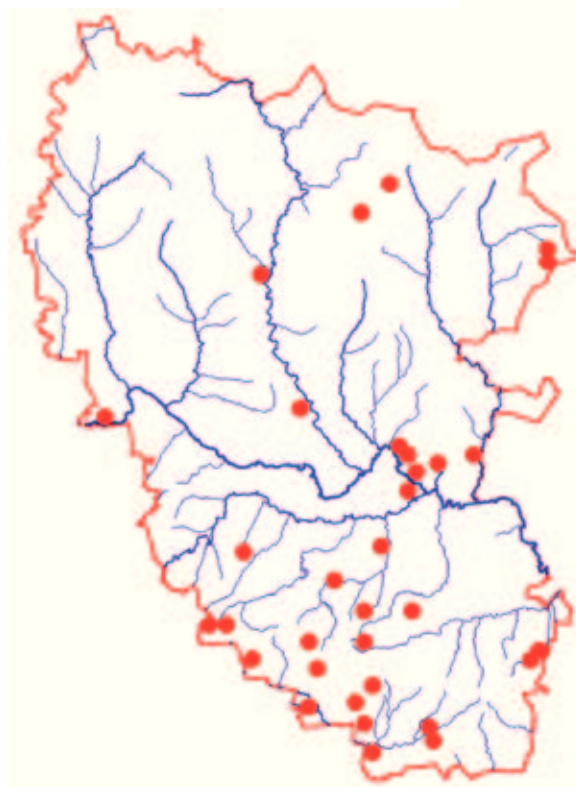
Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»), ландшафтні заказники: «Новозванівський», «Борсуча балка», «Міусинський», «Степові розлоги», «Нагольний кряж» і «Першозванівський»; загальнозоологічні заказники: «Альошкін бугор» і «Урочище Мурзине»; ботанічні заказники: «Лісне», «Білоріченський» і «Волнухинський»; комплексна пам'ятка природи «Чивілкин бугор»; ботанічні пам'ятки природи: «Велика долина», «Співаківська» і «Балка Плоска»; проектований заказник «Слізаветський степ».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, отруйний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

ГРУШАНКА ЗЕЛЕНОЦВІТА**Грушанка зеленоцветковая***Pyrola chlorantha* Sw.

Родина Грушанкові – Семейство Грушанковые –
Familia Pyrolaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Східна та Центральна Європа; північна
частина Західної Азії, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Прикарпаття, Полісся (спорадично), Розточчя, Лі-
состеп, Гірський Крим (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий довгокореневищний багаторічник
10–30 см заввишки. Стебло гостро ребристе з 1–2
лінійними листками. В основі стебла є кілька ба-
зальних темно-зелених шкірястих листків з чере-
шками, які по довжині більш-менш дорівнюють
пластинці; пластинка листка 1,5–2,5 см завдовжки,
округла або широкоеліптична, майже цілокрая або
віддалено дрібнозубчаста. Суцвіття – китиця з 2–9
пониклих квіток. Квітніжки та приквітки трохи
коротші за квітку. Чашолистки широкояйцеподіб-
ні, коротко загострені, притиснуті до віночка, у
чотири рази коротші за пелюстки. Віночок чашо-
подібний, широко розкритий, 1,0–1,5 см у діаме-
трі, зеленувато-білий або жовто-зелений. Пиляки
з дуже короткими жовтогарячими рижками. Плід
– суха коробочка. Цвітіння в червні–серпні. Пло-
доносіння в серпні–жовтні. Розмножується насін-
ням та вегетативно утворюючи клони. Вічнозелена
рослина. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

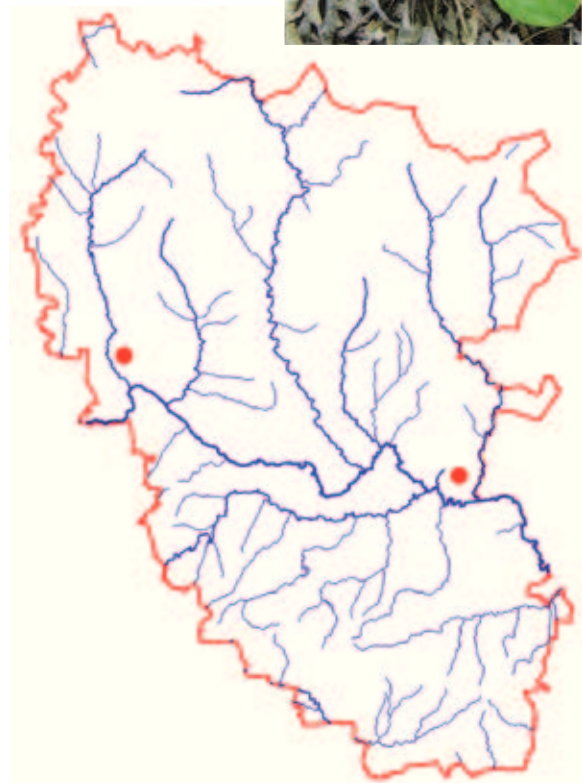
Природно-історична рідкісність обумовлена по-
граничноареальною стенопопністю; погіршення
умов зростання у зв'язку зі зміною клімату і рекре-
ацією; збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не
виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк (вставка В.М. Остапко)

РАДІОЛА ЛЬОНОПОДІБНА**Радиола льновидная***Radiola linoides* Roth

Родина Льонові – Семейство Льновые – Familia Linaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна (південна частина), Центральна, Атлантична, Східна та Південна Європа; Західна Азія (зрідка), Північна та Центральна Африка, Азія (помірна частина).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (спорадично), Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі піщані місця, береги водойм, піскові лісові галявини.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник 5–10 см заввишки. Стебла з ниткоподібними міжвузлями, поодинокі, від основи вильчато розгалужені, голі. Листки супротивні, у кількості 2–3 пар, сидячі, 1,5–2,0 мм завдовжки, яйцеподібні або еліптичні, загострені, з однією поздовжньою жилкою, цілокраї. Суцвіття – правильний, улиснений дихазальний напівзонтик. Квітки правильні, чотиричленні, дрібні, численні. Чашолистки 1,0–1,5 мм завдовжки, трикутнооберненояйцеподібні, на верхівці зубчасті або лопатеві. Пелюстки 1,0–1,5 мм завдовжки, довгастолпатевої, тупі, звужені до основи, білі. Тичинок 8, з них 4 – недорозвинені, усі при основі більш-менш зрослі, за довжиною дорівнюють пелюсткам. Плід – сплюсненокуляста коробочка, біля 1 мм завдовжки. Насінини яйцеподібні, ледве досягають 0,3 мм завдовжки, голі, блискучі, ясно-коричневі. Цвітіння в травні–липні. Плодоносіння в червні–серпні. Розмножується насінням. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

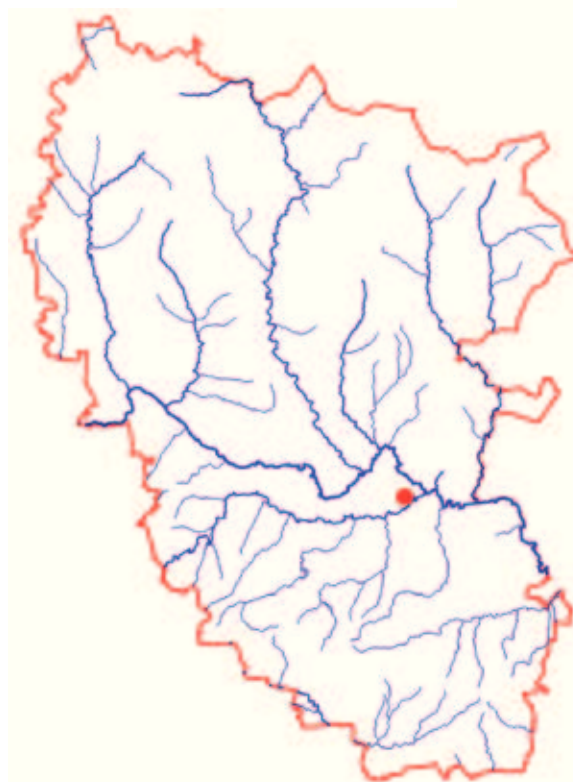
Висихання боліт; рекреація, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ЖОВТЕЦЬ ЗОЛОТИСТИЙ**Лютик золотистий***Ranunculus auricomus* L.

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые –
Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна, Атлантична, Східна Європа;
Кавказ (гори); Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся, Лісостеп (звичайно), Степ (дуже рідко), Крим (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, узлісся та заплавні луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 20–40 (60) см заввишки. Кореневище коротке. Стебло прямостояче, розгалужене у верхній частині. Прикореневі листки (звичайно 3–6 шт.) до 4 см завдовжки, цілісні або три-, п'ятироздільні, округлониркоподібні або округлосерцеподібні, пилчато-зубчасті по краю, довгочерешкові. Стеблові – набагато менші, сидячі, пальчаторозсічені, кінцеві частки лінійні і цілокраї або вузьколанцетні та пилчасті. Квітки 12–25 мм у діаметрі, правильні, оцвітина подвійна. Чашолистки 6–8 мм завдовжки, слабоопушені. Віночок яскраво-жовтий. Тичинки й маточки численні. Квітколоже при плодах більш-менш кулясте, голе. Цвітіння в травні–червні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плід – багатогорішок; плодики бархатисті, носик гачкуватий. Плодоношення в червні–липні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

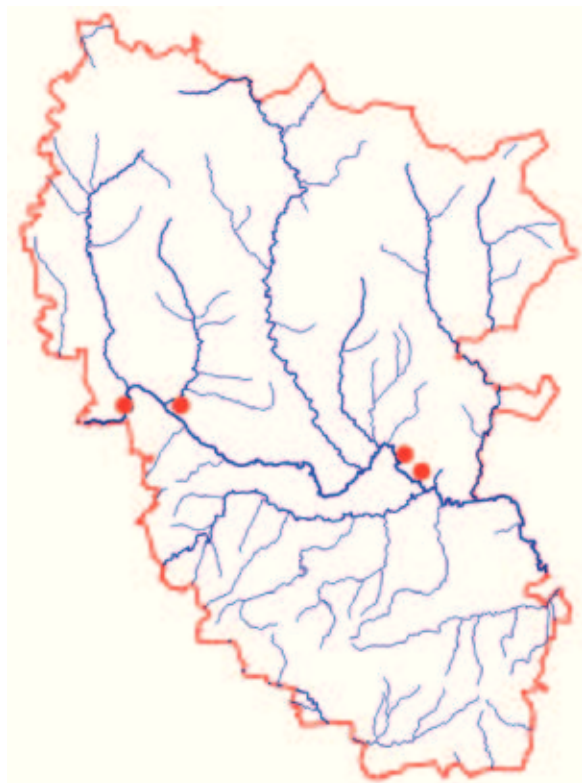
Рекреація, випасання худоби, вирубування лісів, сінокошення, розорювання луків.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, кормовий (у якості сіна).

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ЖОВТЕЦЬ ЯЗИКОЛИСТИЙ**Лютик языколистный***Ranunculus lingua* L.

Родина Жовтецеві – Семейство Лютиковые –
Familia Ranunculaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Сибір, Середня та Центральна
Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У Лісовій та Лісостеповій зонах звичайно, у Степу
зрідка (по долинах Дніпра та Сіверського Дінця).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі та заболочені місця, береги стоячих та по-
вільно проточних водойм.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна літньозелена рослина
висотою 40–150 см. Кореневище довге. Коренева
система мичкувата. Стебло прямостояче, напів-
розеткове, товсте, порожнисте. Листки численні,
сидячі, чергові, до 30 см завдовжки та 5 см зав-
ширшки, ланцетні, цілісні та цілокраї або відда-
ленозубчасті, на верхівці загострені, при основі
– стеблообгортні. Квітки правильні, поодинокі, в
рідких суцвіттях. Оцвітина подвійна, чашолист-
ків та пелюсток по 5 штук. Віночок яскраво-жов-
тий, 2–4 см у діаметрі. Тичинки й маточки чис-
ленні. Плід – багатогорішок; плодики голі, 2,5–
3,2 мм завдовжки, носик сплюснутий і гачкуватий,
довжиною до 1 мм. Цвіте в червні–серпні.
Плодоносить у липні–серпні. Насіння розповсю-
джується тваринами, за допомогою води та під
дією власної ваги. Мезогігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

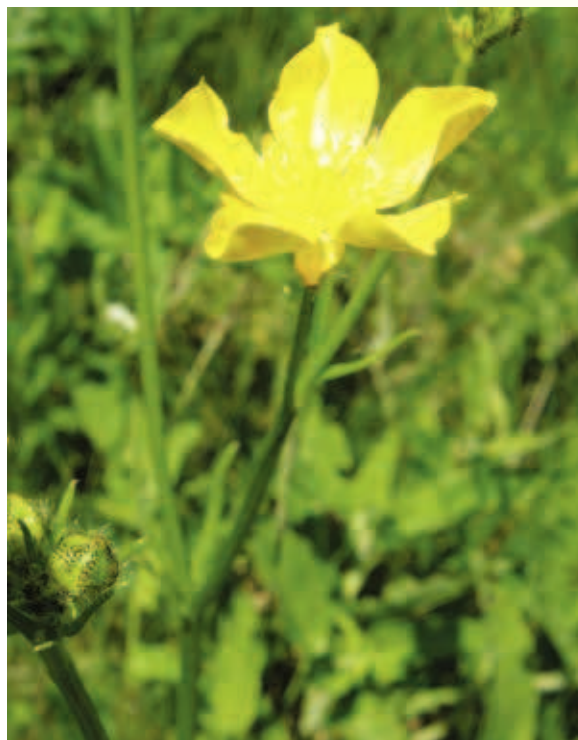
Випасання худоби, меліорація, висушування за-
плав.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ландшафтний заказник «Шарів кут».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, перганос, декоративний, кормовий,
отруйний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

РАПОНТИКУМ СЕРПШЕПОДІБНИЙ**Рапонтикум серпуховидний***Rhaponticum serratuloides* (Georgi) Bobrov

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна та Східна Європа, Західний Сибір (південь), Середня Азія (північ).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Степ та південь Лісостепу (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Заплавні луки зі слабким засоленням, вологі солончакові місця.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина висотою 25(40)–100 см. Кореневище вкорочене, вертикальне. Стебло прямостояче, просте, виразно борозенчасте, під кошиком потовщене, злегка павутинисто опушене. Листки цілісні, цілокраї або дрібнозубчасті, прикореневі та нижні стеблові – довгочерешкові, до 35 см завдовжки та 13 см завширшки; середні та верхні – дрібніші, сидячі. Усі листки в молодому стані павутинисті. Кошики поодинокі на кінцях стебел, багатоквіткові, усі квітки двостатеві. Обгортка куляста, 3–6 см у діаметрі, її листочки видовженоланцетні або лінійні, з округлими або яйцеподібними півчастими придатками. Віночок фіолетово-пурпуровий або рожевий. Чубчик сім'янок з двох рядів білуватих (або кремових) коротких, пірчастих щетинок, опадний, 15–16 мм завдовжки. Сім'янки світло-коричневі, довгасті, ребристі, 6–8 мм завдовжки та 2–3 мм завширшки. Цвіте в травні–червні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням. Мезогірофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

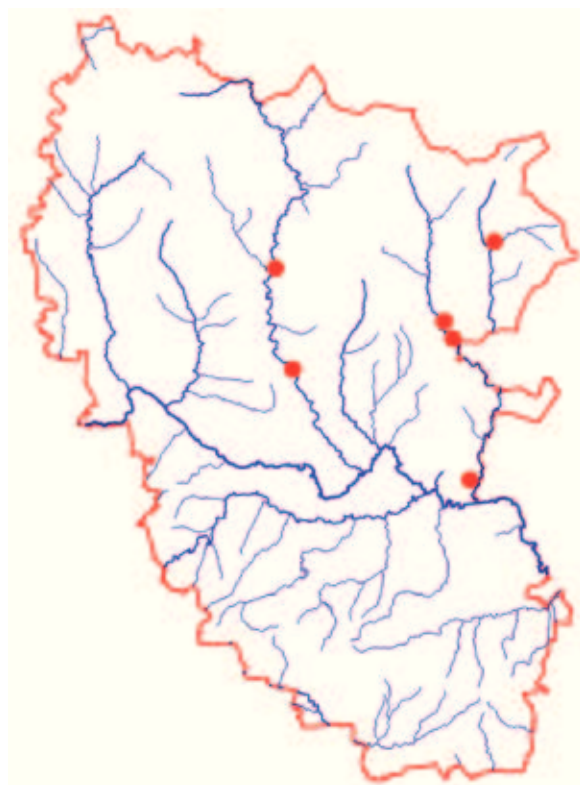
Природно-історична рідкісність; розорювання заплавних луків, проведення меліоративних робіт, надмірне випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ботанічний заказник «Крейдяні відслонення».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ШИПШИНА ДВОЗУБЧАСТА**Шиповник двузубчатий***Rosa diplodonta* Dubovik

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Північне Приазов'я.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янистий степ.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ до 1 м заввишки. Стебла вкриті розташованими поодинокі, злегка серпоподібними шипами, стиснутими з боків та еліптичними при основі. Листки непарнопірчасті, з п'яти листочків; вісь залозиста; листочки вузько- або широкоеліптичні, по краю подвійно зубчасті, залозисті та іноді волосисті, на поверхні з обох боків голі та гладенькі, знизу по жилках з одиничними залозками. Квітки поодинокі або по 2–3 в пучку, рожеві; квітконіжки 5–15 мм завдовжки, залозисто-щетинисті. Чашолистки розставлені, пірчасті, долі вузькі й дуже залозисті; при досяганні плодів відпадають. Плід – еліпсоїдний гіпантій, у нижній частині покритий залозками та щетинками. Цвітіння в травні. Плодоносіння в серпні–вересні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Видобування каменю, випасання худоби, випалювання сухої трави; збирання плодів населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, вітамінний, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ШИПШИНА ГОРІНКІВСЬКА**Шиповник горенковський***Rosa gorenkensis* Besser

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Північнопричорноморський лісо-степовий диз'юнктивний вид.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили річкових долин, байрачні та заплавні діброви.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ до 90 см заввишки, пагони численні, створюють зарості. Молоді пагони світло-зелені або червонувато-бурі. Гілки вкриті прямими шипами, які в нижній частині дуже густі, щетиноподібні або голчасті; у верхній частині генеративних пагонів шипи звичайно серпоподібні. Листки складні, з 7 листочків; листочки по краю подвійно зубчасті, з обох боків на всій поверхні голі й залозисті. Квітки поодинокі, рожеві; квітконіжки голі або розсіяно залозисто-щетинисті. Чашолистки цілісні, зовні залозисті, при досяганні плодів не відпадають. Плід – кулястий або еліпсоїдальний гіпантій, на верхівці з щетинками. Цвітіння в травні. Плодоносіння в серпні-вересні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

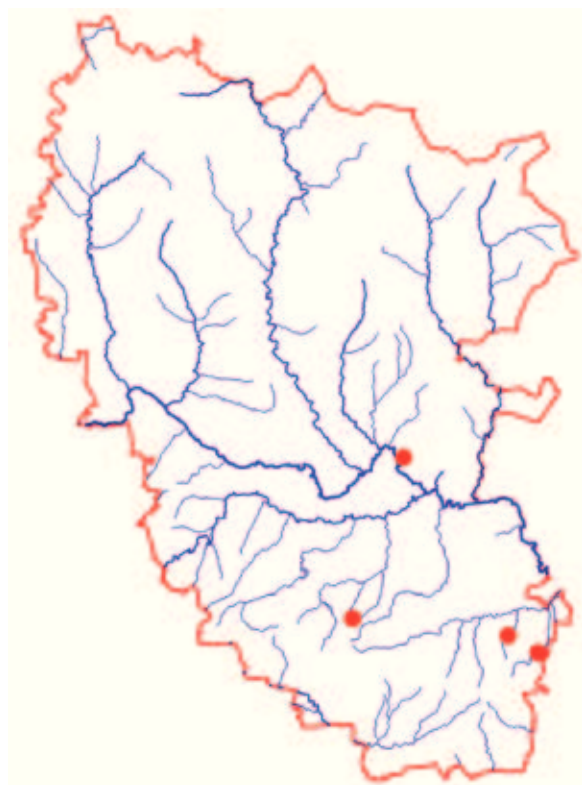
Природно-історична рідкісність; лісогосподарські роботи, випасання худоби, сінокошіння, лісові пожежі, збирання плодів населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Станічно-Луганський» і «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, вітамінний, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

КОСТЯНИЦЯ КАМ'ЯНИСТА**Костяника каменистая***Rubus saxatilis* L.

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна та Східна Європа; Кавказ; Сибір; Центральна та Східна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся (звичайно), Лісостеп та Гірський Крим (зрідка). У Луганській області на південній межі ареалу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 15–30 см заввишки. Неплідні пагони видовжені, лежачі, у вузлах вкорінюються; квітконосні стебла прямостоячі, вкриті шипами. Стеблові листки трійчасті, на довгих черешках, зісподу досить густо, зверху рідкувато волосисті. Листочки яйцеподібні, подвійно надрізанозубчасті; бокові – косо яйцеподібні, майже сидячі, кінцевий листочок ромбічнояйцеподібний, з коротким черешком. Квітки двостатеві, звичайно зібрані по 3–10 у зонтикоподібне суцвіття, рідко поодинокі. Чашолистки яйцеподібно-ланцетні, донизу відігнуті. Пелюстки довгасто-оберненояйцеподібні, спрямовані вгору, білі. Плід червоний, з однієї або кількох (до 6) кістянок, ледве сполучених між собою, «кісточка» 4 мм завдовжки, трохи зморшкувата. Цвітіння в травні–липні. Плодоносіння в серпні–вересні. У посушливі роки кістянки нерідко трапляються сухі. Розмножується насінням та вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

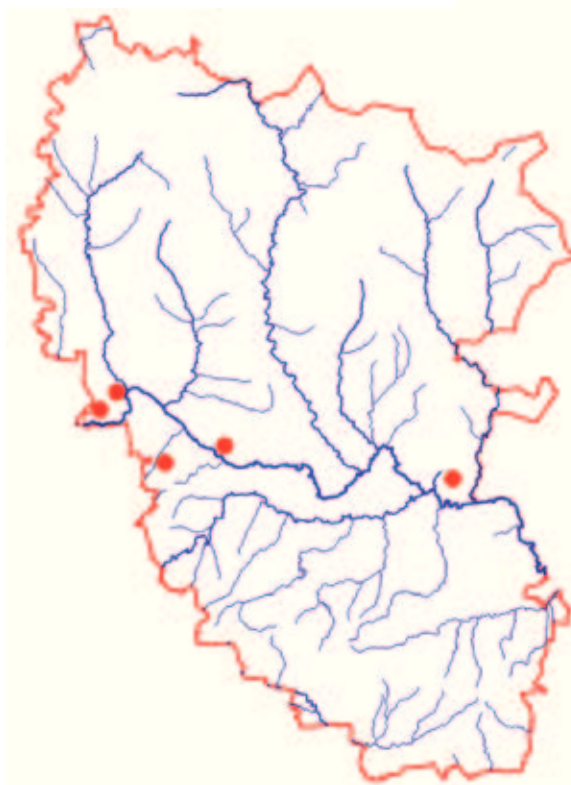
Кліматичні зміни; вирубування лісів, пожежі, випасання худоби, рекреація, збирання населенням як їстівної та лікарської рослини.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Заповідне урочище «Дубовий гай», ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний, харчовий.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЩАВЕЛЬ ЧОРНОМОРСЬКИЙ**Щавель чорноморський**

Rumex tuberosus L. subsp. *turcomanicus* Rech. F. (*R. euxinus* Klokov)

Родина Гречкові – Семейство Гречишные – Familia Polygonaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Крим.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Солончакові луки, вологі кам'янисті місця.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 60–100 см. Корені бульбоподібно потовщені, довгастолінійні, 2,5–10 мм у діаметрі. Стебла поодинокі або по два, прямостоячі, розгалужені лише в суцвітті, тонкоборозенчасті, внизу вкриті горбчुकватими волосками, угорі – голі, зрідка опушені. Листки біля основи стрілоподібні. Прикореневі листки знизу опушені, з тонко загостреними, направленими донизу боковими лопатями, над якими є ще одна пара дрібних лопатей. Квітки одностатеві, рослина дводомна. Внутрішні листочки оцвітини при плодах квітки розростаються, напівкулясті, з майже прямою основою, жилки їх утворюють навкруги горбочка петлі, потому розходяться радіально. При плодах досягають 4,5–5 мм завдовжки та 3,5 мм завширшки. Плоди – горішки близько 1 мм заввишки. Цвіте в травні–червні. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Випас худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

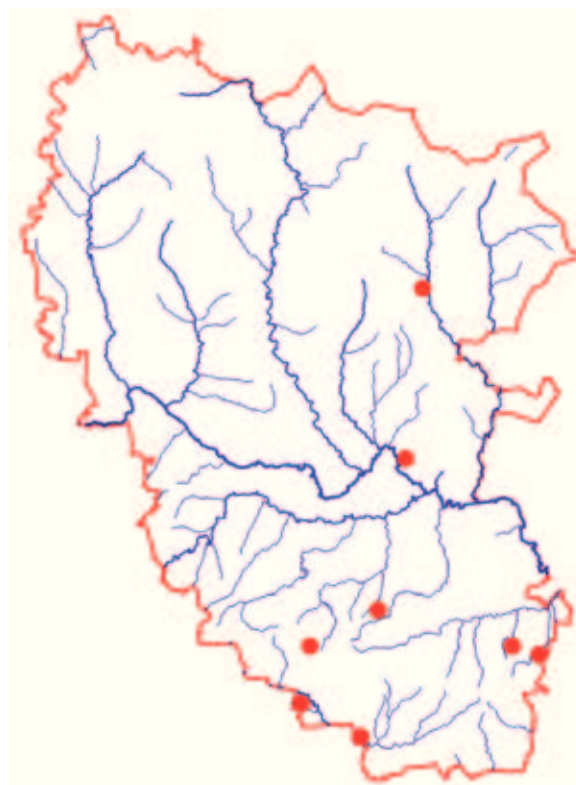
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Не виявлені.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ШОЛОМНИЦЯ СУМНІВНА**Шлемник сомнительный**

Scutellaria dubia Taliev et Širj. (*S. hastifolia* auct. non L.)

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Західний Сибір, Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Заплавні луки, берега річок.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 20–60 см заввишки. Стебла висхідні, звичайно галузисті, майже голі або розсіяно опушені. Найнижчі стеблові листки довгочерешкові, на час цвітіння звичайно не зберігаються. Середні стеблові листки короткочерешкові; пластинка листка довгаста, майже гола, рідше – помітно опушена, по краю коротковійчаста. Приквіткові листки з 1–2 зубцями при основі, розсіяно опушені простими волосками. Суцвіття китицеподібне, однобоке; квітконіжки коротковолосисті. Чашечка двогуба, при плодах дзвоникоподібна, залозисто волосиста. Віночок двогубий, синьо-фіолетовий, з синюватою, зігнутою при основі майже під прямим кутом трубкою. Плід – чотиригорішок, горішки темно-бурі, з сосочками на конусоподібному нижньому боці. Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння в серпні–вересні. Розмножується насінням. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, погіршення умов зростання, випасання худоби, сінокошіння.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

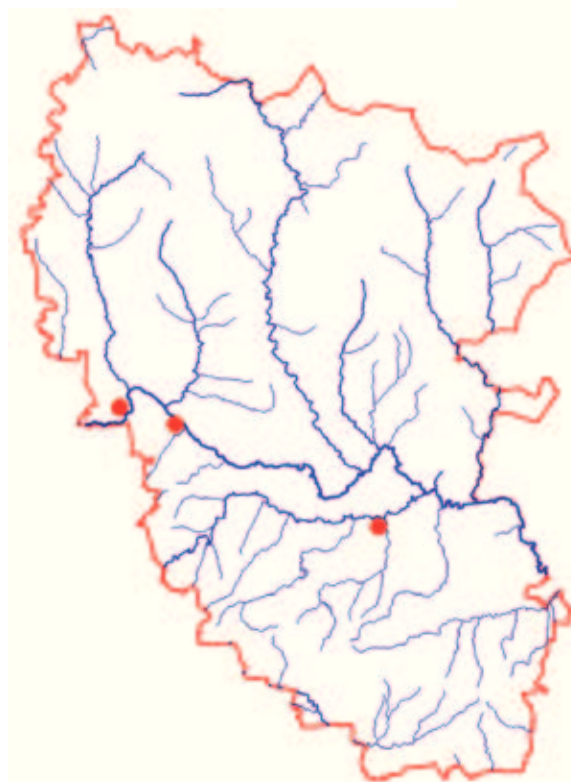
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, кормовий.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.Е. Прохоров

ГРЧА КМИНОЛИСТА

Гирча тминолистная
Selinum carvifolia (L.) L.

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Середня та Східна Європа, Скандинавія, Балканський півострів, Західний Сибір, Північна Америка (занесений).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Лісостеп, Полісся, Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Лісові галявини, узлісся, вогкі луки, серед чагарників.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна гола рослина заввишки 30-100 см. Стебло просте або у верхній частині галузисте, глибокоборозенчасте, з гострими вузькокрилатими ребрами. Листки зелені, видовжено трикутнотрикутні; прикореневі й нижні стеблові листки з довгими, до 15 см завдовжки, черешками, при основі – з короткими піхвами; пластинка 3-4-підчасторозсічена, завдовжки 10-15 см і завширшки 5-10 см; частки останнього порядку яйцеподібні, глибоко підчасторозсічені або підчасто розсічені на дрібно зазублені часточки завдовжки 3-6 мм і завширшки 1,5-2,5 мм. Верхні стеблові листки дрібніші, менш розсічені, двічі підчасті, сидячі. Суцвіття – зонтики діаметром 5-7 см, розміщені на кінцях стебла і гілок, із 15-25 борозенчастими, з верхнього внутрішнього боку опушеними, променями. Обгорточки немає або вона складається з 1-2 опадних листочків; зонтики багатоквіткові, обгорточки з численних лінійних, по краю вузькобілуватоплівчастих, зазубленовійчастих листочків, довших за квітконіжки; пелюстки близько 1,5 мм завдовжки. Плоди широкоеліптичні, завдовжки 3-4 мм і завширшки 2-3 мм. Цвіте в червні-серпні. Плодоносить у вересні. Мезофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

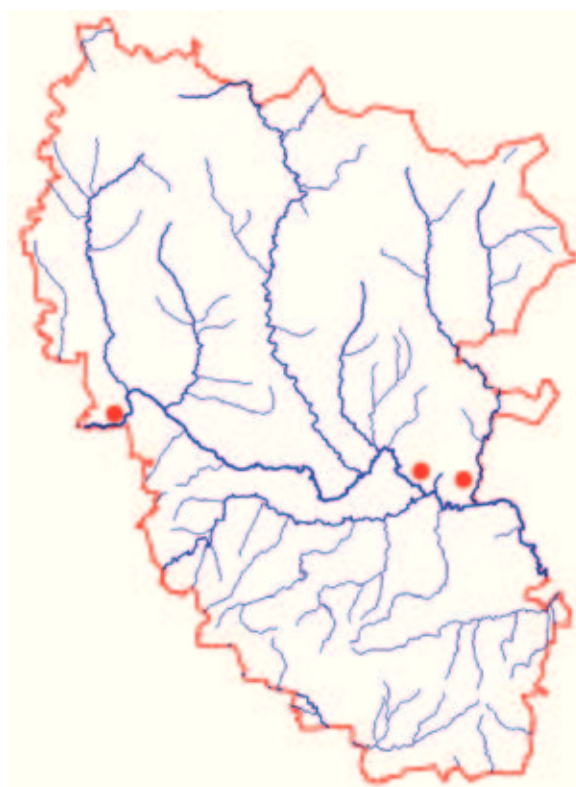
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Ефіроолійний, лікарський, медоносний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

МОЛОДИЛО РУСЬКЕ**Молодило русское***Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. et C.B. Lehm.Родина Товстянкові – Семейство Толстянковые –
Familia Crassulaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Центральна, Південна, Східна Європа; Кавказ; Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ, Полісся (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Борові піски, піщані і кам'янисті місця, скелі, соснові насадження.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина, сукулент. За життєвим циклом монокарпік – здатна квітнути і плодоносити лише один раз у житті, після чого доросла особина гине. Суцільно залозистоопушена, у квітучому стані 20–25 см заввишки. Стебло борозенчасте; стеблові листки довгастоланцетні, загострені, вийчасті. Розетки листків сизувато-зелені, 5–8 см у діаметрі. Листки м'ясисті, обернено-яйцеподібні, по краю з війками, які помітно довші, ніж волосинки на поверхні, коротко загострені, розширені у верхній третині. Квітки зібрані в щиткоподібне суцвіття, правильні, оцвітина подвійна. Чашечка зрослолистова, частки м'ясисті, довгастояйцеподібні, гострі. Пелюстки жовті, у 3–4 рази довші, ніж чашечка, зірчасто розпростерті, лінійні, загострені, зовні з довгим опушенням. Плід – багатолістянка; листянки довгастояйцеподібні. Цвіте в липні–серпні. Плодоносіння в серпні–вересні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

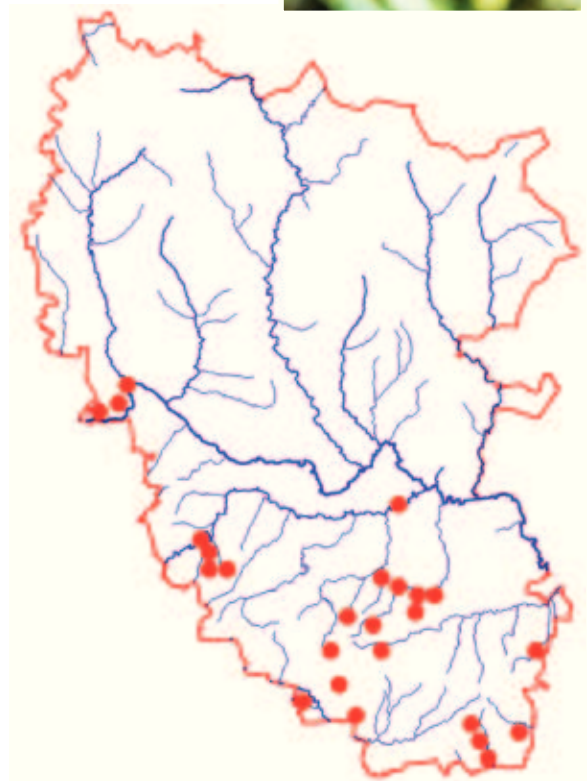
Антропогенний вплив (рекреація, господарське освоєння пісків борової тераси р. Сіверський Донець, видобування вугілля відкритим способом, збирання населенням як декоративної та лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), заповідне урочище «Дерезувате», ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ЖОВТОЗІЛЛЯ ДНІПРОВСЬКЕ**Крестовник дніпровський***Senecio borysthenicus* (DC.) Andr. ex Czern.

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південь Східної Європи (Східнопричорноморський ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ нерідко (переважно в долинах річок Дніпро та Сіверський Донець), Крим (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Піскуваті місця, піщані дюни, алювіальні піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 20–100 см заввишки, опушення не густе, павутинисте. Кореневище розгалужене. Стебла прямостоячі, розгалужені у верхній частині, ребристі. Усі листки двічі пірчаторозсічені на лінійні загострені сегменти 0,5 – 2 мм завширшки. Нижні листки довгочерешкові, верхні – сидячі. Загальне суцвіття – розгалужена щиткоподібна волоть, кошики після цвітіння не зближені. Кошики 5–7 (20) мм завширшки, на квітконосах з приквітками. Обгортка дзвоникувата, майже дворядна: зовнішні листочки у 2–3 рази коротші за внутрішні. Внутрішні листочки лінійнодовгасті, з перетинчастими краями та з невеликою буруватою плямою, зовнішні – шилоподібні. Язичкові квітки (12–18 штук) жовті або оранжево-жовті, 12–14 мм завдовжки, язички вдвічі перевищують обгортку, відгін майже лінійний; трубчасті квітки численні, 5–6 мм завдовжки. Плоди – циліндричні сім'янки до 2 мм завдовжки, з ледве помітними реберцями, крайові сім'янки голі, серединні – густо опушені; чубчик опадний, у 2–3 рази довший за сім'янку. Цвіте в червні–серпні. Плодоносить у липні–вересні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

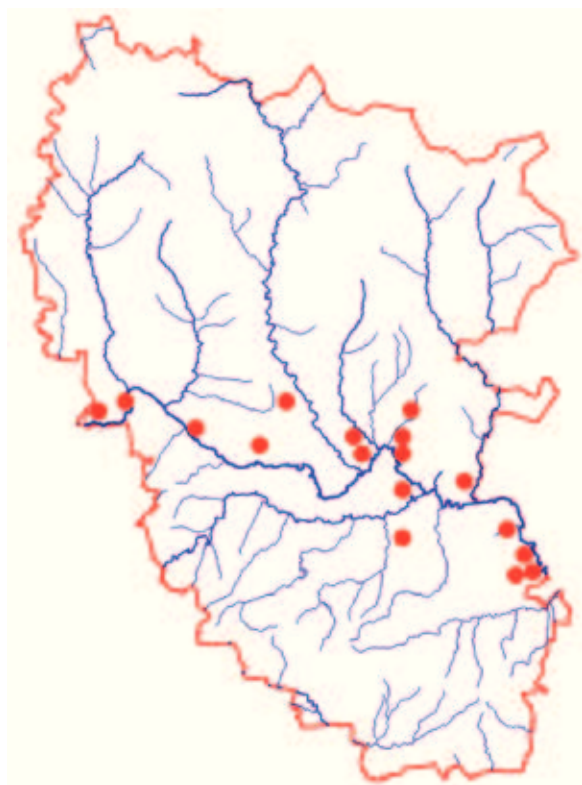
Лісорозведення, випасання худоби, видобування піску, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Станично-Луганський», «Трьохізбенський степ»), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

ЖАБРИЦЯ СМОВДЕПОДІБНА**Жабриця горичниковидная**

Seseli peucedanoides (M. Bieb.) Koso-Pol. (*Gasparinia donetzica* Dubovik, *Bunium peucedanoides* M. Bieb., *Seseli elegans* Schischk)

Родина Селерові (Зонтичні) – Семейство Сельдерейные (Зонтичные) – Familia Apiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа; Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Світлі діброви, узлісся, чагарники, степи, вапняково-кам'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина, 50–90 см заввишки, стебла голі, порожнисті, від середини розгалужені, з косо догори спрямованими гілками. Коренева шийка негусто вкрита волокнистими рештками черешків. Листки сизувато-зелені, жорсткуваті, в обрисі трикутні, прикореневі – численні, двічі, тричі пірчасторозсічені, кінцеві частки лінійні, 4–8 мм завдовжки і близько 1 мм завширшки. Суцвіття – багатоквіткові зонтики, з 10–20 неоднаковими, голими, при плодах догори спрямованими променями; обгортка з 6–8 лінійних листочків до 1 см завдовжки; обгорточки з 6–8 лінійно-ниткоподібних загострених листочків; пелюстки із загнутою всередину верхівкою, трохи виїмчасті, жовтувато-зелені. Цвітіння в червні–серпні. Плід довгастий, близько 3 мм завдовжки. Плодоносіння в серпні–вересні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубування дібров, лісові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

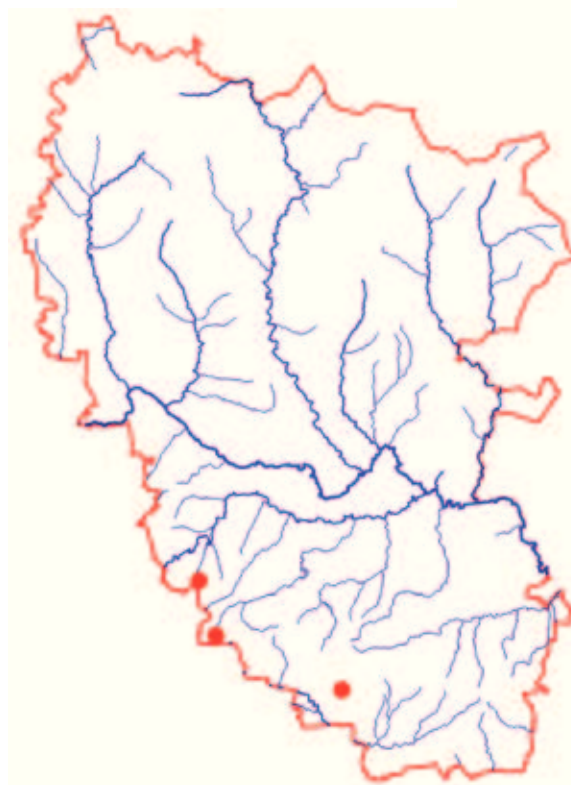
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Ефіроолійний, ґрунтотворний, протиерозійний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ТАВОЛГА ЛИТВИНОВА**Таволга Литвинова***Spiraea litwinowii* Dobroc.

Родина Шипшинові – Семейство Розовые – Familia Rosaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (північний схід), спорадично.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, схили балок та ярів, узлісся, степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Кущ 50–100 см заввишки. Стебла з коричневою корою, голі. Листки обернено довгастояйцеподібні або довгастоланцетні, розсіяно слабоопушені; листки неплідних пагонів 12–25 мм завдовжки та 5–12 мм завширшки, з трьома поздовжніми жилками, від середини до верхівки дрібнозубчасті; на квітконосних пагонах листки дрібніші й цілокраї. Суцвіття розташовані на верхівках укорочених, облиствлених бокових гілок, щиткоподібні, 5–14-квіткові. Квітки п'ятичленні, 5–6 мм у діаметрі. Пелюстки 2,5 мм завдовжки, білі; тичинки трохи довші за пелюстки. Чашолистки при плодах прямостоячі. Плід – багатолістянка; лістянки голі, близько 2,5 мм завдовжки. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в серпні–вересні. Розмножується насінням. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

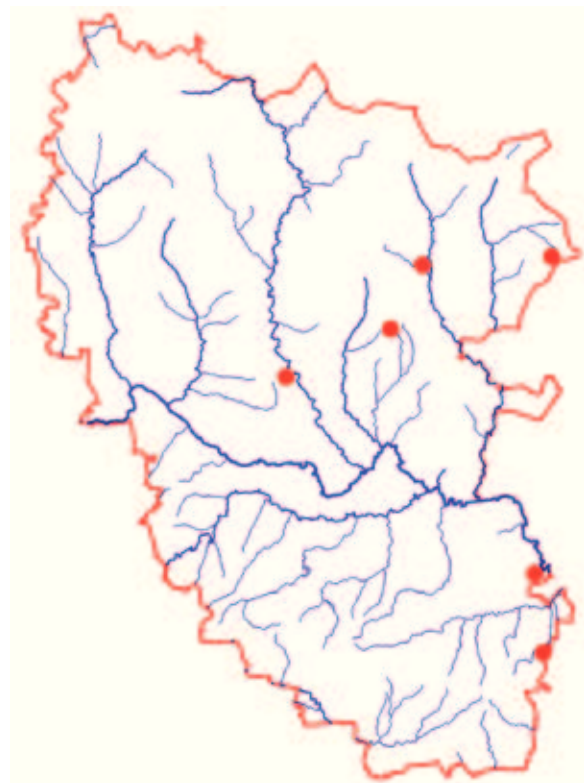
Випасання худоби, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ» і «Провальський степ»), геологічна пам'ятка природи «Королівські скелі», комплексна пам'ятка природи «Айдарська тераса».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, протиерозійний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

СИРЕНІЯ ТАЛІЄВА**Сиренія Талиєва***Syrenia talijevii* Klokov

Родина Капустяні – Семейство Капустные – Familia Brassicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південь Східної Європи.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Басейн р. Сіверський Донець.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Малопотужні слабкощербеністі ґрунти крейдяних відслонень.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий монокарпік, дворічник, 35–90 см заввишки, сіруватий від рясних двороздільних волосків із домішкою поодиноких трироздільних. Стебла розгалужені тільки вгорі. Листки вузьколінійні, 1–13 см завдовжки, 2,0–2,5 мм завширшки, цілокраї або з поодинокими дрібними зубчиками, звичайно вздовж складені. Квітконіжки 1,5–3,0 мм завдовжки, плодоніжки 2–6 мм завдовжки. Чашолистки 7–10 мм завдовжки; пелюстки 12–25 мм завдовжки, 3–4 мм завширшки, жовті. Квітки зібрані в прості китиці, що дуже видовжуються під час плодоносіння. Цвітіння в червні–вересні. Запилення квіток відбувається за допомогою комах. Плоди – лінійні стручки (11) 15–50 мм завдовжки, 1,0–1,5 мм завширшки, чотиригранні, рівномірно тонкі або трохи потовщені при основі; стовпчик 3–7 мм завдовжки, у 3–8 разів коротший за стручок, тонкий. Насінина близько 1,25 мм завдовжки, 0,50 мм завширшки. Плодоносіння в серпні–жовтні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

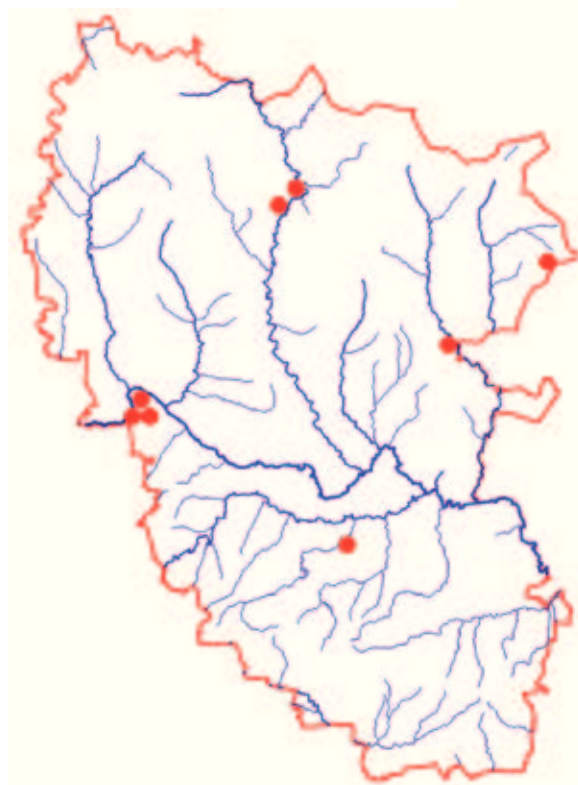
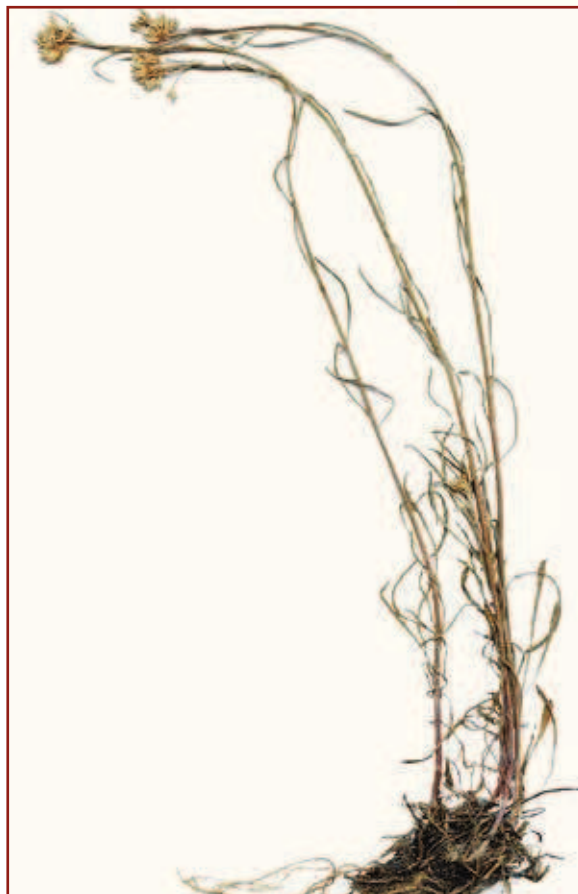
Природно-історична рідкісність, видобування крейди, випасання худоби, низька конкурентна здатність виду.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Європейського червоного списку, Червоної книги України. Регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ботанічний заказник «Крейдяні скелі», лісовий заказник «Білогорівський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, ґрунтотворний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

САМОСИЛ ЧАСНИКОВИЙ**Дубровник чесночний***Teucrium scordium* L.

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковіє (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Атлантична, Південна та Східна Європа; Західний Сибір; Середня та Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Степ, Полісся.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Заплавні, нерідко солончакуваті луки, берега річок та боліт.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 25–50 см заввишки. Стебла чотиригранні, підведені, прості або здебільшого пірамідально розгалужені, голі. Листки супротивні, сидячі або з дуже коротким черешком, довгастоеліптичні, зарубчасто-пильчасті, з обох боків коротком'яковолосисті. Приквіткові листки довші за квітки. Кільця квіток (несправжні мутовки) чотири-, іноді шестиквіткові, пазушні, більш-менш розсунуті. Квітки обернені в один бік. Квітоніжки майже дорівнюють чашечці. Чашечка зрослолисткова, трубчастодзвоникоподібна, зовні опушена, всередині з кільцем довгих волосків під зубцями. Віночок світло-карміново-червоний, зрослопелюстковий, майже одногубий, верхня губа недорозвинена, трубка трохи вигнута наперед. Плід – чотиригорішок, частки якого еліптичні, темно-бурі, сітчасто-зморшкуваті. Цвітіння в липні–серпні. Плодоносіння у вересні. Уся рослина пахне часником. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Висихання заплав, меліорація боліт, посилений водозабір.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

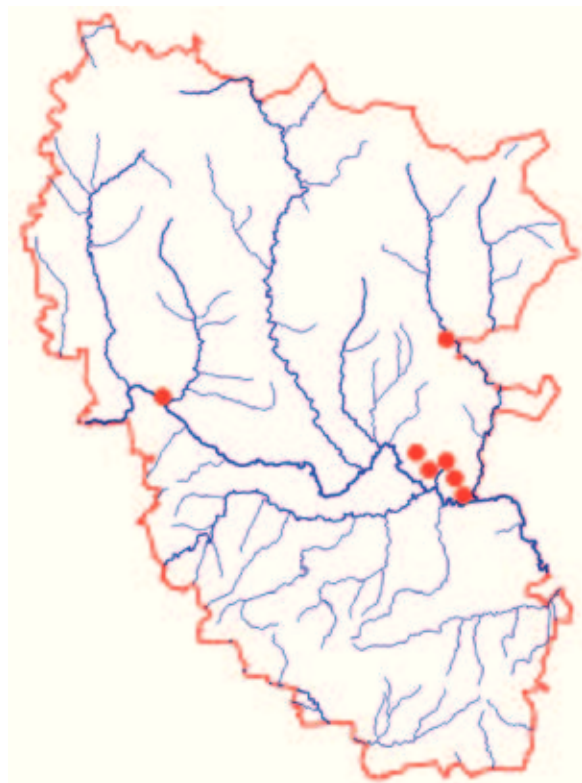
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, дубильний, декоративний, ефіроолійний, отруйний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЧЕБРЕЦЬ ВАПНЯКОВИЙ**Тимьян известняковый***Thymus calcareus* Klokov & Des.-Shost.

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський ендемік з переривистим ареалом.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південний схід; знаходиться на південній межі ареалу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Відслонення вапняку, сланців, пісковиків.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик, 3–15 см заввишки, утворює пухкі дернинки. Вегетативні пагони сланкі, до 10 см завдовжки; генеративні пагони прямостоячі або трохи висхідні. Стебла опушені відлеглими або відігнутими вниз волосками 0,3 мм завдовжки. Листки лінійно-еліптичні, 6–15 мм завдовжки, 1–2 мм завширшки, з короткими виразними черешками, голі, біля основи з трьома-чотирма парами війок 1,2 мм завдовжки; жилки знизу добре виражені; залозки крапчасті, великі, рясні. Загальне суцвіття головчасте, компактне. Квітки в несправжніх мутовках. Чашечка зрослолистова, дзвоникувата, 3,5–4 мм завдовжки, майже гола, лише знизу та з боків розсіяно опушена короткими волосками; зубці верхньої губи ланцетотрикутні, по краях без війок. Віночок зрослопелюстковий, двогубий, до 7 мм завдовжки, бузковий, неясний. Плід – чотиригорішок, горішки яйцеподібні, до 1 мм завдовжки, з горбочками при основі, темно-бурі. Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

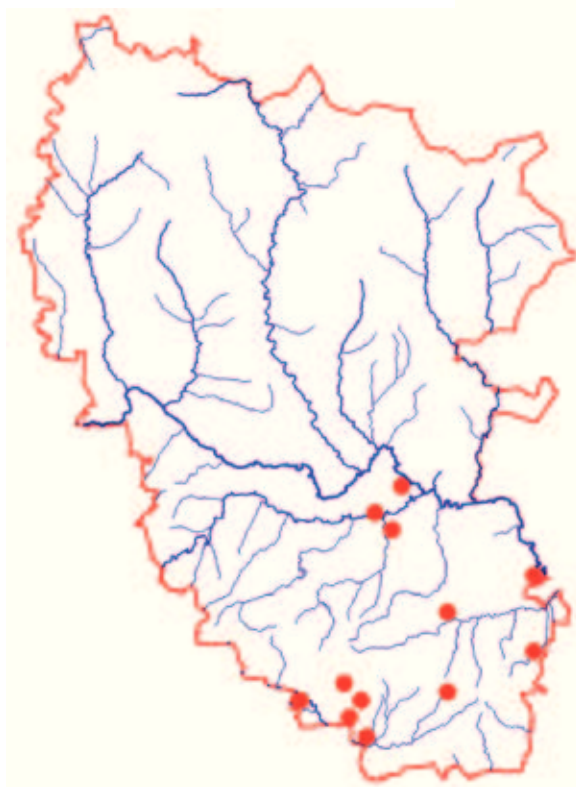
Природно-історична та ареальна рідкісність; вилучення худоби, є загроза знищення виду внаслідок створення кар'єрів для видобування гірських порід.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), заповідне урочище «Дерезувате».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, ефіроолійний, медоносний, харчовий (приправа).

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЧЕБРЕЦЬ НЕСПРАВЖНЬОПАННОНСЬКИЙ**Тимьян ложнопаннонский***Thymus pseudopannonicus* Klokov

Родина Глухокропивні (Губоцвіті) – Семейство Яснотковые (Губоцветные) – Familia Lamiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (диз'юнктивний степовий вид).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний злаково-лучний Степ (схід), Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи на піщаному та супіщаному ґрунті.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Напівкущик до 15 см заввишки, з укороченими стовбурчиками. Усі пагони висхідні, стебла майже до основи густо опушені відстовбурченими волосками, 0,7–1,2 мм завдовжки. Листки довгастоеліптичні, 8–17 мм завдовжки, 1,5–6 мм завширшки, сидячі, при основі клиноподібні, сірувато-зелені, щільно вкриті відстовбурченими довгими волосками, бічні жилки та крапчасті залозки майже непомітні; середні листки з укороченими пазушними гілками. Квітки в несправжніх мутовках. Загальне суцвіття коротке, перерване (2–4 нижніх кільця відсутні). Чашечка зрослолисткова, трубчастодзвоникувата, 2,5–3,5 мм завдовжки, трубка відстовбурченуволосиста; зубці верхньої губи ланцетні, гострі, по краях рясно довговійчасті. Віночок зрослопелюстковий, двогубий, близько 4 мм завдовжки, рожево-ліловий, блідий. Плід – чотиригорішок; горішки короткоеліпсоїдальні, чорнуваті. Цвітіння в червні–липні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

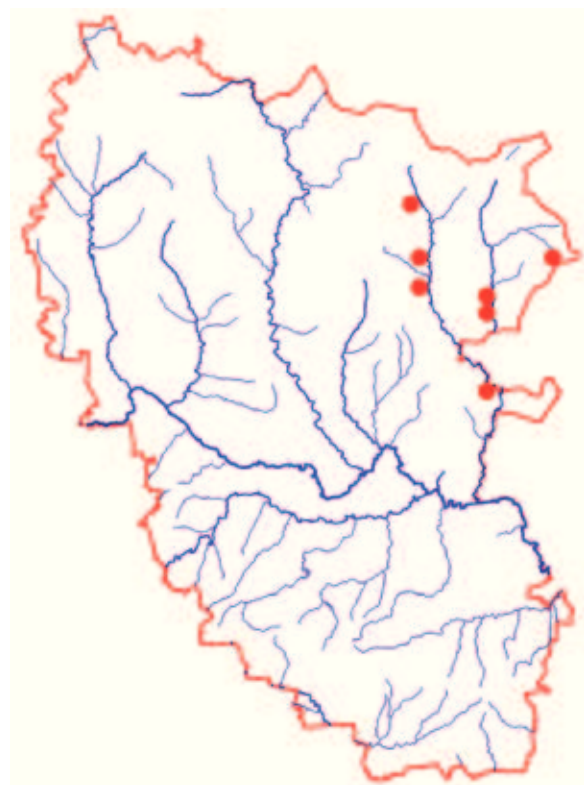
Природно-історична та ареальна рідкісність; випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»), ботанічний заказник «Юницький».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, ефіроолійний, медоносний, харчовий (приправа).

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ТОРИЛІС УКРАЇНСЬКИЙ**Цепкоплодник український***Torilis ucrainica* Spreng. (*T. microcarpa* Andrz.)Родина Селерові – Семейство Сельдерейные –
Familia Apiaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Східна Європа (південь).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південна частина Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Дубові ліси, чагарники, луки, степові кам'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна трав'яна рослина. Корінь веретеноподібний. Стебло пряmostояче, угорі розгалужене, шершаве від коротких, назад притиснутих, волосків. Листки в обрисі довгастояйцеподібні, двичі, тричі пірчасті, жорсткі від коротких волосків, із ланцетнолінійними пірчато надрізними сегментами і лінійнодовгастими загостреними частками. Листочків обгортки 5, лінійношилоподібних, вони майже дорівнюють променям зонтика. Листочки обгорточок численні, ланцетні, щетинистоволосисті, перевищують квітки та плоди. Зубці чашечки трикутноланцетні, гострі, схожі на колючки плода. Пелюстки білі або червонуваті, зовнішні трохи збільшені, на верхівці глибоковиймчасті і у виїмці із загнутою всередину часточкою, на спинці в середній частині – з притиснутими щетинками. Плоди яйцеподібні, завдовжки 1,5–4 мм, із шипиками. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

КОЗЕЛЬЦІ ДОНЕЦЬКІ**Козлобородник донецький**

Tragopogon donetzicus Artemcz. (*T. ruthenicus* Besser ex Krasch. et S.Nikit. subsp. *donetzicus* (Artemcz.) I. Richardson)

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь). Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Басейн р. Сіверський Донець.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Річкові та суходільні піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 10–50 см заввишки, сивуватий від густого повстистого опушення. Стебла поодинокі або їх декілька, від середини або нижче розгалужені. Нижні листки вузькострічкоподібні, до 20–25 см завдовжки, 2–4 мм завширшки, загострені; середні стеблові листки з розширеною основою, часто складені, поступово звужені, на кінцях відігнуті або закручені. Кошики численні в загальному волотистощиткоподібному суцвітті. Обгортка з одного ряду довгастоланцетних листочків 15–23 мм завдовжки, білуватоповстиста; листочки обгортки до 5 мм завширшки, загострені. Квітки всі з жовтим язичковим віночком, крайові перевищують обгортку. Плоди – сім'янки, по ребрах укріті дрібними гоструватими лусочками. Чубчик 12–15 мм завдовжки, довший за сім'янку. Цвітіння в червні–вересні. Плодоносіння в липні–жовтні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Господарське освоєння територій, лісорозведення на піщаних терасах, видобування піску, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

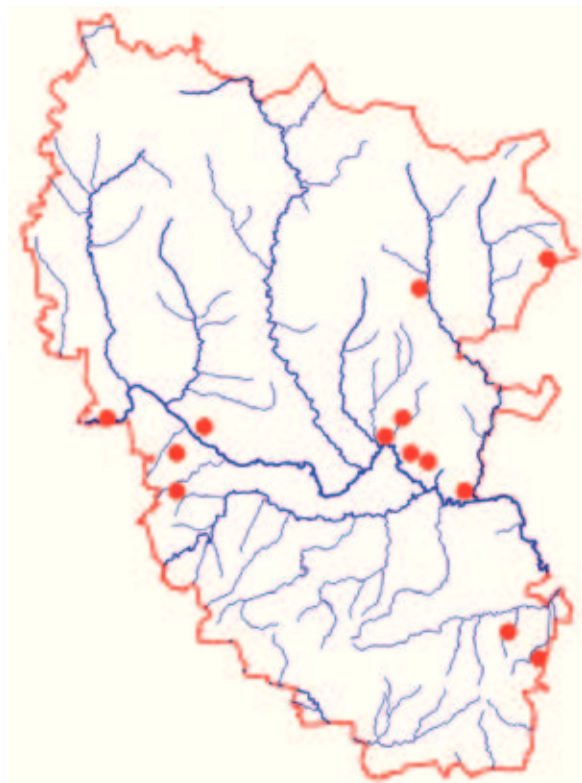
Луганський природний заповідник (філіали «Стрільцівський степ», «Провальський степ» та «Станично-Луганський»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, каучуконосний, кормовий.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

КОЗЕЛЬЦІ ДОНСЬКІ**Козлобородник донської***Tragopogon tanaiticus* Artemcz.

Родина Айстрові – Семейство Астровые – Familia Asteraceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (Східнопричорноморський ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп (південний схід), Лівобережний Степ (північний схід), рідко.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Прирічкові піски.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Дворічна рослина 30–75 см заввишки. Опушення сиве, густе, павутинисте. Стебла нечисленні, прямостоячі, галузисті. Усі листки вздовж складені. Прикореневі – стрічкоподібні, 2–8 мм завширшки; стеблові листки при основі розширені до 8–16 мм, вище лінійні, вузькі, на верхівці назад відігнуті або закручені; верхні стеблові листки з ланцетною, не закрученою верхівкою. Загальне суцвіття волотистоцихтоподібне, оберненопірамідальне. Кошики численні, квітконоси під кошиками не потовщені. Обгортка кошика чашоподібна, 18–25 мм завдовжки, 5–10 мм у діаметрі при основі. Усі квітки з жовтим язичковим віночком, крайові перевищують обгортку. Плоди – сім'янки; крайові – веретеноподібні, п'ятигранні, 10–16 мм завдовжки, густо усяні лусками по ребрах та почасти й між ними, без носика. Чубчик темно-сірий, 11–13 мм завдовжки, звичайно трохи коротший за сім'янку. Цвіте в червні–липні (серпні). Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Провальський степ» та «Станично-Луганський»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: В.М. Остапко

КОНЮШИНА КАВКАЗЬКА**Клевер кавказський***Trifolium caucasicum* Tausch

Родина Бобові – Семейство Бобовые – Familia Fabaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південна, Східна Європа, Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, південний схід Лівобережного Злаково-Лучного Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Чагарники, узлісся байрачних лісів.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 40–80 см заввишки, притисненоволосистий. Стебла висхідні, розгалужені. Прилистки ланцетні, плівчасті, по краю довговійчасті. Листки складні, трійчасті, нижні – довгочерешкові. Листочки довгасто-еліптичні або ланцетні, 2–6 см завдовжки та 1–2 см завширшки, притисненоволосисті. Суцвіття – поодинокі, на верхівках гілок яйцеподібні голівки 2,5–5,0 см завдовжки, на коротких ніжках, які після цвітіння видовжуються. Чашечка 6–8 мм завдовжки, трубка ребриста, розсіяно волосиста, зубці – ланцетні, загострені, по краях війчасті. Віночок метеликовий, близько 18 мм завдовжки, блідо-жовтий, на час цвітіння червонувато-бурий. Запилення відбувається за допомогою комах. Цвітіння в травні–червні. Плід – яйцеподібний біб. Плодоносіння в серпні. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Вирубування байрачних лісів, випасання худоби, сінокосіння, пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

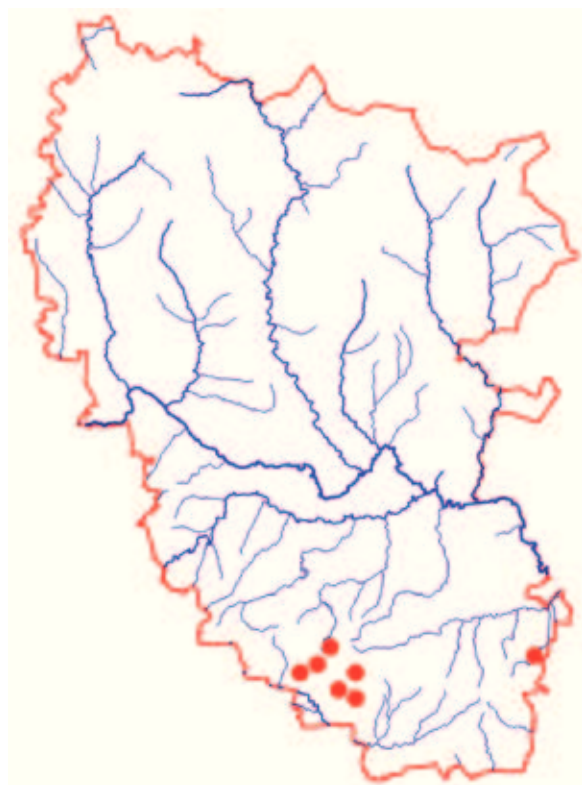
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Медоносний, декоративний, кормовий.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ВАЛЕРІАНА ЛІКАРСЬКА (В. ВИСОКА)
Валериана лекарственная (в. высокая)
Valeriana officinalis L. (*V. exaltata* J.C. Mikan)

Родина Валеріанові – Семейство Валериановые –
 Familia Valerianaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Скандинавія, Середня Європа, Крим, Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся, Лісостеп, Гірський Крим, Степ
 (зрідка по долинах річок).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологи луки, уздовж боліт та берегів річок.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
 ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 40–100(120) см. Кореневище коротке, циліндричне, без підземних пагонів. Корені тонкі. Стебло ребристе, голе, при основі не шерстисте, у міжвузлях – з кільцем білих волосків. Листки непарнопери-сті, сидячі, ланцетні або широколанцетні (прикореневі інколи яйцеподібні), до 9–10 см завдовжки та до 2,5 см (3,5 см) завширшки; зарублені по краю і (дуже рідко) цілокраї. Листочки знизу по жилках з прямими або трохи зігнутими волосками до 1,2 мм завдовжки. Верхні та нижні стеблові листки з 6–11 парами листочків (рідко нижні з 4–5 парами). Суцвіття велике, щиткоподібне, з одного верхівкового або (найчастіше) ще з 2–3 парами пазушних бокових півзонтиків; пухке і широке. Приквітнички яйцеподібнотанцетні або широколанцетні. Квітки двостатеві, дрібні, 4–5 мм завдовжки, рожеві або блідо-рожеві. Плоди довгасті або довгастояйцеподібні, 2–3 мм завдовжки і 1,2–1,4 мм завширшки. Цвіте в червні–липні. Розмножується насінням. Гідромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, висихання боліт.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
 НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
 ФОНДУ**

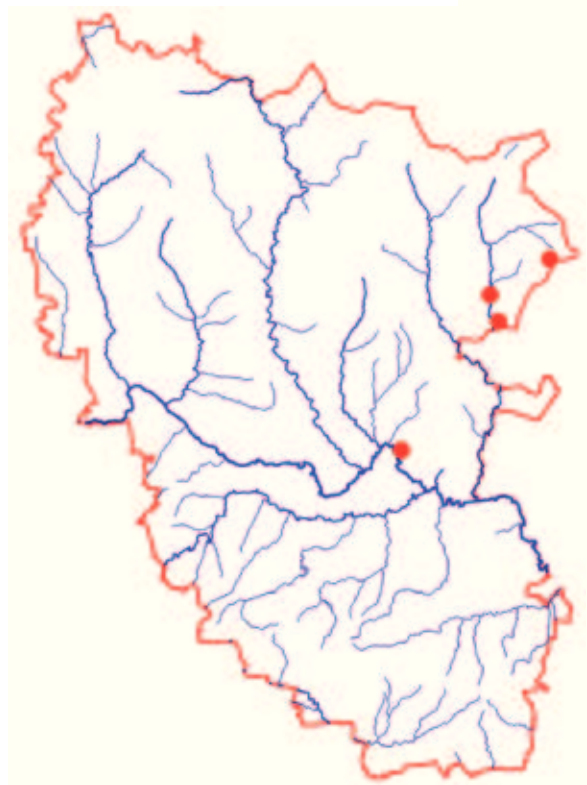
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
 ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, медоносний. Культивується.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ВЕРОНІКА ЛІКАРСЬКА**Вероника лікарственная***Veronica officinalis* L.

Родина Веронікові – Семейство Верониковые –
Familia Veronicaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Карпати, Лісостеп (часто), північ Степу (зрідка), Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Листяні та змішані ліси, вирубки, узлісся.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 8–15 см заввишки, утворює дернини. Стебла повзучі, укорінюються у вузлах, на верхівці – висхідні. Листки обернено-яйцеподібні або довгасті, 1,5–4,0 см завдовжки та 1–2 см завширшки, зарубчасті, до основи цілокраї, черешок короткий. Суцвіття – багатоквіткові густі китиці, нерідко по 1 у вузлі. Чашечка зрослолистова, глибоко розсічена (трубка коротка), залозисто опушена; частки ланцетні. Віночок зрослопелюстковий, 6–7 мм у діаметрі, блідо-ліловий або блакитний; трубка коротка, відгин чотирилопатекий, лопаті нерівного розміру. Тичинок 2 шт., перевищують віночок. Цвітіння в червні–вересні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плід – оберненотрикутна, залозисто опушена коробочка, 4–5 мм завдовжки. Насіння поступово висипається із зрілого плода. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

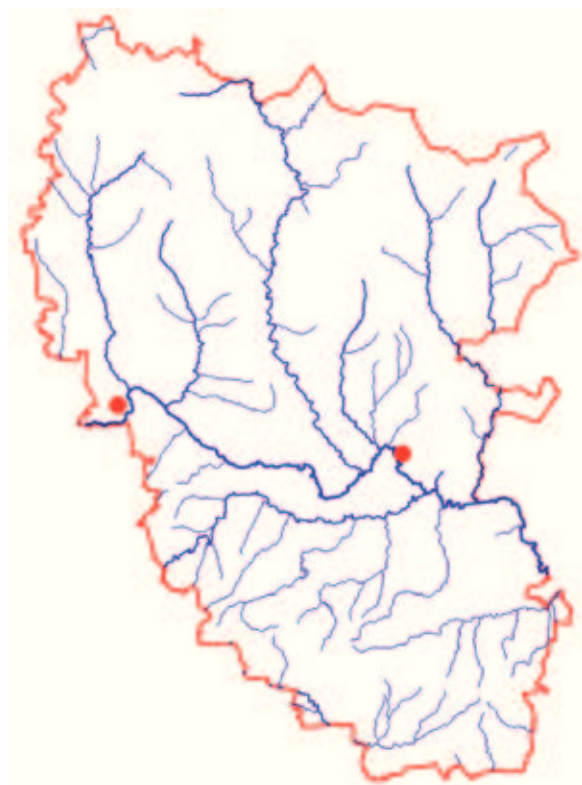
Природно-історична рідкісність, вирубування лісів, рекреаційне навантаження, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, медоносний, лікарський.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ЛАСТОВЕНЬ ДОНЕЦЬКИЙ**Ластовень донецкий***Vincetoxicum donetzicum* OstapkoРодина Ластівневі – Семейство Ластовневые –
Familia Asclepiadaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (східнопричорноморський ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Байрачні та заплавні діброви, узлісся, чагарники.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник з виткими від середини стеблами 1–2 м завдовжки, дворядно опушеними короткими кучерявими волосками, у верхній частині майже голими. Листки еліптичні, 7–13 см завдовжки та 4–8 см завширшки, при основі округлі, на верхівці відтягнуто загострені, по краях і по жилках рідко опушені, дуже тонкі; черешки 0,7–1,5 см завдовжки. Квітки темно-фіолетові, по 2–3 в пазухах листків. Квітоноси 1–7 см завдовжки, тонкі, однобічно слабоопушені; квітконіжки тонкі, нерівні, дорівнюють квіткам, або вдвічі довші за них; квітки разом із квітконіжками коротші за листки. Віночок зрослопелюстковий, 5–8 мм у діаметрі, всередині голий; лопаті видовженояйцеподібні. Плід – листянка; насінини з чубчиком. Цвітіння в червні–серпні. Плодоносіння в серпні–вересні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність; погіршення умов зростання в лісах.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ

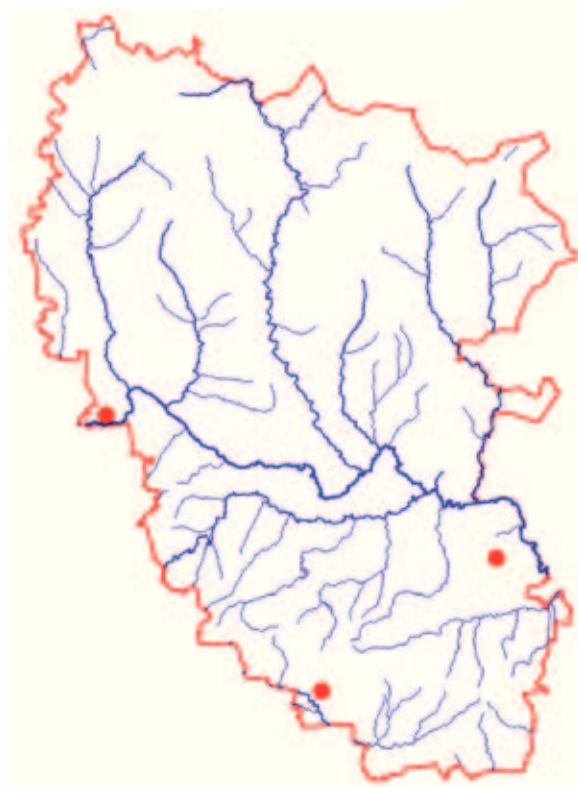
Ботанічний заказник «Серебрянський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, лікарський, медоносний, отруйний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЛАСТОВЕНЬ ПРОМІЖНИЙ**Ластовень промежуточний**

Vincetoxicum intermedium Taliev (*Antitoxicum intermedium* (Taliev) Pobed.)

Родина Ластівневі – Семейство Ластовневые –
Familia Asclepiadaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа. Східнопричорноморський ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ (Північне Приазов'я),
Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Відслонення крейди, мергелю, вапняку, гранітів,
гнейсів, піщаників, глинистих сланців та кам'янисті степи.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник до 20 см заввишки. Стебла в невеликій кількості прямостоячі, рівномірно короткоопушені по всій поверхні. Листки короткочерешкові, донизу відігнуті, яйцеподібнolanцетні, 3–5 см завдовжки та 1,5–2,5 см завширшки, при основі округлі, на верхівці відтягнуті, по краях і по жилках опушені. Квітки темно-червоні, по 3–6 у пазухах листків; квітконіжки в 1,5–2 рази довші за квітки; квітки разом із квітконіжками коротші за листки. Віночок зрослопелюстковий, 6 мм у діаметрі, всередині голий. Плоди – видовженоланцетні листянки, на верхівці загострені, до 5 см завдовжки, голі; насінини з чубчиком. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

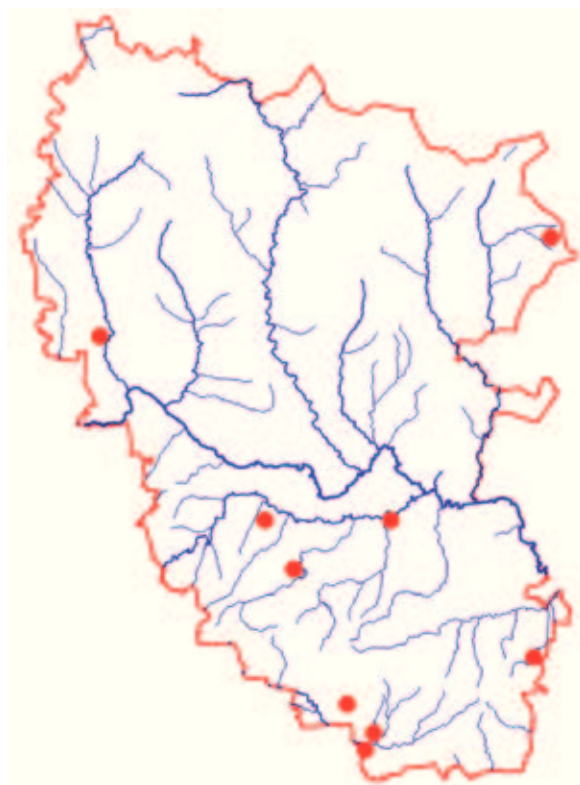
Природно-історична рідкісність. Видобування гірських порід, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Провальський степ» та «Стрільцівський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний, отруйний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ЛАСТОВЕНЬ РУСЬКИЙ**Ластовень русский**

Vincetoxicum rossicum (Kleopow) Barbar.
(Synanchum rossicum (Kleopow) Borhidi,
Antitoxicum rossicum (Kleopow) Pobed.)

Родина Ластівневі – Семейство Ластовневые –
 Familia Asclepiadaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Правобережжя (дуже рідко), Лівобережні
 Лісостеп і Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Зарості чагарників, світлі ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник з прямостоячими, на
 верхівці виткими стеблами 60–120 см завдовжки,
 дворядно короткоопушеними. Листки короткоче-
 решкові, яйцеподібні або еліптичні, 6–8 см завдов-
 жки та 3–4 см завширшки, при основі округлі, на
 верхівці відтягнуті, по краях і по жилках опушені;
 верхні – ланцетні. Квітки буруваті або червонува-
 то-буруваті, зібрані по 1–3 в пазухах листків; квіт-
 коніжки в 1,5–2 рази довші за квітки, однорядно
 опушені; квітки разом із квітконіжками коротші
 за листки. Віночок зрослопелюстковий, до 7 мм у
 діаметрі, всередині голий; лопаті довгасті. Плоди –
 видовжено-ланцетні листянки, на верхівці відтяг-
 нуті, до 6 см завдовжки, голі; насінини з чубчиком.
 Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні.
 Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність. Видобування гір-
 ських порід, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

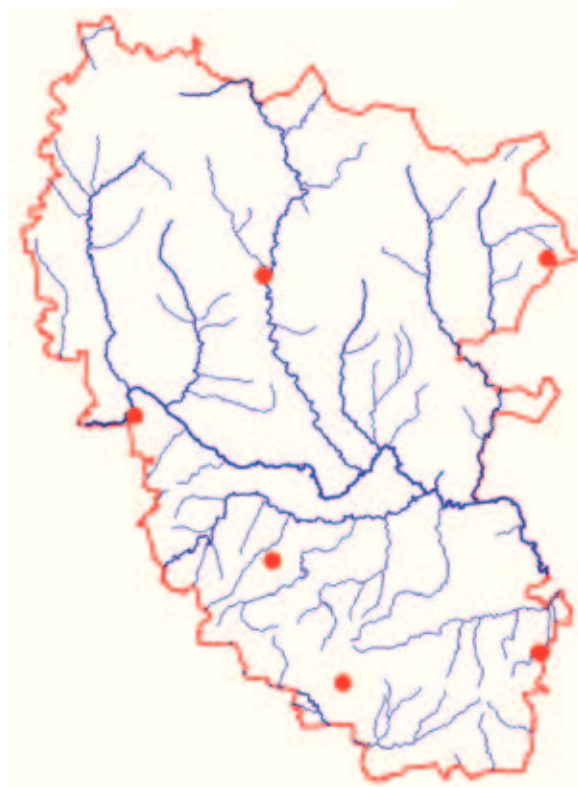
Луганський природний заповідник (філіали
 «Стрільцівський степ» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний, отруйний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ФІАЛКА КРЕЙДЯНА**Фиалка меловая***Viola cretacea* Klokov

Родина Фіалкові – Семейство Фиалковые –
Familia Violaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (диз'юнктивноареальний вузький
меотичний ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп (переважно по р. Кринка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Крейдяні відслонення та схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник 3–25 см заввишки. Стебла прості або розгалужені в нижній частині, при основі підведені, коротковолосисті. Листки в прикореневих розетках до 3 см завдовжки, з пальчатороздільними прилистками, яйцеподібні, по краю з одним-трьома зубцями на кожному боці, з країв та зісподу по жилках коротковолосисті, темно-зелені. Квітки розташовані на стеблі поодинокі в пазухах листків, їх на пагоні від 3 до 20. Квітковіжки з двома приквітничками. Оцвітина зигоморфна, подвійна. Чашолистки різного розміру та форми в межах однієї квітки, з вушкоподібними придатками. Віночок 6–12 мм у діаметрі, синьо-фіолетовий з ясно-жовтою нижньою пелюсткою. Плід – довгасто-еліпсоїдна коробочка; насінина з принасіником. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

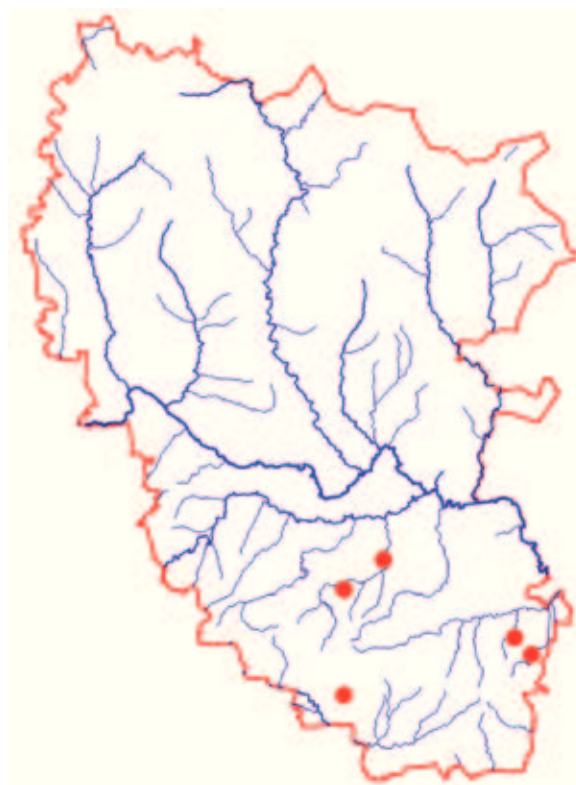
Вузька еколого-ценотична амплітуда виду, випа-
сання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ботанічна пам'ятка природи «Балка Плоська».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ФІАЛКА ЛАВРЕНКА**Фиалка Лавренко***Viola lavrenkoana* KlokovРодина Фіалкові – Семейство Фиалковые –
Familia Violaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Східна Європа (причорноморський ендемік).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІПівденна частина Лівобережного Лісостепу та
Лівобережний Степ.**МІСЦЕЗРОСТАННЯ**Соснові насадження, березові гайки, узлісся вільш-
няків на піщаній терасі р. Сіверський Донець.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник 5–35 см заввишки. Стебла прямостоячі або підведені, прості або розгалужені в нижній частині (нерідко від самої основи), коротковолосисті. Прикореневі та нижні стеблові листки довгочерешкові, серцеподібні або яйцеподібні, середні – черешкові, довгастооберненояйцеподібні, верхні – найдовші, короткочерешкові або сидячі, ланцетні. Листкові пластинки з 2–4 зубцями на кожному боці, з обох боків розсіянокоротковолосисті. Прилистки пірчасто- або пальчаторозсічені, кінцева частка велика, листоподібна, бічні – дуже вузькі. Оцвітина зигоморфна, подвійна. Чашолистки різного розміру та форми в межах однієї квітки, з вушкоподібними придатками. Віночок 6–12 мм у діаметрі, світло-жовтий, верхні пелюстки нерідко з країв блідо-фіолетові, нижня – без темних смужок. Плід – довгастоеліпсоїдна коробочка 4–9 мм завдовжки; насінина з принасіником. Цвітіння в травні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

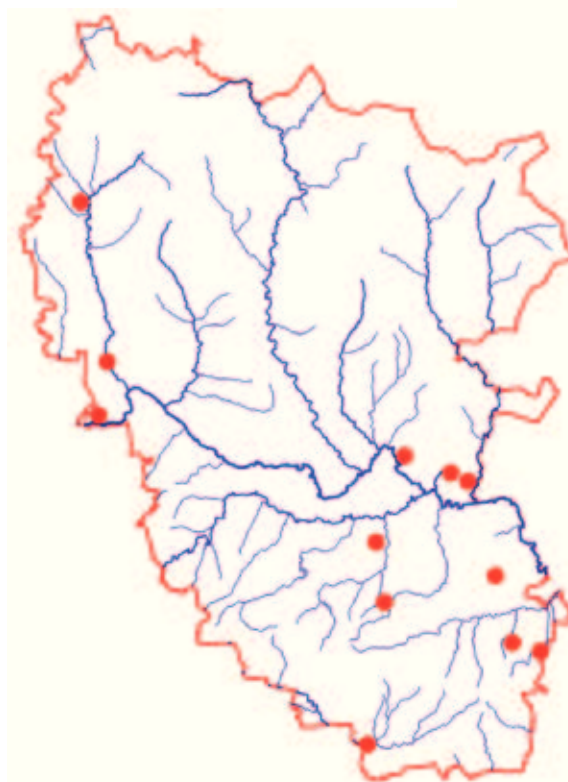
Екоценологічна рідкісність, антропогенне порушення місцезростань, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Провальський степ» та «Станично-Луганський»), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», ботанічна пам'ятка природи «Балка Плосьька».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ФІАЛКА БОЛОТНА**Фиалка болотная***Viola palustris* L.

Родина Фіалкові – Семейство Фиалковые – Familia Violaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Південна, Центральна та Атлантична Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сфагнові болота.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 3–15 (до 20) см заввишки. Кореневище довге, повзуче, розгалужене. Листки лише прикореневі, їх два або рідко – три; довгочерешкові, листкові пластинки ниркоподібні, голі з обох боків, блискучі. Прилистки короткі, яйцеподібні, цілокраї. Квітконіжки перевищують листки, голі, з двома приквітками, розміщеними нижче їх середини. Квітки поодинокі, без запаху. Оцвітина зигоморфна, подвійна. Чашолистки різного розміру та форми в межах однієї квітки, з вушкоподібними придатками. Віночки 10–20 мм у діаметрі, лілувато-фіолетові. Плід – довгаста, гола коробочка; насінина з принасіником. Цвітіння у квітні–червні. Плодоносіння в липні–серпні. Розмножується насінням, яке розносять мурахи, та вегетативно. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, вузька еколого-ценотична амплітуда виду.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

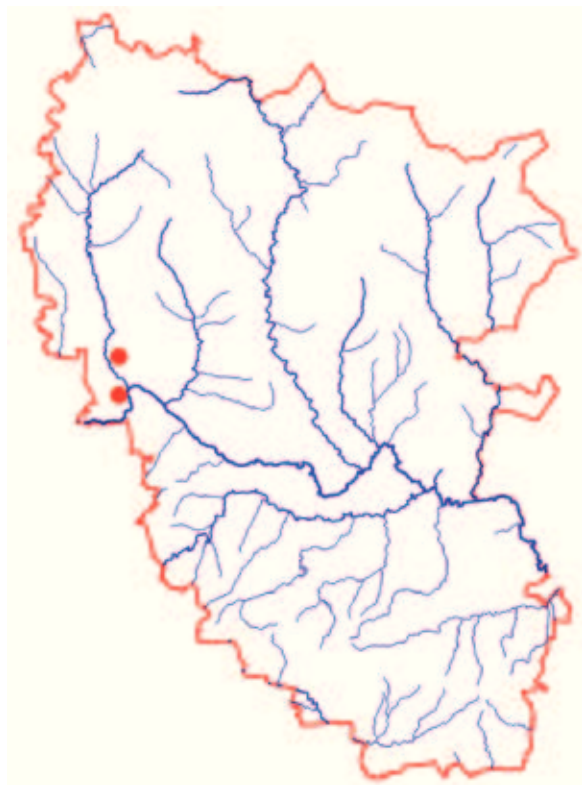
Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, медоносний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: І.А. Шанцер

ВИЩІ РОСЛИНИ:

**Покритонасінні або Квіткові
(Angiospermae, або Magnoliophyta)**

**Клас Однодольні
(Monocotyledones, або Liliopsida)**

ВІХАЛКА ПІЛЛЯСТА**Венечник ветвистий***Anthericum ramosum* L.

Родина Асфodelові – Семейство Асфodelовые –
Familia Asphodelaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Південна, Східна Європа; Кавказ.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Зустрічається по всій території, у Степу рідше.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Світлі ліси, узлісся, чагарники, схили балок, відслонення крейди.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина 30–80 см заввишки. Має коротке кореневище. Стебло здебільше розгалужене, іноді просте. Листки прикореневі, за формою лінійні, жолобчасті, 3–6 мм завширшки. Приквітки лінійноланцетні, зелені, у 5–6 разів коротші від квітконіжок. Волотеподібне суцвіття утворено білими колесоподібними квітками. Оцвітину проста, з шести листочків, 20–25 мм у діаметрі; листочки трижилкові, внутрішні – овальні, ширші, ніж зовнішні. Тичинки зі світло-жовтими пиляками дорівнюють довжиною листочкам оцвітини. Плід – коробочка, майже куляста, тупа, вгорі з невеликим вістрям. Цвіте в червні–липні. Плодоносіння в липні–серпні. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Антропогенний вплив (рекреація, вирубка лісів, надмірне випасання, збирання населенням як декоративної та лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

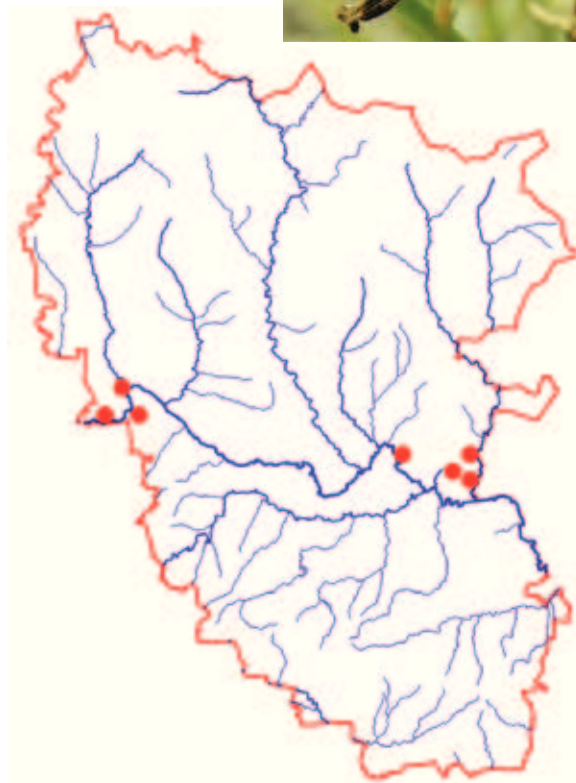
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

АРУМ ВИДОВЖЕНИЙ**Аронник удлиненный**

Arum elongatum Steven (*A. orientale* M. Bieb. subsp. *elongatum* (Steven) Engl.)

Родина Ароїдні – Семейство Аронниковые (Ароидные) – Familia Araceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південна та Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп, південна частина Степу, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Тальвеги та нижні частини схилів байрачних дібров, зрідка в заплавах дібров.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник 30–40 см заввишки. Корені бульбоподібнопотовщені, яйцеподібноеліпсоїдні. Листки прикореневі, довгочерешкові; черешок у 2–3 рази довший за пластинку. Листкова пластинка довгастоеліптична, 10–20 см завдовжки, з лопатями 5–9 см завтовжки. Квітконосне стебло значно коротше за черешки листків. Суцвіття – початок. Придаток початку до 10 см завдовжки, у 2–3 рази довший за товсту ніжку. Квітки одностатеві, без оцвітини, вкриті нижньою частиною приквіткового покривала. Покривало ланцетне, довгасте, ззовні темно-брудно-фіолетове, до 26 см завдовжки, витягнуте в довге вістря. Плоди ягоподібні, стиглі – червоні. Ефемероїд. Цвітіння у квітні–травні. Плодоносіння в червні–липні. Розмножується насінням. Вологолюбивий тіньовий вид.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, кліматогенне погіршення умов зростання, антропогенний вплив (вирубання лісів, випасання в байрачних лісах, рекреація).

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

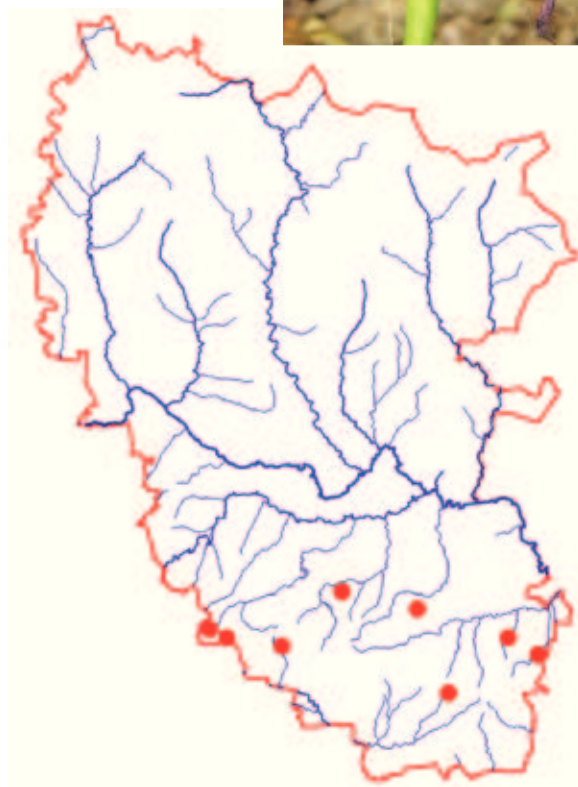
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), ландшафтний заказник «Міус» та «Боково-Платово», геологічна пам'ятка природи «Королівські скелі».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, лікарський, отруйний.

Автор: В.М. Остапко

Фото: Г.В. Бойко (вставка В.М. Остапко)

ХОЛОДОК БАГАТОЛИСТИЙ**Спаржа многолистная***Asparagus polyphyllus* StevenРодина Холодкові – Семейство Спаржевые –
Familia Asparagaceae**АРЕАЛ ВИДУ**Східна Європа, Кавказ, Західний і Східний Сибір,
Середня Азія.**ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ**

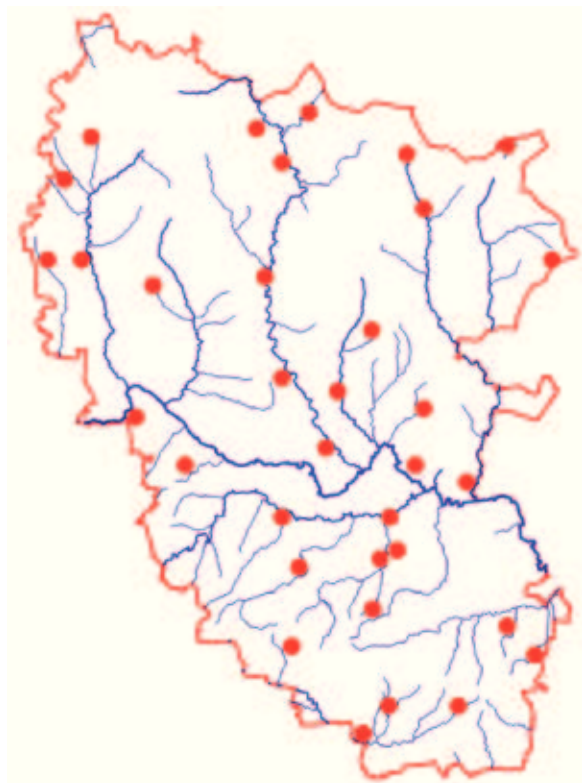
Лісостеп, Степ, Степовий Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯСтепи, степові схили, крейдові відслонення, сухі
луки, солонці.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна рослина заввишки 30–60(70) см. Кореневище м'ясисте. Стебло округле або неправильно гранчасте, голе, гладке, дуже розгалужене, гілки відходять під гострим кутом. Лускоподібні перетинчасті листки із шпоркою, у пазухах містять пучки із 4–6 голчастих або шилоподібних гілочок (кладодіїв). Кладодії товстуваті, короткі, завдовжки 2,5–10(15) мм, притулені до стебла і гілок або трохи розходяться. Квітки на досить довгих ніжках і розташовані як по головній осі, так і на гілках. Квітки одностатеві, дводомні, завдовжки 6–7 мм. Оцвітину жіночих квіток дзвоникувата, чоловічих – трубчато-дзвоникувата, глибокошести-роздільна. Тичинок шість, з нитками, що приросли до основи частин оцвітини, і з пиляками, прикріпленими серединою спинки. Плід – темно-червона ягода. Цвіте в травні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІПриродно-історична рідкісність, надмірне випа-
сання худоби, сінокошіння.**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**Луганський природний заповідник (філіали «Ста-
нично-Луганський», «Стрільцівський степ» та
«Провальський степ»), ландшафтний заказник
«Нагольний кряж», комплексна пам'ятка природи
«Чивілкін бугор».**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.М. Остапко

ОСОКА ДЕРНИСТА**Осока дернистая**

Carex cespitosa L. (*C. inumbrata* V.I. Krecz., *C. re-torta* (Fr.) V.I. Krecz.)

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Cyperaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Західна і Східна Європа, Західна і Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болотисті ліси (здебільшого вільшаники і березняки) та луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна дерниста темно-зелена рослина заввишки 25–50(100) см. Корні із сірими кореневими волосками, у молодих коренів вони жовті або світло-жовті. Стебла тригранні, прямостоячі, шорсткі, при основі вкриті вишневими (темно-багряними), більш-менш кулястими, сітчасто розщепленими безлистими піхвами. Листки завширшки 1,5–2,5 мм, плоскі або трохи згорнуті, краї загорнуті назад, загострені, майже наполовину коротші від стебла. Колосків 2–4, верхній з них довгастий, чоловічий, до 2,5 см завдовжки, решта жіночі, довгастояйцеподібні або короткоциліндричні, завдовжки 1–2 см, густі, прямостоячі, усі зближені, нижній – на короткій ніжці, нижній прицвітний лист – ниткоподібний, трохи довший за свій колос, покривні луски жіночих квіток яйцеподібні, тупі, чорно-бурі, з вузькоплівчастим краєм із білою серединою, коротші і вужчі від мішечків. Мішечки завдовжки 2–2,5 мм, плівчасті, трохи відхилені, яйцеподібні або еліптичні, плоско-опуклі, іржаво-зелені і іржаво-жовті, без жилок, швидко звужуються в дуже короткий зелений носик. Цвіте у квітні–травні. Гігрофіт. Розмножується насінням.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

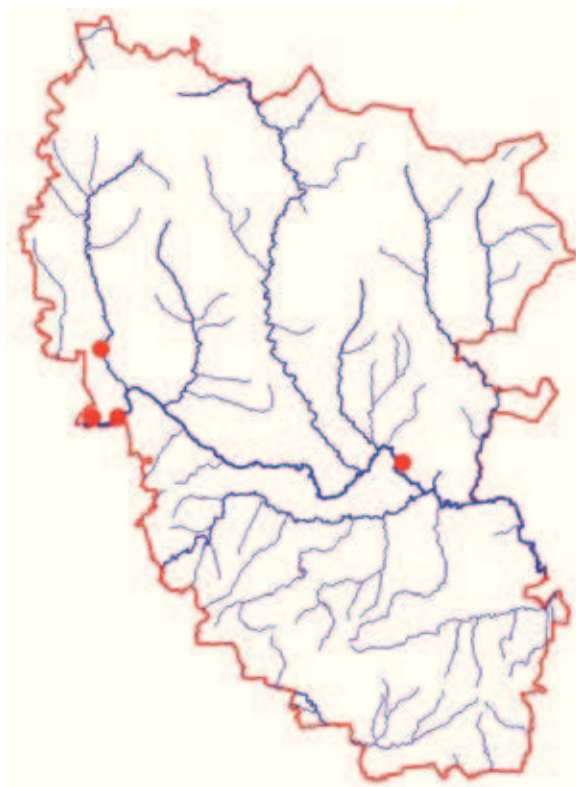
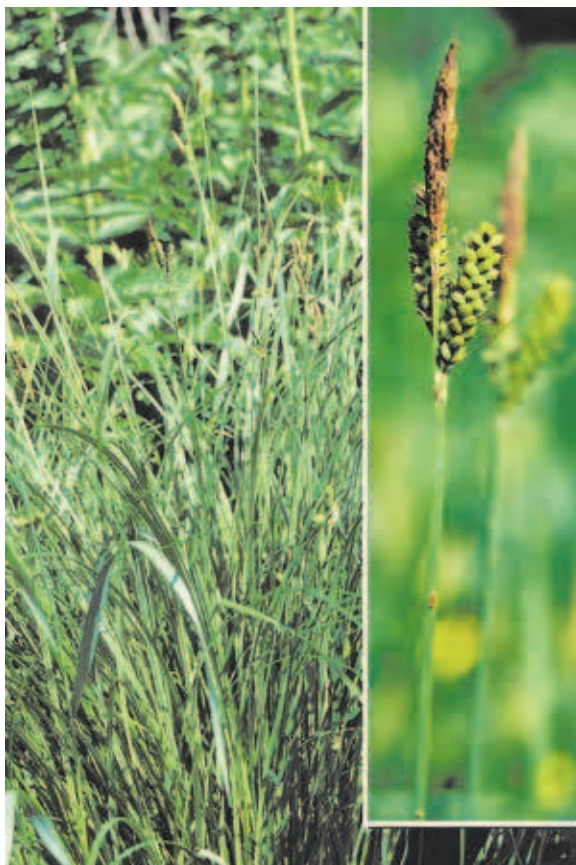
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ОСОКА ДВОРЯДНА**Осока двурядная***Carex disticha* Huds. (*C. intermedia* Good)

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Sурегасеae

АРЕАЛ ВИДУ

Західна і Середня Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, північ Степу (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вогкі заплавні луки, низинні болота.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна сіро-зелена рослина заввишки 50–120 см. Кореневища довгі, товсті (3–5 мм у діаметрі), повзучі, укриті чорно-бурими лусками. Стебла тригранні, прямі, 1,5–2,5 мм у діаметрі, догори шорсткі, при основі високо вкриті бурими безлистими піхвами. Листки плоскі, завширшки 2–5 мм, поступово загострені, шорсткі, розсунуті, догори збільшені. Суцвіття – довгастий складний колос завдовжки (3)5–10 см з коротким прицвітним листом при основі. Колоски численні, яйцеподібні; найвищі колоски в суцвітті жіночі, середні – чоловічі, нижні колоски більш-менш розставлені, покривні луски яйцеподібні, гострі, іржаво-бурі, коротші за мішечки. Мішечки півшкірясті, блідо-іржаві, яйцеподібні або довгастояйцеподібні, завдовжки 4–5 мм, на короткій ніжці, плоскоопуклі, спереду і ззаду з численними жилками, по краю від середини догори вузькокрилаті і зубчасті, поволі переходять у помірний, трохи зігнутий двозубий носик. Цвіте в травні–червні. Плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням та вегетативно. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

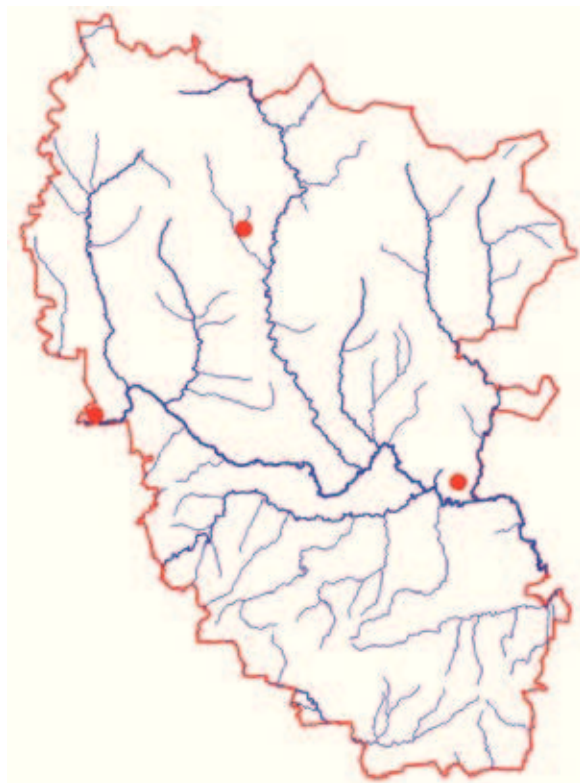
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Д.М. Мирін

ОСОКА НИЗЬКА**Осока низкая***Carex humilis* Leys.

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Cyperaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Центральна, Південна, Східна Європа; Кавказ; Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Південь Полісся, Лісостеп (зрідка), північна частина Лівобережного Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, крейдяні та кам'яністі відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'яниста багаторічна рослина, що утворює дуже щільні, великі дернини. Стебла 2–10 см заввишки, округлотригранні, при основі обгорнені червонувато-бурими волокнистими піхвами. Листки в 3–5 разів довші за стебло, вузьколінійні, 1–2 мм завширшки, жорсткуваті або м'які, з розсіяними щетинкоподібними волосками. Квітки одностатеві, без оцвітини, зібрані в колоски. Колоски в числі 3–5, розташовані майже по всій довжині стебла; верхній – чоловічий, ланцетний, 0,5–1,5 см завдовжки, луски яйцеподібні, вгорі півкруглі, по краях біло-перетинчасті; жіночі колоски 0,5–1,0 см завдовжки, малоквіткові, приквітки догори іржаві, широкоплівчасті, з коротким вістрярем або тупі. Покривні луски іржаво-бурі, біло-плівчасті по краю, з широкою зеленою смужкою. Мішечки 2,5 мм завдовжки, опуклотригранні, жовтувато-зелені, вгорі іржаві, рівномірно вкриті короткими волосками, без жилок, з клиноподібною основою. Плід горішкоподібний на карпофорі до 3 мм завдовжки. Цвітіння з другої половини квітня до травня. Плодонісіння в травні – червні. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, антропогенний вплив (розорювання степів, надмірне випасання худоби, степові пожежі, збирання населенням як лікарської рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічний заказник «Крейдяні відслонення», лісовий заказник «Білогорівський», заповідне урочище «Нижньодуванське», загальнозоологічний заказник «Сватівський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: С.А. Приходько

Фото: Н.Ю. Гнатюк

ОСОКА ВОЛОСИСТА**Осока волосистая***Carex pilosa* Scop.

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia
Cyperaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Південна (зрідка) та Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (звичайно), Полісся (спорадично), північ
Степу та передгір'я Карпат (зрідка). У Луганській
області на південній межі ареалу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Байрачні ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник, 30–50 см заввишки,
з довгим, повзучим кореневищем. Вегетативні
пагони з дуже вкороченим стеблом, мають ви-
гляд пучка плоских, зелених, м'яких, опушених
довгими волосками листків 4–10 мм завширшки.
Генеративні пагони з тригранними, гладеньки-
ми стеблами, які при основі обгорнуті багряними
піхвами без листкових пластинок, вище (майже до
середини) вкриті опушеними листками. Суцвіття
з 3–4 розсунутих прямостоячих колосків; квітки
одностатеві, без оцвітини. Верхній колосок – чо-
ловічий, довгастобулавоподібний, 2–3 см завдов-
жки, луски оберненояйцеподібні, тупі, каштанові;
жіночі колоски 2–4 см завдовжки, циліндричні, з
15–20 квіток, покривні листки у вигляді піхв більш
ніж 5 мм завдовжки, нижній з коротенькою пла-
стинкою. Покривні луски ясно-іржаві, з коротким
вістрям. Мішечки 4,5–5,0 мм завдовжки, яйцепо-
дібні, голі, світло-зелені; носик 1–2 мм завдовжки,
неясно-двозубчастий, трохи зігнутий назовні. Плід
горішкоподібний. Цвітіння у квітні–травні. Плодо-
носіння в серпні–вересні. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

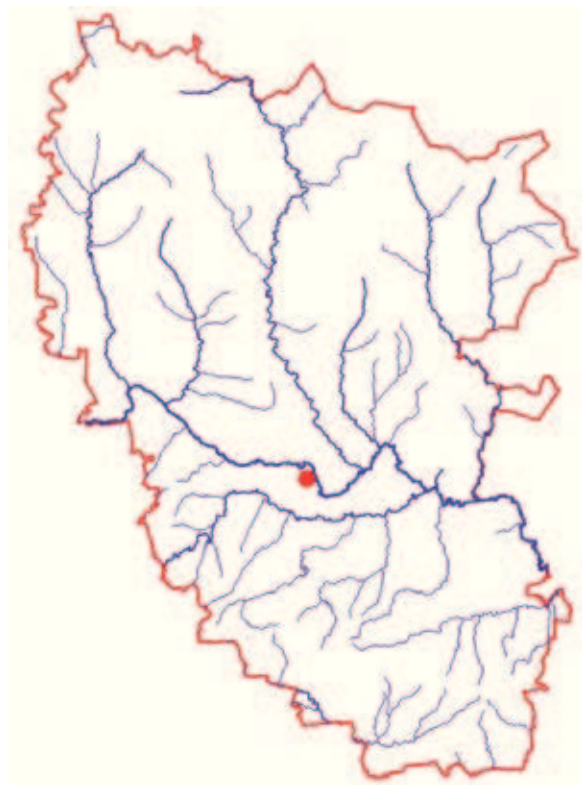
Вирубування лісів, погіршення умов зростання,
випасання худоби, збирання населенням як лікар-
ської рослини.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не
виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

СМИКАВЕЦЬ МІКЕЛІ**Сыть Микели**

Cyperus michelianus (L.) Delile (*Dichostylis micheliana* (L.) Nees, *Scirpus michelianus* L.)

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Cyperaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Середня, Східна (Україна) і Середземноморська Європа; Кавказ, Мала Азія, Західний Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Від Закарпаття до Херсону, здебільшого по Дніпру.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Прируслові піщані та піщано-мулисті наноси по берегах водойм (здебільшого річок), болотисті луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічна трав'яна рослина заввишки 3–15(20) см. Стебла багаточисленні, тригранні, при основі вкриті листям, пучкоподібно розкидисті. Листки лінійні, 1–2 мм завширшки. Приквітніх листків 3–7, вони довше суцвіття. Суцвіття – яйцеподібна, куляста або лопатева сидяча головка, яка складається з 5–10 дрібних (завдовжки 2–4 мм), (5)10–20-квіткових блідо-зелених яйцеподібних колосків. Колоскові луски розташовані по спіралі, ланцетні або яйцеподібні, поступово загострені у вісь, завдовжки 0,5 мм, з перетинчастим краєм, по кілю зелені. Тичинок – 2(1,3), приймочок – 2. Плід – плоскоопуклий до тригранного, коричневий горішок завдовжки близько 1 мм. Цвіте в червні–серпні (вересні). Розмножується насінням. Мезогідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, висихання заплав.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

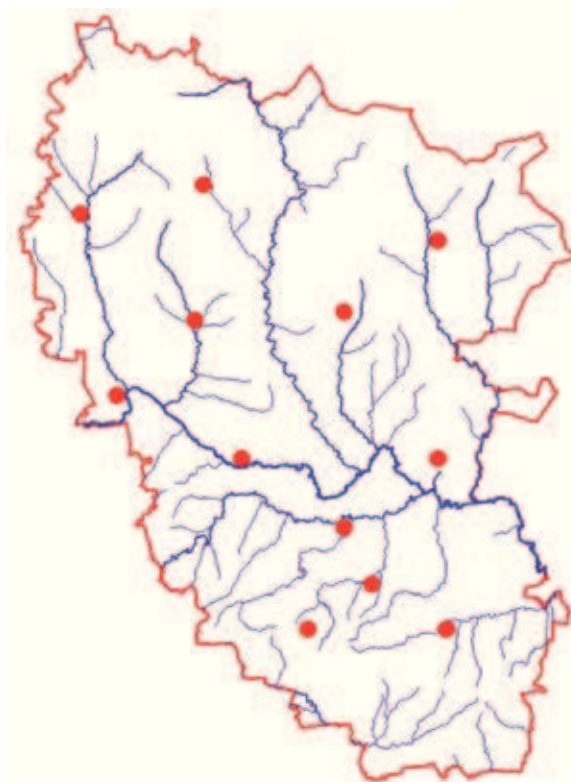
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Л.Ф. Непоменко

ГІАЦИНТИК БЛІДИЙ**Гиацинтник бледный**

Hyacinthella leucophaea (K. Koch) Schur (*Hyacinthus leucophaeus* (K. Koch) Steven ex Ledeb.)

Родина Гиацинтові – Семейство Гиацинтовые – Familia Hyacinthaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південна, Східна Європа; Західна Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (південь), Степ – досить звичайно; Крим (поблизу Севастополя, дуже рідко). Південна межа ареалу проходить по Донецькій області.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, степові схили, чагарники.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 7–25 см заввишки. Цибулина яйцеподібна. Стебла по 1–2 з кожної цибулини. Листків 2–3 лінійних, 15–20 см завдовжки, 2–5 мм завширшки, до основи звужені, жилки випнуті. Квітки біло-блакитні, зібрані в довгастоциліндричну, досить густу китицю з 6–25 квіток. Квітконіжки косо спрямовані, у 2–3 рази коротші від оцвітини або нижчі, майже однакової з нею довжини. Оцвітина проста, віночкоподібна, зрослопелюсткова, дзвоникувата, 3–5 мм завдовжки, шестилопатева, лопаті довгастояйцеподібні, тупі, відхилені. Пиляки тичинок блакитні. Плід – майже куляста коробочка. Цвітіння з ранньої весни до половини травня. Плодоношення в другій половині травня–початку червня. Ефемероїд. Розмножується насінням і цибулинками. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

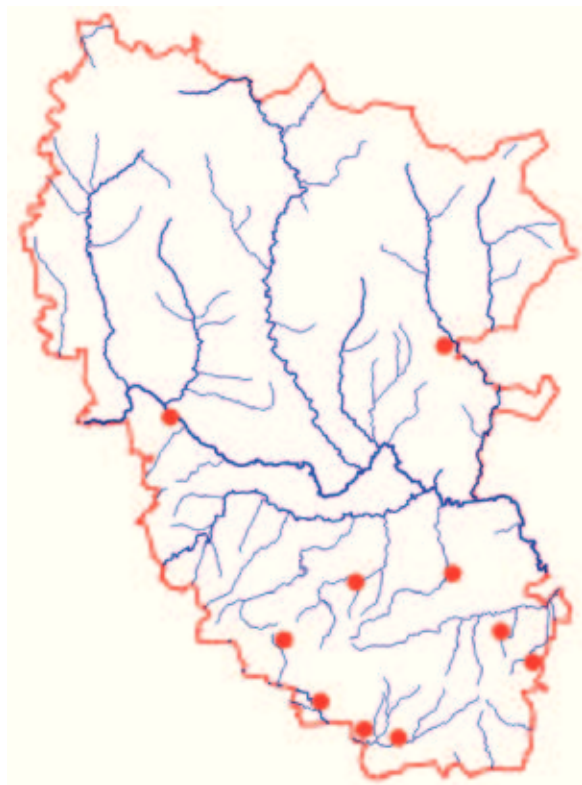
Антропогенний вплив (господарське освоєння територій, випасання худоби, збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ГІАЦИНТИК ПАЛЛАСІВ**Гиацинтик Палласа**

Hyacinthella pallasiana (Steven) Losinsk. (*Hyacinthus pallasianus* Steven)

Родина Гиацинтові – Семейство Гиацинтовые – Familia Hyacinthaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа (південь). Причорноморсько-донецький ендемік.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Північне Приазов'я, Донецький кряж та Придніпровська рівнина в південно-східній частині (відмічався в околицях м. Одеси).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Кам'янисті степи, глинисті та вапнякові схили, відслонення граніту, пісковика, вугільних та глинистих сланців, крейди.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 10–25 см заввишки. Цибулина яйцеподібна, з сіро-коричневими оболонками. Листків 2–3 лінійних, 10–15 см завдовжки, 6–7 мм завширшки, звужені до основи, на верхівці ковпачкоподібні, жилки знизу випнуті, по краю гладенькі або злегка шорсткі. Квітки фіолетово-блакитні, зібрані в короткоциліндричну китицю з 6–25 квіток. Оцвітина проста, 9–12 мм завдовжки, віночкоподібна, трубчастолійкоподібна, посередині звужена; лопаті еліптичні, косо догори спрямовані, не відхилені. Тичинки прикріплюються до трубочки нижче її середини, пиляки темно-фіолетові, не висуваються з трубочки оцвітини. Плід – майже куляста коробочка. Цвітіння з ранньої весни до половини травня. Плодоношення в другій половині травня. Розмножується насінням і цибулинками. Ефемероїд. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність обумовлена екологічною і ценогічною стенопопністю; антропогенний вплив (господарське освоєння території, випасання худоби, збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

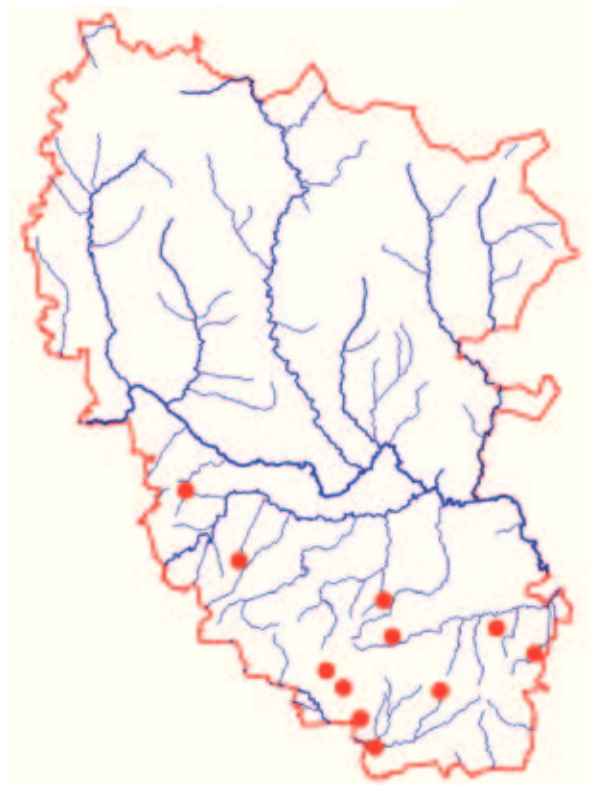
Занесений до Світового червоного списку. Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»), геологічна пам'ятка природи «Королівські скелі».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ПІВНИКИ ВИЛЬЧАСТІ**Касатик рогатий**

Iris furcata M. Bieb. (*I. hungarica* Waldst. et Kit., p.p.)

Родина Півникові – Семейство Касатиковые –
Familia Iridaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Південна та Східна (південь) Європа; Кавказ; Західна Азія. Диз'юнктивний вид.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Донецький Лісостеп.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, степові схили, крейдяні та вапнякові відслонення.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 15–30 см заввишки, з товстим розгалуженим горизонтальним кореневищем, від вузлів якого відростають 2–3 генеративні пагони (здебільшого одноквіткові). Листки широкосерпомечоподібні, 6–40 мм завширшки, не перевищують стебла. Квітки до цвітіння дещо пониклі. Оцвітина проста, ясно-синьо-фіолетова, при основі зрослолисткова (трубка майже вдвічі довша за зав'язь), лопаті оцвітини пелюсткоподібні, розташовані у два кола по три, зовнішні із поздовжньою борідкою з волосків, зовнішні і внутрішні частини оцвітини за формою майже однакові, оберненояйцеподібні. Листки покривала трав'янисті. Зав'язь з трьома борознами. Плід – довгаста коробочка. Цвітіння в другій половині квітня–початку травня. Плононосіння в червні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно кореневищами. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

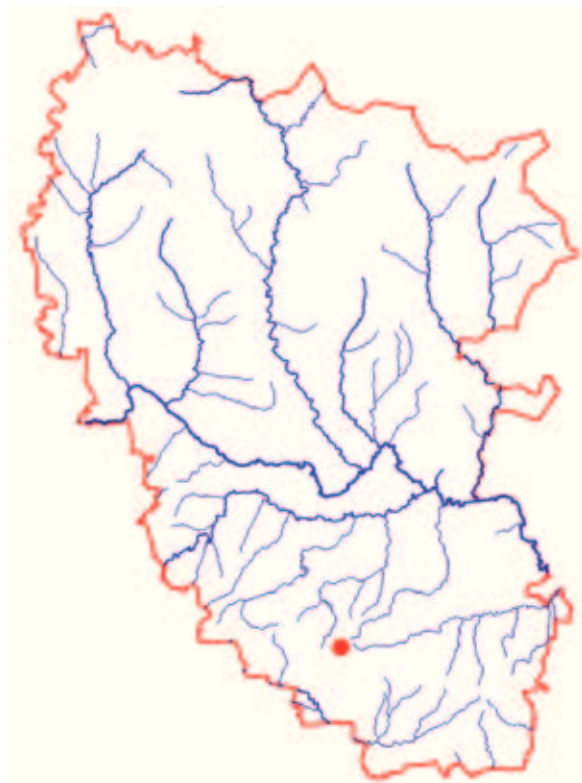
Природно-історична рідкісність, випасання худоби, збирання населенням як декоративної рослини.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: В.М. Остапко

ПІВНИКИ СОЛОНЧАКОВІ**Касатик солелюбивий***Iris halophila* Pall.

Родина Півникові – Семейство Касатиковые –
Familia Iridaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна (південь) Європа, Кавказ, Західний Сибір,
Центральна і Середня Азія. Причорноморсько-централь-
ноазійський вид.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (південь), Донецький Лісостеп, Степ.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, степові схили, засолені луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 70–100 см заввишки.
Кореневище товсте, косе. Стебло та листки голі.
Прикореневі листки ланцетнолінійні, загострені,
перевищують стебло; стеблові листки нечисленні,
коротші. Оцвітина проста, при основі зрослолист-
кова (трубка дорівнює за довжиною зав'язі), лопаті
пелюсткоподібні, розташовані у два кола по три;
зовнішні листочки голі, без поздовжньої борідки з
волосків, з оберненояйцеподібними, горизонталь-
но відхиленими лопатями, які раптом переходять
у лінійний нігтик; внутрішні – оберненояйцеподі-
бні, прямостоячі. Квітки білувато-жовті, по 2–4
штуки в кожному перетинчастому покривалі. Плід
– довгаста коробочка з шістьма гострими ребрами
і довгим вістряем. Цвітіння в травні–червні. Плодо-
носіння в липні–серпні. Розмножується насінням.
Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

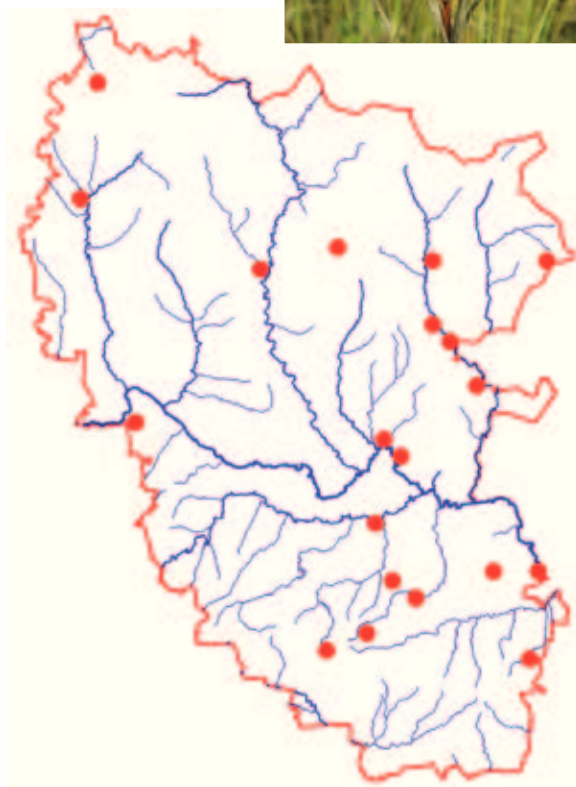
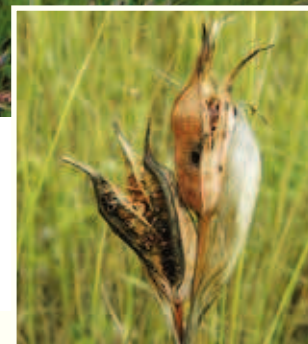
Розорювання степів, випасання худоби, сінокосін-
ня, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали
«Стрільцівський степ», «Провальський степ» і
«Станично-Луганський»), регіональний ландшафт-
ний парк «Біловодський», загальнозоологічний
заказник «Кондрашевський», заповідне урочище
«Нижньодуванське», ландшафтний заказник «Ша-
рів кут».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: В.М. Остапко

Фото: О.І. Соколова (вставка В.М. Остапко)

СИТНИЧОК ПАННОНСЬКИЙ**Ситничек венгерский**

Juncellus pannonicus (Jacq.) Clarke (*Cyperus pannonicus* Jacq., *Acorellus pannonicus* (Jacq.) Palla.)

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Сурегасеае

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Східна, Південна Європа; Кавказ; Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережне Полісся (зрідка), Лісостеп, південь Степу (звичайно), Крим (спорадично).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Береги водойм, солончакуваті місця, вологі піщані та піщано-мулисті місця.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Однорічна рослина, 5–40 см заввишки. Кореневище вкорочене. Стебла розлогі, численні, сплюсненотригранні, обгорнуті при основі 3–4 півчастими піхвами, верхня з них з укороченою, уздовж складеною тупою пластинкою до 1,5 мм завширшки та не більше 5 см завдовжки. Приквітки вздовж зложені, один з двох немов продовжує стебло. Загальне суцвіття пучкувате, на вигляд бокове, складається з двох–п'яти довгастих колосків, 5–12 мм завдовжки та до 3 мм завширшки, луски щільно розташовані, досить широкі і товсті, короткозагострені, червонуваті, з широкою блідо-зеленою смугою посередині. Квітки двостатеві, без оцвітини; тичинок – 3, приймочок – 2. Плід – горішкоподібний, майже кулястий, жовтий, блискучий. Цвітіння в червні–серпні. Плодоношення у вересні. Розмножується насінням та вегетативно. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Висихання лиманів; антропогенний вплив (випасання худоби, рекреація).

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

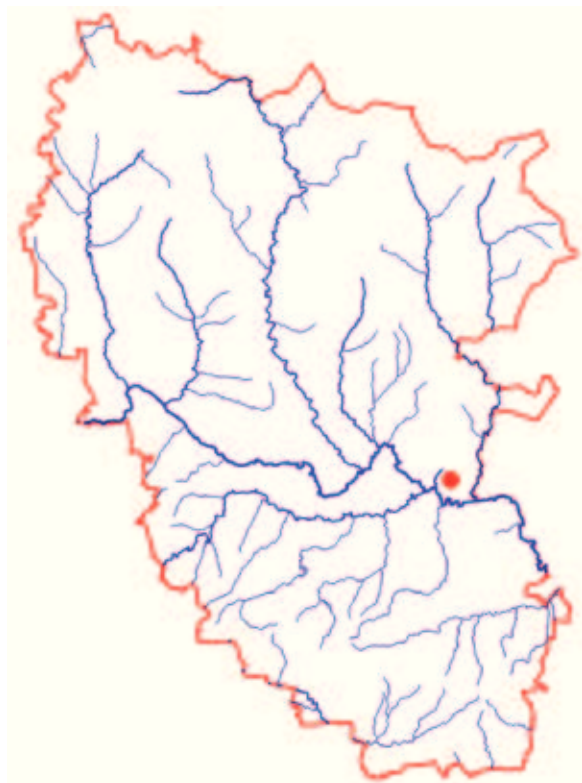
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Не виявлені.

Автор: С.А. Приходько

Фото: Н.Ю. Гнатюк

КОЛОСНЯК КИТИЦЕПОДІБНИЙ**Колосняк кистевидний (к. кистистий)***Leymus racemosus* (Lam.) Tzvelev (*Elymus racemosus* Lam., *E. giganteus* Vahl.)Родина Тонконогові – Семейство Мятликовые –
Familia Poaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

У північно-східній частині Степу.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На пісках.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Багаторічна трав'яна сиза довгокореневищна рослина заввишки 50–150 см. Стебла пучками або рідше одиночі, прямі, грубі, гладкі, під колосом та під вузлами густокороткоопушені. Листки завширшки 5–15 мм, сидячі, язички стеблових листків завдовжки (1)3–4 мм, зарубчасті, з довгими війками на зубчиках. Суцвіття – дуже густий світло-зелений колос завдовжки 20–30 см та завширшки 1–3(4) см, прямий, рідше з трохи звислим верхком із волосистою віссю. Колоски вузьколанцетні, (2)6-квіткові, сидять на осі колоска по 3–6 разом. Колоскові луски завдовжки 16–30 мм, ланцетношилоподібні, у нижній частині розширені, з малопомітними боковими жилками; нижня квіткова луска завдовжки 8–14 мм, у нижній половині опушена довгими волосками. Плід – зернівка завдовжки 7,5–8 мм. Цвіте в травні–серпні. Розмножується насінням. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, надмірне випасання худоби.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ

Кормовий.

Автор: О.І. Соколова

Фото: И.А. Шанцер

ГАДЮЧА ЦИБУЛЬКА ЗАНЕДБАНА**Мускари незамечений**

Muscari neglectum Guss. (*M. racemosum* (L.) Medik., non Mill., *Hyacinthus racemosus* L.)

Родина Гиацинтові – Семейство Гиацинтовые – Familia Hyacinthaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Центральна, Східна, Південна Європа; Кавказ; Західна Азія; Південна Африка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Лісостеп, Степ, Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степи, зарості чагарників, трав'янисті схили.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник 23–40 см заввишки. Цибулина яйцеподібна. Листки – 4–9 вузьколінійних, дугоподібно зігнутих, 2–5 мм завширшки, перевищують стебло або дорівнюють йому за висотою. Квітки запахні, темно-сині або темно-фіолетові з білуватими зубцями, зібрані в щільні китиці, до 7 см завдовжки, звичайно тридцяти-, сорокаквіткові, пониклі верхівкові квітки – неплідні. Оцвітина проста, зрослолисткова, під зубцями стягнута, зубці відігнуті; оцвітина плідних квіток довгастояйцеподібна, 4–7 мм завдовжки, 2–3 мм завширшки; неплідні квітки світліші. Плід – коробочка до 8 мм завдовжки з круглястооберненойцеподібними стулками. Цвітіння з ранньої весни до половини травня. Плодоношення в другій половині травня. Розмножується насінням і цибулинками. Ефемероїд. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

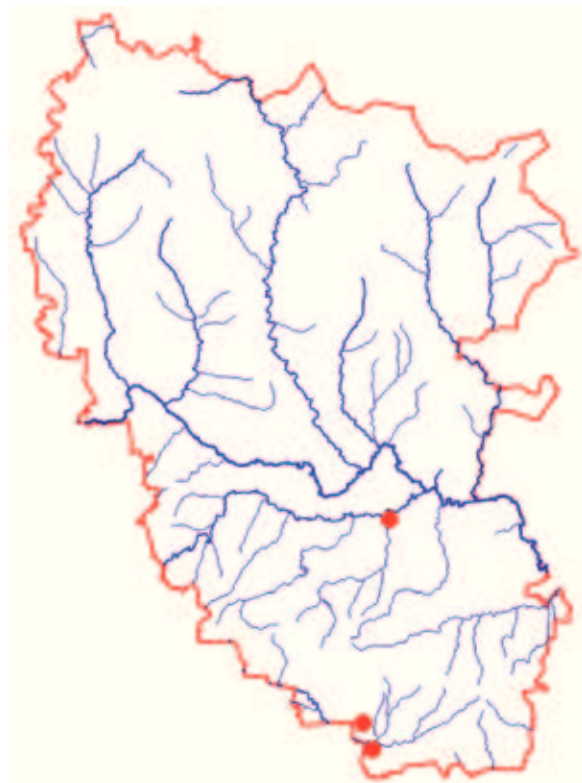
Антропогенний вплив (господарське освоєння територій, випасання худоби, збирання населенням як декоративної рослини).

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: С.А. Приходько

Фото: В.М. Остапко

ВОРОНЯЧЕ ОКО ЗВИЧАЙНЕ**Вороний глаз обыкновенный****(в.г. четырехлистный)***Paris quadrifolia* L.Родина Трилієві – Семейство Триллиевые –
Familia Trilliaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Середземномор'я, Європа, Сибір, Монголія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІЗакарпаття, Карпати, Полісся, Лісостеп, Степ
(зрідка).**МІСЦЕЗРОСТАННЯ**

Тіністі, переважно листяні, вологі ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна гола рослина заввишки 15–20 (40) см. Кореневище повзуче. Стебло нерозгалужене, на верхівці з 4–6 листками, розміщеними кільчато. Листки сітчастожилкові, сидячі, еліптичні або еліптичнооберненояйцеподібні, коротко загострені. Квітки поодинокі, верхівкові, з розпростертою прямою оцвітиною на ребристій квітконіжці. Оцвітина вільнолиста, дворядна, із 4–6 зовнішніх зелених листочків, завдовжки 2–4 см, і 4–6 внутрішніх, більш коротких, жовтувато-зелених вузьколінійних листочків, які залишаються при плодах. Тичинок – вісім, прикріплених до основи листочків оцвітини; нитки їх плоскі, коротші, ніж пиляк, витягнуті над пиляком у довгий шилоподібний додаток; маточка чорно-фіолетова із чотиригніздою зав'язю і чотирма зрослими при основі і відігнутими вгорі стовпчиками. Зав'язь куляста, трохи сплюснута, 4–6-гнізда. Стовпчиків 4–6. Плід – сизувато-чорна багатонасінна ягода близько 10 мм у діаметрі. Зростає на нейтральних або кислих, багатих гумусом ґрунтах. Цвіте в травні. Розмножується насінням. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, може використовуватися як сировина для виготовлення фарби.

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ТОНКОНИГ ЧЕРВОНОНОГИЙ (Т. СТЕПОВИЙ)

М'ятлик красноногий (м. степной)

Poa erythropoda Klokov (*P. versicolor* Besser subsp. *erythropoda* (Klokov) Tzvelev, *P. stepposa* auct. non (Kryl.) Roshev.)

Родина Тонконогові – Семейство Мятликовые –
Familia Poaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Ендемік басейну нижнього Дону.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (звичайно), Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Степові схили, кам'яністі відслонення, відслонення крейди, вапняку та мергелю.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Багаторічна трав'яна сірувато-зелена рослина заввишки 20–50 см. Стебла прямі, з основи колінчастовисхідні, голі, під суцвіттям дрібношорсткі. Пластинки листків щетиноподібні, вузькі, 1,5–3 мм завширшки; язички довгасті, до 4 мм завдовжки. Стебла і піхви циліндричні, шорсткі. Піхви нижніх листків червонуваті. Волоть вузька, стиснута. Колоски ланцетні, складаються з 3–5 квіток, жовтувато-зелені із золотистим кінчиком, рідко – фіолетові. Колоски 3,5–5(6) мм завдовжки. Колоскові луски вузьколанцетні; нижня квіткова луска має при основі кіля невелику кількість досить коротких і не дуже звивистих волоконцець, жилкування невиразне. Цвіте в травні–липні. Розмножується насінням. Ксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

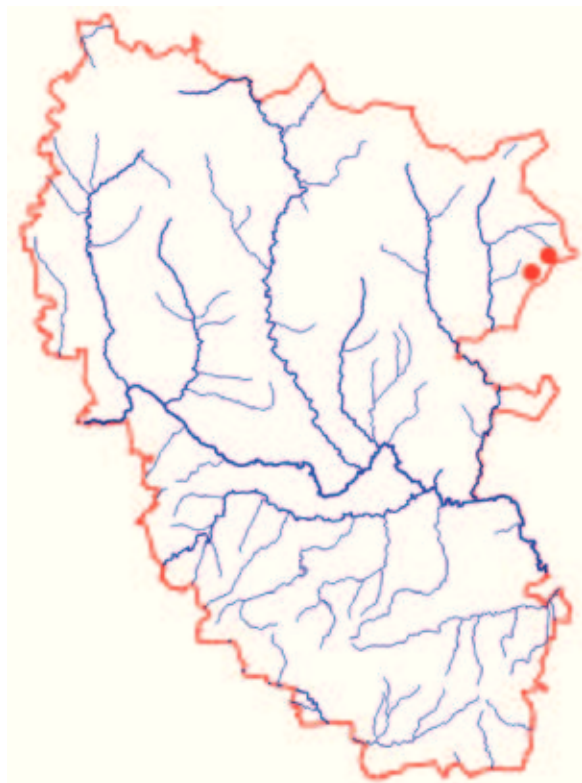
Луганський природний заповідник (філіал «Стрільцівський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Кормовий.

Автор: О.І. Соколова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

РДЕСНИК АЛЬПІЙСЬКИЙ**Рдест альпийский***Potamogeton alpinus* Balb

Родина Рдесникові – Семейство Рдестовые –
Familia Potamogetonaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Середня, Східна і Північна Європа; Кавказ, Сибір.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Закарпаття, Полісся, Степ (дуже рідко).
Можливо, наводився для Луганської області помилково.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Озера, ставки, канали, невеликі річки, штучні водойми.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна водяна рослина. Кореневище гіллясте. Стебла (5)15–75(200) см завдовжки, циліндричні, прості, часто червонуваті у верхній частині. Занурені листки ланцетні, сидячі, цілокраї, на верхівці – тупуваті, із 7–13 жилками. Плавучі листки шкіряні, лопатчастооберненояцеподібні, сидячі або на коротких черешках, так само, як і занурені, при висушуванні – місцями червоніють. Прилистки червоно-бурі. Квітконіс догори не потовщений. Квітки в циліндричному верхковому суцвітті, що сидить на прямій ніжці. Оцвітини немає. Тичинок – 4, із зв'язником, що має крилоподібний виріст круглястої форми, подібний до листочка оцвітини; пиляки довгасті, пилкові зерна – кулясті. Плоди горішкоподібні, товстостінні, нерозкривні, лінзоподібні, гострокулясті, завдовжки близько 3 мм. Цвіте в травні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно. Гідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

РДЕСНИК САРМАТСЬКИЙ**Рдест сарматский***Potamogeton sarmaticus* Maemets

Родина Рдесникові – Семейство Рдестовые –
Familia Potamogetonaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія (Казахстан).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп і Степ, передусім у басейні Сіверського
Дінця.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Стоячі мілководні водойми, у тому числі солону-
ваті.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна водяна кореневищна буль-
боутворююча рослина завдовжки (10)15–20(60)
см. Пагони гіллясті. Занурені листки ланцетні або
широколанцетні, завдовжки (3)5–10(16) см, завши-
ршки (0,5)1–3,5 см, прозорі, з вираженою систе-
мою повітряних лакун уздовж основних жилок
листочків, слабко хвилясті й мікроскопічно зубчасті
по краю, поступово загострені. Плаваючі листки
(якщо вони є) яйцеподібні, еліптичні, розетко-
подібно зближені, широкі, тонкошкірясті, ясно-зеле-
ні, непрозорі, завдовжки 4–10(12) см, завширшки
(1,5)2–3,5(6) см. Прилистки тонкі, зелені або зе-
ленувато-коричневі, завдовжки 2–4 см, із двома
кілями на головному стеблі й майже без кілів на
бічних пагонах. Квітконоси 4–8(13) см завдовж-
ки, догори потовщені, товстіше верхніх міжвузлів
стебла. Суцвіття 2,3–1,7(3) см завдовжки. Плоди-
ки зеленувато-бурі, близько 3 мм завдовжки і 2 мм
завширшки, зі слабко вираженим спинним кілем.
Цвіте в червні–серпні. Гідрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Лу-
ганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний.

Автор: О.І. Соколова

Фото: О.І. Соколова

СИТІВНИК ЖОВТУВАТИЙ**Ситовник желтоватый**

Cyperus flavescens (L.) P. Beauv. ex Rchb. (*Cyperus flavescens* L.)

Родина Осокові – Семейство Осоковые – Familia Cyperaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Середня, Південна Європа; Мала Азія; Північна Африка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп (звичайно), Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі піщані й мулко-піщані місця, болотисті луки, берега водойм.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Однорічник 5–30 см заввишки. Коренева система пучкувата. Стебло тонке, тупотригранне, перевищує листки, часто при основі розгалужене. Листки (звичайно 2 шт.) пласкі, гладенькі, кілясті, 2–3 мм завширшки. Суцвіття верхівкове, головчасте (з одного колосу) або зонтикоподібне (з декількох колосів), коротше за обгортки з приквітних листків. Колоски плескуваті, ланцетні або лінійноланцетні, тупуваті, близько 1 см завдовжки, з 20–24 квіток; покривні луски жовтуваті або світло-бурі, уздовж спинки з більш-менш широкою зеленою смугою, яйцеподібні або еліптичні, гоструваті. Квітки двостатеві, без оцвіттини; тичинок 3 шт., приймочок 2 шт. Цвітіння в червні–серпні. Запилення відбувається за допомогою вітру. Плід – горішкоподібний, двоопуклий, майже округлий або яйцеподібний, 1 мм завдовжки. Плодоносіння в серпні–вересні. Гігромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

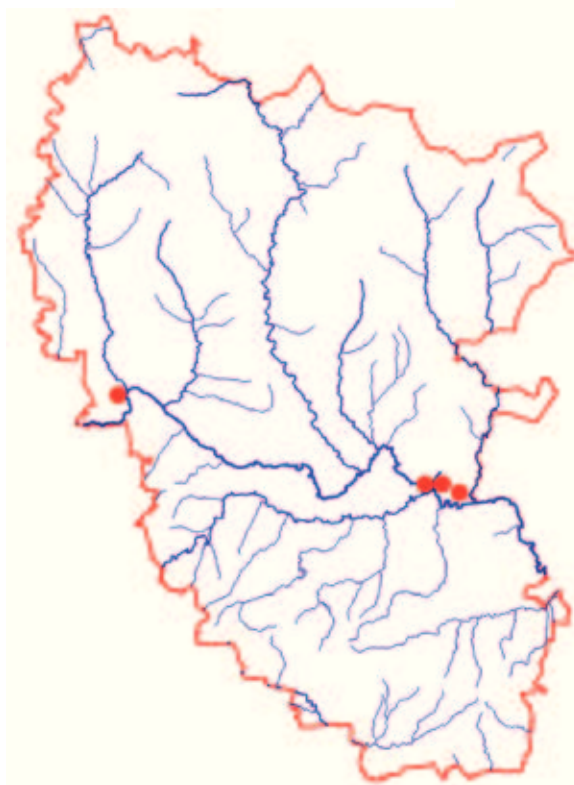
Осушення боліт та водойм, сінокошіння, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), загальнозоологічний заказник «Кондрашевський», заповідне урочище «Дубовий гай».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ВОДЯНИЙ РІЗАК АЛОЕПОДІБНИЙ**Телорез обыкновенный***Stratiotes aloides* L.

Родина Жабурникові – Семейство Водокрасовые –
Familia Hydrocharitaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ (північ), Сибір (південь).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Спорадично по всій території.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Стоячі та тихі води: озера, стариці, пруди, рідко болота.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий, дводомний, водний багаторічник, зазвичай вільно плаває; має коротке кореневище, що несе мички шнуроподібних коренів. Пагони короткі, повзучі. Листки численні, зібрані в густі, прикореневі, спіральні розетки, сидячі, до 45 см завдовжки та 4 см завширшки, лінійні, по краях з колючими жорсткими зубцями; напівзанурені у воду, після цвітіння занурені. Квітки по 1–2 шт. у приквітковому покривалі; покривало дволісткове. Оцвітина подвійна; пелюстки (3 шт.) білі, оберненояйцеподібні, до 2 см завдовжки. Чоловічі квітки на довгих квітконіжках, з 12–15 тичинками та декількома стамінодіями. Жіночі квітки майже сидячі; стовпчик короткий, приймочок 6 шт. Цвітіння в червні–липні. Запилення відбувається за допомогою комах. Плід ягодоподібний, яйцеподібний. Плодоносіння в липні–серпні. Діаспори поширюються водною течією. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

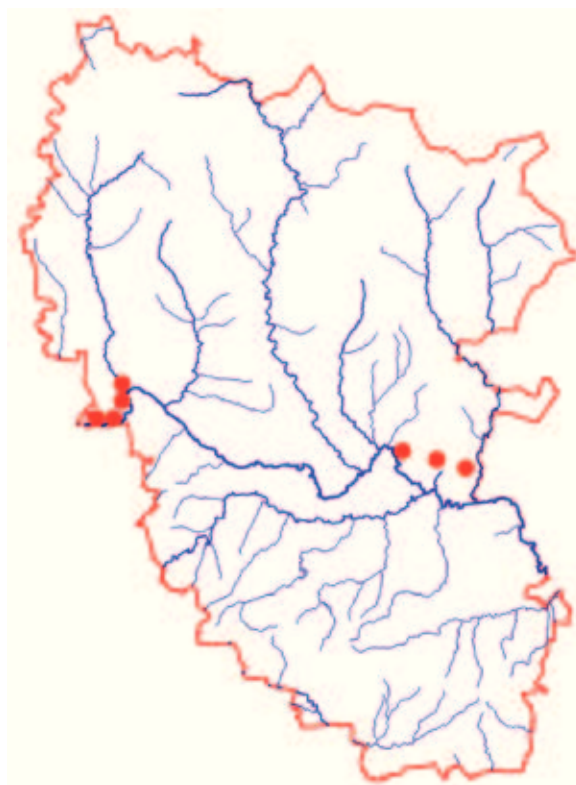
Вузька екологічна амплітуда, географічна ізоляція популяцій, циклічні коливання клімату, меліорація, господарське використання та забруднення водойм, рекреація, збирання рослинної сировини населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, кормовий, технічний, лікарський, здатний вбирати радіонукліди.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ВОЛЬФІЯ БЕЗКОРЕНЕВА**Вольфія бескорневая**

Wolffia arrhiza (L.) Horkel ex Wimmer (*Lemna arrhiza* L.)

Родина Ряскові – Семейство Рясковые – Familia Lemnaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Західна, Південна Європа; Південна Азія, Африка, Австралія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп, Донецький Лісостеп (у долині р. Сіверський Донець спорадично), Полісся (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

У стоячих заплавних водоймах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Плаваюча на поверхні води багаторічна бескоренева рослина. Одна з найдрібніших квіткових рослин у світі. Вегетативне тіло (нагадує слань) еліпсоїдальне або яйцеподібне, 1,0–1,5 мм у діаметрі, зверху пласке, яскраво-зелене, зісподу опукле, більш бліде, при основі з однією «кишенюкою», в якій розвивається молодий пагін. Квітки одностатеві, однодомні; чоловічі складаються з 1–2 тичинок. Суцвіття (розвиваються в ямочці на верхній поверхні) з 1–2 чоловічих та 1 жіночої квітки. Цвіте в травні–червні, але дуже рідко. Запилення відбувається за допомогою водяної течії або вітру. Плід мішечкоподібний. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, осушення боліт та водойм, вирубування заплавних лісів, забруднення води річок, рекреація.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

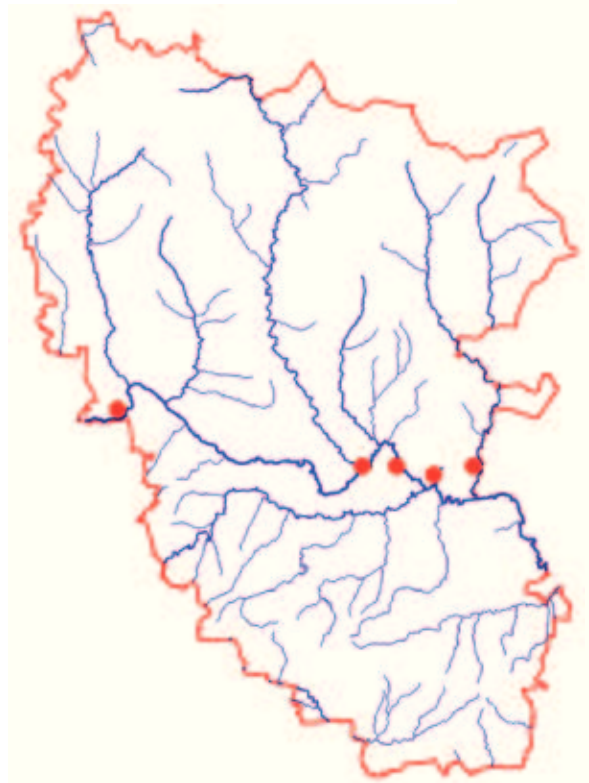
Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий.

Автор: О.Г. Мулєнкова

Фото: С.Р. Майоров

ВИЩІ РОСЛИНИ:

**Папоротеподібні
(Polypodiophyta)**

КОСТЯНЕЦЬ ГЕЙФЛЕРА**Костенец Гейфлера**

Asplenium × *heufleri* Reichardt (*A.* × *alternifolium* Wulfen nothosubsp. *heufleri* (Reichardt) Risto & Jaakko)

Родина Костянцеві – Семейство Костенцовые – Familia Aspleniaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Середня та Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ, Донецький Лісостеп (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Піщаникові скелі.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий розетковий багаторічник, 2–4 см заввишки. Утворює дерновину; корені придаткові, мичкуваті; кореневище коротке, повзуче. Листки (вайї) численні, майже шкірясті; черешок при основі темно-червоно-бурий, а вгорі зелений, з рідкими членистими волосками. Вайї в обрисі ланцетні або лінійноланцетні, при основі двічі пірчаторозсічені, вище – пірчасті; сегменти овально-клиноподібні, на верхівці – надрізанозубчасті, чергові або майже супротивні; нижні 1–2 пари віддалені від інших. Лопаті клиноподібні. Спороносить у липні–серпні. Соруси поодинокі, довгасті, на нижньому боці вайї збоку вторинних жилок. Розмножується вегетативно і спорами; перенесення гамет відбувається у вологому середовищі, розселення діаспор – шляхом їхнього розпилення із сорусів, що лопнули, а також повітряною течією. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

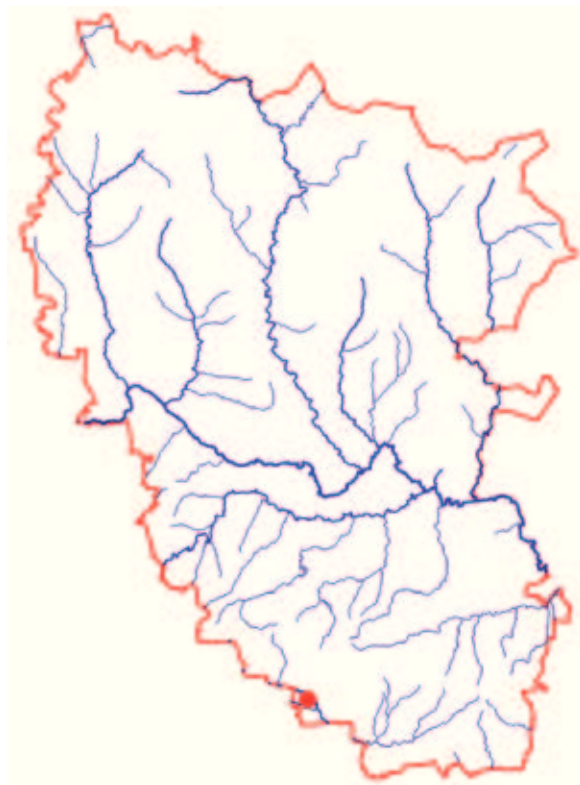
Природно-історична рідкісність, розробка кар'єрів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України. Регіональний ландшафтний парк «Біловодський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Вчиняє стабілізуючу дію в скельних ектопах, декоративний, ґрунтотворний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

КОСТЯНЕЦЬ ПРИСТІННИЙ**Костенец постенный***Asplenium ruta-muraria* L.

Родина Костянцеві – Семейство Костенцовые –
Familia Aspleniaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Азія, Північна Америка (схід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Гірський Крим (часто), Полісся, Західний
Лісостеп (зрідка), Лівобережний Степ (дуже
рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі вапнякові освітлені скелі та кам'янисті схили.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ**ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий розетковий багаторічник, 3–15 см
заввишки. Кореневище коротке, вкрите лінійно-
ланцетними чорно-бурими лусками. Листки тов-
стуваті, склероморфні, сіро-зелені, тьмяні, голі або
вкриті залозистими волосками, в обрисі трикут-
но-яйцеподібні, двічі чи тричі пірчатороздільні;
сегменти першого і другого порядку на «черешоч-
ках»; сегменти останнього порядку різноманітної
форми: округлі, ромбічно-клиноподібні, видовже-
но-клиноподібні, цілокраї або городчасті, з вил-
частими жилками. Черешок зазвичай довший за
пластинку, зелений, інколи біля основи чорно-бу-
рий. Соруси довгасті, поодинокі, збоку вторинних
жилок на нижньому боці вайї, згодом зливаються
і вкривають увесь нижній бік сегментів. Индузії з
війчастим краєм. Спороносить у червні–серпні.
Розмножується вегетативно і спорами; перене-
сення гамет відбувається у вологому середовищі,
розселення діаспор – шляхом їхнього розпилення
із сорусів, що лопнули, а також повітряною течією.
Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

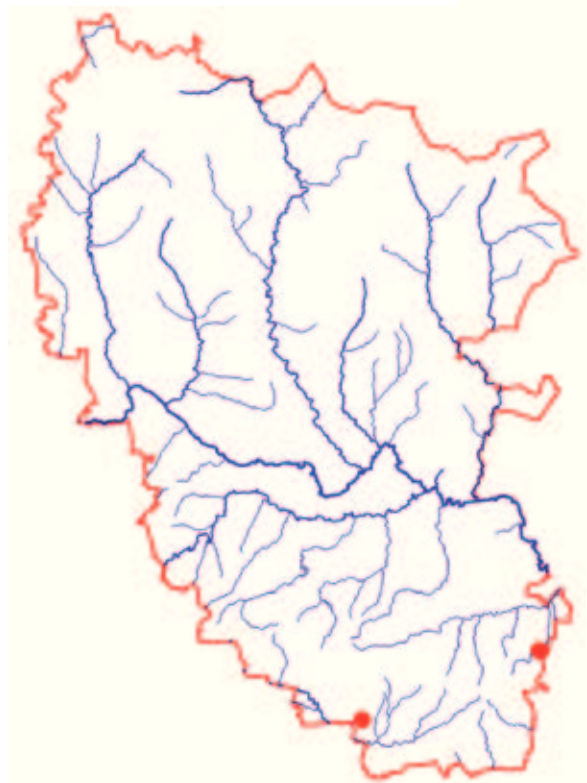
Природно-історична рідкісність, розробка кар'є-
рів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Про-
вальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Вчиняє стабілізуючу дію в скельних ектопах,
грунтотворний, декоративний, лікарський.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

КОСТЯНЕЦЬ ПІВНІЧНИЙ**Костенец северный***Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.

Родина Костянцеві – Семейство Костенцовые –
Familia Aspleniaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Східний Сибір, Азія, Північна
Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Правобережне Полісся, Західне Полісся,
Лісостеп (спорадично), Степ, Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Сухі освітлені, що добре прогріваються, розколини
скель кристалічних порід.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий розетковий багаторічник, 3–20 см заввишки. Кореневище коротке, розгалужене, вкрите бурими лінійними лусками. Корені придаткові, мичкуваті. Листки шкірясті, зимуючі. Листкові пластинки дихотомічно розсічені на 2–3 (5) лінійно-відтягнуті частки. Частки загострені на верхівці та поступово вузькоклиноподібно звужені знизу, на верхівці та по краях з 3–5 довгими гострими зубцями, нижні до 6–8 мм завдовжки, жилкування майже паралельне. Черешок у 2–3 рази довший за пластинку. Соруси лінійні, вузькі, згодом зливаються і вкривають увесь нижній бік вузьких часток. Покривальця прикріплені збоку соруса, цілокраї. Спороносить у червні–серпні. Розмножується вегетативно і спорами; перенесення гамет відбувається у вологому середовищі, розселення діаспор – повітряною течією. Мезоксерофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

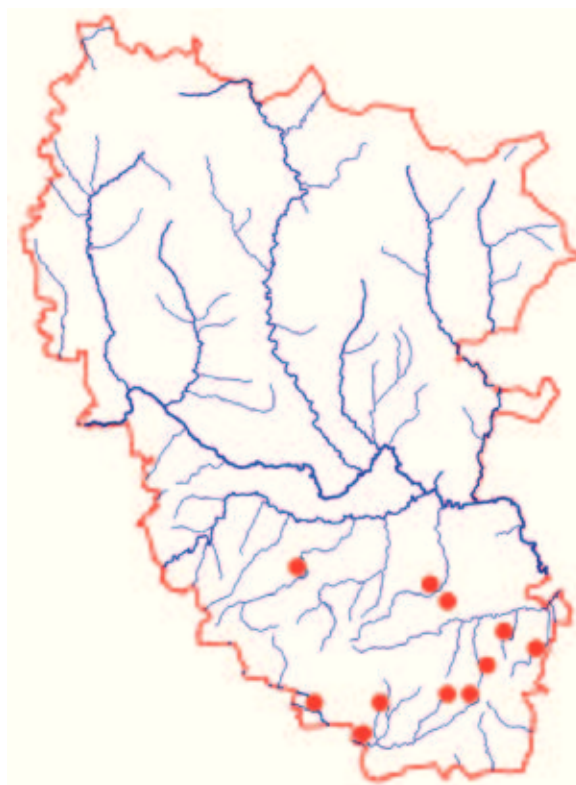
Природно-історична рідкісність, розробка кар'єрів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Вчиняє стабілізуючу дію в скельних ектопах, ґрунтотворний, декоративний, лікарський.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

АСПЛЕНІЙ ВОЛОСОПОДІБНИЙ**Костенец волосовидний***Asplenium trichomanes* L.

Родина Костянцеві – Семейство Костенцовые –
Familia Aspleniaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Середня Азія, Північна і Південна
Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Правобережне Полісся, Лісостеп, Степ,
Гірський Крим.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Розщелини карбонатних скель.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий вічнозелений розетковий багаторіч-
ник, 5–15 (36) см заввишки. Корені придаткові,
мичкуваті; кореневище коротке, вкрите чорнувати-
ми лусками; утворюється дерновина. Листки пір-
часті, частки різноманітної форми: оберненойце-
подібноокруглі, округлі, біля основи клиноподібні
або зрізані, по краю городчасті, часом надрізані до
однієї чверті або надрізані городчасті. Пластинка
в обрисі лінійна, черешок коротший за пластинку.
Черешок і стрижень листка темно-бурі, блискучі.
Соруси довгасті, поодинокі, збоку вторинних жи-
лок на нижньому боці вай. Покривальце прикріп-
лене збоку соруса, цілокраї або ледве виїмчасте.
Спороносить у червні–серпні. Розмножується ве-
гетативно і спорами. Перенесення гамет відбува-
ється у вологому середовищі, розселення діаспор
– повітряною течією. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, розробка кар'є-
рів, рекреація, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

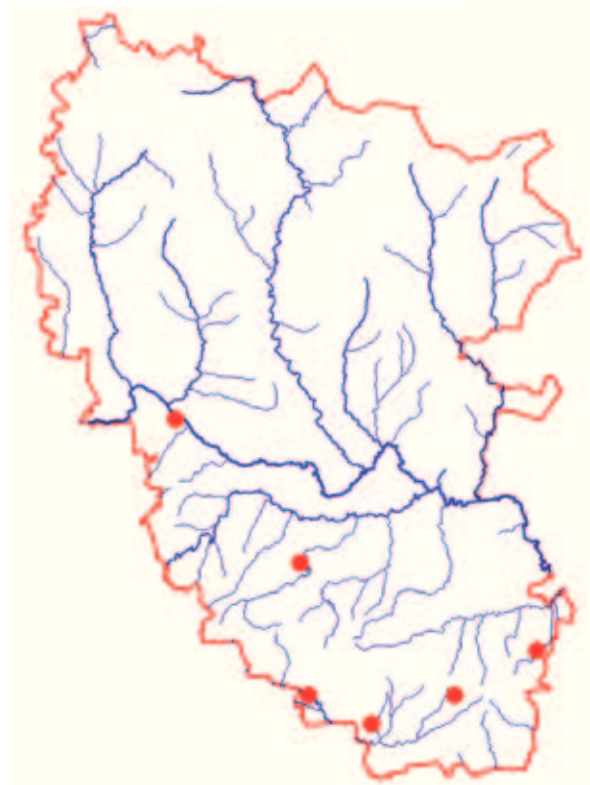
Луганський природний заповідник (філіал «Про-
вальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, ґрунтотворний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

БЕЗЩИТНИК ЖІНОЧИЙ, ЖІНОЧА ПАПОРОТЬ

Кочедыжник женский

Athyrium filix-femina (L.) Roth (*Polypodium filix-femina* L.)

Родина Безщитникові – Семейство Кочедыжниковые – Familia Athyriaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Сибір, Західна та Північна Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Лісова зона, Лісостеп (звичайно), Степ (зрідка), Крим (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Тіністі ліси, частіше вільшняки.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – до 100 см заввишки. Кореневище коротке, товсте, з темно-червоними лусками. Вайї великі, двічі або тричі пірчаторозділені, пластинка листка в обрисі широколанцетна, черешкі короткі, вкриті буруватими лусочками. Соруси на нижній поверхні листка серпоподібні або еліптичні, розміщені вздовж жилки, щільно розташовані. Покривальце прикріплене збоку соруса. Спори еліптично-ниркоподібні. Спороносить у липні–серпні. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві. Діаспори поширюються у вологому середовищі, а також повітряними потоками. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

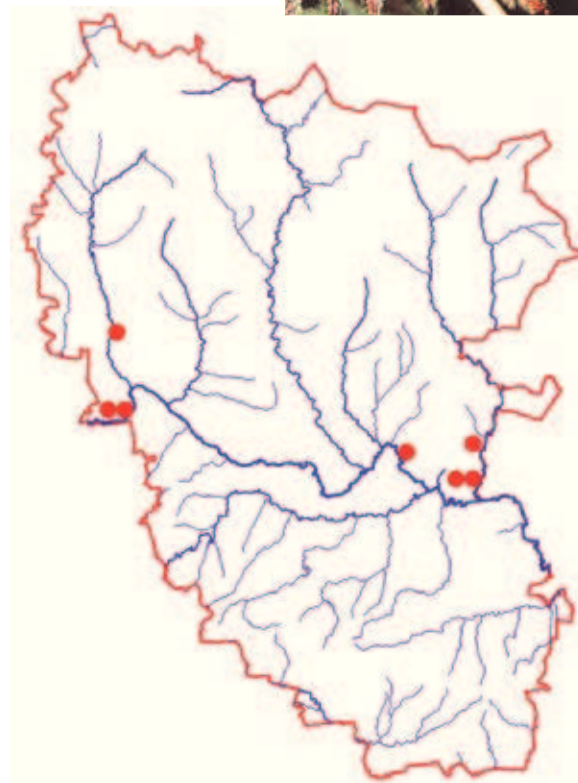
Зниження рівня ґрунтових вод, осушення ґрунтів, вирубування лісів, збирання населенням.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, лікарський, дубильний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ПУХИРНИК ЛАМКИЙ

Пузырник ломкий

Cystopteris fragilis (L.) Bernh. (*C. filix-fragilis* auct., *Polypodium fragile* L.)

Родина Пухирникові – Семейство Пузырниковые – Cystopteridaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Центральна Європа; Кавказ; Середня Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Лісова зона, Лісостеп (спорадично), Степ (зрідка), Гірський Крим (звичайно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі, часто глибокі лісисті яри, переважно на глинистих і вапнякових ґрунтах.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Спорофіт 10–30 см заввишки. Кореневище тонке, коротке; вид вегетативно малорухливий. Вайі зібрані в розетку, тричі пірчаторозсічені, голі, м'які, світло-зелені, пластинка в обрисі ланцетна або вузьколанцетна. Сегменти першого порядку «черешкові», найнижчі – коротші за сусідні; сегменти другого порядку видовжені, округло-лопатеві або зубчасті. Черешок тонкий, ламкий, буруватий. Соруси розташовані однорядно з обох боків від середньої жилки. Покривальце ковпачкоподібне, загострене, більш-менш здуте. Спороносить у червні–липні. Гаметофіт маленький, двостатевий. Перенесення гамет відбувається у вологому середовищі, розселення діаспор – повітряною течією. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

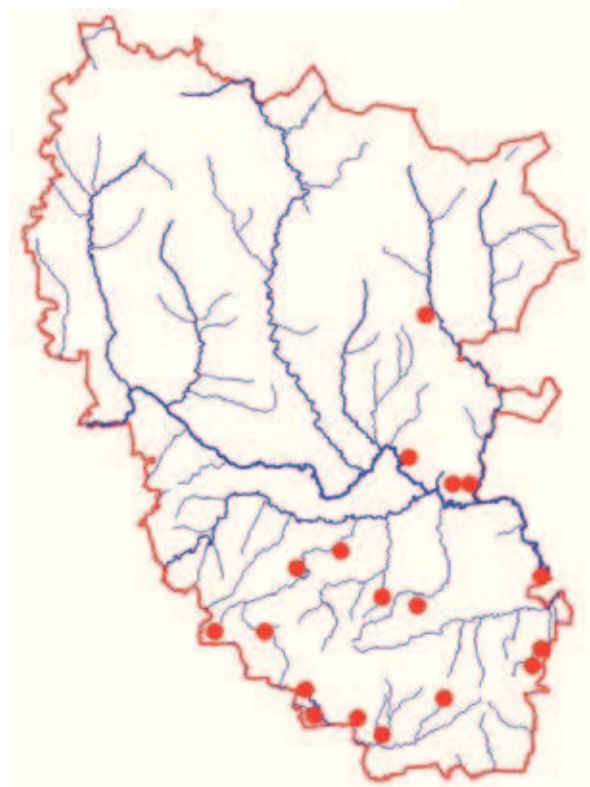
Природно-історична рідкісність, рекреація, вирубування лісів, видобування каменю відкритим способом, збирання населенням.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Декоративний, лікарський, отруйний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ЩИТНИК ШАРТРСЬКИЙ**Щитовник шартрський**

Dryopteris carthusiana (Vill.) H.P. Fuchs (*D. spinulosa* (Sw.) D. Watt., *D. euspinulosa* (Diels) Fomin, nom. illeg., *Polypodium carthusianum* Vill.)

Родина Щитникові – Семейство Щитовниковые – Familia Dryopteridaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Північна Америка (схід).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Лісова зона, Лісостеп (звичайно), Степ (зрідка), Крим (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вологі ліси, скелі.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – 30–50 см заввишки. Кореневище товсте, вкорочене. Листки трав'янисті, без залозок, пірчасторозсічені; пластинка в обрисі від видовженої до трикутно-яйцеподібної, кінцеві зубчики листків закінчуються шилоподібним вістрям. Черешок довгий, покритий однокольоровими (світло-бурими), загострено-яйцеподібними півчастими лусками. Соруси біля верхівки плідної гілочки бокових жилок. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві; перенесення гамет відбувається у вологому середовищі. Спороносить у липні–серпні. Діаспори поширюються повітряними потоками. Гігромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

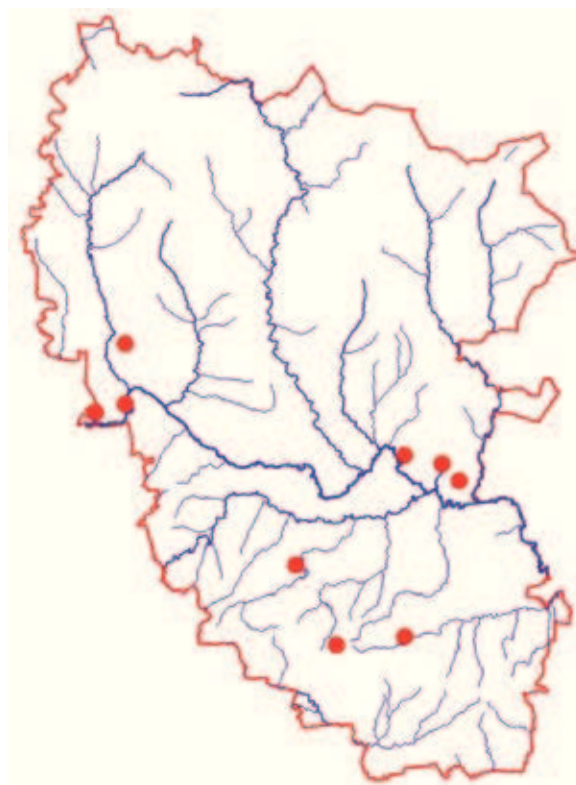
Висихання боліт унаслідок зміни клімату та зниження рівня ґрунтових вод, вирубування лісів, лісові пожежі, випасання худоби.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський».

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Лікарський, отруйний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

**ЩИТНИК ЧОЛОВІЧИЙ,
ЧОЛОВІЧА ПАПОРОТЬ****Щитовник мужской***Dryopteris filix-mas* (L.) SchottРодина Щитникові – Семейство Щитовниковые –
Familia Dryopteridaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, Кавказ, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території, нерідко.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси, переважно листяні.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Спорофіт 50–150 см заввишки. Коренева система мичкувата; кореневище товсте, вкорочене, косо вгору спрямоване. Вид вегетативно малорухливий. Вайі трав'янисті, світло-зелені, двічі, тричі пірчасторозсічені; пластинка в обрисі еліптично-довгаста, до верхівки та основи звужена, не залозиста; сегменти першого порядку чергові, лінійноланцетні, загострені, з короткою «ніжкою», частки другого порядку довгасті, тупі, краї зубчато надрізані; черешок короткий, густо вкритий бурими ланцетними плівками. Соруси нечисленні, на нижній стороні листка; покривальце підковоподібне. Спороносить у травні–серпні. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві; перенесення гамет відбувається у водному середовищі. Діаспори поширюються шляхом саморозкидання, а також водяною течією і повітряними потоками. Мезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

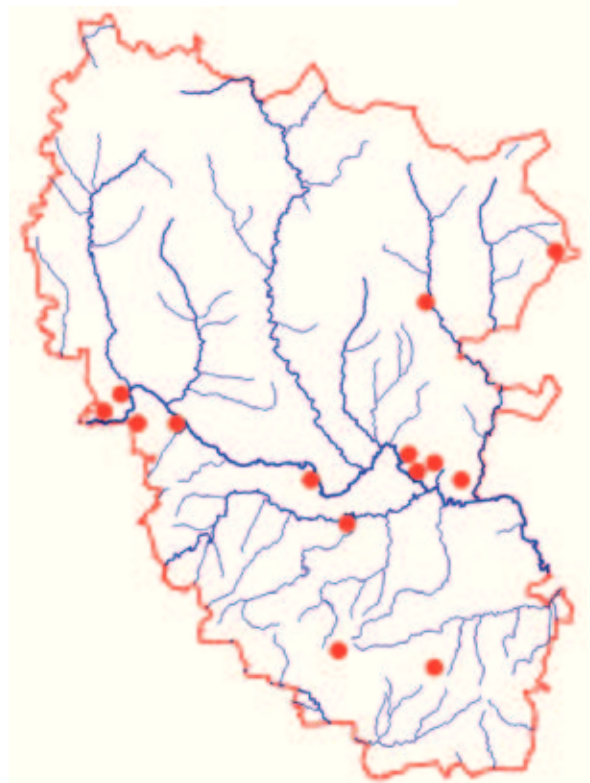
Лісові пожежі, рекреація, вирубування лісів, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, отруйний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

СТРАУСОВЕ ПЕРО ЗВИЧАЙНЕ**Страусник обыкновенный**

Matteuccia struthiopteris (L.) Tod. (*Osmunda struthiopteris* L., *Struthiopteris filicastrum* All.)

Родина Оноклеєві – Семейство Оноклеєвые –
Familia Onocleaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна і Середня Європа, Середземномор'я (Сицилія), помірна Азія, приатлантична Південна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Розточчя-Опілля, Полісся, Лісостеп, Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Вогкі ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Багаторічна трав'яна папороть заввишки 60–150 см. Стебло прямостояче, розеткове, укорочене. Кореневище товсте, коротке, із підземними стеблами. Листки (вайї) пірчасті. Стерильні вайї завдовжки до 1 м, зелені, мають широкодовгасту гостру пластинку, поступово звужену до основи, з коротким черешком; сегменти 1-го порядку поділені на довгасті, тупі, цілокраї сегменти 2-го порядку, щільно притулені один до одного, у кожному з них просте пірчасте жилкування. Безплідні листки складені лійкою навколо менш великих 2–3 спороносних листків. Плідні вайї пірчасті, бурі, сегменти їх лінійні, цілокраї, майже циліндричнозгорнуті. Спори еліптичні, зовні із зморшками. Купки спорангіїв круглясті, сидять на потовщених жилках, прикриваються ковпачкоподібним, конусоподібним, з краю лопатевим покривцем (індузієм), що рано зникає. Спороносить у серпні–вересні. Розмножується спорами, вегетативно. Гідромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

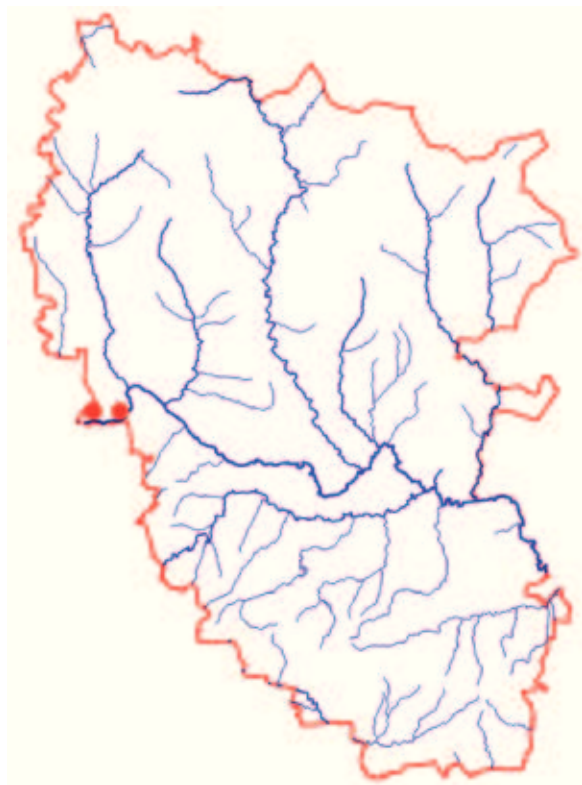
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Проектований заказник «Сафоново».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, отруйний (для худоби).

Автор: О.І. Соколова

Фото: І.А. Шанцер

ВУЖАЧКА ЗВИЧАЙНА**Ужовник обыкновенный***Ophioglossum vulgatum* L. (*O. ovatum* Salis.)Родина Вужачкові – Семейство Ужовниковые –
Familia Ophioglossaceae**АРЕАЛ ВИДУ**

Європа, північно-східна Африка, західна Азія, Кавказ, західний Сибір, Камчатка, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Полісся, Лісостеп, Гірський Крим та Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ліси на сирих галявинах, зарості чагарників, сфагнові болота, вологі луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Невелика трав'яна рослина заввишки 5–10 (30) см. Кореневище коротке, повзуче. Корені придаткові, мичкуваті. Стебло пряmostояче, безрозеткове. Однолистяний, рідше – листа два. Лист (вайя) розділяється на дві частини: стерильну та спороносну. Стерильна частина вайї зелена, цілісна, овальна або довгастоовальна, тупа, біля основи клиноподібна і збіжна, у вигляді піхви охоплює спороносну частину листка. Спороносна частина – у вигляді простого лінійного колоса, на ньому знаходяться 12–40 пар спорангіїв. Спорангії – з багат шаровими стінками без покривальця, розташовані у 2 ряди на верхівці стеблорічної спороносної частки, формують стробіли із 12–40 пар спорангіїв, що зливаються між собою, утворюючи 2 синангії. Спори горбочкуваті. Спороношення в червні–серпні. Розмножується спорами. Гігромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

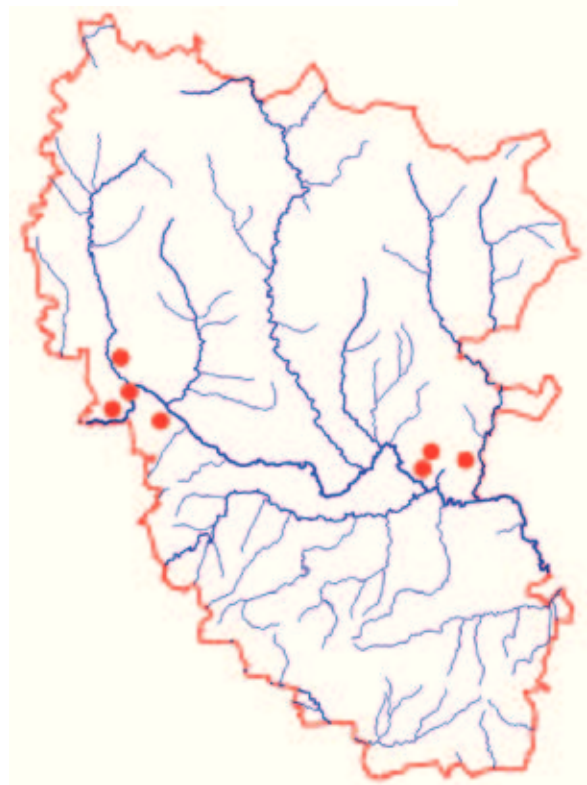
Природно-історична рідкісність, зміни гідрологічного режиму.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.І. Соколова

Фото: В.Е. Прохоров

БАГАТОНІЖКА ЗВИЧАЙНА**Многоножка обыкновенная***Polypodium vulgare* L.

Родина Багатоніжкові – Семейство Многоножковые – Familia Polypodiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Західний Сибір; Середня, Західна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Майже по всій території (спорадично).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Ущелини піщаникових відслонень.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий літньозелений багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – 8–40 см заввишки. Кореневище повзуче, часто надземне, довге, розгалужене, густо вкрите бурими ланцетними лусочками 0,1–0,3 мм завдовжки. Корені придаткові, мичкуваті. Листки (вайї) розміщені у два ряди на верхній поверхні кореневищ. Пластинка в обрисі лінійноланцетна, загострена, до основи не звужується, майже шкіряста, глибоко пірчастороздільна; долі цілокраї, тупуваті; жилки двічі, рідше тричі вилчасті. Соруси округлі, без щитка, розміщені у два ряди вздовж середньої жилки долі. Спори жовтувато-бурі, горбкуваті. Спороносить у липні–серпні. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві. Перенесення гамет відбувається у водному середовищі, розселення діаспор – повітряною течією. Ксеромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

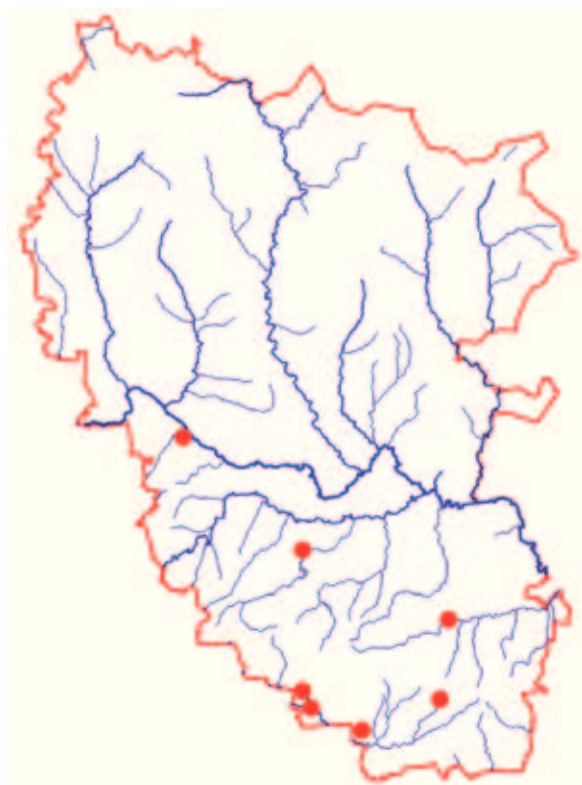
Природно-історична рідкісність, рекреація, степові пожежі.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Вчиняє стабілізуючу дію в скельних екотопах. Декоративний, ґрунтотворний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: И.А. Шанцер

ОРЛЯК ЗВИЧАЙНИЙ**Орляк обыкновенный***Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn s.l.

Родина Невиразнолускові – Семейство Подчешуйниковые – Familia Нуролепидасеае

АРЕАЛ ВИДУ

Космополіт (за винятком полярних районів, степів та пустель).

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Лісова зона, Лісостеп (звичайно), Степ (зрідка).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Мішані й листяні, головним чином березові, ліси.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий літньозелений, безрозетковий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – 30–150 см заввишки. Кореневище чорне, дуже міцне, розгалужене. Корені придаткові, мичкуваті. Листки (вайі) тричі пірчасті, пластинка в обрисі трикутна або еліптично-дельтоподібна, знизу злегка опушена або гола, шкіряста; черешки довгі, товсті. Сегменти першого порядку супротивні, ланцетні, загострені, другого – довгасто-ланцетні, чергові, сидячі. Соруси розташовані по краях листків, прикриті покривальцем та краєм листової пластинки. Спорангії утворюються не кожного року. Спороносить у липні–вересні. Спори поширюються повітряними потоками. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві; перенесення гамет відбувається у водному середовищі. Гігromeзофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

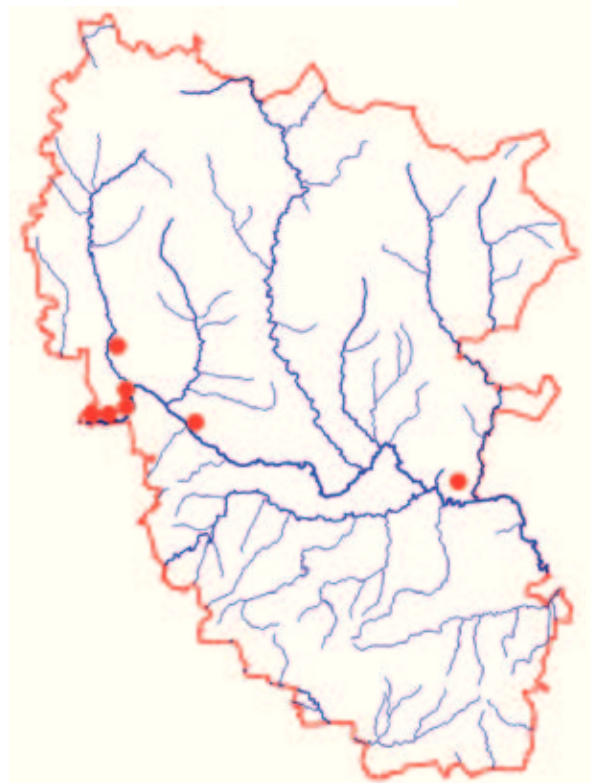
Природно-історична рідкісність, рекреація, пожежі, вирубування лісів, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Ботанічний заказник «Серебрянський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський, їстівний (у молодому віці), отруйний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

**ТЕЛІПТЕРІС БОЛОТЯНИЙ,
БОЛОТНА ПАПОРОТЬ**

Телиптерис болотный

Thelypteris palustris Schott (*Dryopteris thelypteris* (L.) A. Gray, *Acrostichum thelypteris* L.)

Родина Телиптерисові – Семейство Телиптерисовые – Familia Thelypteridaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Середня Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісова зона, Лісостеп (звичайно), Степ (зрідка), Карпати, Крим (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота, чорновільшнякаи, мокрі заболочені луки.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий літньозелений, розетковий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – 30–60 см заввишки. Кореневище тонке, повзуче, чорнувате. Коренева система мичкувата. Вайї жовтувато-зелені, двічі пірчаторозсічені, пластинка видовжено-ланцетна, сегменти ланцетні, лінійні, зменшуються в розмірі до основи пластинки; краї сегментів зі спорами загнуті, трикутносерпоподібні. Черешки дорівнюють або довші за пластинку. Соруси округлі, майже зливаються, розташовані на середині або нижче бокових жилок. Спори бобоподібні. Спороносить у липні–серпні. Особини статевого покоління – гаметофіти – маленькі, двостатеві. Перенесення гамет відбувається у вологому середовищі, розселення діаспор – повітряною течією. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

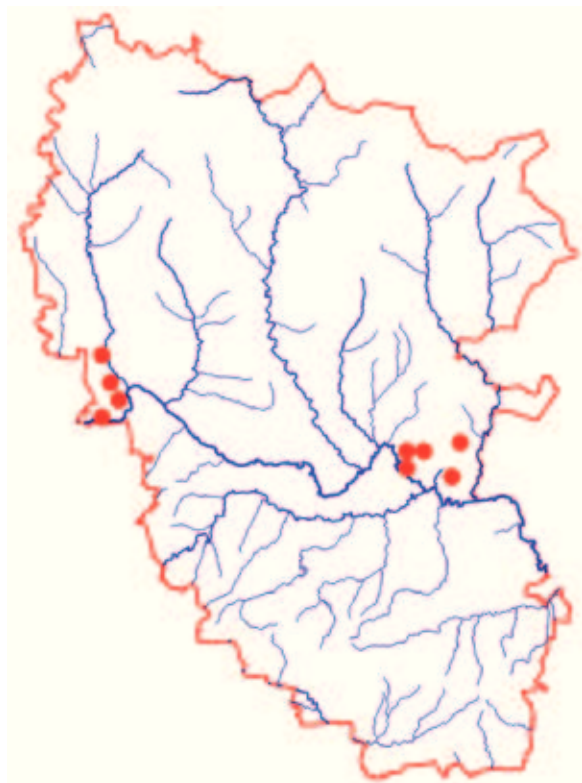
Випасання худоби, меліорація, вирубування лісу, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), ботанічний заказник «Серебрянський», загальнозоологічний заказник «Кондрашевський».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Декоративний, лікарський.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ВИЩІ РОСЛИНИ:

**Хвощеподібні
(Equisetophyta)**

ХВОЩ РІЧКОВИЙ**Хвощ речной***Equisetum fluviatile* L. (*E. heleocharis* Ehrh.)

Родина Хвощові – Семейство Хвощовые – Familia Equisetaceae

АРЕАЛ ВИДУ

По всій північній півкулі.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся, Лісостеп, Степ (розсіяно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Берега водойм та топких боліт; навколо озер та стариць, що заростають, нерідко утворює великі чисті зарості та заходить у воду.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти 30–150 см заввишки. Кореневище підземне, галузисте, довге. Стебло пряmostояче, безрозеткове, зелене, м'яке. Пагони прості або у верхній частині гіллясті; гілки угору спрямовані, дрібногорбкуваті. Листки знаходяться при основі стеблових міжвузлів, їхні піхви зростаються в трубку, пластинки редуковані до зубців. Зубці шилоподібні, притиснуті або ледь відхилені. Стробіли верхівкові (на головній осі і бічних гілках), без вістря. Гаметофіт тонкий, сланевий, зелений. Гамети переносяться у вологому середовищі. Спороносить у червні–липні. Діаспори поширюються повітряними потоками. Гігрофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Осушення боліт та водойм, сінокосіння, випасання худоби.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

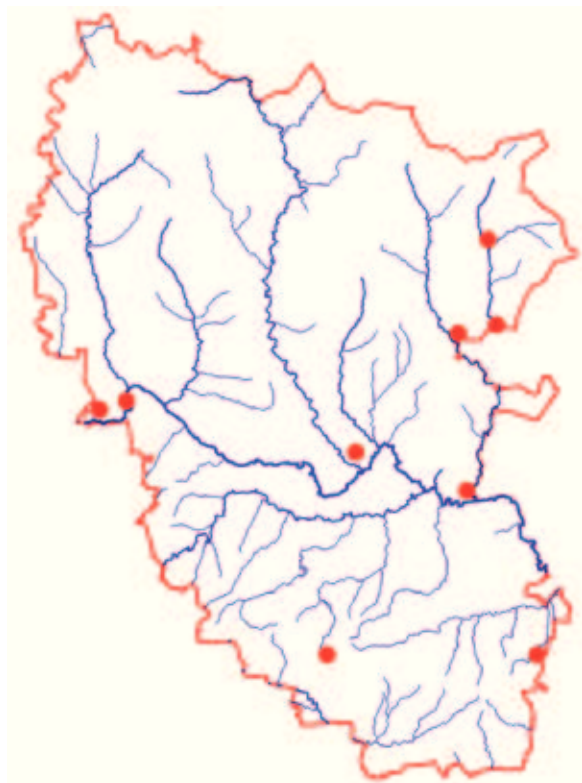
Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Кормовий, технічний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ХВОЩ ЗИМУЮЧИЙ**Хвощ зимуючий**

Equisetum hyemale L. (*Hippochaete hyemalis* (L.) Bruhin)

Родина Хвощові – Семейство Хвощовые – Familia Equisetaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Азія, Африка, Північна та Південна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Схили піщаного валу р. Сіверський Донець та піщаних кар'єрів у його долині.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – вічнозелені, 30–150 см заввишки, з придатковими коренями, безрозеткові. Кореневище довге, підземне, галузисте. Пагони прямостоячі, 3–4 мм у діаметрі, жорсткі, зближені, створюють пучки, не галузисті. Молоді пагони світло-зелені, сочні, ламкі у вузлах; старі пагони відмирають поступово, з верхніх міжвузлів. Листки знаходяться при основі стеблових міжвузлів, їхні піхви зростаються в трубку, пластинки редуковані до зубців; зубці лускоподібні, чорні. Стробіли верхівкові, гострокінцеві. Спороносить у травні–липні. Діаспори поширюються повітряними потоками. Гаметофіт тонкий, сланевий, зелений. Гамети переносяться у вологому середовищі. Гігромезофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, рекреація, розробка піщаних кар'єрів.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

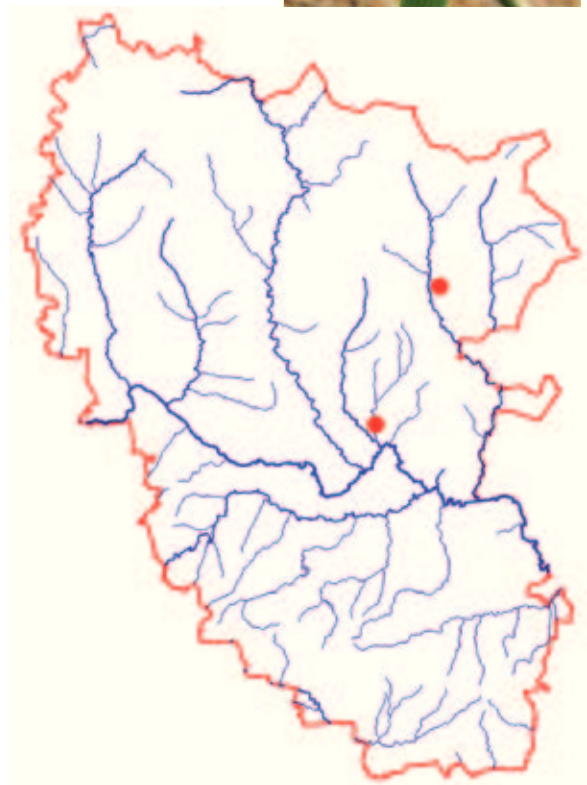
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Лікарський, кормовий.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ХВОЩ ЛІСОВИЙ**Хвощ лесной***Equisetum sylvaticum* L.

Родина Хвощові – Семейство Хвощовые – Familia Equisetaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Атлантична, Східна Європа; Кавказ; Сибір; Середня, Центральна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати, Полісся (звичайно), Степ (рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Байрачні ліси, вологі луки, береги боліт та водойм.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий літньозелений багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – 20–60 см заввишки. Кореневище довге, тонке, чорно-буре, з додатковими коренями. Стебла прямостоячі, безрозеткові, м'які. Листки знаходяться при основі стеблових міжвузлів, їхні піхви зростаються в трубку, пластинки редуковані до зубців. Плідні та неплідні пагони з'являються майже одночасно. Спороносні пагони прості, піхви бурі, дзвоникуваті, з 4–5 зубцями, після спороносіння не відрізняються від неплідних. Неплідні – світло-зелені, гілки двічі (тричі) розгалужені, дугоподібно звисають, піхви циліндрично-лійкуваті, плівчасті, зубці зрослі, лускоподібні, трикутні, бурі. Стробіли верхівкові, без вістря; спорангії по 4–7 шт., на внутрішньому боці щитків. Спороносить у квітні–червні. Діаспори поширюються повітряними потоками. Гаметофіт тонкий, сланевий, зелений. Гамети переносяться у вологому середовищі. Гігрomezофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

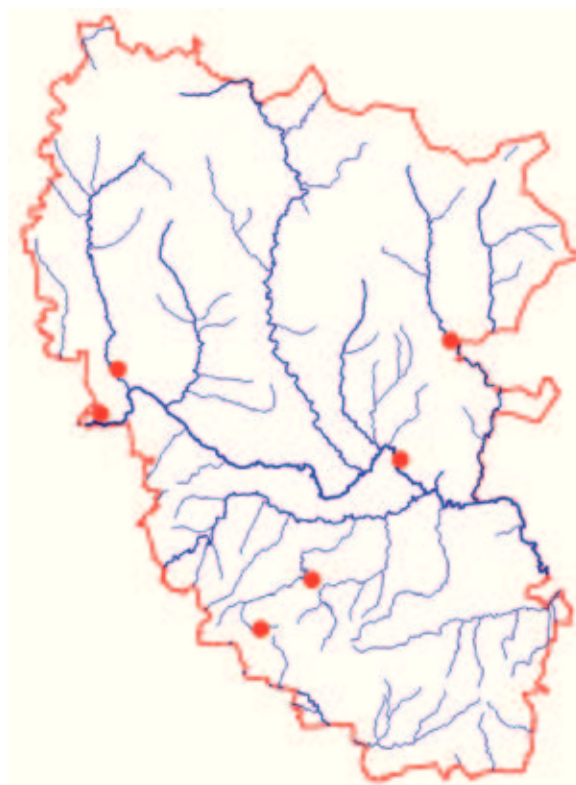
Рекреація, вирубування та висихання лісів, осушення луків та боліт, збирання населенням.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал), регіональний ландшафтний парк «Біловодський», ботанічні заказники «Серебрянський» та «Юницький».

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський, фарбувальний, декоративний.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: В.М. Остапко

ХВОЩ ВЕЛИКИЙ**Хвощ большой***Equisetum telmateia Ehrh. (E. majus Garsault)*

Родина Хвощові – Семейство Хвощовые – Familia Equisetaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Північна, Атлантична, Центральна, Південна, Східна Європа; Кавказ; Західна Азія; Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Карпати (звичайно), Полісся, Лісостеп, Степ (рідко), Крим (спорадично).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Тіністі байрачні ліси, уздовж струмків та виходів підземних вод.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Трав'янистий багаторічник із чергуванням поколінь. Обидві генерації незалежні, живуть самостійно. Особини безстатевого покоління – спорофіти – літньозелені, безрозеткові, 50–150 см заввишки. Кореневище підземне, галузисте, довге, з додатковими коренями. Пагони прямостоячі, м'які; плідні та неплідні пагони відрізняються. Листки знаходяться при основі стеблових міжвузлів, їх піхви зростаються в трубку, пластинки редуковані до зубців. Неплідні пагони зелені, піхви циліндричні, зубці (20–40 шт.) шилоподібні. Плідні пагони без гілок, жовтувато-білі, товсті, зі зближеними, здутими згодом, лійкоподібнотрубчастими піхвами, зубці (20–30 шт.) бурі, шилоподібні. Стробіли до 8 см завдовжки, без вістря; спорангії по 4–7 шт. розташовані на внутрішньому боці щитків. Спороноситься у квітні. Діаспори поширюються повітряними потоками. Гаметофіт тонкий, сланевий, зелений. Гамети переносяться у вологому середовищі. Мезогірофіт.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність, осушення боліт та водойм, сінокошення.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

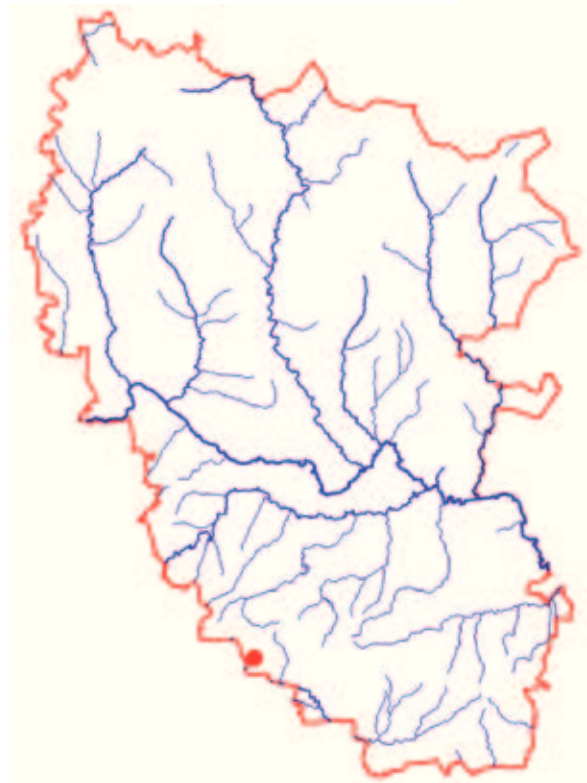
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Лікарський.

Автор: О.Г. Муленкова

Фото: Н.Ю. Гнатюк

НИЖЧІ РОСЛИНИ:

Водорості
(Algae)

ХАРАЦІУМ ЗИБОЛЬДА**Хараціум Зибольда**

Characium seiboldii A.Br. var. *simplex* (Korsch.)

Tzar

Родина Харацієві – Семейство Хараціевые –
Familia Characiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На занурених у воду предметах, іноді в товщі води.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Одноклітинна епіфітна водорість класу Зелені водорості (Chlorophyceae) порядку Хлорококкові (Chlorococcales). Клітини поодинокі, прямостоячі, веретеноподібні до грушоподібних, здебільшого симетричні, зі звуженими, тупо заокругленими, рідко відтягнутими кінцями. Ніжка слабо виражена. Клітини кріпляться звуженою основою з ледь розвиненою підшвою. У молодому віці ніжка може бути відсутня. Хлоропласт пристінний з 1–2 піреноїдами. Розмноження двужгутиковими голими зооспорами (8 і більше), які звільняються в результаті бічного розриву клітинної оболонки. Клітини (4)14–27–40 × (2)3–12(20) мкм, зооспори (4)8,0–12 × (2)4–6 мкм завдовжки.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: О.А. Савенко

Фото: <http://protist.i.hosei.ac.jp/pdb/images/Chlorophyta/Characium/index.html>

КЛОСТЕРІУМ ЕРЕНБЕРГА, РІЗНОВИД ПОДІЛЬСЬКИЙ**Клостериум Еренберга, разновидность подольская***Closterium ehrenbergii* Menegh. ex Ralfs var. *podolicum* Gutw.

Родина Клостерієві – Семейство Клостерієвые – Familia Closteriaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Східна Європа, Південна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лісостеп (Тернопільська, Донецька, Луганська області).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Болота, озера, річки, рідше струмки, канали, калюжі.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Одноклітинна водорість 241 мкм завдовжки, 55 мкм завширшки. Рослини поодинокі, рідко склеєні в пучки. Клітини витягнуті, раптово звужуються до кінців, у поперечному перерізі округлі. Кінці 5–7 мкм завширшки, злегка відігнуті назад. Спинний край клітини сильно випуклий, черевний – увігнутий, зі здуттям посередині. Оболонка безбарвна, гладенька. Хлоропласти осьові, з 4–5 помітними поздовжніми ребрами та численними безладно розкиданими піреноїдами, розташовані по одному або по два в кожній напівклітині. Термінальні вакуолі з великою кількістю кристаликів гіпсу, що рухаються. Зигоспори круглясті, іноді еліпсоїдні, 113–118 мкм у діаметрі, з гладенькою оболонкою, оточені драглистою масою. Поділ клітин відбувається завжди посередині, проміж напівклітинами.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Забруднення водойм, у тому числі – потрапляння у водойми біогенних елементів (добрив, стічних вод), надмірне використання та зневоднення водойм.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

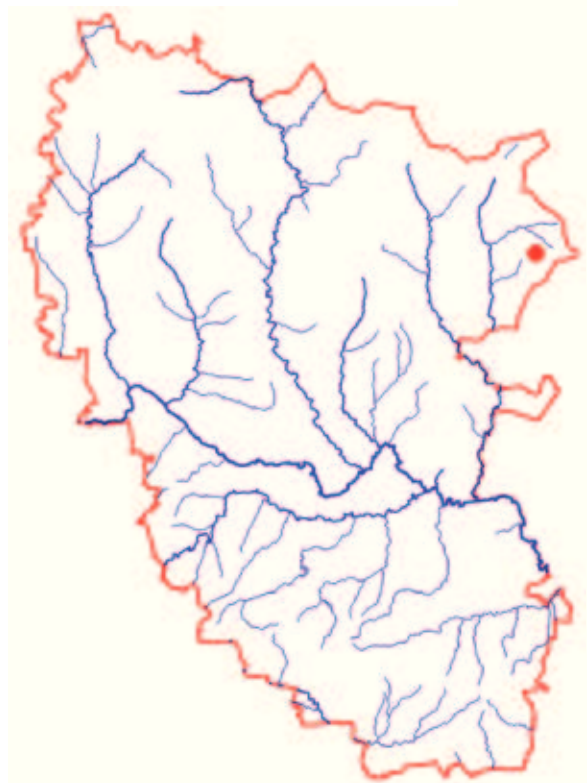
Луганський природний заповідник (відділення «Стрільцівський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Відомостей немає.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: http://protist.i.hosei.ac.jp/pdb/images/chlorophyta/closterium/ehrenbergii/sp_11.html

МОНОРАФИДИУМ КОМАРКОВОЇ**Монорафидиум Комарковой***Monoraphidium komarkovae* Nygaard

Родина Харацієві – Семейство Харациевые –
Familia Characiaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія, Антарктида.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ (дуже рідко).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

У товщі води, біля дна, на занурених предметах у озерах, річках, ставках.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Одноклітинна вільноплаваюча водорість класу Зелені водорості (Chlorophyceae) порядку Хлорококкові (Chlorococcales). Клітини прямі, іноді злегка зігнуті, довгастоверетеноподібні, вузькі, поступово однотипно звужені від центру до обох кінців у волоскоподібні утворення. Оболонка гладка, тонка, без слизу. Хлоропласт пристінний, заповнює увесь периметр клітини, включаючи і її кінці, з маленькою вирізкою в центрі, без помітного у світловому мікроскопі піреноїду. Розмноження 4–8 автоспорами, які звільняються в результаті розриву материнської оболонки на два залишки. Довжина клітини більш ніж у 2 рази більше ширини, (25)70–182 × 1,4–3,5 мкм.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

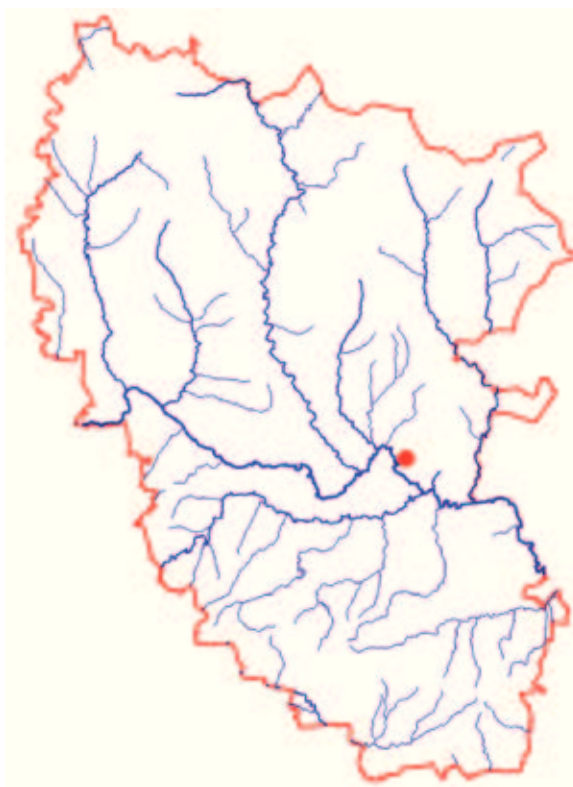
Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: В.Б. Ференц

Фото: http://protist.i.hosei.ac.jp/pdb/images/chlorophyta/Monoraphidium/sp_2.html

ШЕРФФЕЛІЯ СУМНІВНА
Шерффелия сомнительная
Scherffelia dubia (Perty) Pascher

Родина Хлородендрові – Семейство Хлородендровые – Familia Chlorodendraceae

АРЕАЛ ВИДУ
 Східна Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
 Лівобережний Злаково-Лучний Степ (Донецька та Луганська області).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
 Ставки, болота, калюжі.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
 ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Зелена, одноклітинна, чотиридждугутикова водорість. Спинна та черевна сторони рослини не відрізняються. Клітини дуже стиснуті з боків, злегка перекручені вздовж поздовжньої вісі. З широкого боку – широкоеліптичні, 10–13 мкм завдовжки, 7–8 мкм завширшки; з вузького боку – видовженоеліптичні. У поперечному перерізі – округлі або циліндричні, у середній частині злегка звужені. Оболонка ніжна, щільно прилягає до протопласту, у передній частині утворює сідлоподібний носик. Джгутики на супротивних боках несуть утворені мембраною два поздовжні крила, які збільшують поверхню джгутика та посилюють ефективність його роботи. Просвіти базальних тіл джгутиків заповнені гранулами. Хроматофорів два, без піреноїдів. Вічко маленьке, у вигляді точки на верхівці одного з хроматофорів. Пульсуючі вакуолі дві. Ядро в центрі клітини, між хроматофорами.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Забруднення, надмірне використання та зневоднення водойм.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
 НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
 ФОНДУ**

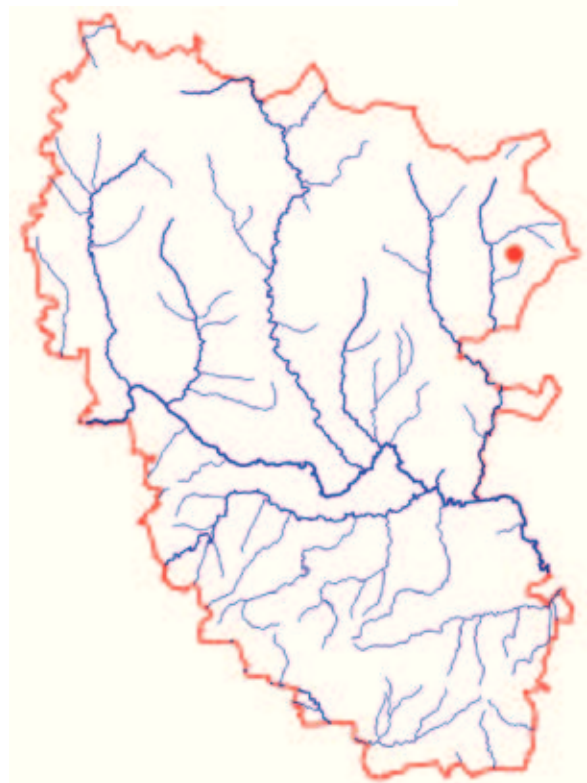
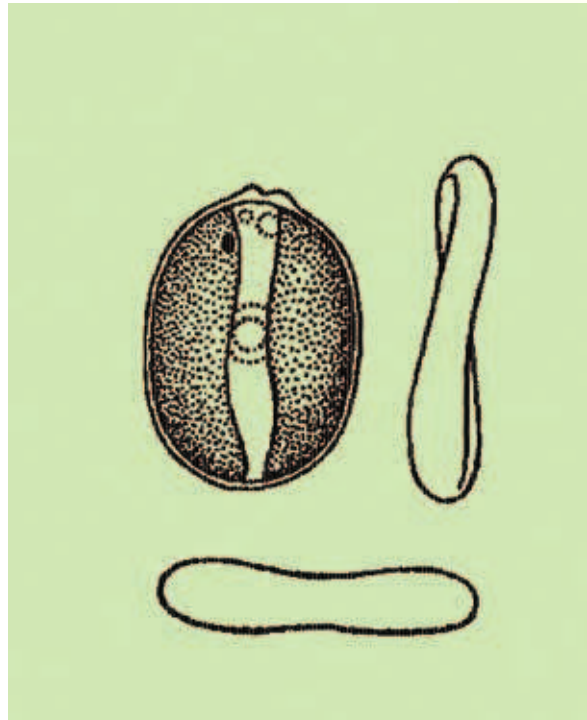
На територіях природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
 ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: А.М. Матвиенко (Определитель пресноводных водорослей СССР, 1959. – С. 163)

ТОЛПЕЛА ПРОЛІФЕРУЮЧА**Толпела пролиферирующая***Tolypella prolifera* (Ziz. ex A. Braun) Leonh.

Родина Нітелові – Семейство Нителловые – Familia Nitellaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія, Північна та Південна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Лівобережний Степ (Черкаська, Донецька, Луганська області).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Переважно в неглибоких слабопроточних водоймах, зрідка в стоячих водах.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Макроскопічна однодомна водорість 20–40 см завдовжки. Слань без кори, груба, міцна, сірувато- або коричнево-зелена. Стебла понад 1 мм у діаметрі, часто поодинокі, густо галузисті в середній та верхній частинах. Міжвузля знизу витягнуті. Листки в кільцях двох типів: розпростерті безплідні з простих листків та щільно зібрані плодоносні з складних листків. Безплідні листки довгі, товсті та грубі, 3–5-клітинні, поступово звужуються до верхівки. Плодоносні листки короткі, розгалужені, але з чітко відокремленою основною віссю, з 2–3 листками, які мають вузли. Листочки по 3–4 в кожному вузлі, широко розходяться, з 3–5 апікальними клітинами, які звужуються до верхівки, кінцева клітина має загострену конічну форму. Антеридії сидячі або стебельчасті, округлі, 235–250 мкм у діаметрі. Оогонії короткостебельчасті або сидячі, еліпсоїдні, до верхівки часто злегка звужені, 420–470 мкм завдовжки, 335–375 мкм завширшки, спіральні клітини утворюють 10–12 закрутів, на верхніх кінцях не здуті, переважно з відкладаннями вапна; коронка не опадаюча, щільна, 50–55 мкм заввишки. Один антеридій оточений (1)2–4 оогоніями. Ооспори широко еліпсоїдні, жовтувато-коричневі.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Забруднення, надмірне використання та зневоднення водойм, рекреаційне навантаження.

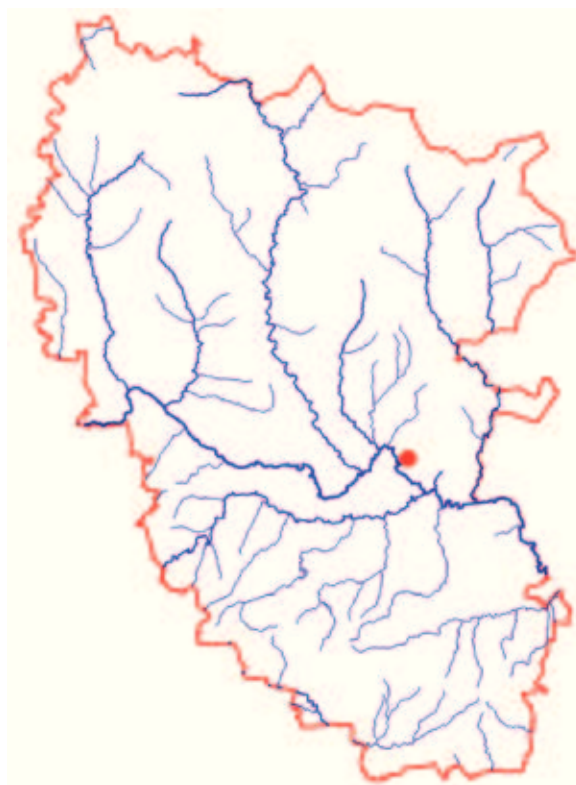
**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Занесений до Червоної книги України.

Луганський природний заповідник (Станично-Луганський філіал).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Формує асоціативні угруповання для розвитку безхребетних та розмноження риб.

Автор: Г.В. Бойко

Фото: <http://www.arkive.org/great-tassel-stonewort/tolypella-prolifera/image-A10710.html>

ТРЕНТЕПОЛІЯ ТІНЬОВА**Трентеполия теневая***Trentepohlia umbrina* (Kütz.) Born.

Родина Трентеполієві – Семейство Трентепо-
лиевые – Familia Trentepoliaceae

АРЕАЛ ВИДУ
Європа.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ
Майже вся Україна.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ
На стовбурах різних дерев, дошках, зрідка на ске-
лях та залізобетонних блоках.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Нитчаста водорість класу Зелені водорості (Chlorophyceae), у клітинах якої присутній каратіноїд гематохром. Клітини одноядерні. Червонувато-бурий тонкий або товстий порошкуватий наліт складається з коротких безладно розгалужених на всі боки сланких і висхідних ниток, утворених кулястими, майже ізодіаметричними клітинами діаметром (7)12–27 мкм, з тонкими або товстими концентрично шаруватими оболонками. Гаметангії діаметром 18–38 мкм, з простим вивідним отвором, за формою майже не відрізняються від вегетативних клітин. Гамети 4–8 мкм завширшки, 9–13 мкм завдовжки. Близька до *T. hygrophila* і *T. piceana*. Від першої відрізняється відсутністю гачкоподібних спорангіїв та ксерофітними умовами існування, від другої – великими клітинами, інтенсивно забарвленими в цегляно-червоний колір, і товстими концентрично пошарованими безбарвними оболонками. Окрім статевого, властиве вегетативне розмноження фрагментацією слані, а також розмноження акінетами, під час утворення яких клітини заокруглюються, заповнюються запасними поживними речовинами і завдяки ослизненню зовнішніх шарів оболонки розпадаються, проростаючи потім у нові нитки.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ
Природно-історична рідкісність.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ
На території природно-заповідного фонду вид не виявлений.

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ
Відомостей немає.

Автор: О.І. Соколова
Фото: [http://www.biolib.cz/en/taxonimage/
id112333/?taxonid=14839&type=1](http://www.biolib.cz/en/taxonimage/id112333/?taxonid=14839&type=1)

НИЖЧІ РОСЛИНИ:

Лишайники
(Lichenophyta)

КАЛОПЛАКА ЛОПАТЕВА (К. БОУЛІ)**Калоπλαка лопатная (к. Боули)***Caloplaca lobulata* (Flörke) Hellbom (*C. boulii* (Zahlbr.) M. Steiner et Poilt)

Родина Телосхистові – Семейство Телосхистовые – Familia Teloschistaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Азія, Північна Америка, Африка, Канарські острови.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Полісся, Лісостеп, Степ, південний берег Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На корі листяних дерев, відкритих освітлених місцях, поодиноких деревах по шляхах, обробленій деревині.

ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

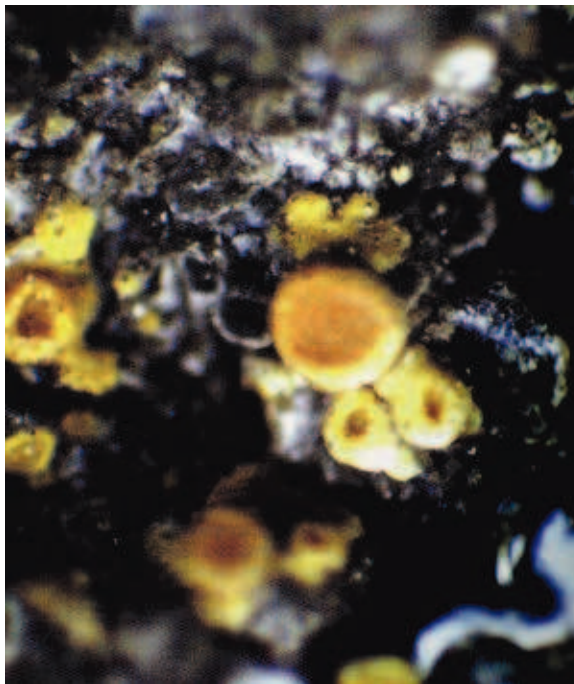
Слань більш-менш кругляста, 2–3(5) мм у діаметрі, часто зливається із сусідніми сланями цього виду, утворюючи плями, матова, жовтувато-сіра або жовта, притиснена до субстрату і лише по краю іноді трохи відстає, здебільшого дуже слабо розвинута, часто складається лише з кількох лопатинок. Лопаті маленькі, малорозвинені, іноді майже непомітні за плодоношенням, опуклі або плоскі, на кінчиках округлі чи зарубчасті, з голою гладенькою поверхнею. Нижній бік слані сірувато-білуватий з кількома дуже дрібними ризинами. Апотеції численні, майже цілком укривають слань, з темно-жовтогарячим більш-менш плоским чи рідше слабоопуклим диском, 0,2–0,5 мм у діаметрі, рідко більшим, обведеним часто спочатку розсіяно та дрібно покарбованим, потім завжди цілим краєм. Гіменіальний шар 50–60(70) мкм заввишки, з простими чи вилчато розгалуженими, угорі головчато потовщеними, парафізами. Епітецій майже гладенький, жовтий. Сумки булавоподібні, 40–50×12–15 мкм. Спори 10–16×5–8 мкм.

ПОШИРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ

Вид, широко поширений на території області, є звичайним у байрачних лісах.

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Відомостей немає.

О.І. Соколова

Фото: http://dbiodbs.univ.trieste.it/img/Caloplaca_lobulata.jpg

КОЛЕМА СКЕЛЬНА (К. В'ЯЛА)**Коллема вялая***Collema flaccidum* Ach.

Родина Колемові – Семейство Коллемовые –
Familia Collemataceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Сибір, Азія, Північна Африка
(Туніс), Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

Закарпаття, Карпати, Прикарпаття, Полісся, Лісо-
степ, Степ, Південний берег Криму.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Від рівнин до високогір'я, на вологих скелях як си-
лікатних, так (рідко) і карбонатних порід, іноді на
корі листяних дерев. Здебільшого в затінених міс-
цях, росте звичайно плямами.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Слань звичайно до 6 см завширшки, листовата, тон-
кошкіряста, більш-менш кругляста чи неправильної
форми, звичайно з долями чи лопатями, брудно-тем-
но-зелена до чорнувато-зеленої або зеленувато-олив-
кової, звичайно з безформними здуттями чи широкими
складками, укрита звичайно численними зернистими
чи дрібнолускоподібними, близько 0,2–0,5 мм завши-
ршки, виростами (ізидіями), часто вищербленими або
з дрібними лопатями; молода – гола. Знизу слань гола,
світліша, зеленувато-оливкова до зеленувато-сірої,
більш-менш ямчаста, з різної форми поглибленнями,
що відповідають опуклим місцям та складкам горіш-
ньої поверхні. До субстрату слань прикріплюється по-
одинокими короткими, товстими ризинами. Долі ши-
рокі, закруглені, з цілими, рідко великозарубчастими,
часто звивистими висхідними краями. Апотеції числен-
ні, сидячі, розсіяні. Екципул безбарвний, більш-менш
параплектенхімний. Гіпотецій жовтуватий до безбарв-
ного, складається з переплєтених гіф. Парафізи булаво-
подібно потовщуються догори. Сумки циліндричнобу-
лавоподібні, з потовщеною вгорі стінкою і 8 спорами,
що розташовані в 1(2) ряди. Спори човноподібні до
майже веретеноподібних, на обох кінцях звужені, з 3–5
поперечними перетинками. Пікнідії кулясті, близько за-
нурені в слань. Пікноконідії короткопаличкоподібні, ча-
сто потовщені на кінцях. Слань від йоду жовтіє, рідше
стає червоно-бурою або не змінюється. Сланевий край
апотеців, нижня поверхня слані під апотеціями, а іноді
й інші місця вкриті дрібноклітинним несправжнім ко-
ровим шаром.

ПОШИРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ

Вид, широко поширений на території області, є зви-
чайним у байрачних лісах і штучних насадженнях.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На території природно-заповідного фонду вид не
виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: О.І. Соколова

Фото: [http://mushroomobserver.org/image/show_](http://mushroomobserver.org/image/show_image/316011?obs=130263)
[image/316011?obs=130263](http://mushroomobserver.org/image/show_image/316011?obs=130263)

ДЕРМАТОКАРПОН МАТОВО-ЧЕРВОНИЙ**(Д. ОБМАНЛИВОЧЕРВОНИЙ)****Дерматокарпон матово-красный***Dermatocarpon miniatum* (L.) Mann.Родина Верукарієві – Семейство Веррукарієвые –
Familia Verrucariaceae**АРЕАЛ ВИДУ**Майже вся Європа, Кавказ, Азія, Північна Америка,
Мексика, Гренландія, Північна Африка.**ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ**Закарпаття, Карпати, Прикарпаття, Полісся, Лісо-
степ, Степ, Крим.**МІСЦЕЗРОСТАННЯ**На рівнинах та в горах; здебільшого на вертикаль-
них, частіше затінених поверхнях скель вологих
місцезнаходжень, на відслоненнях силікатних, рід-
ше вапняних порід.**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ****ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Слянь листувата, близько 1–5(10) см завширшки та до 0,6 мм завтовшки, тверда, крихка, складається з одного або рідше з кількох черепашкоподібних, більш-менш круглястої форми листків, здебільшого увігнутих, цілокраїв чи часто розірваних майже до центра, прикріплена одним чи кількома гомфами до субстрату, вкрита з обох боків параплектенхімним коровим шаром, товстішим та міцнішим з нижнього боку. Зверху слянь гладенька (стара іноді потріскана), сіра або коричнево-сіра, гола або більш-менш укрита сизою поволокою; знизу – жовто-коричнева до коричневої, по краях темніша, без поволоки, рівна та гладенька або зморщена, волокниста чи дрібнобородавчаста. Перитеції цілком занурені в слянь (іноді – у старіших зразків, перитеції випинаються верхівкою чи майже до половини), з бурим до чорнуватого отвором, численні, 0,15–0,2 мм у діаметрі. Екципул суцільний, безбарвний, угорі біля отвору від світло- до темно-буруватого кольору. Нижня частина субгіменіального шару параплектенхімна, відмежована від екципула. Субгіменіальний шар майже безбарвний або зі світло-тілесним відтінком. Перифізи численні, ніжні. Сумки майже циліндричні до булавоподібних, 40–50×10–12 мкм, із спорами, розташованими у 2 ряди. Спори овальні до довгастих, із закругленими кінцями, 9–14×(4)5–7 мкм. Гіменіальний шар від йоду синіє. Пікнідії занурені в слянь, дрібніші за перитеції. Пікноконідії прями, циліндрично-довгасті, 3×1 мкм. Водорості *Pleurococcus*. Крім гонідіальної зони, іноді водорості розташовані також і навколо екципула.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

Природно-історична рідкісність.

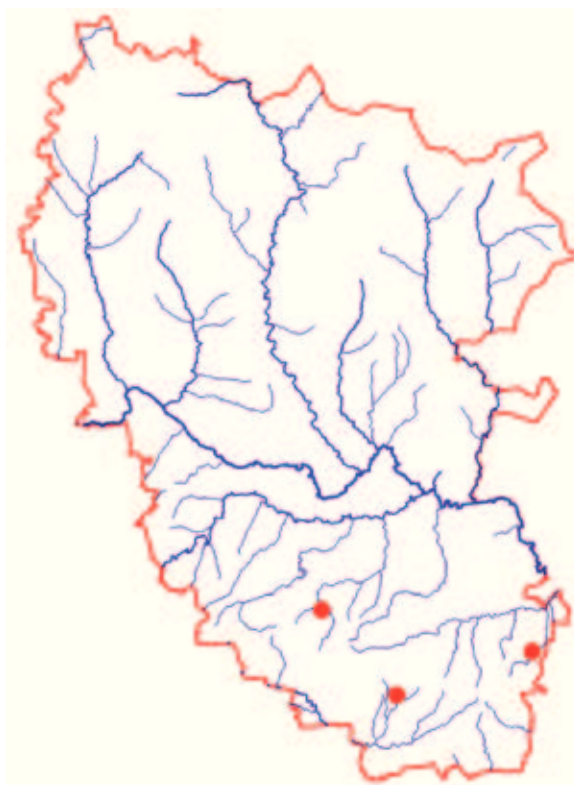
ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Луганський природний заповідник (філіал «Провальський степ»).

КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ

Відомостей немає.

Автор: О.І. Соколова

Фото: К. Andrew (http://mushroomobserver.org/image/show_image/236689?obs=100089&q=1b2kR)

МЕЛАНЕЛІЯ СРІБЛЯСТОНОСНА**Меланелия серебристоносная***Melanelia subargentifera* (Nyl.) Essl. (*Parmelia subargentifera* Nyl.)

Родина Пармелієві – Семейство Пармелиевые – Familia Parmeliaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Азія, Північна Америка.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій Україні (розсіяно).

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

На корі листяних та хвойних дерев, обробленій деревині, на скелях зверху мохів або на шарі ґрунту.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Слань більш-менш розеткоподібна, кругляста до неправильної форми, 4–6(10) см завширшки, щільно притиснена до субстрату, лише по краю піднесена, з радіально розташованими широкими (завширшки 2–6 мм), трохи зморшкуватими частками, хвилястими та зарубчастими по краю, черепичасто налягаючими одна на одну. З верхнього боку слань оливково-коричнева, зеленувато-коричнева, матова або трохи блискуча, особливо на кінцях лопатей, іноді з тонкими волосками по краю молодих часток, без поволоки або іноді із сірувато-блакитною поволокою, на поверхні – з білуватими або сіруватими круглястими плямоподібними соралями, особливо численними в центрі, де вони часто зливаються, з видовженими соралями по краях лопатей, а також з бородавчастими ізидіозними виростами, що обламуються вгору та утворюють соредії. Нижня поверхня слані чорна, ближче до країв – коричнювата, вкрита коротенькими чорними, а до периферії світлішими ризинами. Апотеції трапляються дуже рідко, круглясті, до 2 мм у діаметрі. Диск коричнюватий, обведений зернистосоредіозним краєм. Спори еліпсоїдні, 11–12×7,5–8,5 мкм.

ПРИЧИНИ РАРИТЕТНОСТІ

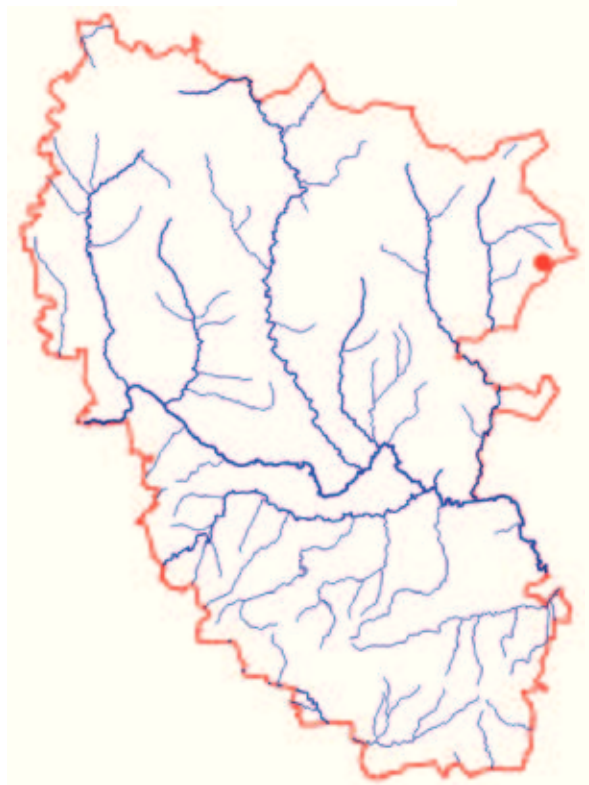
Природно-історична рідкісність.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

На території природно-заповідного фонду вид не виявлений.

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

*Автор: О.І. Соколова**Фото: http://mushroomobserver.org/image/show_image/135946?obs=63976*

ФІСЦІЯ ТЕНДІТНА**Фисция нежная**

Physcia tenella (Scop.) DC. (*P. hispida* (Hoffm.) Frege)

Родина Фісцієві – Семейство Фисциевые – Familia Physciaceae

АРЕАЛ ВИДУ

Європа, Кавказ, Азія, Південна і Північна Америка, Канарські острови, Гренландія.

ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ

По всій території України.

МІСЦЕЗРОСТАННЯ

Зустрічається на рівнинах і в гірських лісах, на корі поодинокі зростаючих листяних дерев, обробленій деревині, пнях, скелях, відкритих місцях.

**ЗАГАЛЬНА МОРФОЛОГІЯ
ТА БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

Слань зверху світло-сіра, змочена – зеленувата, низу білувата, іноді зі слабим жовтуватим відтінком, без ризин, утворює спочатку невеликі, до 2(4) см завширшки, круглясті дернинки, які часто зливаються разом, втрачаючи межі окремих сланей, у великі плями, часто кілька дециметрів завдовжки, глибоко розділена на вузькі лопаті, що в центрі прилягають до субстрату, а на периферії відстають від нього або лише спочатку прилягають, а згодом стають висхідними. Лопаті звичайно відставлені одна від одної, але поступово з ростом переплутуються та накривають одна одну, вузькі, близько 0,25–1,0 мм завширшки, короткі, близько 3–5 мм завдовжки, опуклі, голі, слабо вильчато розгалужені, по краю виїмчасті, вкриті довгими, до 1 мм завдовжки, більш-менш простими, світлими, як і слань, а на кінцях темнуватими війками, на кінцях звичайно розширені, з нижнього боку часто мають губоподібні соралі, до 1,5–2 мм завширшки. Верхній коровий шар безбарвний, лише зверху коричнюватий, 20–35(40) мкм завтовшки, паралеktenхімний. Серцевинний шар пухкий, білий. Нижній коровий шар безбарвний, 25–50 мкм завтовшки, щільний. Апотеції трапляються рідко, але численні. Епітецій коричнюватий. Гіпотецій безбарвний або блідо-жовтуватий. Гемінальний шар безбарвний. Парафізи прості почленовані, вгорі потовщені. Сумки циліндричні до булавоподібних, з 8 овальними брудно-буруватими спорами.

ПОШИРЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ

Вид, широко поширений на території області, є звичайним у байрачних лісах і штучних насадженнях.

**ПРАВОВА ОХОРОНА ТА НАЯВНІСТЬ
НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Луганський природний заповідник (філіали «Станічно-Луганський» та «Провальський степ»).

**КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ
ЗНАЧЕННЯ**

Відомостей немає.

Автор: О.І. Соколова

Фото: http://mushroomobserver.org/image/show_image/254626?obs=107026&q=1b2oe

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барбарич А.И., Доброчаева Д.Н., Дубовик О.Н. и др. Хорология флоры Украины. Справочное пособие. – Киев: Наук. думка, 1986. – 272 с.
- Бойко А.В. Таксономический анализ *Artemisia salsoloides* Willd. // Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку: Матеріали VI міжнар. наук. конф. «Промислова ботаніка: стан та перспективи розвитку» (Донецьк, 4–7 жовтня 2010 р.). – Донецьк, 2010. – С. 63–65.
- Бойко А.В., Остапко В.М., Приходько С.А., Муленкова Е.Г. Флористические находки на юго-востоке Украины // Промышленная ботаника. – 2012. – Вып. 12. – С. 107–110.
- Бордзіловський Є.І. Родина Лілійні – *Liliaceae* Hall. // Флора УРСР. – Т. 3. – К.: Вид-во АН УРСР, 1950. – С. 61–266.
- Бурда Р.И., Остапко В.М., Ларин Д.А. Атлас охраняемых растений: виды флоры юго-востока Украины, занесенные в Красную книгу. – Киев: Наук. думка, 1995. – 124 с. В и з н а ч - н и к п р і с н о в о д н и х в о д о р о с т е й У к р а ї н с ь к о ї Р С Р . V I . У л о т р и к с о в і й к л а д о ф о р о в і в о д о р о с т і / М о - ш к о в а Н . О . – К.: Наук. думка, 1979. – 500 с.
- Визначник рослин України. – К.: Урожай, 1965. – 877 с.
- Горелова Л.Н., Альохін О.О. Рідкісні рослини Харківщини (Систематичний список рідкісних судинних рослин, питання їх охорони). – Харків: Б.в., 1999. – 52 с.
- Губанов И.А., Киселёва К.В., Новиков В.С., Тихомиров В.Н. Иллюстрированный определитель растений Средней России: В 3 т. – М.: Т-во научных изданий КМК, Ин-т технологических исследований, 2002–2004. – Т. 1–3.
- Дубовик О.М. Нарис флори Донецького Лісостепу. II. Ендемічні та заміщуючі види // Укр. ботан. журн. – 1964. – 21, № 4. – С. 85–94.
- Дубовик О.М., Крицкая Л.И. Новые материалы к изучению рода Астрагал (*Astragalus* L.) на Украине // Новости систематики высших и низших растений. – Киев: Наук. думка, 1978. – С.126–139.
- Дубовик О.Н. Новые виды рода *Rosa* L. флоры Донецкого кряжа и Северного Приазов'я // Новости систематики высших растений. – Л.: Наука, 1966. – С. 151–181.
- Дубовик О.Н. Род *Genista* L. (Fabaceae) во флоре Крыма и Кавказа // Новости систематики высших растений. – Л., 1990. – 27, №1. – С. 82–88.
- Дубовик О.Н., Абрамова Т.И. Астрагал донской (*Astragalus tanaiticus* С. Koch) – редкий эндемичный вид флоры Нижнего Дона // Флора Нижнего Дона и Северного Кавказа: структура, динамика, охрана, проблемы использования: Матер. конф. – Ростов-на-Дону, 1991. – С. 38–41.
- Дубовик О.Н., Дзыбов Д.С. Географический анализ видов рода *Astragalus* (Fabaceae) Крымско-новороссийской провинции и их флорогенетические связи // Ботан. журн. – 1990. – 75, № 2. – С. 170–180.
- Дубовик О.Н., Ткаченко В.С. Деякі нові та рідкісні рослини південно-східної України // Укр. ботан. журн. – 1967.– 24, № 3. – С. 50–54.
- Егорова Т.В. Осоки (*Сarex* L.) России и сопредельных государств (в пределах бывшего СССР). – СПб: Санк-Петербургская химико-фармацевтическая академия; Сент-Луис: Миссурийский ботанический сад, 1999. – 772 с.
- Екофлора України. – К.: Фітосоціоцентр, 2000 – 2010. – Т. 1–3, 5, 6.
- Жизнь растений. В 6-ти томах. Т. 3. Водоросли, Лишайники / Под. общ. ред. М.М. Голлербаха. – М.: Просвещение, 1977. – 487 с.
- Івашин Д.С. Новий вид глоду з Лівобережжя України // Укр. ботан. журн. – 1964. – 21, № 6. – С. 60–68.
- Камелин Р.В. Астрагал донской – *Astragalus tanaiticus* С. Koch // Красная книга РСФСР (растения). – М.: Росагропромиздат, 1988. – С.182.
- Клеопов Ю.Д. Анализ флоры широколиственных лесов европейской части СССР. – Киев: Наук. думка, 1990. – 352 с.

- Клоков М.В. Расообразование в роде тимьянов – *Thymus L.* на территории Советского Союза. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 120–121.
- Коваленко О.А., Перегрим М.М. Ареал *Corydalis raczorskii N. Bush* (Fumariaceae) // Фундаментальні та прикладні дослідження в біології: матеріали I міжнар. наук. конф. (23-26 лютого 2009 р., м. Донецьк). – Донецьк: Вид-во «Вебер», 2009. Т. 1, - С. 56–57.
- Коломийчук В.П. Конспект флоры сосудистых растений береговой зоны Азовского моря / Под ред. Т.Л.Андриенко. – Киев: Альтпресс, 2012. – 300 с.
- Кондратюк Е.Н., Бурда Р.И., Остапко В.М. Конспект флоры юго-востока Украины. Сосудистые растения. – Киев: Наук. думка, 1985. – 272 с.
- Кондратюк Е.Н., Бурда Р.И., Чуприна Т.Т., Хомяков М.Т. Луганский государственный заповедник. Растительный мир. – Киев: Наук. думка, 1988. – 188 с.
- Кондратюк Е.Н., Остапко В.М. Редкие, эндемичные и реликтовые растения юго-востока Украины в природе и культуре. – Киев: Наук. думка, 1990. – 152 с.
- Кондратюк Е.Н., Тарабрин В.П., Бакланов В.И., Бурда Р.И., Хархота А.И. Промышленная ботаника. – Киев: Наук. думка, 1980. – 260 с.
- Конопля О.М., Ісаєва Р.Я., Конопля М.І., Остапко В.М. Рідкісні й зникаючі рослини Луганської області. – Донецьк: Вид-во «УкрНТЕК», 2003. – 340 с.
- Косинская Е.К. Десмидиевые водоросли // Флора споровых растений СССР. – Т. 5. – Вып. 1. – М.; Л.: Из-во АН СССР, 1960. – 707 с.
- Красная книга Приазовского региона. Сосудистые растения / Под ред. докт. биол. наук, проф. В.М. Остапко, канд. биол. наук, доц. В.П. Коломийчука. – Киев: Альтерпрес, 2012. – 276 с.
- Красная книга РСФСР: Растения. – М.: Росагропромиздат, 1988. – 590 с.
- Красная книга СССР. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений. – М.: Лесн. промышленность, 1984. – Т.2. – 480 с.
- Кучеровський В.В. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Дніпропетровщини. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 360 с.
- Кучеровський В.В. Конспект флоры Правобережного степового Придніпров'я. – Дніпропетровськ: Проспект, 2004. – 292 с.
- Лавренко Е.М. Бореальная растительность Лиманской группы озер и болот в долине Среднего Донца // Проблемы биогеоценологии, геоботаники и ботанической географии. – Л.: Наука, 1973. – С. 125–155.
- Маевский П.Ф. Флора средней полосы европейской части России. – М.: Тов-во научных изданий КМК, 2006. – 600 с.
- Маслова В.Р., Лесняк Л.І., Мельник В.І., Перегрим М.М. Червона книга Луганської області. Судинні рослини. – Луганськ: Знання, 2003. – 280 с.
- Мінарченко В.М. Лікарські судинні рослини України (медичне, фітосозологічне, ресурсне значення). – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 324 с.
- Морозюк С.С. Ендемічні рослини і коротка історія розвитку флори крейдяних відслонень басейну р. Сіверській Донець // Укр. ботан. журн. – 1971. – 28, № 3. – С. 327–331.
- Мосякін С.Л. Рослини України у Світовому Червоному списку // Укр. ботан. журн. – 1999. – 56, № 1. – С.79–88.
- Надеина О.В. Лишайники Провальской степи (Украина) // Ботан. журн. – 2008. – 93, № 1. – С. 3–9.
- Окснер А.М. Флора лишайників України: В 2-х т. – Т. 1–3, 1956–2010.
- Определитель высших растений Украины. – Киев: Наук. думка, 1987. – 548 с.
- Определитель пресноводных водорослей СССР. – Вып. 8, 1959. – 230 с.
- Остапко В.М. Новий вид *Thymus didukhii* Остапко та його фітоценотичні особливості // Укр. ботан. журн. – 1990. – 47, № 2. – С. 92–95.
- Остапко В.М. Новий вид роду *Thymus L.* // Укр. ботан. журн. – 1987. – 44, № 2. – С. 47–48.

- Остапко В.М. Нові види роду *Vincetoxicum* N.M.Wolf // Укр. ботан. журн. – 1995. – 52, № 2. – С. 271–276.
- Остапко В.М. Раритетний флорофонд юго-востока України (хорология). – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
- Остапко В.М. Сосудистые растения юго-востока Украины / В.М. Остапко, А.В. Бойко, С.Л. Мосякин. – Донецк: Изд-во «Ноулидж», 2010. – 247 с.
- Остапко В.М. Эйдологические, популяционные и ценотические основы фитоценологии на юго-востоке Украины. – Донецк: ООО «Лебедь», 2005. – 408 с.
- Остапко В.М., Тохтарь В.К., Муленкова Е.Г., Мельникова Н.Ю., Назаренко А.С., Мовчан Т.Ю., Зыбенко О.В., Шевчук О.М. О распространении на юго-востоке Украины некоторых раритетных видов растений // Промышленная ботаника. – 2004. – Вып. 4. – С. 177–182.
- Паламар-Мордвинцева Г.М. Визначник прісноводних водоростей Української РСР. VIII. Кон'югати – *Conjugatophyceae*. Ч. 1. Мезотенієві – *Mesotaeniales*, гонатозигові – *Gonatozygiales*, десмідієві – *Desmidiaceae*. – К.: Наук. думка, 1984. – 512 с.
- Паламар-Мордвинцева Г.М. Флора водорослей континентальних водоемов України: Десмидієві водорослі. – Вып. 1. – Ч. 1. – Киев, 2003. – 355 с.
- Перегрим М.М. Нові перспективні території для створення об'єктів природно-заповідного фонду на Луганщині // Заповідна справа в Україні. – 2003. – 9, вип.1. – С. 88–90.
- Петлеваний О.А. Характерные особенности Chlorophyta водоемов Донецко-приазовской степи (Украина) // Альгология, 2006. – Т. 16, № 1. – С. 105–129.
- Петлеваний О.А. Chlorophyta водойм Луганського природного заповідника // Збірник наук. праць Луганського національного аграрного університету. Серія Біологічні науки. Спеціальний випуск «Біорізноманітність Луганського природного заповідника НАН України». – Луганськ: «Елтон-2». – 2005. – № 56 (79). – С. 26–68.
- Петлеваний О.А. Chlorophyta континентальних водойм Донецько-Приазовського степу (Україна): Автореф. дис. ...канд. біол. наук: 03.00.05. – Київ, 2006. – 24 с.
- По страницам Красной книги: Растительный мир (город Краматорск) / В. М. Остапко, С. А. Приходько, В. А. Зеленская. – Краматорск: ДГМА, 2012. – 102 с.
- Пошкурлат А.П. Род горицвет – *Adonis L.* Систематика, распространение, биология. – М.: Наука, МАИК Наука / Интерпериодика, 2000. – 199 с.
- Прокудин Ю.Н., Вовк А.Г., Петрова О.А. и др. Злаки Украины: Анатомио-морфологический, карисистематический и эколого-фитоценологический обзор. – Киев: Наук. думка, 1977. – 518 с.
- Редкие и исчезающие виды флоры СССР, нуждающиеся в охране. – Л.: Наука, 1981. – 264 с.
- Смик Г.К. Корисні та рідкісні рослини України. Словник-довідник народних назв. – К.: «Українська Радянська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 1991. – 416 с.
- Собко В.Т. Фітораритети України у Світовому Червоному списку. – Київ: Фітосоціоцентр, 2005. – 156 с.
- Сова Т.В., Русін М.Ю., Мороз В.А. Створення четвертого відділення Луганського природного заповідника – важливий крок до збереження біорізноманітності південного сходу України // Наукові праці Луганського природного заповідника. Випуск 1. – Луганськ: ВАТ «ЛЮД», 2008. – С. 22–37.
- Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика. – Дніпропетровськ.: Вид-во ДНУ, 2005. – 276 с.
- Ткаченко В.С., Парохонська Н.О. Флороценологічне обґрунтування організації нової пам'ятки природи на крейдяних відслоненнях Старобільщини // Укр. ботан. журн. – 1985. – 42, № 2. – С. 6–10.
- Топачевский А.В., Масюк Н.П. Пресноводные водоросли Украинской ССР. – Киев: Вища школа, 1984. – 336 с.
- Флора водорослей України. – Т. 11. Зелені водорості. – Вип. 1. Фітомонади (*Phycomonadina*). Загальна характеристика. – Ч. 1. Будова, розмноження, онтогенез і цикли розвитку / Масюк Н.П. – К., 2010. – 314 с.

- Флора Восточной Европы. – С-Пб.: Мир и семья, 1996. – Т. 9; Изд-во СПХФА, 2001. – Т. 10.
- Флора Европейской части СССР. – Л.: Наука, 1974 – 1995. – Т. 1-8.
- Флора Кавказа.– Баку: Изд-во АзФАН, 1940.– Т.2.– С. 223.
- Флора Казахстана. – Алма-Ата: АН Каз. ССР Институт ботаники, 1966. – Т.9. – 640 с.
- Флора Нижнего Дона (определитель). – Ростов: Изд-во Ростов. ун-та, 1984. – Ч.1. – 1985. – Ч.2. – 237 с.
- Флора Нижнего Поволжья / Отв. ред. А.К. Скворцов. – Т. 1. М.: Т-во научных изданий КМК, 2006. – 435 с.
- Флора СССР: В 30 т. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1934–1960. – Т. 1–30.
- Флора УРСР: В 12 т. - К.: Вид-во АН УРСР, 1936–1965. – Т. 1–12.
- Царенко П.М. Краткий определитель хлорококковых водорослей Украинской ССР / АН УССР. Ин-т ботаники им. Н.Г. Холодного; Отв. ред. Паламарь-Мордвинцева Г.М. – К.: Наук. думка, 1990. – 208 с.
- Царенко П.М., Петлеванный О.А. Дополнение к разнообразию водорослей Украины. – Киев: Ин-т ботаники им. Н.Г. Холодного НАНУ, 2001. – 130 с.
- Цвелёв Н.Н. Злаки СРСР. – Л.: Наука, 1976. – 788 с.
- Червона книга Донецької області: рослинний світ (рослини, що підлягають охороні в Донецькій області) / Під загальною ред. В.М. Остапка. – Донецьк: Вид-во «Новая печать», 2010. – 432 с.
- Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
- Червона книга України: Рослинний світ. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1996. – 608 с.
- Шеляг-Сосонко Ю.Р. Про нове місцезнаходження астрагалу солодколистовидного (*Astragalus glycyphylloides* DC.) на південних відрогах Середньоруської височини // Укр. ботан. журн. – 1972. – 29, № 6. – С. 789–790.
- Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. – Kiev, 1999. – 346 p.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- Агалик-трава гірська 86
Аденофора лілієлиста 17
Арум видовжений 161
Асплений волосоподібний 187
Астрагал білостеблій 28
Астрагал блідий 32
Астрагал несправжньосолодколистий 29
Астрагал новоасканійський 30
Астрагал Ольги 31
Астрагал пухнатоквітковий 33
Астрагал сарептський 34
Астрагал яйцеплодний 35
Багатоніжка звичайна 194
Безщитник жіночий 188
Білолозник степовий 90
Блошниця болотна 124
Бобівник трилистий 100
Болотна папороть 196
Бурачок ленський 19
Валеріана висока 151
Валеріана лікарська 151
Вероніка лікарська 152
Вітеринка дібровна 20
Вітеринка лісова 21
Віхалка гілляста 160
Вовче тіло болотяне 53
Водяний різак алоєподібний 180
Волошка донська 42
Волошка руська 41
Вольфія безкоренева 181
Вороняче око звичайне 175
Вужачка звичайна 193
Вуханка азовська 114
Вуханка Гельмана 113
Вуханка донецька 112
Гадюча цибулька занедбана 174
Гаплофілум запашний 82
Гвоздика видовжена 60
Гвоздика відстовбурчена 62
Гвоздика Ївги 61
Гвоздика розчепірена 62
Гвоздика стиснуточашечна 63
Геліотроп запашний 83
Гіацинтик блідий 168
Гіацинтик Палласів 169
Гірча кминолиста 138
Глечики жовті 107
Глід Клокова 58
Глід п'ятистовпчиковий 58
Глід сумнівний 57
Глід український 59
Горицвіт весняний 48
Гравілат річковий 80
Грушанка зеленоцвіта 128
Дерматокарпон матово-червоний 214
Дерматокарпон обманливочервоний 214
Дзвоники великоколосі 37
Дзвоники кропиволисті 39
Дзвоники персиколисті 38
Дрік донецький 76
Дудник лісовий 22
Дягель лікарський 24
Еріозинафа довголиста 67
Жабриця смовдеподібна 141
Жеруха лучна 40
Жіноча папороть 187
Жовтець золотистий 130
Жовтець язиколистий 131
Жовтозілля дніпровське 140
Жовтоцвіт весняний 48
Жовтушник кринкський 68
Жовтушник український 69
Жовтяниця черговолиста 49
Звіробій чотирикрилий 85
Зіновать дніпровська 47
Каденія сумнівна 52
Калган 120
Калопака Боулі 212
Калопака лопатева 212
Капуста крейдова 36
Катран татарський 56
Катран шорсткий 55
Кизляк болотний 106
Кизляк китицецвітний 106
Китяки крейдяні 119
Клаузія сонцелюбна 51
Клаузія степова 51
Клостеріум Еренберга 205
Козельці донецькі 148
Козельці донські 149
Колема в'яла 213
Колема скельна 213
Колосняк китицеподібний 173
Конюшина кавказька 150
Копитняк європейський 27
Королиця звичайна 92
Костянець Гейфлера 184
Костянець північний 186
Костянець пристінний 185
Костяниця кам'яниста 135
Котячі лапки дводомні 23
Купавка 107
Лазурник трилопатевий 91
Ластовень донецький 153
Ластовень проміжний 154
Ластовень руський 155
Латагтя біле 108
Левкой запашний 96
Лихоманник 77
Лядвенець Ольги 95
Льон Черняєва 94
Льонок довгошпорковий 93
Маточник болотний 111
Медунка темна 125

- Меланелія сріблястоносна 215
Міддендорфія дніпровська 102
Молодило руське 139
Молочай донський 71
Молочай крейдолубний 70
Монорафідіум Комаркової 206
Незабудка борова 104
Незабудка Попова 105
Орляк звичайний 195
Ортилія однобока 110
Осока волосиста 166
Осока дворядна 164
Осока дерниста 163
Осока низька 165
Очанка пряма 72
Очанка стиснута 72
Переліска багаторічна 101
Перестріч гайовий 98
Перестріч зеленоколюсий 97
Перестріч лучний 99
Перстач болотний 53
Перстач довгоквітконіжковий 121
Перстач прямостоячий 120
Півники вильчасті 170
Півники солончакові 171
Під'ялиник звичайний 103
Плаушник болотний 84
Подорожник Корнута 118
Полин повислий 25
Полин солянкоподібний 26
Пупочник завитий 109
Пухирник ламкий 189
Рокитник дніпровський 47
Радіола льоноподібна 129
Рапонтікум серпієподібний 132
Рдесник альпійський 177
Рдесник сарматський 178
Роговик київський 44
Роговик несправжньоболгарський 45
Роговик чорнуватий 43
Рожа Гельдрайха 18
Розхідник волосистий 81
Росичка круглolistа 64
Руслиця кільчаста 66
Ряст Маршалла 54
Самосил часниковий 144
Синяк руський 65
Сиренія Талієва 143
Ситівник жовтуватий 179
Ситничок паннонський 172
Смикавець Мікелі 167
Сон богемський 127
Сон лучний 127
Сон чорніючий 127
Сон широколистий 126
Стожильник сумнівний 52
Страусове перо звичайне 192
Суниці мускусні 75
Суховершки великоквіткові 122
Таволга Литвинова 142
Теліптеріс болотяний 196
Тирлич голубий 78
Тирлич хрестоподібний 77
Тирличок язичковий 79
Толіпела проліферуюча 208
Тонконіг степовий 176
Тонконіг червононогий 176
Ториліс український 147
Трентеполія тіньова 209
Ферула каспійська 73
Ферула татарська 74
Фіалка болотна 158
Фіалка крейдяна 156
Фіалка Лавренка 157
Фізаліс звичайний 117
Фісція тендітна 216
Хараціум Зібольда 204
Хвощ великий 201
Хвощ зимуючий 199
Хвощ лісовий 200
Хвощ річковий 198
Хеноринум Клокова 46
Холодок багатолістий 162
Цирцея звичайна 50
Чебрець вапняковий 145
Чебрець несправжньопаннонський 146
Чихавка верболиста 123
Чоловіча папороть 190
Шерффелія сумнівна 207
Шипшина горінківська 134
Шипшина двозубчаста 133
Шоломниця сумнівна 137
Щавель чорноморський 136
Щебрик звичайний 116
Щебрик черговолистий 115
Щебрушка запашна 16
Щитник чоловічий 191
Щитник шартрський 190
Юринія волошкава 87
Юринія донська 89
Юринія Талієва 88

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК РОСІЙСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- Аронник удлиненный 161
Астрагал белостебельный 28
Астрагал бледнеющий 32
Астрагал ложносладолистный 29
Астрагал новоасканийский 30
Астрагал Ольги 31
Астрагал пушистоцветковый 33
Астрагал сарептский 34
Астрагал яичкоплодный 35
Блошница болотная 124
Боярышник Клокова 58
Боярышник сомнительный 57
Боярышник украинский 59
Бубенчик лилиелистный 17
Будра волосистая 81
Букашник горный 86
Бурачок ленский 19
Бутерлак очереднолистный 115
Бутерлак портулаковый 116
Валериана высокая 151
Валериана лекарственная 151
Василёк донской 42
Василёк русский 41
Вахта трехлистная 100
Венечник ветвистый 160
Вероника лекарственная 152
Ветреница дубравная 20
Ветреница лесная 21
Вольфия бескорневая 181
Вороний глаз обыкновенный 175
Вороний глаз четырехлистный 175
Гвоздика Евгении 61
Гвоздика растопыренная 62
Гвоздика удлинённая 60
Гвоздика узкочашечная 63
Гелиотроп душистый 83
Гиацинтик бледный 168
Гиацинтик Палласа 169
Гирча тминолистная 138
Горечавка голубая 78
Горечавка крестообразная 77
Горечавка обыкновенная 78
Горечавочка летняя 79
Горечавочка язычковая 79
Горицвет весенний 48
Гравилат прибрежный 80
Гравилат речной 80
Грушанка зеленоцветковая 128
Двулепестник парижский 50
Дерматокарпон матово-красный 214
Дрок донецкий 76
Дубровник чесночный 144
Дудник лесной 22
Душевка пахучая 16
Дягиль лекарственный 24
Жабрица горичниковидная 141
Жгун-корень сомнительный 52
Желтоцвет весенний 48
Желтушник крымский 68
Желтушник украинский 69
Зверобой четырехкрылый 85
Земляника мускусная 75
Истод меловой 119
Кадения сомнительная 52
Калоплака Боули 212
Калоплака лопастная 212
Капуста меловая 36
Касатик рогатый 170
Касатик солелюбивый 171
Катран татарский 56
Катран шершавый 55
Клаузия солнцелюбивая 51
Клаузия степная 51
Клевер кавказский 150
Клостериум Еренберга 205
Козлобородник донецкий 148
Козлобородник донской 149
Коллема вялая 213
Колокольчик крапиволистный 39
Колокольчик крупноколосый 37
Колокольчик персиколистный 38
Колосняк кистевидный 173
Колосняк кистистый 173
Копытень европейский 27
Костенец волосовидный 187
Костенец Гейфлера 184
Костенец постенный 185
Костенец северный 186
Костяника каменистая 135
Кочедыжник женский 188
Кошачья лапка двудомная 23
Крашенинниковия терескеновая 90
Крестовник днепровский 140
Кубышка желтая 107
Кувшинка белая 108
Лазурник трехлопастный 91
Лапчатка болотная 53
Лапчатка длинноцветоножковая 121
Лапчатка прямостоячая 120
Ластовень донецкий 153
Ластовень промежуточный 154
Ластовень русский 155
Левкой пахучий 96
Лен Черняева 94
Лютик золотистый 130
Лютик языколистный 131
Лядвенец Ольги 95
Льянка крупнохвостая 93
Марьянник дубравный 98
Марьянник зеленоколосый 97
Марьянник луговой 99
Маточник болотный 111
Медуница темная 125
Меланелия серебристоносная 215

- Миддендорфія дніпровська 102
Многаножка звичайна 194
Молоділо російське 139
Молочай донський 71
Молочай мелолібовий 70
Монорафідіум Комаркової 206
Мушари незамечений 174
Мятлик красноногий 176
Мятлик степной 176
Наголоватка васильковая 87
Наголоватка донская 89
Наголоватка Талієва 88
Наумбургія кистецветковая 106
Незабудка борова 104
Незабудка Попова 105
Нивяник звичайний 92
Орляк звичайний 195
Ортилія однобока 110
Осока волосистая 166
Осока двурядная 164
Осока дернистая 163
Осока низкая 165
Очанка пряма 72
Очанка сжата 72
Перелеска багаторічна 101
Повійничек мокричний 66
Подорожник Корнута 118
Подільник звичайний 103
Полінь поникаюча 25
Полінь солянковидна 26
Пролесник багаторічний 101
Простолистник душистый 82
Прострел богемський 127
Прострел луговой 127
Прострел чорноочий 127
Прострел широколиственный 126
Пузырник ломкий 189
Пупочник повзучий 109
Пушистоспайник довголиственный 67
Радиола льновидная 129
Ракитник дніпровський 47
Рапонтикум серпуховидный 132
Рдест альпійський 177
Рдест сарматський 178
Росянка круглолиста 64
Сабельник болотний 53
Селезіночник звичайний 49
Сердечник луговой 40
Синяк російський 65
Сиренія Талієва 143
Ситничек угорський 172
Ситовник жовтуватий 179
Спаржа багаторічна 162
Стожильник сумнівний 52
Страусник звичайний 192
Сыть Мікелі 167
Таволга Литвінова 142
Телиптерис болотний 196
Телорез звичайний 180
Тим'ян известняковий 145
Тим'ян ложнопаннонський 146
Толіпела проліферуюча 208
Трентеполія теневая 209
Турча болотная 84
Ужовник звичайний 193
Ушанка азівська 114
Ушанка Гельмана 113
Ушанка донецкая 112
Ферула каспійська 73
Ферула татарська 74
Фіалка болотная 158
Фіалка Лавренко 157
Фіалка мелова 156
Фізаліс звичайний 117
Фісція нежна 216
Хараціум Зібольда 204
Хвощ великий 201
Хвощ зимуючий 199
Хвощ лісної 200
Хвощ річної 198
Хеноринум Клокова 46
Хохлатка Маршалла 54
Цепкоплодник український 147
Чорноголовка крупноцветковая 122
Чихотник іволистний 123
Шерффелія сумнівна 207
Шиповник горенковський 134
Шиповник двозубчатий 133
Шлемник сумнівний 137
Штокроза Гельдрейха 18
Щавель чорноморський 136
Щитовник чоловічої 191
Щитовник шартрський 190
Ясколка киевська 44
Ясколка ложноболгарська 45
Ясколка чорновата 43

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

- Acachmena krynkensis 68
Achillea salicifolia 123
Acinos fominii 16
Acinos rotundifolius 16
Acorellus pannonicus 172
Acrostichum thelypteris 196
Adenophora lilifolia 17
Adonanthe vernalis 48
Adonis vernalis 48
Alcea heldreichii 18
Alyssum lenense 19
Anemone nemorosa 20
Anemone sylvestris 21
Anemonoides nemorosa 20
Angelica archangelica 24
Angelica palustris 111
Angelica sylvestris 22
Antennaria dioica 23
Anthericum ramosum 160
Antitoxicum intermedium 154
Antitoxicum rossicum 155
Archangelica officinalis 24
Artemisia cretacea 25
Artemisia nutans 25
Artemisia salsoloides 26
Artemisia tanaitica 26
Arum elongatum 161
Arum orientale 161
Asarum europaeum 27
Asparagus polyphyllus 162
Asplenium × alternifolium 184
Asplenium × heufleri 184
Asplenium ruta-muraria 185
Asplenium septentrionale 186
Asplenium trichomanes 187
Astragalus albicaulis 28
Astragalus glycyphylloides 29
Astragalus glycyphyllos 29
Astragalus henningii 30
Astragalus macropus 31
Astragalus novoascanicus 30
Astragalus olgianus 31
Astragalus pallescens 32
Astragalus pubiflorus 33
Astragalus rupifragus 34
Astragalus sareptanus 34
Astragalus testiculatus 35
Astragalus exacapus 33
Athyrium filix-femina 188
Axyris ceratoides 90
Brassica cretacea 36
Bunium peucedanoides 141
Caloplaca bouilji 212
Caloplaca lobulata 212
Campanula macrostachya 37
Campanula persicifolia 38
Campanula trachelium 39
Cardamine pratensis 40
Carex cespitosa 163
Carex disticha 164
Carex humilis 165
Carex intermedia 164
Carex inumbrata 163
Carex pilosa 166
Carex retorta 163
Centaurea ruthenica 41
Centaurea tanaitica 42
Cerastium atriusculum 43
Cerastium gracile 45
Cerastium kioviense 44
Cerastium pseudobulgaricum 45
Cerastium pumilum 44
Ceratoides latens 90
Ceratoides papposa 90
Chaenorhinum klokovii 46
Chamaecytisus borysthenticus 47
Characium seiboldii 204
Cheiranthus apricus 51
Chrysocyathus vernalis 48
Chrysosplenium alternifolium 49
Circaea lutetiana 50
Clausia aprica 51
Closterium ehrenbergii 205
Cnidium dubium 52
Collema flaccidum 213
Comarum palustre 53
Corydalis bulbosa 54
Corydalis cava 54
Corydalis marschalliana 54
Crambe aspera 55
Crambe bieberstenii 56
Crambe buschii 55
Crambe tataria 56
Crataegus ambigua 57
Crataegus klokovii 58
Crataegus pentagyna 58
Crataegus ucrainica 59
Cynanchum rossicum 155
Cyperus flavescens 179
Cyperus michelianus 167
Cyperus pannonicus 172
Cystopteris filix-fragilis 189
Cystopteris fragilis 189
Cytisus borysthenticus 47
Dermatocarpon miniatum 214
Dianthus elongatus 60
Dianthus eugeniae 61
Dianthus lanceolatus 60
Dianthus squarrosus 62
Dianthus stenocalyx 63
Dianthus tesquicola 61
Dichostylis micheliana 167
Drosera rotundifolia 64
Dryopteris carthusiana 190

- Dryopteris euspinulosa 190
Dryopteris filix-mas 191
Dryopteris spinulosa 190
Dryopteris thelypteris 196
Echium maculatum 65
Echium rubrum 65
Echium russicum 65
Elatine alsinastrum 66
Elymus giganteus 173
Elymus racemosus 173
Equisetum fluviatile 198
Equisetum heleocharis 198
Equisetum hyemale 199
Equisetum majus 201
Equisetum sylvaticum 200
Equisetum telmateia 201
Eriosynaphe longifolia 67
Erucastrum cretaceum 36
Erysimastrum cretaceum 69
Erysimum cretaceum 69
Erysimum krynkense 68
Erysimum ucrainicum 69
Euphorbia cretophila 70
Euphorbia petrophila 70
Euphorbia sareptana 71
Euphorbia tanaitica 71
Euphrasia condensata 72
Euphrasia stricta 72
Eurotia ceratoides 90
Ferula caspica 73
Ferula longifolia 67
Ferula tatarica 74
Fragaria moschata 75
Gasparrinia donetzica 141
Genista donetzica 76
Genista tinctoria 76
Gentiana cruciata 77
Gentiana pneumonanthe 78
Gentianella lingulata 79
Geum rivale 80
Glechoma hirsuta 81
Haplophyllum suaveolens 82
Heliotropium suaveolens 83
Hesperis aprica 51
Hesperis cretacea 51
Hippochaete hyemalis 199
Hottonia palustris 84
Hyacinthella leucophaea 168
Hyacinthella pallasiana 169
Hyacinthus leucophaeus 168
Hyacinthus pallasianus 169
Hyacinthus racemosus 174
Hypericum acutum 85
Hypericum quadrangulum 85
Hypericum tetrapterum 85
Hypopitys hypophegea 103
Hypopitys monotropa 103
Iris furcata 170
Iris halophila 171
Iris hungarica 170
Jasione montana 86
Juncellus pannonicus 172
Jurinea cretacea 88
Jurinea cyanoides 87
Jurinea talievii 88
Jurinea tanaitica 89
Jurinea charcoviensis 87
Kadenia dubia 52
Krascheninnikovia ceratoides 90
Laser trilobum 91
Lemna arrhiza 181
Leucanthemum vulgare 92
Leymus racemosus 173
Linaria macroua 93
Linum czernjaëvii 94
Linum ucranicum 94
Lotus corniculatus 95
Lotus olgae 95
Lysimachia thyrsoflora 106
Lythrum borysthenticum 102
Lythrum portula 116
Lythrum volgense 115
Matteuccia struthiopteris 192
Matthiola fragrans 96
Melampyrum arvense 97
Melampyrum chlorostachyum 97
Melampyrum nemorosum 98
Melampyrum pratense 99
Melanelia subargentifera 215
Menyanthes trifoliata 100
Mercurialis perennis 101
Microrrhinum klokovii 46
Middendorfia borysthena 102
Monoraphidium komarkovae 206
Monotropa hypophegea 103
Monotropa hypopitys 103
Muscari neglectum 174
Muscari racemosum 174
Myosotis pineticola 104
Myosotis popovii 105
Nasturtium officinale 40
Naumburgia guttata 106
Naumburgia thyrsoflora 106
Nuphar lutea 107
Nymphaea alba 108
Omphalodes scorpioides 109
Ophioglossum ovatum 193
Ophioglossum vulgatum 193
Orthilia secunda 110
Osmunda struthiopteris 192
Ostericum palustre 111
Otites donetzica 112
Otites graniticola 113
Otites hellmannii 113
Otites maeotica 114
Paris quadrifolia 175
Parmelia subargentifera 215
Peplis alternifolia 115
Peplis borysthena 102
Peplis portula 116

- Physalis alkekengi* 117
Physcia hispida 216
Physcia tenella 216
Plantago cornuti 118
Poa erythropoda 176
Poa stepposa 176
Poa versicolor 176
Polygala cretacea 119
Polypodium carthusianum 190
Polypodium filix-femina 188
Polypodium fragile 189
Polypodium vulgare 194
Potamogeton alpinus 177
Potamogeton sarmaticus 178
Potentilla erecta 120
Potentilla longipes 121
Potentilla palustris 53
Prunella grandiflora 122
Ptarmica borysthena 123
Ptarmica salicifolia 123
Pteridium aquilinum 195
Pulicaria dysenterica 124
Pulicaria uliginosa 124
Pulmonaria obscura 125
Pulsatilla bohemica 127
Pulsatilla dacica 127
Pulsatilla donetzica 127
Pulsatilla latifolia 126
Pulsatilla nigricans 127
Pulsatilla patens 126
Pulsatilla pratensis 127
Pulsatilla ucranica 127
Pycreus flavescens 179
Pyrola chlorantha 128
Pyrola secunda 110
Radiola linoides 129
Ranunculus secunda 110
Ranunculus auricomus 130
Ranunculus lingua 131
Rhaponticum serratuloides 132
Rorippa nasturtium-aquaticum 40
Rosa diplodonta 133
Rosa gorenkensis 134
Rubus saxatilis 135
Rumex euxinus 136
Rumex tuberosus 136
Scherffelia dubia 207
Scirpus michelianus 167
Scutellaria dubia 137
Scutellaria hastifolia 137
Selinum carvifolia 138
Sempervivum ruthenicum 139
Senecio borysthenicus 140
Seseli elegans 141
Seseli peucedanoides 141
Silene donetzica 112
Silene hellmannii 113
Silene maeotica 114
Spiraea litwinowii 142
Stratiotes aloides 180
Struthiopteris filicestrum 192
Syrenia talijevii 143
Teucrium scordium 144
Thelypteris palustris 196
Thymus calcareus 145
Thymus pseudopannonicus 146
Tolypella prolifera 208
Torilis microcarpa 147
Torilis ucranica 147
Tragopogon donetzicus 148
Tragopogon ruthenicus 148
Tragopogon tanaiticus 149
Trentepohlia umbrina 209
Trifolium caucasicum 150
Valeriana exaltata 151
Valeriana officinalis 151
Veronica officinalis 152
Vincetoxicum donetzicum 153
Vincetoxicum intermedium 154
Vincetoxicum rossicum 155
Viola cretacea 156
Viola lavrenkoana 157
Viola palustris 158
Wolffia arrhiza 181

Автори-укладачі:

Г.В. Бойко, О.Г. Муленкова, В.М. Остапко, С.А. Приходько, О.А. Савенко,
О.І. Соколова, В.Б. Ференц.

РОСЛИНИ З РЕГІОНАЛЬНОГО ПЕРЕЛІКУ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Інформаційно-наукове видання.

Під загальною ред. О.І. Соколової, О.А. Арапова.

Наукова редакція О.І. Соколової.

Верстка та дизайн Г.В. Бахмача.